

2- ANAYASA MAHKEMESİNDE KANUNLAR YARGILANIYOR

Anayasa Mahkemesinin görevine başladığı tarihte yürürlükte olan ve Anayasanın üstün, bağlayıcı temel hukuk kurallarıyla uyumlayan, gelişen kanunların tümü veya bunların belirli madde ve hükümlerinin, Anayasa Mahkemesinde açılacak dava yoluyla iptal istemine konu olması sorunu ve olanağı Anayasa Mahkemesinin göreve başladığı 28 Ağustos 1962 (RG., 28 Ağustos 1962 sayı 11192) gününden sonraki altı aylık geçici dönem için olağanüstü bir önem kazanmıştır. Anayasanın Geçici 9.maddesinin 2. fıkrası, Anayasa Mahkemesinin göreve başladığının Resmî Gazete'de yayınlandığı tarihte yürürlükte olan kanunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiasıyla altı ay içinde, iptal davası açmaya yetkili olanlara " Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun " da öngörülen usul ve koşullarla dava açma olanağını tanımlamıştır. (22)

Anayasanın 149.maddesinde, iptal davası açmaya yetkili olanlar arasında " Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsilcisi bulunan siyasi partiler " de vardır. (23) TIP açısından Anayasa Mahkemesinde iptal davası aç-

(22) Geçiş döneminde " zimni ilga "dan sözedilebilir. Anayasanın, kabulünden önce yürürlükte olan ve Anayasanın bağlayıcı temel ilkeleriyle çelişen kanunların tümünün veya belirli madde ve hükümlerinin, üstü kapalı olarak "zımnen " yürürlükten kaldırıp kaldırmadığı doktrin ve Mahkeme Kararlarında sonradan tartışılmıştır. Başka bir deyişle, " Anayasa, doğrudan doğruya, yani özel kanuna ihtiyaç olmaksızın, yürütme organlarına, yargı organlarına ve kişilere ödevler yüklemektedir. ve Anayasa diğer kanunlara göre üstün durumda bulunan bir kanundur. Bu bakımdan da Anayasa hükmüyle bayağı bir kanun hükmünün zimni olarak kaldırılmış ve değiştirilmiş olmasını kabul zorunluğu var mıdır (Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Karar No: 2, 15 Ocak 1962 Yoksa, Anayasa Mahkemesi Kararında belirlendiği gibi " Aykırılığın giderilmesi için mutlaka bir eylem ve işlem gerekir ki, bu da ya yasama yoluyla yahut iptal müessesesi için işletilmesiyle olur. Eğer Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihte var olan kanunlardaki aykırı hükümleri kendiliğinden kaldıracağını düşünmek mümkün ve caiz bulunsaydı bu çeşit hükümlerin ayrıca iptali için bu yolun öngörülmesi hiç de gerekmezdi. Oysa Anayasanın Geçici 9.maddesinde, Anayasa Mahkemesinin görevine başladığı tarihte yürürlükte olan kanunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiasıyla iptal davası açılabilmesini sağlayacak özel bir hüküm konulmuş, bu da Anayasadaki temel hukuk kurallarının aykırı hükümleri kendiliğinden ortadan kaldırmıyacağını ayrıca ve açıkça göstermekte bulunmakta mıdır." (Anayasa Mahkemesi, Esas No: 1963/205 , Karar No: 1963/123, 22 Mayıs 1963.

Sonradan Anayasa Mahkemesinin kesin içtihadıyla olumsuz olarak cevaplandırılan bu sorunu, Geçici 9.maddedeki sürede iptal davaları açma olanağını bulan TIP'de tartışılmamıştır.

Uygulama ve Anayasa ile zimni ilganın kabul edilemeyeceği yönündeki görüş için Bkz. Sait Güran, Mahkeme kararları Kroniği, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1964, sayı 3-4. Anayasanın konuyu ayrıntılılarıyla düzenlemişse koşuluyla karşı görüş için Bkz. Doç.Dr. Erdoğan Teziç, Türkiye'de 1961 Anayasasına Göre Kanun Kavramı, İstanbul, 1972, s.161.

(23) Anayasanın 149.maddesini de kapsayan 971 değişikliğiyle (RG., 22.9.1971 13964) geçişte on oranından daha az oy alan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine grup kuracak sayıdan üye sokamamış bulunan siyasi partilerin, bu madde hükmünden faydalanmalarının doğru olmadığı görülmüş " ve Anayasa Mahkemesinde iptal davası açma hakkı Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsilcisi bulunan siyasi partilere tanınmamıştır.

ma yetkisi, bağımsız Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı'nın 10 Şubat 1963'te Parti'ye girmesiyle doğmuştur.

Ağırnaslı'nın CKMP'den istifa ettiği 11 Kasım 1962'den TIP'e girdiği güne kadar geçen üç ayda, bu sürenin iptal davaları açma yönünden olağanüstü değerinde zaman bölümü olmasına rağmen, Aybar Ağırnaslı'ya TIP'e girmesi için ısrarlı bir çağrıda bulunmamıştır. Aybar bu olanı zorlamadıkça, Anayasaya aykırı kanunlar konusunda kamu oyunu ve Parti'nin bütünlüğünü oluşturmayı yeğlemiştir. Öte yandan Parlamentoda TIP'i temsil yetkisi olan bir Senatör, Parti'deki kendi durumunun geleceğini de Aybar'a düşündürmektedir. Buna karşı Ağırnaslı grup kuracak yada grup kurmaya yakın parlamenterle TIP'e girmeyi tasarlanmaktadır. Ankara İl Gençlik kolu'nun kuruluşu dolayısıyla yapılan toplantıda Ağırnaslı : " İşçi Partisinin çok yakın bir kaç gün içinde T.B.M.M. de bir kaç temsilciye sahip olacağını söyleyebilirim." diyordu. (24)

Parti kitleleri, parlamenterlerin TIP'e girmesini coşkuyla beklemekteydi. Bu eğilim, Parti kurucularının değişimiyle basına da yansımıştır :

" Senatör Sayın Ağırnaslı'nın bir kaç milletvekili ile birlikte pek yakında partimize gireceklerini, böylece; Parlamentoda emeğin de sesinin duyulmaya başlanacağını kendi beyanlarından öğrenmiş bulunuyoruz. Bu haber de biz Sendikacılar için bir sevinç kaynağı olmuştur. Bu durum gerçekleşirse, parlamentoda, TIP'inin ağızından sosyal adaletin ve emeğin gerçek sesi duyulmaya başlarsa, Türk emekçileri için bu durum büyük bir mutluluk olacaktır. " (25)

Bir yandan Aybar'ın etkin olmıyan tutumu, öte yandan TIP'e karşı saldırıların gittikçe yoğunlaşmasından ötürü, ismi üzerinde konuşulan parlamenterlerden yalnız Ağırnaslı, Ankara İl Merkezinde yapılan bir toplantıda TIP'e girdiğini açıklamış ve konuşmasında Anayasaya aykırı kanunların ve 141 - 142. maddelerinin mutlaka kaldırılmalıdır. Anayasaya aykırı kanunların kaldırılmasıyla demokrasi gerçekleşecektir, demiştir. (26)

Ağırnaslı'nın TIP'e girmesi basında değerlendirilmiştir. Vatan Gazetesi'nin başyazısında şöyle deniyordu :

"Bağımsız Ankara Senatörü Ağırnaslı'nın Türkiye İşçi Partisi'ne katılması, bu koşullar içinde, çok yönlü bir olaydır. Toplumsal gelişmenin son halkası olan bu hareketle Türkiye İşçi Partisi Ağırnaslı'nın şahsında Mecliste bir temsilci kazanmıştır. TIP'in Meclis'te temsil edilmesi ise, Türk toplumsal gelişmeler tarihinin önemli bir dönüm noktasını teşkil edecektir. Böylece Türk politik hayatında yeni bir dönem başlamış demektir."

(24) Vatan Gzt., 21 Kasım 1962

(25) Vatan Gzt., 24 Kasım 1962., İşçi Postası Gzt., 24 Kasım 1962.

(26) Toplantıda Sosyalist Kültür Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Hilmi Özgen ve dernek üyesi Cemal Reşit Eyyüboğlu da Aybar'dan sonra konuşmuşlardır. (Aybar'ın konuşması için bkz. Aybar, a.g.e, s. 248-253.) Toplantıda hazır bulunan Tabii Senatör Sami Kuçuk "Ben kısa konuşacağım, İşçi Partisi'nin tuttuğu olumlu yolda devam etmesini, en halishane şekilde temenni ederim." Ve Dr. Turkkaya Ataöv de "Atatürk sağ olsaydı TIP'i desteklerdi" demişlerdir. Daha sonra Behice Boran konuşmuştur. Boran'ın Parti içindeki ilk konuşmalarından biri olan bu konuşmayı Vatan Gazetesi şöyle yansıtmaktadır: "Daha sonra Behice Boran, ilgi çekici ve bilimsel konuşmasına başlamadan önce hayatında çok heyecanlı anlar geçirdiğini söylemiş ve -Şu an hayatımın en heyecanlı anı olarak ömrüme unutamıyacağım- demiştir. Boran konuşmasının diğer kısımlarında toplumun sosyal açıdan analizini yapmış ve ortaya çıkardığı gerçek sonuçları hazır bulunaalara gozyaşlarını tutamıyarak açıklamıştır." Vatan Gzt., 11 Şubat 1963.

Ağırnaslı'nın TIP'e girdiği gün, Genel Yönetim Kurulu da Ankara İl Merkezinde 18 üye ile toplanmış, 44 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 25. maddesi gereğince en yüksek merkez organı olarak Anayasa Mahkemesinde iptal davaları açılmasına ve bu mahkeme yoluyla Merkez Yönetim Komitesine tam yetki verilmesine tojbirliktiyerkinar verilmiştir. 14 Şubat 1963 günü toplanan Merkez Yönetim Komitesi iptal davaları açılmasını ve bu mahkeme Genel Başkan'ın görevlendirilmesini kararlaştırmıştır. Bu karar için Merkez Yönetim Komitesi 14 Şubat 1963 tarihinde toplantısında aynı konuda karar almıştır.

Ağırnaslı'nın Anayasa Mahkemesinde iptal davaları açma süresinin bitim ne onsekiz gün kala Parti'ye girmesi, zamanla kısalığından ötürü yasaları taranması ve dava dilekçelerinin hazırlanmasında TİP Genel Merkez Hukuk Bürosu için büyük güçlükler doğurmuşada; Genel Başkan Aybar'ın imzasını taşıyan yirmioç kanunun altmışbeş maddesinin Anayasaya aykırılığınedeni iptali istemini kapsıyan dava dilekçeleri , beş dosya halinde , sürenin son günü (28 Şubat 1963) Anayasa Mahkemesi Genel Sekreterliğine verilmiştir.

Beş dosyadan biri TCK 141/1-142/1.maddelere ayrılmıştır. Diğer dört dosyadaki her dilekçede çeşitli kanunlarla ilgili maddelerin iptali birde istenildiğinden Anayasa Mahkemesi, incelemesini davaların ayrılmasına karar vererek yapmıştır.

TİP'in Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açtığı kanun yada belirli madde ve hükümlerin önde gelenleri şunlardır :

TCK 141/1 - 142/1, TCK ve ASCK'nda yer alan ölüm cezası ,TCK 312.madde sinin (Cemiyetin muhtelif sınıflarını umuman emniyeti için tehlikeli bir tarzda kin ve adavete tahriki) suç sayan ve cezalandıran hükmü, İş Kanununun bazı maddeleri, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki Kanunun 6.maddesi, 5682 sayılı Pasaport Kanununun 22. maddesi,5680 sayılı Basın Kanununun 31.maddesinde yer alan (yabancı memleketlerde çıkan basılmış eserlerin Türkiye'ye sokulması veya dağıtılması Bakanlar Kurulu kararıyla yasaklanabilir) hükmü,Hariçten gelen filmlerin getirilmesi ve dahilde yapılacak filmlerin çekilmesini polisin iznine tabi olmasını nizamlayan 2559 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyet Kanununun 6. maddesi, tutuklamaya ilişkin CMUK 104/ixkanun maddesinin 1.fıkrasının 3. bendi ile 2.fıkrasının 1 numaralı bendi, 442 sayılı Köy Kanununun 12,13, 14,15,16.maddeleri, Cemiyetler Kanununun 3.maddesinin 2.cumlesi, 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 14/1.maddesinin siyasi partilerin müsterek liste halinde aday gösteremeyeceklerine ilişkin hükmü, aynı kanun dan seçime girebilmek için siyasi partilerin onbeş ilde il ve ilçe teşkilatı kurmuş olma şartını arıyan 41.maddesi,Millerlerarası anlaşmaların yapılması, yürürlüğü ve yayınlanması ile bazı anlaşmaların yapılması içi Bakanlar Kuruluna yetki verilmesi hakkında 244 sayılı kanunun 2/3,2/4,3/3 ve 5.maddeleri ve 6. maddesi,5442 sayılı İl İdaresi Kanununun bazı maddeleri,Memurin Kanununun 40.maddesinin ast ile üst arasındaki kanunsuz emir münasebetini düzenliyen hükmü, Polis Vazife ve Selâhiyet Kanununun konusu suç teşkil eden emirlerin de infaz edilmesi gerekeceğine ilişkin hükmü, Devlet Şurası Kanununun 23.maddesinin C fıkrası hükmü, Memurin Kanununun askerlik vazifesini yapmış olmak ve ecnebilerle evli olmamak koşullarını getiren 4.maddesinin H ve Z fıkraları hükmü.

Anayasa Mahkemesinde TİP'in en yüksek merkez organının Tüzüğüne göre hangi organ olduğu konusu 11.Mart.1963.gününde yapılan ilgililerde tartışılmıştır (R44 28 Ocak 1963 ve 1985)dir : " İşçi Partisi Merkez Yönetim Komitesinin Parti Tüzüğü'nün 17 nci maddesinde belirtildiği veçhile partinin en yüksek merkezi organı olduğu anlaşıldığından bu organın, iptal davası açılması konusunda karar vermiş olmasının 22.3.1962 gün ve 44 sayılı Kanununun 25 inci maddesinin 1 numaralı bendine uygun olduğuna Üyelerden İsmail Hakkı Ülkmen, İbrahim Senil, Celâlettin Kuralmen ve Muhiittin Gürün'ün dava açma kararının Parti Tüzüğü'nün 15 inci maddesi uyarınca partinin en yüksek merkezi organı bulunan Genel Yönetim Kurulunca ve Şemsaddin Akçoğlunun da, partinin en yüksek organı olan büyük kongre verilmesi gerektiği yolundaki muhalefetleriyle ve oyçokluğuyla" karar verilmiştir. Partinin en yüksek " merkez " organının Büyük Kongre olduğu yolundaki düşünce geçersizdir. TİP Tüzüğüne göre Parti'nin en yüksek merkezi organı, bizce Genel Yönetim Kurulu'dur. Öte yandan Genel Yönetim Kurulu'nun bu konuda kararı vardır.

Ele aldığımız konu, TİP'in Anayasa Mahkemesinde açtığı davalardan öze-
likle ikisi, TCK 141/1-142/1,3e ceza yasalarında yer alan ölüm cezasına i-
kin maddelerin iptali davaları üzerinde durmayı ve Yargıtay, Askerî Mahkem
ve Askerî Yargıtay kararlarının ayrıntılı incelenmesini gerektirmektedir.
Böyle bir incelemenin ön şartı da, tarihsel oluşumun anlaşılması ve ~~Ma-~~
~~haklarına~~ sergilenmesidir.

TİP adına Genel Başkan Aybar tarafından düzenlenen ~~www~~ TCK 141/1
ve 142/1.maddelerinin Anayasa Mahkemesinden iptalini isteyen gerekçeli
dilekçenin başlangıç bölümünde Anayasanın dayandığı temel ilkeler , 1-
Halkçılık ve İnsan Haklarına dayanan çağdaş anlamda demokrasi : (a- Halk
Cumhuriyetçilik, b- Çağdaş anlamda demokrasi,) 2- Devletçilik,
3- Türk milliyetçiliği ve laiklik, 4-Devrimcilik,5- Barışçılık ,6- Anayasa-
nın üstünlüğü, başlıkları altında sıralanmaktadır (27). Dilekçede bundan
sonra, TCK 141/1 ve 142/1.maddelerinin ,her şeyden önce, Anayasanın temel
ilkelerien aykırı bulunduğu ileri sürülmekte ve iddianın gerekçeleri özet-
lenmektedir (28). Bundan sonra " TCK 141/1 ve 142/1.maddeleri yukarıda
sirasıyla açıklanan temel Anayasa ilkelerinin her birine doğrudan doğruya
aykırıdır " başlığı altında ayrıntılı gerekçe Anayasa Mahkemesine şöyle
sunulmaktadır :

1- Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 maddeleri Anayasamızın birinci
büyük ilkesi olan çağdaş anlamda demokratik, keza çağdaş anlamda kişinin
temel hak ve hürriyetlerine inanan, sosyal adaleti gerçekleştirmeyi amaç-
lanan bir sosyal cumhuriyet nizamına aykırıdır. Çünkü, Türk ceza kanununun
141/1 ve 142/1 maddeleri herşeyden önce çağdaş demokratik devletin, yukarı
açıklandığı üzere, Milletlerarası kabule mazhar olmuş anlamını red ve
inkâr suretiyle kurulan bir devlet sisteminin - FAŞİZMİN - temel taşı ola-
rak ortaya çıkmış maddelerdir.Faşizm , bildiği gibi, İtalyada diktatör
Mussolini'nin demokrasiden nefret eden ve ferdin temel hak ve hürriyetle-
rini " DEVLET = FAŞİST PARTİSİ " mefhumu içersinde yok eden, böylece fer-
ve zümreleri devletin yanında izafi duruma düşüren ve binnetice düşünce
hürriyetini ve cemiyet kurma gibi hürriyetleri kendi sisteminin tabii
düşmanları telakki etmiş bir zorbalık düzenidir.

Faşist Partisinin dışında bir varlığı olmayan, parti ile kaynaşmış
devleti korumak endişesi ile evvelâ antifaşist hürriyetçi teşekkül ve fa-
aliyetleri önlemek üzere hareket eden Mussolini, bütün siyasi partileri
dağıtıp, kendi partisinin ana prensiplerine muhalif saydığı siyasi cem-
iyetleri yok etmek arzusuna kapılarak evvelâ " Devletin Müdafası Hakkında
Kanun " adlı hususi bir kanun çıkartmıştı. Mussolini, sözü edilen arzula-
rına ve amacına bu kanundan faydalanarak ulaştıktan sonra, o sıralarda
İtalyaya Ceza Kanunu da değiştirilmek üzere bulunduğundan bu hususi kanun
daki demokrasi düşmanı hükümleri, bilahara bizdeki 141/1 ve 142/1 maddeler
mevazilik edecek, 270 ve 272 maddeler olarak İtalyan Ceza Kanununa aktarmı-
tır. Böylece bu maddelerin önlemek istediği anlayış, çağdaş anlamda demok-
ratik devlet anlayışı olmuştur. Zira çağdaş anlamda bir demokratik devlet
kısaca, faşizmin inkâr ettiği kişinin temel hak ve hürriyetlerine, bu
arada Anayasamızın 12 nci maddesinde tanıdığı veçhile kişiler arasında
siyasi düşünce ve felsefi inanç bakımından ayırım gözetilmeyeceği prensi-
bine, Anayasamızın 20 inci maddesinde de yer almış hulunan kişilerin
her türlü düşünce ve inancı, söz, yazı ve başka yollarla açıklamak hakkı
bulduğuna ve hele bu hakların hiçbir veçhile ÖZÜNE dokunulamıyacağına
herin bir inançla bağlanmış olan devlettir.

Böyle bir devlet, her şeyden önce, çeş tli siyasi partilerin, çe-
şitli sosyal sınıfların mevcudiyetine inanır ve Anayasamızın 56 ve 57 nci
maddelerinde olduğu gibi siyasi partileri demokrasinin vazgeçilmez un-
surları addeder.

Siyasi parti demek, ekonomik, sosyal, politik ve hukuki görüş ay-
rılıkları, yani sosyal sınıfların karşılıklı münasebetlerinin çeşitli yön-
lerden düzenlenmesi imkânı demek olduğu aşikârdır. Çağdaş anlamda demokre-

(27) Dilekçenin başlangıç bölümü, Anayasamızın dayandığı temel ilkeler,
Sosyal Adalet Dergisinde Aybar'ın imzasıyla ve " Hürriyet ve Demokrasimi-
zin temeli Anayasa " başlığıyla yayımlanmıştır. Bkz. Sosyal Adalet Der.,
28 Mayıs 1963, sayı 11.

(28) Dilekçede " Anayasamızın dayandığı temel ilkeler " bölümünden sonra
gelen ve gerekçeleri özetliyen bölüm de, bir kaç cümle dışında, Anayasa
Mahkemesi kararında yer almıştır. Anayasa Mahkemesi kararı ,Esas No:1963-
Karar No:1965-40, Karar tarihi 26.9.1965. RG.,25 Temmuz 1967 -12656.

devletin yukarıda sayılan inanç ve vasıflarıyla taban tabana ziddiyet arzeden İtalyanın tek partisi Faşist Parti, emeği ile yaşayan halk kitlelerinin kendi menfaatlerine uygun politik, ekonomik ve hukuki düzen değişikliği imkânlarını sağlamak amacıyla kuraçakları siyasi partilerden şiddetle kaçındığı içindir ki, İtalyan Devleti ile kaynaşmış olan FAŞİZM, müdafaa tedbirlerini almış, Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 inci maddelerindeki hükümleri vaz etmiştir.

Böylece, Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142:1 maddeleri, çağdaş anlamada demokratik devlet anlayışını reddeden bir siyasi görüşün mahsulleri olarak Anayasamızın bütününe karşı maddelerdir.

Çağdaş anlamda demokratik bir devlet inancında birleşmiş ve böylece konusu insan hakları olan Milletlerarası Andlaşma ve sözleşmeleri Türkiye ile birlikte imzalamış devletlerden herbiri, sosyal sınıf gerçeğini kabul etmiş, temel insan hak ve hürriyetlerine bağlı bulunan çağdaş anlamda bir sosyal adaleti gerçekleştirmek uğrunda sermayeye dayanan sosyal sınıfların aşikâr mevcudiyetinin yanı başında emeği ile yaşayan insanların da kendi menfaatlerini bağımsız partilerle korumalarını ve toplum düzeninde gerekli değişikliğin kanun yolundan yürünerek ehde edilmesi için serbestçe propaganda yapmalarını, serbestçe teşkilatlanmalarını pek tabii addetmişler ve addetmektedirler. Bu devletlerin herbiri "İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Koruma Sözleşmesi"ne imza atarken bu hak ve hürriyetlere derin bağlılıklarını, saygılarını teyid etmişlerdir. Hiçbirinin kendi özel şartlarına göre çağdaş demokrasiye özel bir tarif ve tatbik şekli veren 141/1 ve 142/1 maddeleri yoktur. Faşist İtalyada dahi faşizmin devrilmesinden sonra batı demokrasilerini örnek alarak kurulan çağdaş İtalyan demokrasisinde bu maddeler tatbik edilmez olmuştur. Zira, malum olduğu üzere, bugün İtalyada bu maddelerin yasakladığı ve emekçi sınıflarını temsil eden en az üç parti ve bu partilerin yayan organlarıyla keza bu partilerce savunulan ideolojiyi yayan türlü dernekler mevcuttur. O halde Türk Ceza Kanununda 141/1 ve 142/1 maddelerin hââ uygulanan hükümler olarak mahafazası Türk Anayasasının yukardanberi sözü edilen çağdaş anlamda demokratik, keza çağdaş anlamda kişinin temel hak ve hürriyetlerine inanan bir düzene bağlılık temel ilkesine aykırıdır.

2- Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 maddeleri , Anayasamızın ikinci büyük ilkesi ne - EVOLUTIF - bir toplum düzeni anlayışına şiddetle aykırıdır.

Yukarıda etraflıca arzedildiği üzere, Anayasamız, boyuna değişip dönüşen bir sosyal adalet prensibine bağlıdır. Binnetice dondurulmuş bir sosyal ve ekonomik nizamı fert huzuruna ve sosyal adalete karşı engel sayar. Halbu ki, Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 maddeleri, toplumun temel nizamlarını açıkça dondurmış vaziyettedir. Nitekim, İtalyada dahi bu maddelerin , ekonomik, sosyal , politik ve hukuki temel nizamlar faşizmin emrinde tanzim edilip dondurulduktan sonra artık bu düzenin değiştirilmesini yasaklamak amacı ile vazedildiğini açıklanmıştır.

Şüphe yoktur ki, Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 maddelerinin " bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek " şeklinde ifade edilen temel fikirleri, yeknazarda Anayasamıza aykırı görünmeyebilir, hatta zahiri ve sahte bir esbabı mucibeye göre bu maddeler güya bir sınıf tahakkümünü reddeder gibi görünmektedir ve böyle bir amaç güden maddelerin Anayasamıza bilakis uygun sayılması icap eder. Ancak, bu maddelerin son 1951 tadil gerekçesinde hükümetimiz tarafından, sınıf realitesi aynen şöyle kabul edilmektedir : 1.12.1950 tarihli Adalet Komisyonu raporuna göre " Marksist siyasi anlayışta beşer haysiyetinin ve insan ana haklarının ehemmiyeti yoktur. Burada mühim olan sınıfsız bir cemiyet meydana getirmektir. Sosyolojik ilmi araştırmalar ve tesbit ve müşahede olunan içtimai vakıalar göstermektedir ki, sınıf bizatihi içtimai bir hadisedir. Cemiyeti onsuz tasavvur etmek mümkün değildir. Gerçek demokraside tahakkuk ettirilmesi lâzım gelen netice sınıfların yok edilmesi değil, sınıflar arasında farklar, ayrılıklar ve imtiyazlar tesisi olunmamasıdır. "

Türk ceza kanununun 141/1 ve 142/L maddelerine ait Meclis Adalet Komisyonu raporu şöyle devam etmektedir : " ... Cemiyetin terakküp ettiği muhtelif sınıfların muayyen bir zamandaki karşılıklı ve mütevazın münasebet halini şu veya bu şekilde bozmaya teşebbüs etmek binnetice umumi hukuk nizamını ihlal ve anarşi tevliht eder. " öylece rapor ve binnetice 141/1 ve 142/1 maddeler Türkiyede mevcudiyetini kabul ettikleri sınıfların mütevazın halde bulduklarını ve binaenaleyh bu ideal durumun kıyamete kadar 141/1 ve 142/1 maddelerin ceza tehdidi altında devam etmesi gerektiğini ve bu ideal şekildeki muvazene durumunu herkim şu veya bu şekilde bozmak gereklidir derse onundada suç işlemiş olacağını beyan ederken, beri yanadan devlet planlama teşkilatı rakamları, Türkiyede sosyal sınıfların hiç de bozulursa suç sayılacak derecede ideal bir karşılıklı muvazene durumunda bulunmadıklarını, binnetice Türk ceza kanununun 141/1 ve 142/1 maddelerinin hilafı hakikat bir esbabı mucibe taşıdıklarını ve bilakis Türkiyede sosyal sınıfların muvazenesinin büyük toprak sahipleri ve büyük sermayedar ve müteşebbisler lehine bozuk durumda olduğunu ilân etmektedirler. O halde Türk ceza kanununun 141/1 ve 142/1 maddeleri, yani sınıf tahakkümünü reddeder gibi görünen bu maddeler haddi zatında bir sınıf imtiyaz ve tahakkümünün sağlamak amacını gütmektedir. Raporu yazanlar Türkiyedeki sosyal sınıfların hali hazır karşılıklı durumlarının, her ne bahasına olursa olsun, aynen devamını talep ederlerken devletin istatisti lerine sahip idiler ve bu gün halkımıza açıklanan gerçek rakamları devlet sırrı olarak saklamak suretiyle durumu tamamen berakis göstermekle kalmayıp, üstelik Türkiyede sosyal sınıfların karışıklı durumunu rakamlara dayanarak ilâna cüret edecek her Türk aydınını da Türk Ceza kanununun 141/1 ve 142/1 maddeleriyle suçlamayı başarmışlardır.

Halbuki, Anayasamız 12/2 maddesinde yazılı olduğu üzere " Hiçbir kimseye, aileye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz " demek suretiyle, Türk Ceza kanununun 141/1 ve 142/1 maddelerin sınıf tahakkümünü men eder gibi görünüp de aslında sınıf tahakkümünün devağlanacağına ve bununla bu tahakkümün sona ermesi için demokratik yoldan yapılacak teşebbüsleri dahi ceza altında tutmalarına, binnetice bu maddelerin yürürlükte kalmasına bir an dahi cevaz vermez.

Çağdaş anlamda demokrasi ilkelerine aykırılık faslında arzedildiği üzere 141/1 ve 142/1 maddelerin mehazi İtalyan ceza kanununun 270 ve müteakip maddeleri faşist İtalyada vaz edildiği zaman faşist devlet, böylece büyük toprak sahipleri ve sermayedar sınıfın menfaatlerini, partinin menfaatlerini milli menfaat namıyla kaynaştırarak himayesine almış. emeği ile yaşayan sınıfların ise demokratik yoldan muhalif partiler kurarak memleket siyasi kaderinde söz sahibi olmalarını, tahakkümden kurtulmak için temel hak ve hürriyetleri ve sosyal adalet ilkesi uğrunda teşkilatlanmalarını önlemiştir . Türk ceza kanununun 141/1 ve 142/1 maddelerinin 1951 tadilatında Büyük Millêt Meclisi müzakerelerine dair Meclis zabıt ceridelerine nazar atfedilirse orada da aynen şu konuşmaların zapt edildiği görülür:

" - Cezmi Türk :-Bir fakülte dekanı, ceza profesörü diyor ki cebir unsuru esastır, kaldırılırsa bütün demokratik haklar, siyasi haklar tehlikeye girer, bir hukuk doçenti yine cebir unsuru esastır der, bir temyiz reisi sâbıkı esaslı bir tahlil ile bu maddelerde cebir unsuru esastır, ~~der~~ kalmalıdır der ve biz burada cebir unsurunu kaldırarak memlekette sosyalist parti kurulursa bunu önliyelim endişesiyle hareket ediyoruz. Halbuki hiçbir surette bu gibi endişelerle içtimai fikir hareketlerini önlemek mümkün değildir.

- Adnan Menderes :- Arkadaşlar, sizler burada 400 kişisiniz. Bu memleketi üç dört profesör mü yoksa sizler mi temsil ediyorsunuz ? "

Bu sözler ilmi gerçekleri hiçe sayan bir sınıf tahakkümünün sesidir. Bu tadil müzakereleri sırasında söz alan Milletvekillerinin hukukçu olanları, nihayet bir teminat ve ölçü eddettikleri cebir unsurunun maddelerde muhafazası için gayret sarfetmişlerdirbu meyanda Halil Özyörük aynen " Hülâsa olarak arzedeyim ki, üçüncü enternasyonalca kabul edilen esas, cebir yoluyla ihtilal yapmak, cebren ihtilali tahakkuk ettirmektir. İkinci enternasyonalin kabul ettiği esasa göre ise cebre dayanmayan bir komünist faaliyeti hiçbir zaman bir komünist faaliyeti telakki edilemez. Cebir unsuru kullanılmazsa bütün esas teşekkülleri yok etmek mümkündür.

cebrin saiki bulunmadığı takdirde bugünkü mevzuata göre bu müthiş bir silâh olarak kullanılabilir. Binaenmaleyh cebir unsuru lâzım-i gayrimüfarikdir. Esasen üçüncü enternasyonal tamamen bu şekildeki faaliyeti istilzam eder. Binaenmaleyh maddede cebir unsurunun mevcudiyeti şarttır. Cebir unsuru olmayınca sosyalizm ile aralarında bir fark gözetmeğe imkân kalmıyacağı cihetle cebir unsurunun kanuna konması zaruridir. emleketimizde K. Kiki komünizm fikriyatının ne olduğu bilinmiyor, halkımız, sadece halkımız değil yargıçlarımız dahi komünizm mevzuunda tenvir edilmişlerdir. "diyerek düşüncelerini belirtmiş, Profesör Faruk Erem'in ise Adalet Komisyonunda dinlendiği sırada " Eger bu maddelerden cebir unsuru çıkarılır ise memlekette bu maddelerin cezalanıdarmıyacağı hiçbir fikir hareketinin kalmıyacağı "nı belirttiği bir milletvekili tarafından ifade edilmiş, yine bu müzakerelerde söz alan Osman Bölükbaşı aynen : "Arakadaşlar cebir unsuru madde metinlerinde muhafaza edilsin, bir teminatır, fazla mal gözçikarmaz" dediği ve soldan - çıkarır.... çıkarır.... sesleriyle mukabele bulunduğu da zabıtlara işlenmiştir.

Bunlara karşılık " Kemal Özçoban : - Bazen cebir bazen de ikna yoluyla habaset mümkündür. İkna tarikiyle bir sınıfın diğer sınıflar üzerinde tahakkümünü sağlamak veya ikna yoluyla fılan sınıfı yok etmek gibi bir gaye ile cemiyet kuranlar ceza görmezler, bu cemiyette cebir olmadığı için hakim ceza veremeyecektir."

-Mahmut Güçbilmez:- " Bizim noktai nazarımıza göre metinde cebir bulunması, ısrar ediyoruz, hakimin suçluya ceza vermesini son derece müşkilleştirecek, cebir unsurunun bulunmaması hakimi daha rahat olarak madde hükmünü tatbik imkânına kavuşturacaktır."

- Samet Ağaoglu: " Bu memlekette komünizm fiil olarak da fikir olarak da suç sayılmalı, bunun fikir hürriyetine bir tehdid olduğunu itiraf ediyorum." demişlerdir.

Maddeler tahakkümün kaldırılması için demokratik yoldan vaki teşebbüsleri suç saymaz sadece demokratik olmayan yollardan gidilerek bu tahakkümün izal. İki suç sayar şekilde bir müdafaaya da rastlanmaktadır. Bu izah ve müdafa. in çürüklüğü yukarıya alınan Kemal Özçobanın sözlerinden derhal aşikâr olmaktadır. Bu zat ve onun gibi düşünenler, maddelerden cebir unsurunun atılmasını, zira ikna yoluyla dahi bir sınıfın diğer sınıflar üzerinde tahakkümünün tesis edilebileceğini işaret eylemektedirler. Faşist İtalyan hukukcusu MANZİNİ nin cebirin manevi hallerine dair tefsirleri de zaten cebirin unsuru maddelere konulsa bile filhal cebre tevessül olunmayan hallerde dahi cebir meramının zimnen mevcut sayılacağı merke-zindedir. Şüphesiz bu anlayışa göre her huku kârda faraza bir memleket sathında demokratik seçimlere girerek halkın çoğunluğunun serbest oylarıyla iktidara gelecek bir sosyalist partinin dahi muhakefetteki propagandası ve icraatı suç sayılabilir, çünkü o parti, sosyal ve ekonomik nizamınz değişmesi gerektiğini durmadan açıklıyarak bir sınıf tahakkümünü tedirgin edecektir.

Görülüyor ki, İtalyadaki mehz maddelerde cebir unsuru mevcut olduğu halde faşizmin yıkılmasından sonra maddeler çağdaş anlamda bir demokrasi düzeni için de işlemez olmuş, Türkiye ise çağdaş anlamda demokratik nizama Milletlerarası sözleşmeler imzası suretiyle derin bağlılıklar beyan edildiği ve Anayasamızın sosyal adalet ilkesi, temel hakları ve sosyal ve ekonomik hakları koruyan sarıh hükümleri mevcut bulunduğu halde Türk ceza kanununun 141/1 ve 142/1 maddeleri, cebir unsuru dahi ihtiva etmeksizin 1951 tadili Adalet Komisyonu raporunda yazılı olduğu veçhile "Hertürlü bozucu ve bozguna faaliyet " ölçüsü ile kullanılagelmektedir. O rapor ki, maddelerin tadili esbabı mucibesi arasında bidayette aynen: "... Demokratik rejimin ana prensiplerinden biri de vatandaşların men olunan hareketlerle mücade edilen hareketler arasındaki sınırları emniyetle ve tereddütsüz olarak tayin edebilmeleridir. Bu prensip Ceza Hukukunda - Kanunsuz suç olmaz - düsturunda ifadesini bulur. İşbu maksadın tahakkukunda tabii olarak Ceza Kanunu metinlerinin mümkün olduğu ölçüde açık ve vazih olması ile mümkündür. 141 ve 142 nci maddelerin bu noktai nazardan kıymetlendirilmeleri de müsbet netice vermemiştir. " demekte ve

son cümlelerinde ise vuzuhtan ve tariften mümkün olduğu kadar kaçarak aynen : " İktisadi ve siyasi nizam tabirleri çok geniş bir manayı ihtiva eylemeleri dolayısıyla her türlü bozucu ve bozguncu faaliyetleri ihtiva eylemek maksadı ile istimal edilmişlerdir. " deyip intaki hakta bulunmaktadır.

Asıl meselenin Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 maddelerinin tadili veya bu maddeler metnine cebir unsurunun ilâvesi meselesi olmayıp doğrudan doğruya Anayasamız bakımından ele alınıp iptalleri olduğu böylece de aşikâr olmaktadır.

Burada , Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 maddelerinin tamamen iptali halinde silâh kuvvetiyle ve ihtilalle Anayasa nizamının devrilmesi gibi bir suçun işlenmesine cevaz veren bir ortamın yaratılması korkusu münakaşa edilmelidir.

Şüphesiz ki silâh kuvvetiyle ve ihtilalle Anayasa nizamının devrilmesi suçtur. Fakat Türk Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddelerinin birinci fıkralarının iptali asla böyle bir suçun işlenmesine cevaz verilmesi veya kolaylaştırılması ile alakadar değildir. Zira zaten bu gibi suçların teşebbüsü dahi her hâlü kârda Türk Ceza Kanununun 146 ilâ 156 nci maddeleriyle idam cezası müeyyidesine bağlanmıştır. Büyük Millet Meclisi ve Hükümetin zor kullanılarak tatili ve devrilmesi hallerinde de durum aynıdır.(29)

Binaenaley Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 maddelerini ihtilalle iktidara gelmeyi, yani demokratik olmayan bir yoldan iktidara gelmeyi önleyici maddeler şeklinde göstermeye ve müdafayatlıktan ve imkan yoktur.(29)

Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1. maddelerini ikinci temel ilke olan dondurulmuş bir düzene karşı oluş -evolutif- bir sosyal adalet ve toplum düzeni anlayışı muvacehesin de tahlile devam edersek, bu anlayışın zorunlu neticesi olarak tetra Anayasanın 10 uncu maddesin devlete yüklenen ödev ve amaçlarla karşılaşırız. Bu ödev ve amaçların arasında Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 maddelerinin iptali zaruretâ mündemiçtir. Zira ödev ve amaçlara göre kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzurunu sosyal adalet hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlandıran engeller kaldırılacaktır. 10. madde engelleri kaldırmak görevini devlete yüklediği gibi 155. madde icabında Anayasanın bile bu uğurda değiştirilebileceğini kabul etmektedir. Değiştirilmesi mümkün olmayan tek Anayasa hükmü Devlet şeklinin Cumhuriyet oluşudur. Şu halde gerek ihtihsal düzenine, gerek toplumun ekonomik ve sosyal yapısına, bu yapı içinde sosyal

(29) Adalet Bakanı Sırrı Atalay'ın Cumhuriyet Senatosunda "141 ve 142'inci maddelerin yürürlükten kaldırılması takdirinde je rejimi koruyan hükümler ortadan kalkar demesi üzerine Aybar 30.1.1965 günü düzenlediği basın toplantısında şöyle demiştir: "Adalet Bakanı, Yüksek Mahkemeyi etkilemek istiyor. Henüz karara bağlanmamış bir dava konusunda Adalet bakanının taraf tutarak demec vermesine, demokratik hukuk anlayışı içinde yer yoktur. Kaldı ki bu CHP li bakan, kendi partisinin muhalefet yıllarında ikân bu maddelere karşı olduğunu unutmuş görünüyor.

Oysa Anayasa rejimini koruyan müeyyideler Ceza Kanunda mevcuttur. Özellikle 146, 147, 148, 149. maddeler, Anayasayı zorla değiştirmek; Büyük Millet Meclisini zorla devirmek veya zorla ödev yapamaz hale getirmek; Bakanlar kurulunu zorla devirmek veya zorla ödev göremez hale getirmek fiillerini idam cezası ile karşılamıştır. 149. maddesi ceza kanununun aynen şöyledir: "Her kim aleyhine halkı silah ve ayuştırucu yahut bozucu veya yakıcı gazlar veya patlayıcı maddeler kullanmak suretiyle isyana veya Türkiye ahalisini birbiri aleyhine silahlanarak mukateleğe teşvik eyleyorsa, yirmi seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasıyla cezalandırılır. Eger bu teşvik neticesi olarak isyan veya kital zuhur etmiş olursa buna sebebiyet veren veya asilere kumanda eden kimseler hakkında ölüm cezası verilir."

Görülüyor ki 141 ve 142. maddelerin yürürlükten kaldırılması takdirinde rejimi koruyan hükümler ortadan kalkar sözü, gerçeğe aykırıdır."

sınıfların karşılıklı münasebetlerine ve memleket içinde müesses iktisadi ve sosyal temel nizamla ait bütün hükümler binnetice bugün temel nizam sayılan bu nizamlar değiştirilebilecektir, ancak bu değişikliklerin Anayasaya çoğunluğu ile ve Anayasanın çizdiği yolda icrası şarttır. Esasen Anayasamızın oluşunu hazırlayan 27 Mayıs'tan sonraki devrede adalet bakanlarından Sahir Kurutluoğlu Anayasaya aykırı kanunlar konusundaki bir beyanında Türk ceza kanununun ikinci kitabında mevcut 145 ilâ 176 nci maddelerin Faşist İtalyan Ceza Kanunundan iktibas edildiğini ve son Adalat Bakanı Abdülhak Kemal Yörük ise evolutif bir mahiyet arz eden "inşallah" temennisi ile birlikte bir gün Türkiyede de Türk ceza kanununun 141/1 ve 142/1 gibi maddelerin kalkacağını fakat şimdilik Türk toplumunun bu seviyede olmadığını ima eder şekilde, şimdilik ve bahusus kendileri Bakan kaldıkça bu maddelerin kalkmayacağını söylemek suretiyle belirli bir seviyeye ulaşıldıkta bu maddelerin Türk toplumuna yakışmadığını, değişeceklerini zımnen ifade mecburiyetini duymuşlardır. Bu durumda adı geçen Bakanların da Anayasamızın evolutif toplum anlayışı ilkesine karşı gelinmeyeceğini idrak ettikleri söylenebilir.

3- Türk ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 maddeleri Anayasamızın ilkelerinden ayrıca Anayasamızın 8 inci maddesi delaleti ile 10 ve 11 ve 12 ve 20 ve 21 ve 56 ve 57 ve 55 inci maddelerinin herbirine aykırıdır.

Anayasamızın 10 uncu maddesi, kişinin dokunulmaz, vazgeçilmez, devredilmez temel hakları olduğunu ve devletin bu temel hakları ve hürriyetleri sınırlayan ekonomik ve sosyal ve politik engelleri kaldırmakla ödevli bulunduğunu ilân eder.

Anayasamızın 11 inci maddesi de, her ne sebeple olursa olsun bu temel hak ve hürriyetlerin özüne kanunla da dokunulamayacağını açıklar.

Anayasamızın 12 nci maddesi ise siyasi düşünce ve felsefi inanç bakımından kişiler arasında ayırım gözetilmeyeceğini emreder.

Anayasamızın 20 nci maddesi her türlü düşünce ve inancı söz, yazı ve resim ve başka yollarla açıklamak hakkını mutlak olarak tanımıştır. Bütün bu mutlak hak ve hürriyetler 11 inci maddeye göre Anayasanın özüne ve ruhuna uygun olmak şartı ile ancak kanunla sınırlanabilir, fakat bu sınırlamalar temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunamazlar.

Anayasanın 21 inci maddesine göre herkes bilimi ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme ve açıklama ve yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma yapma hakkına sahiptir. Bu hak ve hürriyet, bilim hürriyeti, tabiat kanunlarının objektif ölçülerini kullanmak, onlara bağlanmaktan ibaret bulunduğuna göre, bilimin objektif değeri karşısında bu hak ve hürriyetin kişisel bir hak ve hürriyetten farklı olarak tam manasiyle mutlak mahiyette bulunduğu tezahür eder ki, gerçekten de matematik veya herhangi bir bilimsel objektifliğin değil özüne dokunmak, kılma bile dokunulamaz. Bundan dolayı toplumcu mahiyette bir bilimin yasaklanması sonucuna varan Türk Ceza Kanununun 142 nci maddesinin Anayasanın 21 inci maddesiyle geliştiği aşikârdır. Yine bundan doludur ki 21 inci madde ile teminat altına alınan bilim hürriyetinin Anayasanın 11 inci maddesindeki sebeplerle dahi hiçbir derecede sınırlanamayacağını kabul gerekir.

Anayasanın 56 ve 57 nci maddeleri, yukarıda sayılan temel hak ve hürriyetleri kullanan ve onların dokunulmazlığını bilen ve bunlara güvenen vatandaşların siyasi parti kurma hakkına sahip olduklarını ve bu partilerin ister muhalefette olsun, ister iktidarda olsun demokrasinin vazgeçilmez unsurlarını teşkil ettiğini açıklamaktadır.

Oysa, Türk ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 maddeleri toplumcu nitelikte siyasi düşüncenin ve bu düşünce etrafında teşkilâtlanma hürriyetinin özünü ortadan kaldırmaktadır. Zira : " Müesses sosyal ve ekonomik temel dokunulmazlığını " ilân edilmekle bu iki madde toplumun ekonomik ve sosyal düzenlerini emek esasına göre yeniden düzenlemek ve değiştirmek için teşkilât kurulmasını ve bu yolda propoganda yapılmasını yasaklamıştır. Böylece, toplumcu dünya görüşüne ve emek haklarının savunulmasına bağlı olan düşünce ve inançların özü ortadan kaldırıldığından başka, siyasi ve felsefi kanaatlar arasında da bir ayırım gözetildiği ve istihsal düzeni ile ilgili emekten yana değişmelerin yasaklandığı görülmektedir. Anayasamızın 56 ve 57 nci maddelerine gelince, yukarıda birinci temel Anayasa ilkesine ayrılık bölümünde temas edildiği ve hile elbette siyasi parti defhununun ilmi mahiyetine uygun olarak ekonomik ve sosyal ve politik görüş ayrılığına sahip sosyal sınıfların karşılıklı münasebetleri...

yönlere düzenlenmesi imkânları kullanılacak ve emeği ile yaşayanlar, kendi menfaatlerine uygun bir veya bir kaç siyasi parti kurarak yine kendi menfaatlerine uygun bir politik, sosyal ve ekonomik düzen değişikliği için propoganda yapacaktır, fakat Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 maddeleri bu yoldaki partileri de propogandalarını da yasaklamaktadır ve böylece de Anayasanın 56 ve 57 nci maddelerine de aykırı bulunmaktadır. Kaldı ki, emeği ile yaşayanların kendi menfaatlerini bağımsız partilerle korumaları ve toplum düzeninin gerekli değişikliğin kanun yolundan yapılması için serbestçe propoganda yapmaları, serbestçe teşkilatlanmaları kabul edilmeyecek olursa bu hakkın özünü çişnenmiş olmaktan başka, toplumlar durmadan gelişerek değiştiklerinden bu değişikliklerin Anayasaya uygun yollardan tahakkukunun önlenmesiyle birlikte bu takdirde kanunun ve Anayasanın tasvip etmediği cebir ve şiddet yolu açılmış olacaktır. Bunun arzulanan bir netice olmadığı ise herkesce teslim edilir.

Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 maddelerinin tamamen iptalinden kaçınmak için Anayasamızın 3 ve 4. maddelerine sığınmaya imkân yoktur.

Anayasanın 3 üncü maddesindeki " Millettin bölünmezliği " ilkesi, Misakı millinin teyidi mahiyetinde olup Türk Milletinin birliğini koruyan bu ilke azınlıkların muhtariyetini ve bölgecilik iddialarına karşıdır. Fakat herhalde sosyolojik ve ilmi bir gerçek olan milletlerin sosyal sınıflardan tereküp ettiği hususu tıpkı milletin muhtelif ailelerde meydana geldiği hususu gibi asla red ve inkâr edilemez. Türk ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 maddelerinin Anayasamızın temel ilkesine evolutif bir toplum düzeni anlayışına aykırılığı faslında zikredildiği üzere bu maddelerin tadiline dair esbabı mucibe serdederken Türk Hükümeti de sosyal sınıfların mevcudiyetini içtimai bir vakıa olarak kabul etmiş bulunmaktadır.

Misakı Milli içinde Türk Milletinin sınıflardan kurulu olduğu sosyolojik ve tarihi gerçekle 3 üncü maddenin çelişebileceğini düşünmek bizzat Anayasanın koruduğu çağdaş bilim zihneyetiyle asla bağdaşamaz.

Anayasanın 12 nci maddesinde sınıflar arasında bir ayırımın gözetilmeyeceği ifade edilmiş bulunmasına göre bizzat Anayasamız tarafından d varlıkları kabul edilmiş ve milletimizin sosyal gerçekleri olan sınıflar Anayasa himayesinde bir denge kurmalarıyla ve bu dengenin tarihsel gelişmeye paralel boyuna kanun yolundan yeniden yararlanmışlardır ki, Milli varlık bu niteliğe daha sağlamca kavuşur. Esasen , 3 üncü madde, Milleti bölünmezliğini ülkenin bölünmezliği ile beraber zikrederek Milleti sınıflardan kurulu sosyolojik ve tarihi bir bütün olduğu gerçeğini ve millet varlığının bir kurucu unsuru olan toprak bütünlüğünü de bu varlıkla beraber mütalaa edilmiş bir ifadesidir. Böylece 3 üncü maddenin, bu gün Türk Milletinin sınıfsız bir toplum olduğunu ifade eder bir madde olarak tefsirine imkân kalmamaktadır.

Cemiyetler Kanununun sınıf esaslı üzerine kurulmuş cemiyetleri y saklıyan 9 üncü maddesinin yürürlükten kaldırılmış olması keyfiyeti de, Türkiyede sınıfların mevcudiyetinin kanun koyucusu tarafından tanınmış olduğuna bir delildir. Binaen aleyh Anayasanın 3 üncü maddesinin sosyal bir gerçeği inkâra varan bir anlayışla kaleme alındığını ifade etmek ve böyle bir tezi savunmak, asla mümkün değildir.

Anayasanın 4 üncü maddesi, egemenliğin kayıdsız şartsız ve bölünmeden Türk Milletine ait olduğunu ilân eder. Bu madde, egemenliğin Anayasanın koyduğu esaslar dairesinde ve yetkili organlarca kullanılacağını ve egemenliğin kullanılmasının hiçbir suretle belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamayacağını ileri sürmektedir.

Acaba bu maddeye dayanılarak 141/1 ve 142/1 maddelerin, Anayasaya korunduğu ileri sürülebilir mi ? Asla. Çünkü, bir kerre böyle bir görüş kabul edilecek olursa, yukarıdan beri açıklanan düşünceler, bir kahemde reddedilmiş ve Anayasanın gerek ruhuna , gerekse yukarıda sıralanan maddelerin açık ifadelerine karşı cephe alınarak Anayasa kendi yapısı için mefluç ve çelişen bir hale getirilmiş olur. 4 üncü maddedeki " Milli egemenliğin kullanılması hiçbir suretle belli bir sınıfa bırakılamaz ibaresinin, sadece lafına itibar ederek Anayasanın insan haklarını ve demokrasiyi gerçekleştirmeye yarayan diğer bütün maddelerini mefluç bir hale getirmek hukuk ilmi ve mantığı bakımından olduğu kadar tatbikat bakımından ve sosyal realiteler yönünden ve toplumun huzurunu sağlamak olan nihai felsefi gaye bakımından merduttur.

diyle) teklif ettiği cebir unsuru dahi reddedilmek suretiyle ve eskisinden daha vuzuhsuz, kaypak, her fiil ve düşünceye tatbiki kabil ibareler ilave olunarak "kanunsuz suç olmaz " prensibine eskisinden ziyade aykırı duruma düşülmüştür.

Bu sonuca varılmasında mezkur raporun menfi rolü olmuştur. Zira rapor, bir kriter olarak cebir unsurunu vaz ettikten sonra suç sayılacak fiiller sehasını mümkün mertebe geniş tutmak arzusuna kapılmış "iktisadi siyasi nizam " tabirlerini her türlü bozucu ve bozuncu faaliyeti ihata eyliyebilecek genişlikte oldukları için maddelere koyduğunu izahından kaçınmamıştır. Cebir unsurunun her şeyi hallediceğini sanan raporun bu şekilde tekrar vuzuhsuz ve vatandaşın men olunan hareketler ve müsadde olunan hareketler arasındaki hududu kesinlikle çizmesine mani ibarelere iltifat suretiyle ceza hukuku prensiplerinin ihlalinin neticesi ağır olmuştur. Çünkü Türkiye Büyük Millet Meclisinde cereyan eden müzakereler sonunda cebir unsurunun metinlerden çıkarılması üzerine maddeler, raporun tenkit ettiği eski hallerden de beter derecede "kanunsuz suç olmaz " prensibini çığır duruma girmiştir. Ayrıca, bu müzakereler sonunda maddelere verilen son muhteva suç ve ona tertip edilen ceza arasında mevcudiyeti şart olan muvazene açıkça bozulmuş ve esasen tadiller bu muvazenesizliği artırmaktan başka bir hedef gütmemiştir.

etice itibariyle , Türk ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 maddeleri 1951 tadili sonucu, son derece geniş ve müphem ve her türlü fikir hareketlerine tatbiki mümkün tabirler ve ifadeleri muhtevi olarak tedvin edilmeleri dolayısıyla "kanunsuz suç olmaz " prensibini ihlâl eyleyen maddeler olarak işbu temel haklarla ilgili prensibi 31 uncu maddesinde ifade edilen Anayasamıza aykırıdır.

Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 inci maddelerinin " İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Koruma Sözleşmesi "ne de aykırıdır.

Bu Sözleşmenin , yukarıda Anayasamızın çağdaş anlamda demokratik düzen ilkesini açıklıyan bölümde tafsil edildiği üzere, kanunlarımıza ve Anayasamıza ışık tutar ve ölçüler mahiyette olduğu aşikârdır. Anayasamızın 65 inci maddesi Milletlerarası sözleşmeleri kanun hükmünde saymaktadır. 149ve 151 inci maddeler de sözleşmelerin, Anayasa Mahkemesinin kazai murakabesi dışında bulunduğunu ifade etmekle, sözleşmeleri alelade kanunlardan üstün tutmuştur. Bundan dolayı adı geçen Sözleşme, Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 inci maddelerinin fevkindedir. Ayrıca, Sözleşme bu iki maddeden daha sonra imza ve tasdik edildiği için de "sonraki kanun evvelkini tadil eder "kaidesi gereğince mezkur maddeleri hükümden düşürmüştür. Kaldı ki, Anayasamızın başlangıcında, Anayasanın kabul sebeplerinde biri olarak insan haklarını gerçekleştirmek amacı gösterilmiştir.

Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 inci maddeleri, anılan Sözleşmenin 9,10 ve 11 inci maddelerine de aykırıdır. Sözleşmenin bu maddeleri kişilere istediği düşünce ve inanışa sahip olma hakkını ve buna dayanarak serbestçe yayımlar yapmak, dernek kurmak gibi hakları mutlak olarak tanımıştır. Kanaatlar arasında, fikirler arasında bir ayırım yapmamıştır. Oysa 141/1 ve 142/1 inci maddeler, yukarıda işaret edildiği gibi, toplumcu görüş ve düşünceleri ve toplumun üretim düzeniyle ilgili faaliyetleri bir ayırımı tabi tutarak bunların emekten yana bir yönde gelişmelerini yasaklamıştır. Ekonomik, sosyal ve felsefi düşünce ve kanaatlerin serbestçe açıklanmasını ve bu görüşler etrafında emekçi sınıfların serbestçe teşkilatlanmasını engellemiştir.

Sözleşmenin 2 nci maddesinde "bu hürriyetler kanunla sınırlanabilir "denmiş olması 141/1 ve 142/1 inci maddelerin yürürlükte tutulmasını haklı göstermez. Çünkü, Sözleşmeye göre bu sınırlamanın demokratik düzen anlayışı ile bağdaşması ve insan haklarına zarar vermemesi gerekmektedir. Sözleşmede geçen demokratik toplum terimi esasen bütün düşünceleri serbetçe savunulduğu ve bu düşünceler etrafında serbetçe teşkilatlanmanın emeği ile yaşayanların menfaatlerinin serbetçe savunulmasının mümkün ve kanun teminatı altında bulunduğu bir düzen anlamına gelir. Sözleşmenin 64. maddesi gereğince, Türkiye Cumhuriyeti, anılan Sözleşmeyi imzalarken bu kanunlar yönünden bir sakınca da ileri sürmemiştir. Ancak sözleşmeyi tasdik ederken 6366 sayılı kanunla 340 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu hükümleri mahfuz tutulmuştur.

Türkiye İşçi Partisi, yukarıda tafsil edilen sebeplere mebni Anayasamıza aykırı bulduğu, Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 inci maddelerinin iptaline karar verilmesini talep ve dava eder. "

TIP tarafından TCK 141/1 ve 142/1 maddelerinin iptali istemiyle açılan davada, Anayasa Mahkemesinin Kararının (E.1963/173, K.1964/40, 29.6.1965 tarihli Karar, RG. 25. Temmuz.1967 - 12656)dava dilekçesi bilinmeksizin sağlıklı bir analizinin yapılması oldukça güçtür. Zira Anayasa Mahkemesinin konuyu ele alış biçimi, dava dilekçesinin gerekçelerinin cevaplandırılması yada cevapsız bırakılması şeklindedir. (29)

Anayasa Mahkemesi, 141/1 ve 142/1 maddeleri şu unsurlara ayrı ayrı incelemiştir:
Maddeler:

a-Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeğe matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenleri veya kuranları veya bunların faaliyetini tanzim veya sevk ve idare edenleri veya bu hususlarda yol gösterenleri (Madde 141/1), sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzer tahakkümünü tesis etmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapanları (Maddel42/

b-Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenleri veya kuranları veya bunların faaliyetini tanzim veya sevk ve idare edenleri veya bu hususlarda yol gösterenleri (Madde 141/1), sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak için her ne suretle olursa propaganda yapanları (Madde 142/1) ;

c-memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenleri veya kuranları veya bunların faaliyetini tanzim veya sevk ve idare edenleri veya bu hususlarda yol gösterenleri (Madde 141/1), memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapanları (Madde 142/1) ;

d-Devlet siyasi ve hukuki nizamlarını topyekün yok etmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapanları (142/1) cezalandırmıştır.

Davanın reddi kararı, genellikle sanıldığı gibi aksine , a ve d işaretli bentlerde oybirliğiyle ancak b ve c işaretli bentlerde oyçokluğuyla alınmıştır.

Varılan bu sonuca rağmen, Anayasa Mahkemesi kararı gerekçesinde biri-biri ile bağıntılı iki açılım getirmektedir:

B i r i n c i s i, maddelerin "cebir unsuru açısından" yapılan yorumu Gerekçede dava konusu "hükümlerin Anayasa'ya aykırılıkları ise uzun tartışmaları gerektirmeyecek derecede meydandadır" denildikten sonra Anayasa mahkemesi maddelerin uygulanabilmesi için "cebrin" varlığını şart sayarak davayı reddetmiş, maddelerin Anayasaya aykırı olmadığı sonucuna varmıştır. Bir başka deyişle , Anayasa mahkemesi madde metinlerinde mevcut (ortadan kaldırma), (devirme), (yoketme) terimlerinden giderek ve madde unsurlarını yorumlayarak

(29) Anayasa Mahkemesi Kararının özeti ve eleştirisi için Bkz. Çetin Özek, 141-142, İstanbul, 1968.

kanunun yukarıda sıraladığımız bütün bendlerindeki eylemlerin suç sayılabilmesi için şiddet kullanılması koşulunun -bu eylemlerin nefsinde cebir ve şiddet mündemiç olduğundan- öngörmüştür. (30)

Anayasa mahkemesi kararının gerekçesinde TCK 142/1 madde açısından da giderek "bilimsel inceleme ve araştırma" kistası getirmiştir. Gerekçede aynen şöyle denmektedir "sözü geçen madde hükümleri, bu konulardaki bilimsel inceleme ve araştırmaları yasaklamış değildir. Propoganda sınırına girmemek şartıyla her çeşit toplumcu bilimler ve bu açıdan anaşizim ve komünizm üzerinde öğrenme, öğretme, açıklama yayma ve araştırma yapılması bu maddedeki yasakların kapsamına girmez. Şüphesiz bilimlerin kendine özgü ve bilimsel nitelikte öğrenme, öğretme inceleme ve araştırma metotları vardır. Bunlara uyulmak yani bilimsel nitelikleri korunmak ve 21 inci maddede öngörülen kayıtlar göz önünde tutulmak şartıyla bilim ve sanat çalışmaları serbesttir. İptali istenen 142 inci maddenin 1 numaralı bendi ise bu nitelikteki bilimsel eylemleri değil, propoganda niteliğindeki eylemleri yasaklamıştır. Bir eylemle bu niteliğin mevcut olup olmadığı sorununun çözülmesi ise önüne bu yolda bir dava gelmiş olan hakime düşer.

Şu duruma göre 142/1 inci madde hükümleri Anayasa'nın 21 inci madde hükmünde yer alan bilim ve sanat hürriyetinde yapılan bir sınırlama niteliği taşımadığından davacının bu konuya yönelen iddiası da yerinde değildir."

Baha Arıkan'ın dediği gibi " Özetlemek icap ederse, diyeceğiz ki, Anayasa Mahkemesi kararında da, iptali istenen maddelerin bünyesinde olduğu gibi, vuzuhsuzluk vardır. Muhalif kalan üyeler bu hususu kesin bir hükümle neticeye bağlamakta ve demektedirler ki : " İptali istenilen hükümler suç kesinlikle tayin etmediklerinden bir taraftan ne gibi eylemlerin suç sayıldıklarının önceden ve kesin olarak bilinmesine imkan vermemekte, diğer taraftan da hududu, şümulü, niteliği uygulayıcıların görüş açılarına göre değişebilecek olan fiilleri cezalandırmaktadırlar. Halbuki Anayasamızın 33 üncü maddesi bir fiilin ancak kanunla suç sayılabileceğini ve cezanın ancak kanunla konulabileceğini ifade etmekle - Kanunsuz suç olmaz - prensibiyle getirmiş bulunmaktadır.

Bizim de kanaatimiz budur. Yüksek Mahkeme uzun gerekçeli kararında

~~30~~ (30) Anayasa Mahkemesi kararı yayınlanmadan önce bu doğrultuda yargıtay kararları vardır. ~~Gerçekten~~ Gerçekten "Yargıtay Birinci Ceza Dairesi, bu maddelerin unsurunda cebir ve şiddetin kendiliğinden mevcut olduğuna, maddeler metnindeki "tahakküm", "ortadan kaldırmak" ve "devirmek" kelimelerini bizatihi cebir ve şiddeti tazammun ettiğine karar vermiştir." (1. Ceza Dairesi 30/5/1967 gün, esas 966/2548, karar 967/1392) Abdullah Üner-A. Ni-yazi Gencer, Komünizm-Sosyalizm ve İlgili Yargıtay Kararları, Ankara, 1969, s. 24.

Fakat hüküm demek olmayan bu gerekçeye de yargı uygulamasında her zaman uyulmamıştır.

söz konusu hükümlerin bu bakımdan Anayasa'ya uygunluğunu tesbit edememiş ve üzerinde yıllardır münakaşa edilen bu maddeler, ceza hukuku yönünden, vuzuhsuzluklarını muhafaza edegelmişlerdir." (31)

İ k i n c i olarak, Anayasa Mahkemesi Kararında TİP'in öne sürdüğü ve varoluş nedeni saydığı Anayasanın sosyalizme açıklığı sorununun tartışılmasına karışmıştır. (32)

Arikan şöyle yazmaktadır :

" Anayasa Mahkemesi, Anayasamıza uymak şartıyla, Anayasanın sosyalizme açık olduğunu kesin bir şekilde kararında kabul etmiş bulunmaktadır. Düşünce hürriyetine dayanılarak kurulmuş olan bir parti, sermayeci sınıfını ortadan kaldırmak için, fikir mücadelesi yapmak hakkına maliktir. Halbuki bugünkü mer'i bulunan 141 inci maddenin birinci bendi, cebir unsuru olmadan dahi, böyle bir fikir mücadelesine müsaade eder mahiyette değildir." (33)

Bu şekilde bir yandan Anayasanın - Kararın değişiyile Anayasanın cevaz verdiği ölçüde - sosyalizme açık olduğu yargısı içerikden yoksun soyut bir biçime bürünmüş, bir başka deyişle sosyalizm salt sosyal devlet anlayışıyla özdeşleştirilmiş; öte yandan, Arikan'ın belirttiği gibi davanın reddiyle Karar gerekçesi gelişmiştir.

TCK 141/1 ve 142/1 maddelerinin iptali istemi üzerine, Anayasa Mahkemesinin 29 Haziran 1965 günü karar vermesi ve Kararın 25 Temmuz 1967 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanması, önemli bir usul sorununun tartışılmasına yol açmıştır.

Çetin Özek şöyle yazmaktadır :

" Uyumsuzluk üzerine sonuca varıp, gerekçesini sonuca uydurmak için çalışmak gibi mantık bilimine aykırı tutumlar, iki yıllık süre içinde Anayasa Mahkemesi üyelerinden bir kısmının görevden ayrılışı, bazılarının ölümü sebebiyle, kararın alınış tarihindeki mahkemenin teşekkül tarzıyla, gerekçenin açıklandığı tarihteki teşekkül tarzının değişik oluşu, Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararının hukuksal değerini gölgelendirecek, olumsuz yönde etkileyecek nedenlerdir." (34)

Anayasa Mahkemesi kararlarında gerekçenin işlevini, " bir Anayasa Mahkemesi " Kararı " nın da önem taşıyan, dikkat ve dehe çok itibar edilmesi gereken asıl Kısım'ı, bir kanunu iptâl ettiğini veya etmediğini bildiren " Hüküm " fıkrası değil ; bu sonuca nasıl ve niçin varıldığını açıklıyan, gösteren " Gerekçe " sidir . " diyerek abartan Dr.Sait Güran usul sorunununu ayrıntılarıyla incelemiştir :

" 141 -142 nci maddelerin birinci müzakeresini ve incelemesini, iki yılı aşan bir süre önce yapan Anayasa Mahkemesinin asıl üyelerinden altı yargıç görevlerinden ayrılmış

(31) Baha Arikan, 141 ve 142 nci Maddelerin Son Macerası - Mahkeme Kararı ve Mütalalar, Cumhuriyet Gz., 4 Ekim 1968.

(32) Bu konu TİP'in dışında da geniş olarak tartışılmıştır: Selahattin Hakkı Esatoğlu, Sosyalizm ve Anayasamız, Akşam Gz., 9-10 Eylül 1967. Mehmet M. Mımoğlu, Açık mı, kapalı mı?, Türk Solu Der., sayı 8, 9 Ocak 1968. Haluk Günügen, 141 ve 142 nci Maddelerin Son Macerası, Cumhuriyet Gz., 14 Ekim 1968.

(33) Baha Arikan, a.g.m.

(34) Çetin Özek, 141-142, İstanbul, 1968, s.205.

ve yerlerine yeni asıl üyeler seçilmiştir. (35) . Tesbit edebildiğimiz kadarıyla, altı yeni yüksek yargıç : Muhittin Taylan (1965 Aralıkta), Recai Seçkin (1966 Şubatında ; emekliye ayrılan Cemalettin Köseoğlu'nun yerine), Feyzullah Uslu (1966 Ekiminde; Senatör olan Lütfü Akadlı'nın yerine) ve nihayet, 1967 Martında seçilen Halit ZARBUN'dur.

Bu süre içinde altı asıl yargıçın değişmesi ve yukarıdaki izahatımız karşısında şöyle bir hukuki durum ve mesele çıkmaktadır: İlk başta, birinci müzakereyi yani 141-142' nin Anayasaya aykırı olmadığı sonucuna ulaşılan incelemeleri yaparak oylamaya (ki ilk ve son'dur) katılan ve hüküm fıkrasını tesbit eden Mahkeme ile; bilâhare, ikinci müzakerelerle incelemeyi yapıp gerekçe üzerinde çılışıp, sonunda da **gerekçeli karar**ı nihai şeklini veren böylece Anayasa Mahkemesi, aynı kadrolu Mahkeme değildir. Ortada, Mahkemeyi, umuma bildirilen hüküm fıkrasına, çözüme ulaştıran müzakereleri, incelemeleri yapan ve bu hüküm ile gerekçesinin ana hatlarını da tesbit eden Mahkemeden bambaşka ve yepyeni kadrolu bir mahkeme vardır. Ve bu yeni kadrolu Mahkeme altı asıl üyesi değişmiş eski kadrolu Mahkemenin bir tasarrufu üzerinde, üstelik eskisinin verdiği "hüküm" ve "istikâmet" ile bağlı olarak çalışmıştır. Zaten, "Hüküm" fıkrası da evvelce, kesin surette tesbit ve umuma ilân edilmiş bulunduğundan ötürü, bağlı olmak zorundaydı da.

Öte yandan, 1966 sonlarında başlayan (veya belki de artan, hızlanan) Gerekçe çalışmalarının yeni ikinci müzakere ve incelemelerinin de 1967 ortalarında bitirilip kararın ancak bu surette tamamlanıp yanılabilmesi gerçeğine ve vakiasına rağmen; Resmî Gazete'de yayınlanan Karar metni, hiç şüphesiz yeni kadrolu Mahkemenin eseri olan "Gerekçe" kısmını da Yüksek Mahkeme tarafından tamamen eski kadrolu Mahkemenin bir tasarrufu gibi muamele edildiğini eski yargıçların imzası ile çıktığını göstermektedir. Bu ise, eski kadrolu Mahkemenin altı üyesi değişik yeni kadrolu Mahkemenin tasarrufunun sahibi haline gelmesinden başka bir şey değildir.

Bir taraftan, Gerekçe inceleme ve yazımı işinin bu dâvada, Hüküm fıkrasını ve gerekçenin ana hatlarını, istikâmetini tesbit eden Mahkeme üyelerinden **altısının** yargıçlığının sona ermesi ile yerlerine seçilen ve üstelik oylamaya da katılmamış bulunan **altı yeni üyeden** kurulu, yeni kadrolu Mahkeme tarafından yapılması,

Diğer taraftan "Gerekçeli Karar" üzerindeki inceleme müzakere faaliyetinin tamamlanıp, nihai şekli verilip imzalanmadan önce, ikinci ve son bir oylama usulünün bulunmaması,

Nihayet, yayınlanan Resmî Karar metnindeki imzaların, yani Karar'ı meydana getiren iradelerin, Karar'ın ortaya çıkmasında çok büyük yapıcı payı olan ikinci müzakere ve incelemelere aslında, hakikati halde katılmadığı ve zaten katılamıyacağı halde, katılmış yapıcı irade olarak gözükmesi ve Anayasa Mahkemesi tarafından böyle kabul edilmesi ile, yukarıdaki izahatımız karşısında ;

Anayasa Mahkemesinin, T.C. Kanununun 141 ve 142 nci maddelerini Anayasaya aykırı bulmayan Karar'ı taşıdığı açık ve ağır sakatlık sebebiyle, hukuken muteber değildir; daha doğrusu, Anayasa Mahkemesinin 141-142 hakkında verilmiş hukuken sıhhatli olan, bir sakatlık taşımayan ve Anayasanın 152 nci maddesinin son fıkrasındaki bağlayıcı hükmü doğrulayabileceği muteber bir Karar'ı henüz yoktur." (36)

(35) Anayasa Mahkemesi İç Tüzüğü Md. 17 : Üyeler, açık oturumlarda kademelerine göre yer alırlar.

Görüşmeyi, Başkan idare eder. Başkan, söz isteyenlere isteme sırası ile söz verir. Usul hakkında konuşmak isteyenlere öncelikle söz verilir.

Anayasa Mahkemesinin önemli bir başka Kararı, ölüm cezasının kaldırılması için TII açtığı davada verdiği karardır. doğru ve Dava gerekçesiⁿⁱⁿ mantığı yalındır:

Anayasanın 14.maddesi herkese " yaşama " hakkını tanımıştır. 11.maddesi ise, yasal bir hakkın özüne dokunamayacağını ilân etmektedir. Oysa, yaşamın karşıtı olan ölüm cezası yaşama hakkının özünü ortadan kaldırmaktadır. Bu anayasal temel ilkeler ortadayken, ceza kanununda ve Askeri Ceza Kanununda yer alan ölüm cezası Anayasaya aykırıdır.

Anayasa Mahkemesi, Türk Ceza Kanununun 11 inci maddesinin 1 numaralı bendinde yazılı ölüm cezasına ilişkin hükmün Anayasa'ya aykırı olmadığına ve davanın reddine şu gerekçeyle karar vermiştir (37) :

" Davacı, gerekçesinde Anayasa'nın konu ile dorudan doğruya ilgili 33. ve 64 üncü maddelerine hiç değinmeksizin yalnız 14 üncü maddenin birinci fıkrası ile 11 inci maddesini ele alarak ölüm cezasının Anayasa' aykırı bulunduğunu istidlâl etmektedir. Bu görüşün kabulü halinde yalnız ölüm cezasının değil, ölüncüye kadar devam eden ağır hapis cezasında hatta uzun süreli hapis ve sürgün cezalarının da kişi hürriyetinin özüne dokunmaları bakımından Anayasa'ya aykırılığının kabulü gerekir.

Öta yandan toplum halinde yaşamının esas şartlarını bozan, hukukî deyimle, suç işleyen şahsın cezalandırılması zorunluğu münakaşa götürmez bir gerçektir. Suçlunun, işlediği fiilin ağırlığı ile mütenasip bir cezaya çarptırılması lüzumu da aşıkardır. Şu halde suç ve ceza konusunda Anayasa'nın sözü geçen 11. maddesi hükmüne dayanmaya mantık ve hukuk bakımından imkan yoktur. Bu sebeple Anayasa koyucusu bu temel hak ve hürriyetlere ayırdağı ikinci bölümde müstakil bir madde ile ayrıca düzenlemek lüzumunu duymuştur. Ceza hukuku alanında uzun bir tekamül safhasından sonra bugün belli ve kesin bir nitelik almış olan ceza kanuniliği ve şahsiliği prensipleri (cezalar ve tedbirleri ancak kanunla konulur) ve (cez

Konuşan üyenin sözü kesilmez. Ancak konu dışı konuşmalar, Başkan tarafından kesilir. Konuşmanın konu dışı olup olmadığı yolundaki anlaşmazlığı Mahkeme çözer.

Bir üye, aynı konu üzerinde, aynı sebeplerin açıklanması ve genişletilmesi amacı ile üç defa söz alabilir. Fazla söz işlemini Başkan Mahkemenin oyuna sunar. Mahkeme kabul ederse söz verilir.

Sebeplerin değişik olması hali, bu hükmün dışındadır.

Görüşmelerin yeterliği karar altına alınmaz.

Başka söz isteyen kalmamışsa Başkan, görüşmelerin bittiğini bildirerek oylamaya geçer.

Üyelerden biri görüşmeye başlamadan önce, işi yeter derecede incelemeyimkân bulunmadığını ileri sürerse, o işin görüşülmesi başka güne bırakılır.

Md. 19 : Kararlar, salt çoğunlukla verilir. Karara katılanlar, azınlıkta kalanlar ve karar özeti bir tutanakla belirtilir ve toplantı dağılmadan imzalanır.

Kararın yazılması Başkana veya görevlendirileceği üyeye aittir.

Gerekçeli kararın müsveddesi, üyeler tarafından birlikte incelenir. Anlaşmazlık halinde, kararın son yazılış şekli, Başkan tarafından tâyin olunur.

Azınlıkta kalan üyeler, birlikte veya ayrı ayrı hazırlayacakları muhalefet şerhlerinde, muhalefet sebeplerini gösterirler. R.G., 3 Ağustos 1962.

(36) Dr.Sait Güran, Anayasa Mahkemesinin 141-142 madde ile ilgili Kararı, Cumhuriyet Gz., 5 Eylül 1967.

(37) Anayasa Mahkemesi Kararı, Esas No.1963/207, Karar No.1963/175, 1 Temmuz 1963.

sorumluluğu şahsidir)? Suretinde bir hürriyet teminatı olarak Anayasa'nın 33. maddesinde yer almış bulunmaktadır. Maddenin son fıkrasında genel müsadere cezası konulması açıkça yasak edildiği halde ölüm cezasının yasaklandığına dair hiç bir kayıt ve işaret mevcut değildir.

Bundan başka temel hak ve hürriyetlerin en başında gelen yaşama, maddi ve manevi varlığı geliştirme haklarına ve kişi hürriyetini 14. maddenin birinci fıkrası ile teminat altına alan Anayasa koyucusu, mütaakip fıkrada bu hak ve hürriyetlerle ilgili olarak koyduğu genel prensiple, kişi dokunulmazlığı ve hürriyeti terimleriyle ifade eylediği bu hakkın da mutlak olmadığını, toplum hayatının zaruri kılacağı hallerde kanunda açıkça gösterilmek ve hakim kararına dayanmak şartıyla kayıtlanabileceğini belirtmekle beraber eziyet ve işkenceyi ve insan haysiyetiyle bağdaşmayacak ceza konulmasını yasak ettiği halde, ölüm cezasına burada da dokunmamıştır. Nitelikleri açıklanarak bu hükümlere göre sözü geçen 33 ve 14.üçüncü maddelerde sayılan yasaklar dışında kalan ceza müeyyidelerinin ve bu arada ölüm cezasının Anayasaya aykırı bir tarafı bulunmadığının kabulü gerekir. Kaldı ki Anayasa'nın metni yukarıya çıkarılmış olan 64 üncü maddesinde (Mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek)(38) hususunun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkileri ömlesinden bulunduğunun açıklanması Türk Ceza Kanununun 11 inci maddesinde yazılı ölüm cezasının Anayasa koyucusu tarafından muhafaza ve kabul edildiğinin en kesin delilidir.

Bu arada Anayasa komisyonu raporunda ve meclis görüşmeleri sırasında yapılan açıklamalarda n Anayasa'nın hazırlanmasında gözönünde bulundurulduğu anlaşılacak milletlerarası bir sözleşme nin konuya ilişkin hükümlerini, konuyu aydınlatması yönünden burada belirtilmesi uygun olacaktır. Memleketimizin 1954 senesinde katılmış olduğu, (İnsan Hakları ve Ana Hürriyetlerini Korumaya dair Sözleşme)nin 2nci maddesinin (Her ferдин yaşama hakkı kanunun himayesi altındadır. Kanunun ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infazı dışında hiç kimse kasden öldürülemez) suretindeki 11inci fıkrası ölüm cezasının insan hak ve hürriyetlerine de aykırı bulunmadığını açıkça göstermektedir.

Öte yandan doktrinde ölüm cezasının kanunlarda muhafazası lazım gelip gelmediği tartışılmakta ise de; Anayasa'mızın yukarıda açıklanan hükümleri karşısında olaya etkisi bulunmayan bu düşüncelerin incelenmesine yer görülmemiştir."

12 Mart sonrası Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi ve Türkiye Halk kurtuluş Ordusu (İstanbul kesimi) davalarında, Anayasa Mahkemesi'nin Kararının eleştirisini de kapsayan ölüm cezasının Anayasaya aykırılığı Askeri Yargıtayda tarafımızdan şöyle ileri sürülmüştür:

(38). Anayasa Mahkemesinin sürdürdüğü mantıkla da çelişen bir "Anayasa'ya aykırılık" durumuna işaret etmek isteriz: 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun Savaş Halinde Hükümlerin Temyizi ve Yerine getirilmesi başlığını taşıyan 248. maddesinde "ölüm cezalarına dair hükümlerin onaylanmasına Türk Silahlı Kuvvetleri Komutanı yetkilidir. Onaylanan bu hükümler Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararı alınmaksızın yerine getirilir." denilmektedir.

Maddenin bu hükümlere ilişkin gerekçesi de şöyledir: "248 nci maddede ölüm cezasının Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçmeden yerine getirileceği hükmü yer almıştır. Bu hüküm Anayasanın 124 üncü maddesindeki (Sıkıyönetim veya genel olarak savaş halinde hangi hükümlerin uygulanacağı kanunla gösterilir), hükmüne istinat etmektedir."

" SAYIN BAŞKAN, SAYIN ÜYELER

Ölüm cezasının Anayasamıza aykırılığını öne sürerken, bütün dünyada bu konuda gerçekleşen gelişmeyi kısa biçimde sunmaya izin verilsin. Ölüm cezasının kaldırılması yada uygulanmaması yolundaki gelişimi kısa bir özet biçiminde sunmamızın nedeni, ölüm cezasının çağ dışı niteliğini belgeliyen fikir akımlarının, yasal ve yargısal davranışların bütün uygar dünyada gittikçe daha yoğun biçimde gerçekleştiğini izlediğimize şüphemiz bulunmayışdır.

9 Temmuz Anayasasının çağdaş karakteri ve belli maddeleri, öte yandan Anayasa Mahkemesinin hukuki görüşlerin dondurulup ebedileştirilmeyeceği yolundaki gerçekçi ve ilerici düşüncesi, bizi ölüm cezasının Anayasaya aykırı olduğunu Mahkemede ileri sürmeye zorunlu kılmıştır.

Dünya'da bugün, kaynağı humanizmaya ve bilimsel verilere dayanan elle tutulur, açık bir eğilim vardır. Bir çok ülkede gerçekleşen bu eğilim ölüm cezasının yasadan kaldırılması yada uygulanmamasıdır.

Gerçekten Beccaria'nın ölüm cezasının kaldırılması yönünde ilk adım attığı, Toskana ve 1787 tarihli Avusturya Ceza Kanunundan ölüm cezasının çıkarttığından bu yana bu konuda son derece önemli yasal ve yargısal gelişmeler kaydedilmiştir. 19. yüzyılın ilk yarısından başlayarak, Beccaria'nın izinden yürüyen ünlü humanist düşünürlerle büyük kriminoloji ve hukuk bilimcilerinin katılması ise, ölüm cezasının kaldırılması yönünde çabaları modern çağın düşünce sisteminin en ileri ve en temel ilkeleri arasına sokmuştur.

Beccaria'nın "suçlar ve cezalar" adını taşıyan ünlü incelemesinde, ölüm cezasının kaldırılması yönünde ileri sürdüğü düşünceler, dün olduğu gibi bu gün dahi, değerini kaybetmiş değildir. Tam tersine bu tezler, yüzelli yıllık deneyler ve gelişmeler birikimine sahip olan modern hukuk ve kriminolojinin aynı yöndeki çabalarına bilimsel ve humaniter kaynak olma niteliğini muhafaza etmektedir. O kadar ki, bugün dünyanın çeşitli ülkelerinde ve çeşitli dönemlerde yapılan istatistikler Beccaria'nın tezlerini her geçen gün biraz daha fazla haklı çıkartmaktadır.

"Hiç bir şekilde yararı olmayan, gerekli olmadığı gibi ibreti müessesine niteliğide bulunmayan ölüm cezası kaldırılmalıdır" diyen Beccaria'nın bu temel düşüncesi, bilimsel açıdan doğrulanarak günümüzde daha geniş boyutlara ulaşmakta ve ölüm cezası, kabul edilmez ve etkin olmayan bir cezalandırma metodu olarak görünmektedir.

Bu yüzden ki, bu gün ölüm cezası otuzu aşkın ülkede ya tamamen kaldırılmıştır yada uygulanmamaktadır.

Ölüm cezasını kaldırmış bulunan ülkeler ve cezanın kaldırılış tarihleri şunlardır:

Avusturya, 1950	İngiltere, 1956
Danimarka, 1930	Honduras, 1894
İtalya, 1948	İsrail, 1954
Norveç, 1902	İzlanda, 1944
Hollanda, 1870	Kolombiya, 1910
Federal Almanya, 1949	Kosta Rika, 1880
İsveç, 1921	Fillandiya, 1949
İsviçre, 1942	Meksika, 1928
A. B. Devletleri, 1972	Panama, 1903
Monoka, 1962	Portekiz, 1867
Brezilya, 1891	Uruguay, 1907
Dominik, 1924	Yeni Zelandiya, 1961
Ekvator, 1897	Kanada, 1969

Öteyandan ölüm cezasının kaldırılması yönünde güçlü bir akımın mevcut bulunduğu Fransa ve diğer bir çok ülkeye ise, (Örneğin Belçika, tek istisna hariç 1863 yılından bu yana infaz yok) ölüm cezalarında af mekanizması sistematik biçimde mahkûm lehine işletilmektedir.

Açıkça görülmektedir ki, çağdaş dünyada bu ceza mahkûm olmuştur. Gerçeklerimizi sergilemeden önce, bir hususta açıklama yapılmasını izin verilsin:

Sorun, bir kanun maddesinin daha önce açılmış iptal davası zımında Anayasa Mahkemesince incelenmiş ve Anayasaya Aykırı görülmemiş bulunmasının, aynı maddenin yeniden incelenmesine ve Anayasa Mahkemesince iptali için karara bağlanmasına engel olup olmadığıdır.

Bu noktanın açıklığa kavuşması, olayda özel bir önem taşımaktadır. Zira, Anayasa Mahkemesi Esas 1963/207, Karar 1963/175 sayılı kararı ile 765 sayılı TCK'nun 11. maddesinin 1 numaralı bendinde yer alan ölüm cezasına ilişkin hükmün Anayasaya aykırı olmadığına 1 Temmuz 1963 tarihinde karar vermiştir.

11 yıl evvel verilmiş bu karar yüzünden, ölüm cezasının Anayasaya aykırılığı hiç bir zaman Anayasa Mahkemesince incelenip yeniden karara bağlanamayacaktır?

Bu durumda zorunlu olarak, Anayasa Mahkemesi kararlarının değişikliği ilkesini, Anayasa Mahkemesi muvacehesinde incelemek gerekmektedir.

Aşağıda, Anayasa kararlarında müstekar bir içtihat olarak yer alan Anayasa Mahkemesi kararlarının değişikliği ilkesi, bu kararlardan alınan alıntılarla sunulmuştur:

Anayasa Mahkemesi, bir kanun hükmünü Anayasaya aykırı bulunmadığına karar verdikten sonra da, başka davalar ve itirazlar nedeniyle, aynı konunun yeniden incelenebileceğine daha 1962 yılında karar vermiştir.

Gerçekten Anayasa Mahkemesi 26.12.1962 gün ve Esas 1962/211, Karar 1962/121 sayılı Kararında aynen şöyle demektedir:

"Bahse konu geçici 1. maddenin Anayasasının 132. maddesine aykırı olduğu yolundaki itirazın evvelce Anayasa Mahkemesi tarafından reddedilmiş olması, sonradan yapılmış olan işbu itirazın, 132. maddeye ilişkin kısmını esas yönünden incelenerek yeniden karara bağlanmasına engel olmayacağına çoğunlukla karar verildikten sonra(...)"

Açıkça görülmektedir ki, Anayasa Mahkemesi, bu kanun maddesinin Anayasa'ya aykırı bulunmadığına dair daha önce verdiği kararını aynı kanunun yeniden incelenmesine engel saymamaktadır.

Bu kararın gerekçesini, mahkeme üyelerinden Muhittin Gürün şöyle açıklamaktadır:

"Bu usule -yani çoğunluğun görüşünü- göre müzakereye katılan üyelerde değişiklik olması veya üyeler aynı kalsa bile düşüncelerde değişiklik meydana gelmesi gibi nedenlerle konuları aynı olan kararların hükümlerle neticelenmesi(...) Yani Anayasa Mahkemesinin, evvelce Anayasaya uygunluğuna karar verdiği bir kanunu veya hükmü bir süre sonra Anayasa'nın aynı hükümlerine aykırı görerek iptal etmesi mümkün olabilecektir."

Hayatın ve buna paralel olarak fikir akımlarının gelişip, değiştiği gerçeği karşısında hukuki görüşleri dondurup ebedileştirmeye karşı olan ve kanunları yargılayan Anayasa Mahkemesi 30.9.1969 tarih ve esas 1969/24, Karar 1969/50 sayılı Kararında aynen şöyle demektedir:

Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararları karar tarihinde ve eğer ayrıca yürürlük günü belirtilmiş ise de o günde iptal eylediği mevzuatı yürürlükten kaldırır. Yürürlükte bulunmayan bu kanunun, Anayasaya aykırılığı ileri sürülmeyeceğine göre böylece çözümlenmiş konuların bir daha mahkemeye gelmesi düşünülemez. Davanın veya itirazın reddine ilişkin kararların birincilerden farklı nitelikte olduğu ortadadır. Bunlara konu olan hükümler yürürlükte kalmış ve kararlar belirli durumlara ve koşullara dayanmakta bulunmuştur.

Durumların ve koşulların değişmesi halinde sonucun da değişik olması gerekir. Böyle bir değişimin bulunup bulunmadığı ise, ancak inceleme sonunda anlaşılabilir. Kaldı ki incelenecek olan, eski dava ve itiraz değil yeni bir dava veya itirazdır. Aksini düşünmek, bir kısım hükümlere dokunulmazlık tanımak, bu hükümler hakkında yargı mercilerinin yetkilerini kullanarak önlemek, hukuki görüşleri dondurup ebedileştirmek olur. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın böyle bir ereği bulunduğu düşüncesini destekliyecek doyurucu bir kanunun ileri sürülmesi mümkün değildir. Şu duruma göre 1056 sayılı Kanun'un daha önce başka itirazlar dolayısıyla incelenmiş ve Anayasa'ya aykırı görülmemiş bulunmasının aynı kanunun 1969/24 Esas sayılı dosyada yeniden incelenmesine engellik edemeyeceğine üyelerden Şeref Hocaoğlu ve Muhittin Gürün'ün karşı oylarıyla ve oy çokluğu ile karar verilerek bundan sonraki sorunun görüşülmesine geçildi.

Daha önce açılan dava yada itiraz zımında Anayasa Mahkemesinde incelenerek karar verilmiş olmasının, aynı kanun hükmü hakkında inceleme yapılarak Anayasa'ya aykırılık kararı verilmesine engel olmadığını Anayasa Mahkemesinin bir ilke kararı olarak benimsediği açıkça görülmektedir.

Özetlersek, Anayasa Mahkemesi kararlarının değişikliği ilkesi Anayasa'nın gelişimci özüne Anayasa'nın özüne uygun olarak Anayasa Mahkemesince Tanınmıştır.

Yukarıda istemin konusunu açıklarken arz ettiğimiz gibi, ölüm cezası Anayasa'nın temel karakterine ve özellikle 14 ve 11. maddelerine açıkça aykırıdır.

Gerçekten, 9 Temmuz Anayasası'nın çağdaş ve ilerici karakteri maddelerinde açıkça yansımaktadır. Ölüm cezasının çağımızda artık nasıl mahkûm edildiğini ve kaldırılmasının yada uygulanmamasının nasıl yasallaştığını sunduk.

Buna paralel olarak, bizce, Anayasamız ölüm cezasını redetmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10. maddesiyle herkeze kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilemez, vazgeçilemez temel hak ve hürriyetler tanıma tadır. Yani bu madde, kişinin temel hak ve hürriyetlerini fert huzuru, sosya adalet ve hukuk devleti ilkeleri ile bağdaştırmayacak surette sınırlayan siyasî iktisadi ve sosyal bütün engelleri kaldırmayı; insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamayı bir ödev olarak devlete ve miştir.

Hiç şüphe yoktur ki, temel hakların başında YAŞAMA HAKKI gelir. Anayasa'nın 14. maddesini deyişi ile herkez yaşama hakkına sahiptir. Yaşama da ölümün karşıtıdır.

Tartışmasız kabul edilmek gerekir ki, ölüm, müebbet yada uzun süreli hapis cezası ile eş değildir.

Anayasa'nın 14. maddesinin açık hükmüne karşılık, Anayasa'nın kişi temel hak ve ödevlerini düzenleyen bölüm ve maddelerinin hiç birinde, ölüm cezası ile insan hayatının son bulacağına dair hüküm yoktur. Demek ki, Anayasa kişi hak ve ödevlerinin en başında tanıdığı YAŞAMA HAKKININ karşıtı olan ölüm cezasını öngörmemiştir.

Kaldı ki, 1961 Anayasası, 1924 Anayasasına oranla ve farklı olarak bütün temel hak ve ödevleri ayrıntılarıyla tek tek saymıştır. Böylesine açık ve ayrıntılı bir Anayasa eğer ölüm cezasını kabul etmiş olsaydı, bu önemli hususu elbetteki temel hükümlerinde açıkça belirlerdi. Bu yoktur. Aksine Anayasa'nın "kişinin hak ve ödevleri" bölümü, kişinin tartışmasız YAŞAMA HAKKI olduğunu belirterek başlar.

Söz konusu temel hüküm, hiç bir ayırım yapmaksızın "herkezi" amaçlandırmaktadır. Yani yaşama hakkı Anayasaca akıllı olsun, deli olsun, mahkûm yada olmasın gibi ayırım yapmaksızın herkeze tanınmıştır.

Anayasa Mahkemesinin yukarıda tarih ve numarasını belirttiğimiz Kararında, ölüm cezasını Anayasa'nın yasakladığına dair hüküm bulunmadığından bahsedilmektedir.

Zaten Anayasa'da ölüm cezasının yasaklandığına dair açık hüküm olsaydı mesele kalmamış olurdu. Zira Anayasa'nın 8. maddesi gereği, Anayasa hükümleri yasama ve yargı organlarını zaten bağlar.

Türk Ceza Kanununda ve askeri ceza kanununda yer alan ölüm cezasının Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptali cihetine gitmek için, ölüm cezasının yasaklandığına ilişkin Anayasada açık bir hükmün mutlaka var olmasını zorunlu saymamaktayız. Eğer bir kanun hükmü, başta YAŞAMA HAKKI olmak üzere Anayasa'nın buyurucu ve yasaklayıcı kurallar ile koyduğu güvencelere aykırı ise açık bir hüküm aramadan temel haklarla geliştiği için iptali cihetine gidilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin bir çok kararlarında, bu ilke uygulanmıştır.

Ölüm cezasının Anayasa'ca kabul edildiğinin yegâne dayanağı olarak Anayasa'nın 64. maddesi gösterilmektedir. 64. maddede, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkilerinin bahsinde "Mahkemelerce verilen ve kesinleşen ölüm. cezalarından" bahs olunmuştur.

İlk nazarda bir yandan Anayasa'nın temel haklardan saydığı YAŞAMA HAKKINI güvence altına alması, öte yandan da ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar verme organını tayin etmesi bir gelişmişlik olarak görülebilir. Ölüm cezasının sanki Anayasal bir dayanağı varmış kanısı uyanabilir.

Fikrimizce, Anayasa'nın 14 ve 64. maddeleri karşılaştırıldığında, 64. maddenin ölüm cezasına Anayasal bir temel kazandırdığını söylemek mümkün değildir. Zira bu halde, YAŞAMA HAKKI gibi en kutsal ve temel bir hakkı öngören Anayasa, bir eliyle verdiğini öbür eliyle ve şekli bir maddeyle alan bir Anayasa olmaktadır. Bu halde de temel hak ve hürriyetleri teminat altına alan 14. maddenin bir anlamı kalmamaktadır.

Oysa, Anayasa 11. maddesiyle temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunulmayacağını açıkça belirtmektedir. Bu hükmü değerlendiren Anayasa Mahkemesi Esas 1963/16 ve karar 1963/83 sayılı kararında şöyle demektedir:

"Bir hürriyetin gayesine uygun şekilde kullanılmasını zorlaştıran veya imkansızlaştıran bir sınırlama ile hürriyetin özüne dokunulmuş ve tahriş edilmiş sayılır".

Bizce Anayasa'nın 64. maddesinin 1. fıkrası hükmünün anlamı şudur:

Anayasa geçici maddelerinde, Anayasaya aykırı kanunları yargılamakla yükümlü Anayasa Mahkemesi'nin kuruluşu, kanunların iptali zımnında davaların açılabilmesi için belli organların yetkili olduğu uzun süreler tanınmıştır. Bir de buna, davaların açılmasının isteme tabii olduğu ve Anayasa Mahkemesi Kararları geriye yürümediğinden, verilen kararın Resmi Gazetede ilanı için geçecek süreler eklenmektedir. Ayrıca Anayasa'nın geçici 7. maddesinin gerekçesi açıklandığı üzere, mevcut mevzuatta Anayasa'nın gerektirdiği şekillerde değişikliklerin hazırlanması için iki yıllık bir süre kabul edilmiş bulunduğu düşünülürse, konunun önemi dolayısıyla bu uzun süreler için 64. maddedeki açıklamanın yapıldığı anlaşılmaktadır. Yani 64. madde sadece Anayasa'nın kabul edildiği

günlerde yürürlükte bulunan ceza kanunlarındaki ölüm cezasının yerine getirilmesinde izlenecek yolu, ölüm cezasının Anayasaya aykırılığının kararlaştırılmasına kadar geçecek süre içinde belirlemiştir.

Nitekim, biçimsel nitelikteki 64. maddenin 1. fıkrasında mevcut ölüm cezasının yerine getirilmesine karar verilmesi dışındaki diğer yetkilerin dayanağı, Anayasa'nın başlangıç bölümlerinde yer alan temel hükümlerdir.

Öte yandan ölüm cezasının 1926 yılında kabul edilen Ceza Kanununda var olduğu ileri sürülerek, bunun değiştirilemeyeceği görüşü, Anayasa Mahkemesi'nin hukuki görüşlerin dondurulup ebedileştirilemeyeceği tezine tamamen aykırı düşer. Ve 1926 Ceza Kanununun bu hükmünü 1961 Anayasası kuralı gibi telakki etme sonucunu verir.

Ölüm cezasının Anayasaya aykırı olmadığına kanıtı olarak, 4 Kasım 1950 tarihli İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşmenin 2. maddesinin 1. fıkrasının varlığı düşünülmektedir.

Fikrimizce sözleşmenin bu hükmü, ölüm cezasının Anayasa'mıza aykırılığına kanıtı değildir. Zira söz konusu anlaşma bir bütündür. Bu anlaşmayı bir bütün olarak kabul etmek, bu Hürriyetlerin uluslar arası teminatını sağlayan Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun ve Avrupa İnsan Hakları Divanı'nın yetkilerini de bir bütün olarak kabul etmeyi gerektirir.

Roma sözleşmesinin teminatını sağlayan söz konusu kurumların yetkisini tanımayan bir devlet için sözleşme, istemimizin konusu açısından bir kanıt olamaz. Gerçekten, yukarıda sözü edilen kurumların yetkisi tarafımızdan tanınmış olsaydı, işbu sözleşmede tanınan hakların ihlali iddiasıyla her hakiki şahıs Komisyona baş vurabilecek ve komisyon da, uygun bulduğu takdirde Divan'a, bütün iç yargı organlarına müracaatı tüketmiş olan hakiki şahsın şikayetini iletebilecekti. Bu bakımdan da, kişinin yaşama hakkının yok edilip edilemeyeceği, uluslar arası bir yargı organı tarafından karara bağlanabilecekti.

Söz konusu iki kurumun yetkisi tanınmadan, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin, yaşama hakkına istisna tanıdığına kanıt olarak gösterilmesine katılmıyoruz.

Kaldı ki, bu bölgesel sözleşmenin yanında evrensel nitelik taşıyan 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 3. maddesiyle YAŞAMA HAKKINI istisnasız tanımıştır.

Öte yandan, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşmeye imza koyan devletlerin büyük bir kısmı, ölüm cezasını kendi kanunlarından kaldırmış bulunmaktadır. Bu uluslararası eğilime paralel olarak ölüm cezasının yurdumuzda da kaldırılması için Büyük Millet Meclisine Kanun teklifi yapılmıştır. Bu kanunun kabulü halinde, artık telafisi mümkün olmıya bir durum doğabilir.

Ceza Kanununun istemimize konu olan hükmünün Anayasa'ya aykırılığı iddiasının ciddiliği sorununu, davanın ve Türkiye'ni bu gün içinde bulunduğu koşullardan soyutlanarak anlamaya imkan yoktur.

Görülemekte olan davanın tartışma götürmeyen politik mahiyeti, sanık müvekkillerimize uygulanması istenilen cezayı, politik suçlardan dolayı istenilen ölüm cezası olarak nitelendirmeyi gerektirmektedir.

Bütün uyar Dünyada politik suçlardan dolayı ölüm cezasına, özel bir karşı koyuşun bulunduğu ise malûmunuzdur.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırılık sorununun incelenmesinde sosyolojik gerçeklerin rolünü kabul etmiş ve bu gereçeyle önüne gelen davaları incelemeyi reddetmemiştir. "Örneğin, Anayasa Mahkemesi'nin Esas 1963/16 Karar 1963/83 sayılı kararı". Hiç kuşkusuz ki, Anayasa'ya aykırılık sorunlarının incelenmesinde, böyle daha geniş kapsamlı araştırmalar yapmak dar hukuk kalıplarının dışına çıkmak, işin niteliğinin bir gereğidir.

Bu bakımdan da, Anayasa'ya aykırılık iddiamızın ciddiliği konusunda toplumumuzun bugün içinde bulunduğu sosyolojik gerçeklerin de göz önünde tutulacağı inancındayız." ()

" Ölüm cezasının çağ dışı olduğu ve T.C. Anayasasına aykırı bulunduğu iddiası ile konunun Anayasa Mahkemesine götürülmesi talebi hakkında " Askerî Yargıtayın ayrıntılı gerekçeyle verdiği ilk karar, Türkiye Halk Kurtuluş Part Cephesi davasında verilen 4.Daire Kararındadır :

" Askeri Yargıtay'da temyiz incelemesi yapmakta olan yetkili 4. Dairede, duruşma sırasında, ayrıca ölüm cezasının T.C. Anayasasına da aykırı olduğu ileri sürülüp sebepleri de açıklanarak konunun Anayasanın 151. maddesi gereğince ciddi olduğu kanısıyla Anayasa Mahkemesi önüne götürülmesi istenmiştir. Buna başlıca sebep olarak:(Ölüm cezasının, dünyada bugün kaldırılması veya uygulanmaması bakımından kaynağı hümanizmaya ve bilimsel verilere dayanan açık bir eğilim olduğu, bir çok ülkelerde de bu cezanın kaldırıldığı, T.C.Anayasası bakımından da, bu kanunun 14. maddesiyle temel haklardan biri ve en baştaki olarak bütün kişilere yaşama hakkı tanındığına göre ölüm cezasının Anayasa dışı kaldığı, zira ölüm cezasının infazı ile yaşama hakkının ortadan kaybolduğu, hernekadar Anayasanın 64. maddesinde ölüm cezasının infazına dair hükümler getirilmiş ise de Anayasanın bir yandan herkese yaşama hakkı tanırken diğer yandan ölüm cezasının infazına ait getirdiği şekli ~~kırxAnayasaxmahkemesixkix~~ hükümle bu hakkın geri alınmış sayılamıyacağı ve yine her ne kadar Anayasa Mahkemesinin 1 Temmuz 1963 tarihli ve 1963/207-175 sayılı kararıyla, TCK nun 11. maddesinin 1 numarası bendinde yazılı ölüm cezasının Anayasaya aykırı olmadığı kararlaştırılmış ise de, Aynı Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre bir kanun hükmünün Anayasaya aykırı bulunmadığına karar verildikten sonra başka davalar ve itirazlar nedeni ile aynı konunun yeniden incelenebileceği kararlaştırılmış olduğu ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde ise ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin bir kanun teklifi bulunduğu ve bu davanın politik niteliğide göz önüne alınırsa bu nev'i suçlardan dolayı ölüm cezası verilmesinin uygunsuzluğuna dair bütün dünyada bir karşı koyuşun bulunduğu)hususları gösterilmiştir.

Anayasanın 14. maddesine göre herkesin yaşama hakkına sahip olduğu bir gerçektir. Ancak bunun kadar bir gerçektir ki, herkesi yaşama haklarıyla beraber diğer hakları ve bizzat devletin kendi kendini koruma hakkı bu Anayasa gereğince devletin teminatı altındadır. Devlet bu teminatı eli de bulundurur veya kullanırken, genellikle devletleşmiş milletin politik ve sosyal hayatından gelen ve devlet erki diye adlandırılan devletin üstü hakları manzumesindeki ceza hakkına da sahiptir. Bugün yaşıyan ceza mevzuatımızda yeralan ölüm cezası, genel ve özel ceza kanunlarımız itibariyle devletin arısı ulusal şahsiyetine karşı veya devlet kuvvetleri aleyhine işlenen bazı önemli cürümlerle (ki bunlar özetle devletin toprak, millet, istiklal bütünlüğüne karşı cürümlerle, harp hiyaneti, milli müdafaya hiyanet, milli müdafa vasıtalarını tahrip, Anayasayı ihlal gibi ağır cürümlerdir.) adam öldürmek fiillerinin bazılarında (ki bunlar usul ve fürudan birini, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden birini öldürmek, canavarca bir his sevki ile veya işkence ve tazip ile veya teammüden adam öldürmek, öldürmeyi birden ziyade kimseler aleyhine veya yangın, subaskını ve gark ile işlemek, diğer bir suçu hazırlamak veya kolaylaştırmak veya işlemiş olmak için adam öldürmek, bir suçu gizlemek veya delil ve emarlerini ortadan kaldırmak veya kendisinin veya başkasının cezadan kurtulmasını sağlamak maksadıyla veya kan gütme saikiyle adam öldürmek gibi cürümlerdir.) ve asker olup da düşman tarafına firar etme, üstünü öldürme, seferberlikte askeri işyan muhariki veya reisi ve mürettibi olma gibi yine bazı cürümlerde en ağır bir cezai müeyyide olarak vaz edilmiş bulunmaktadır. Böylece görülmektedir ki (Ordu disiplininin zaruret ve önemi bir yana bırakılırsa) genç bir devletin daha çok şahsiyetinin türlü tehdit ve tehlikelerle eylemlere karşı korunması bakımından, ölüm gibi ağır bir ceza ,Türk Ceza kanununa siyasi ve gayri siyasi suçlar tefriki yapılmadan getirilmiş bulunmaktadır. Bu bakımdan, ölüm cezasının belki çağ dışı olup olmadığı soyut biçimde kabili münakaşa olabilir ise de, Türkiye açısından tarih sahnesine politik ve sosyal geliş ve akıp gidişi ve hatta jeopolitik durumu nazara alındıkta, bu cezayı tarihi gerçeklerin ve ihtiyaçların getirdiği ve tarihi gerçeklerin ve ihtiyaçların halen yaşattığı yanlışsız söylenebilir.

Kaldığı, T.C. Anayasasının 64.maddesinde, T.B.M.M.sinin görev ve yetkileri bahsinde açıklıkla (Mahkemelerce verilen ve kesinleşen ölüm cezalarından) bahs olunmuş, bu madde 8 ay önce değişikliğe uğrarken ölüm cezasının varlığını ve uygulamasını tanıyan bu hükme hiç dokunulmamış

ve Anayasa Mahkemesince de bu konu vaktiyle aynen bugün yürürlükte bulunan mevzuat açısından incelenerek ölüm cezasının Anayasaya aykırı bulunmadığı saptanmıştır.

Bununla beraber, Mecliste kabul olunup olunmayacağı belli olmayan bir kanun teklifinin ise, mevcut kanunlar önünde Yargıtay incelemesi yapılmak üzere ve mecburiyetine ait usul hükümlerini durduramayacağı tabiidir. Ayrıca, ölüm cezalarının yerine getirilmesi T.B.M.Meclisnin onayına bağlı bulunması bakımından, ölüm cezasının kaldırılması düşüncesine taraftar bir parlamento, bu hususa dönük görüş ve düşüncesini bu vesileyle izhar ve uygulama imkanına da sahip bulunmaktadır.

Bu itibarla, ölüm cezasının Türkiyemizde de çağ dışı ve Anayasaya aykırı bulunduğu iddiası Anayasanın 151 nci maddesinin tarifi veçhile Anayasa Mahkemesine gönderilmesi icap ettirir surette ciddi bir aykırılık iddiası kanısını yaratmamıştır. " (Askeri Yargıtay 4.Dairesinin 13.Haziran.1972 gün, Esas 1972/118, Karar 1972/194 sayılı Kararı)

3- AYBAR'IN TCK 141 - 142 MADDELERİ ÜZERİNE ÖNERİSİ

Ağırnaslı'nı TIP'e girdiği ve Anayasaya aykırı kanunların iptali istemiyle dava açılmasına karar verildiği 10 Şubat 1963 Ankara Genel Yönetim Kurulu toplantısından sonra, Genel Yönetim Kurulunun 1963 yılı ikinci olağan toplantısı 12 Mayıs 1963 'de Gaziantep'de Havuzlubahçe'de yapılmıştır.

Genel Yönetim Kurulu toplantılarının değişik illerde yapılması ve bu yolla da çeşitli illerde Parti olayı yaratılması geleneği, 1965 yılı kadar sürmüştür. Gaziantep toplantısı olaylı geçen Genel Yönetim Kurulu toplantılarından biridir. Olaylar daha Gaziantep'e gitmeden bir gün evvel Adana'da başlamıştır. Kısa bir süre evvel Adana'da topraksız köylülerin büyük bir yürüyüş yapmasından sonra Parti'nin lider kadrosunun bu bölgeye gelmesi, olayların nedenlerinden biri olmuştur.

"Partinin Adana İl Merkezinde Mehmet Ali Aybar kısa bir konuşma yapmış ve müteakiben TIP marşı söylenmiştir. Tip marşının söylenmesine mukabil, İstiklâl marşının söylenmemesi, toplantıda bulunan birçok genç tarafından protesto edilmiştir. Bu arada TIP mensupları ile gençler arasında söz düellosu da olmuştur. (39)." Cumhuriyet Gazetesi olayların devanını şöyle vermektedir: " Parti lokalinde marş söyleyen topluluğa dışardakil İstiklâl Marşı söyleyin, diye bağırmağa başlamışlar, işçi Partililer bu hareket üzerine Mehmet Ali Aybarın şefliğinde İstiklâl Marşı söylemişlerdir. Heyet o civardaki bir lokantaya giderken aynı grubun aleyhte gösterisine maruz kalmıştır. Lokanta önünde devam eden ce camların zaman zaman yumruklanmasına sebep olan olaya polis müdahale etmiştir. (40) ."

Adanadan sonra Gaziantep'deki toplantıya gitilmek istenmiştir. " Ağırnaslı'nın konuşması sona ereceği sırada toplantıyı sabote etmek için gelen bir grup nümayişçi bahçenin önünde gürültü çıkarmaya başladılar. Bu nümayişçilerden bazılarının nurcu yayınlar satan bir kitapçı tarafından kışkırtılmış imam Hatip Okulu öğrencileri olduğu, büyük çoğunluğun ise sırf bu toplantıyı sabote etmek için özel olarak Adana'dan geldikleri tesbit edildi (41) ."

Sonradan kendi haberini Parti'nin kanun yollarına baş vurma üzerine tekzip edecek olan Tecüman Gazetesi " bir takım gençlerin Genel Yönetim toplantısını basarak dağıttıklarını ve Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın konuşmasını yapamıyarak bildiri yayınladığını " yazmıştır. Gerçek ise ,toplantının yapıldığı yerin kapısına yığılan saldırganlar, önceden içeri girmiş olanlarla birlikte bağırmağa başlayınca, dağılmaları için Gaziantep'in ünlü militanları Reşit Güçkiran, Ahmet Top ve arkadaşlarının şöyle bir görünmeleri yetmiştir.

Aybar bu Genel Yönetim Kurulu toplantısında yaptığı konuşmada şöyle demiştir :

" emleketin yüksek menfaatleri Anayasayı yıkıcı faaliyetle konusunda da aynı uyanıklığın ve gerçekçi anlayışın gösterilmesini emrediy. Yabancı bir devlet hesabına veya dışardan emir alarak hareket edenlerveya zor kullanarak iktidara geçmek ve demokratik sosyal Anayasa Rejimini devirmek veya tatil etmek amacıyla olanlar hakkında açık metinli hükümleri şuray buraya çekilemeyecek kesin kanunlar konmalıdır. (Türkiye İşçi Partisi Büyük Meclise pek yakında böyle bir kanun teklifi sunacaktır.) Bu gibi kimse lerin yanılmadan teşhisine gidilmelidir. geniş kadrolu ve her türlü teknik aletlerle donatılmış emniyet teşkilâtının, bilgi seviyesi daha da yükselti lirse, bu işin üstesinden gelmesi zor olmayacaktır. Ama herhalde bugünkü jurnalcılık usulleri, mesnetsiz keyfi fişlemeler, cahilce sınıflandırmalar, suçlamalar, mutlaka ama mutlaka tarihe karışmalıdır." (42)

Aybar'ın konuşmasında, Büyük Millet Meclisine sunulacağını açıkladığı " kanun teklifi "nin metni şudur :

(39) Adalet Gzt., 12 Mayıs 1963

(40) Cumhuriyet Gzt., 12 Mayıs 1963

(41) Sosyal Adalet Der., 14 Mayıs 1963, sayı 9.

(42) Sosyal Adalet Der., 14 Mayıs 1963. Aybar, a.g.e., s. 282-283

"TCK 141 ve 142. maddelerinin değiştirilmesi hakkında Kanun teklifi.

Madde 141-1. Silah zoru ile iktidara geçerek, çiftlikleri, maden ocaklarını, fabrikaları, bankaları, iç ve dış ticaret müesseseleri gibi üretim ve mübadele araçlarını sermayeci sınıfın özel mülkiyetinden çıkarıp işçi sınıfının maddi zora dayanan ve Anayasamızdaki temel hakları serbest seçim, çok parti ve parlamonta sistemlerini red eden diktatörce iktidarı altında ortaklaşa mal haline getirmek veya sermayeci sınıf mensuplarını silahla veya maddi zor kullanmanın başka biçimleriyle tamamen veya kısmen yok etmek veya sermayeci sınıf mensuplarının Anayasa'mızdaki temel hak ve hürriyetlerinden maddi zor kullanarak tamamen veya kısmen yoksun bırakmak veya aileyi veya dini silah kuvvetiyle ve her halde maddi zor kullanarak ortadan kaldırmak için dernek kuranlar veya böyle bir derneği yönetenler veya böyle bir dernek kurucularına veya yöneticilerine yol gösterenler 8 yıldan 15 yıla kadar ağır hapis cezasına çarptırılırlar.

2-Tarihi ve sosyolojik bir varlık olan ve sınırları belli bir ülke üzerinde yerleşmiş milletler topluluğunun siyasi bakımdan merkezileşmesi, merkezi teşkilat kurarak hukuki kimlik kazanması demek olan devleti silah zoru ile veya maddi zor kullanmanın başka biçimleriyle mutlak surette yok etmek ve devletsiz yani millet egemenliğini kullanan merkez organları bulunmayan bir toplum düzenini gerçekleştirmek için dernek kuranlar veya böyle bir derneği yönetenler veya böyle bir derneğin kurucularına veya yöneticilerine yol gösterenler 8 yıldan 15 yıla kadar ağır hapis cezasına çarptırılırlar.

3- 1 ve 2. fıkralarda yazılı olan suçların işlenmiş sayılabilmesi için silah zoru veya başkaca maddi zor kullanma keyfiyetlerinin gerçekliği mutlaka isbat edilmelidir.

4-Türk milletinin aynı ırktan, soydan veya aynı tanrıya tapan insanlardan kurulu bir varlık olduğunu ileri sürmek veya Türkiye Cumhuriyetinin sınırları dışındaki yabancı ülkeleri ana vatan veya tarihi yurt saymak veya yurttaşlar arasında ırk ayırımı yaparak bir kısım yurttaşlarımızı Türk olarak tanımamak veya ırk veya din veya dil ayırımları gözeterek yurttaşlar arasında düşmanlık duyguları yaratmak veya böylece Türk milletinin birliğini ve bütünlüğünü bozmak veya Türk ırkından olmadıkları iddiasıyla bir kısım yurttaşlarımızı Anayasaca tanınan temel hak ve hürriyetlerden yoksun bırakmak veya ister açıktan ister kapalı biçimde üstün ırk felsefesini savunmak ve toplum düzenini bu esasa göre değiştirmek veya ırk esasına dayanan kişi veya zümre veya devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği esasını bozmak diktatörlüğünü gerçekleştirmek veya kamu zararına olarak üretim ve mübadele araçlarının sermayeci sınıfın özel mülkiyeti altında bulundurmamak veya işçi sınıfının veya emekçi halk yığınlarının bağımsız bir politik kuvvet meydana getirmelerini engellemek veya işçi sınıfını Anayasa'da tanınmış hak ve hürriyetlerden özellikle siyasi partiler ve sendikalar kurmak ve kamu himayesini de faaliyette bulundurmamak haklarından yoksun bırakmak için dernek kuranlar veya böyle bir derneği yönetenler veya böyle bir derneği kuranlara veya yönetenlere yol gösterenler 5 yıldan 10 yıla kadar ağır hapis cezasına çarptırılırlar.

Yukarıdaki amaçlara ulaşmak için silah zoru veya her ne surette olursa olsun maddi zor kullanılması halinde hükmedilecek ceza 8 yıldan 15 yıla kadar ağır hapistir.

5- İnsan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik, lâik, sosyal Cumhuriyet ilkelerine aykırı olarak devletin belli bir kişi veya aile tarafından yönetilmesi için dernek kuranlar veya yönetenler veya böyle bir derneğin kurucularına veya yönetenlerine yol gösterenler 5 yıldan 10 yıla kadar ağır hapis cezasına çarptırılırlar.

Yukarıdaki amaçlara ulaşmak için silah zoru veya her ne suretle olursa olsun maddi zor kullanılması halinde hükmedilecek ceza 8 yıldan 15 yıla kadar ağır hapistir.

6- Türk devletine yurttaşlık bağı ile bağlı olan herkezi Türk saymak ve öylece sevmek ve bütün yurttaşların kaderde, kıvançta ve tasada ortak bölünmez bir bütün meydana getirdiklerine inanarak yurttaşların kişiliğini sonuna kadar geliştirmesini engelliyen ve sosyal adalet ve demokratik hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayan hukuki, siyasi, iktisadi ve sosyal bütün engellerin kaldırılması için çalışmak ve milli varlığımızı herşeyin üstünde tutup korumak ve milletimizi dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip bir üyesi olarak ilimde, teknikte, ekonomide ve kültürde yükseltmek

amaç bilmek ve anavatanı sevmek ve ana vatana bağlı olmak anlamına gelen Türk milliyetçiliğini yok etmek için dernek kucanlar veya böyle bir derneği yönetenler veya böyle bir derneğin kurucularına veya yöneticilerine yol gösterenler 5 yıldan 10 yıla kadar ağır hapis cezasına çarptırılırlar.

Yukarıdaki amaçlara ulaşmak için silah zoru veya her ne suretle olursa olsun maddi zor kullanılması halinde hükmedilecek ceza 8 yıldan 15 yıla kadar ağır hapisistir.

7-Anayasaya uygun olarak kurulmuş ve Anayasa himayesinde bulunan siyasi partilerin veya sendikaların, sendika birlik, federasyon veya konfederasyonların veya derneklerin veya bunların kurucu yöneticisi veya üyelerinin veya gazete veya dergi, matbaa veya idarehanelerinin veya bunların yazar, işçi ve yöneticilerinin tam bir serbestlik ve emniyet içinde faaliyette bulunmalarına teşkilatlanıp yayılmalarına Anayasa'ca kendilerine tanınmış bütün hak ve hürriyetleri tastamam eksiksiz kullanmalarına saldırı veya her ne suretle olursa olsun engel olmak için iki veya daha çok kimseyi bir araya getirenler veya bunlara direktif verenler veya saldırıları yönetenler veya bu gibi fiilleri para veya başka şekilde destekleyenler veya teşvik edenler veya her ne surette olursa olsun başkalarını yukarıdaki fiilleri işlemeye kıskırtanlar 5 yıldan 10 yıla kadar ağır hapis cezasına çarptırılırlar.

Yukarıdaki saldırı hareketine katılanlar hakkında daha ağır cezayı gerektiren bir hal yoksa 3 yıl hapis cezası hükmedilir. Silah kullanılması halinde daha ağır cezayı gerektiren bir hal yoksa verilecek ağır hapis cezası 1/3 nisbetinde artırılır.

8- 1,2,3,4,5,6 fıkralarda yazılı derneklere üye olanlar 5 yıldan 12 yıla kadar ağır hapis cezasına çarptırılırlar.

9- 1,2,3,4,5,6,7 fıkralarda yazılı fiilleri yabancı uyruklu veya yabancı bir devletin hizmetinde olan bir kimsenin talimatı üzere veya maddi menfaat karşılığında işliyenler hakkında verilecek ceza 18 yıl ağır hapisten aşağı olamaz."

Aybar'ın Gaziantep Genel Yönetim Kurulu toplantısından önce hazırladığı 142.maddedeki önerileri 141.maddedeki önerilerle paralel olan " TCK'nun 141 ve 142.Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun Teklifi"ni Ağırnaslı'ya gösterdiğini biliyoruz :

" Türk ceza Kanununun 141.ve 142.maddelerine açıklık kazandıran ve cezaları hafifletme yolunda bir kanun teklifi vermeyi Aybar bana telkin etmiş ve bir metin müsveddesini de göstermiştir. İstanbul'da 15'e yakın bir dağ grubuyla bir akşam yemeyindeydik. " 141. ve 142.maddelerine toptan karşı olduğumuza göre bir değiştirme ve hafifletme teklifi bizden gelemez. Kusura bakmayın ben böyle bir kanun teklifi yapamam "dediğimi sofrada bulunanlardan bir kısmının da benim görüşlerime katıldıklarını, Mehmet Ali Aybar'ın ısrar etmeyerek kağıdı cebine koyduğunu hatırlıyorum. " (43)

Anayasa Mahkemesinin bir yandan iptal davası açarken, öte yandan bu önerisinde ısrar eden Aybar, önerisini örgütten geçirmek için Genel Meclis Hukuk Bürosunu toplantıya çağırması ve hazırlanmış metni Hukuk Bürosuna sunmak istemiştir :

" Yılmaz Halkacı, Akgün Ersoy, Gülçin Çaylıgil, Nebil Varuy ve Alp Selek'ten kurulu Hukuk Bürosu buna - Biz 141 ve 142.maddelerin tümüne karşıyız. Nasıl olur da revizyon teklifi hazırlıyabiliriz - diyerek karşı çıkıyor ve Aybar'ın isteğini yerine getirmiyorlardı. Aybar'ın Hukuqları ictme gayretleri sonuç vermiyor, toplantı da tatsız bir şekilde sona eriyordu. " (44)

Hukuk Bürosunun da sert muhalefeti karşısında, Aybar gerilemiş ve bir daha da bu önerinin sözünü etmemiştir.

(43) Niyazi Ağırnaslı, Sorumlu Aybardır, Türk Solu Der., 10 Aralık 1960 sayı 56.

(44) Tanju Cılızoğlu, TİP'deki Olayların İç Yüzü, Akşam Gz., 20 Kasım

D Ö R D Ü N C Ü B Ö L Ü M

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ BİRİNCİ (İZMİR) BÜYÜK KONGRESİ

TİP'de kongreler, dünyadaki diğer sosyalist ve işçi partilerinde olduğu gibi, Parti'nin dönüm noktaları olmuş; geçmiş bir dönem kongre süresince yoğunlaşmış, Parti'nin ileriye dönük boyutlarının temelleri atılmıştır.

İzmir Kongresini içiçe girmiş iki olay birlikte etkilemiştir :

Bunlardan ilki, Kongrenin Yurt çapında bir seçim geçirildikten sonra yapılmasıdır. Parti politik bir güç görünümü almış, partiler yelpazesinde yerini kabul ettirmiş, meşruiyetin Devlet organlarıyla kurduğu hukuksal ilişkilerle kazanmıştır.

Öte yandan, Kongrede ve Kongre sonrasında kuramsal bazı sorunlar tartışılmış ve tartışmaların oluşturduğu muhalefetin tasviyesiyle parti-içi iktidar kemikleşmiş, Parti görüşü belirlenmiştir.

Tip'in giderek parlamento seçimlerinde de sonuç alabilecek bir güç görünümü vermesi, - ben bilirimcilik, şöhret düşkünlüğü - gibi küçük burjuva tutkularıyla da birleşince, Kongre süresince su yüzüne çıkacak ve Partinin varlığı boyunca yoğunlaşacak kulis faaliyetlerini başlatmıştır.

1 - 1963 İL GENEL MECLİSİ ve BELEDİYE MECLİSİ SEÇİMLERİ

17 Kasım 1963 günün yapılan mahalli (İl Genel Meclisi ve Belediye Meclisi) seçimleri, TİP'in katıldığı ilk seçimdir. Bu seçim olağanüstü bir önem taşır: Bir yandan Parti, seçim süresince gelişen propagandası, özellikle radyo konuşmalarıyla yurt ölçüsünde geniş halk kitlelerine kendini tanıtmaya olanakını bulmuş ve meşruiyet mücadelesi dönemini aşmıştır. Öte yandan seçim, Parti'nin örgütlenmesinin itici etkenlerinden biri olmuştur.

Partilerin mahalli seçimlere girebilmesi için onbeş ilde ilçeleriyle birlikte örgütlenmesi zorunluluğu, seçim yasalarında öngörülmemiştir. Yüksak Seçim Kurulu'nun bazı kararları TİP'in seçime girip girmeyeceği konusunda önce tereddütlere yol açmışsada, Kurul'un yeni açıklamaları bu tereddütleri de ortadan kaldırmıştır. 1 Eylül 1963 günün yapılan Genel Yönetim Kurulu toplantısında, mahalli seçimlere girilmesi kararlaştırılmış ve durum genelgeyle örgüte bildirilmiştir.

Parti, 17 Kasım seçimlerini " Türkiye İşçi Partisi'nin , emekçi halkımızın biricik öz partisi olduğunu, geniş ölçüde duyurmamız için eşsiz bir fırsat " olarak değerlendiriyordu. " Türkiye İşçi Partisinin halkı, yokluk ve yoksulluk içinde, karanlık içinde yaşatan; Türkiye'yi boyuna daha geri bırakan, toprak ağalığı ve yabancıya aracılık eden kapkaççı sömürücülük sistemine karşı olduğunu yurttaş, tekrar tekrar anlatacağız.

Emekçi halkımızı bir numaralı yurttaş yapmak için çalıştığımızı tekrar tekrar anlatacağız.

Bizim partimizin başka partilere benzemediğini, aşağıdan yukarı kurulmuş, yani emekçi halkın kurduğu ilk parti olduğunu tekrar tekrar anlatacağız. Ve partinin en alt kademelerinden en üst yönetim kadrosuna kadar, bütün kademelerde görev alanların en az yarısının, kolayla çalışan yurttaşlardan kurulu olduğunu tekrar tekrar belirteceğiz.

Aday listelerimizi göstereceğiz. Bizim listelerimizi diğer partilerin listeleriyle

karşılaştıracacağız. Bizim adaylarımızın, emekçi halk çocukları olduğunu iyice belirteceğiz. Ve emekçi yurttaşın oyunu Türkiye İşçi Partisi'ne verirse, kendi kendine oy vermiş olacağını tekrar tekrar anlatacağız.

Başka partiler halka "oyunu bize ver" dediler. Biz "oyunu kendine ver" diyoruz."

TİP'in sonraki seçimlerde, özellikle 1965 Milletvekili seçimlerinde daha da geliştireceği "oyunu kendine ver" sloganı ilk kez, bu seçimlerde kullanılmıştır.

"Seçmen kardeş

Seçime giren partilerin aday listesini incele. Türkiye İşçi Partisi listelerinde, sanki bir aynaya bakmış gibi, kendini senden olanları göreceksin. Bu listelerde işçi, köylü, küçük esnaf, zanaatkar, dar gelirli, emekten yana aydınların hasılı senden olan kardeşlerinin adlarını bulacaksın.

Memleket işlerinin yürütülmesini başkalarına bırakma. Bu işleri eline sen al.

"Oy" unun Türkiye İşçi Partisi adaylarına ver

Bu, "oy" unu kendine vermen demektir. Böylece, kendi işini artık, kendin görmeye başlamış, dert ve sıkıntılarından kurtulma yolunda ilk adımını atmış olacaksın." (2)

"Tarihimizde halkın kurduğu ve halktan esinlenen ilk siyasi kuruluş olarak Türkiye İşçi Partisi halka sesleniyor:

Kaderini değiştirmek elindedir. Oyunu başkalarına değil kendi ver. Ver ki, Büyük Meclis'e sen kendin git; ve senden olan aydınlarla kardeşçe dayanışarak, beklediğin, özlediğin köklü dönüşümleri kendi ellerinle yap. Demokrasi dedikleri budur." (3)

TİP Genel Merkezi, seçimlerde yapılacak propandaya yansımalarını istediği Parti görüşünü örnekte şöyle iletliyordu :

"Başka partiler halka "oyunu bize ver" dediler. Biz "oyunu kendine ver" diyoruz. Bu değişik davranışın derin anlamı üzerinde duracağız. Bugün Millî gelirden aslan payını küçük bir azınlık (nüfusun yüzde 2'si) alıyorsa ve vergilerin en ağır yükü halkın omuzlarına yükleniyorsa, bu haksızlığa son vermenin biricik yolunun, halkın oylarını kendi öz partisi olan Türkiye İşçi Partisi'ne vermek olduğunu halka, tekrar tekrar söyleyeceğiz. Sosyal adaleti gerçekleştirmenin de başka yolu yoktur. Bu gerçekleri halka tekrar tekrar anlatacağız. Halkı insanca yaşama şartlarına kavuşturmak için, millî geliri hakça paylaşmak, yani herkese emeğine göre ücret, aylık ve gelir sağlamak; herkesten mali gücüne göre vergi almak elbette şarttır. Ama bu kadarla yetinemeyiz. Çünkü bu yoksulluk içinde eşitlik olur. Oysa amaç, insanca yaşamaktır. Bundan dolayı millî geliri arttırmak da gerekir. Bunun için toplumun ekonomik ve sosyal yapısında köklü dönüşümler yapılması zorunludur." (4)

TİP'in seçim propandasıyla, özellikle etkileyci bir biçimde sürdürdüğü radyo konuşmalarıyla açıklığa kavuşan ve gelişen politikasının temel çizgisi şudur : TİP gerçekçi görüşle bir "Anayasa Partisi" dir, mücadelesi "Anayasa savaşı" dır. Parti çizgisine haki motif, emperyalizmden soyutlanmış bir biçimde toprak reformu, herkesten mali gücüne göre vergi alınması, herkese emeğine göre gelir, Devlet eliyle sanayileşme, dış ticaretin, sigortacılığın, bankacılığın kamulaştırılması gibi demokratik hareket ve reformlardır. TİP'e göre, bu reformları gerçekleştirecek güç, seçimle iktidara gelecek tüm emekçi halkın kondisi, daha doğru bir deyişle tüm emekçi halkın "kendi öz partisi" olan TİP'dir.

Bu noktada "geniş cephe" sorununa gelen Aybaç, 24 Kasım 1963 günü yaptığı basın toplantısında Anayasanın "eksiksiz, tastamam" uygulanması için sınıflar üstü bir geniş cephe çağrısında bulunuyor, "bütün iyi niyetli yurttaşları bir Anayasa savaşına çağırıyor"

"Asıl meselemiz, Türkiye'nin içinde bulunduğu buhranlı duruma bir son vermek ve çıkmazdan kurtulmaktır. Bugünkü buhranın temelini inmek, gerçek nedenlerini ortaya koymak gerekiyor.

27 Mayıs'tan sonra ekonomik ve sosyal meselelerin yüzeye çıkması ve yeni Anayasa'nın bu meselelere köklü çözüm yolları getirmesi üzerine çıkarlarının bundan zarar göreceğini düşünen bazı çevreler ve onların sözcülüğünü yapan politikacılar, Anayasa'ya karşı bir kötüleme kampanyasına giriştiler. Bunun sonucu olarak, Anayasa oylamasında 3 milyon

(1) TİP Genel Merkezi, 21 Ekim 1963 gün 281 sayılı Genelçe.

(2) TİP Seçim Bildirisi.

(3) Yurt Sorunları ve Çözüm Yolları, Türkiye İşçi Partisi Radyo Konuşmaları, Ankara, 1964, Önsöz

(4) TİP Genel Merkezi, a.g.g.

900 bin yurttaşımız, yani oylamaya katılanların %38,3'ü Anayasa'ya hayır dedi. Üstelik, birin

ci ve ikinci Koalisyon Hükümetleri Anayasa'yı ihtimal ettikleri için, halk Anayasamın kendi

yararına bir düzen getirildiğini görüp anlamak fırsatını kaçırmamıştır.

Bu halde, ekonomik ve sosyal meselelerin çözümünü kolaylaştırarak ortamı yaratmak

için Anayasayı etkisiz, tartışılmaz, tartışılmaz ve tartışılmaz bulmuşunuz. Bunun

içinde, halk Anayasayı sevdirmek gerekiyor.

Topraksız ya da yetersiz kadar toprak olmayan köylü aileleri topraklandırılmaktadır. Yeni iş

alanları açılarak işsizlikle savaşılmaktadır. Yoksul halkımıza insanca yaşamaya seğıliyoruz

sevmede ücret, aylık ve gelir sağlanmaktadır. Vergi adaleti, millî gelirin hakça dağılımı

gerçekleştirilmektedir. Millet zararına işlenen vurguncu sistemlere son verilmektedir. Halk

çocukları okutulmaktadır. Halkın seğıliyi konumlandır. Halka insanca yaşamaya seğıliyoruz

sağlanmaktadır. Ve temel hak ve hürriyetlerimizi yok edeceğine sınırlıyan, Anayasaya aykırı

kanunlar mutlak yürürlükten kaldırılmaktadır. Çünkü buhranı gergikten son vermenin başka yol u

yoktur.

Bundan dolayı Türkiye İşçi Partisi, Parti ayırımı gözetmeden Atatürkkünlükten, toprak

naklardan, sosyal adaleten yana olan bütün iyi niyetli yurttaşları bir Anayasa savasına

çağırır. "

17 Kasım seçimlerinde TIP'in Radyo konuşmaları, geniş halk yığınlarında ilgiyle

izlenmiş ve yurt çapında olay olmuş. Tepki doğurmuş. TIP'in kapatılacağı söylentileri

dolayısıyla, 11 Kasım 1963 günü gazeteler TIP'in kapatılması işinin Bakanlar Ku-

rulunda görüşüldüğünü yazmıştır. Bunun üzerine o günü Radyo konuşmasında Gaziantep il

Başkanı Ahmet Top şöyle demiştir: " Anayasayı çiğnemeyle göze almadan hiç kimse Türkiye

İşçi Partisinin kılına dokunamaz; ona oy vereceklerin kılına dokunamaz. "

Cumhurbaşkanı'nın TIP'in radyo konuşmalarına değindirdiği haberi üzerine Aybar,

4 Aralık 1963 günü Basın Bülteninde diyor ki :

" Türkiye İşçi Partisinin radyo konuşmaları dolayısıyla, sayın Cumhurbaşkanına

maledilmek istenen sözlerin sayın Cumhurbaşkanını tarafından söylenmiş olduğuna ihtimal

verilemez.

İhtimal verilemez çünkü, Türkiye İşçi Partisinin radyo konuşmalarını yermek Cum-
hurbaşkanlığı makamının tarafsızlığı ile bağdaştırılmamıştır. Kaldı ki, Anayasamıza göre, Cum-
hurbaşkanlığı partiler üzerinde vasıf ve yetki olan bir makam değildir. Anayasamıza göre,
partiler demokratik düzende vazgeçilmez unsurlardır ve Anayasada bir bir seçilmiş
fililleri işlemeleli halinde Anayasa Mahkemesi önünde hesap verirler.
Sayın Cumhurbaşkanına maledilmek istenen sözlerin söylenmiş olduğuna ihtimal ve-
rilemez çünkü, Türkiye İşçi Partisi radyoda yoksul emeği halkımızın Anayasada yazılı
haklarını savunmuştur. Toprak reformunu savunmuştur. Millî gelirin hakça dağıtılmasını
savunmuştur. Herkesin mali gücüne göre vergi alınmasını savunmuştur. Devlet eliyle sanayi-
leşmeyi savunmuştur. Dis tiorotün, Störtaoallığın, Bar kaollığın Millet yararına işler ha-
lamasını savunmuştur. Kırsacı Anayasamın tartışılmaz, etkisiz, etkisiz, etkisiz, etkisiz, etkisiz, etkisiz,
Teransında ve daha sonraları, Türkiye İşçi Partisinin bugün savunduğu görüşleri savunuyord
Bundan dolayı Sayın Cumhurbaşkanımızın bizim konuşmalarımızdan rahatsızlık duymuş olması-

na ihtimal verilemez.
İhtimal verilemez çünkü, Sayın Cumhurbaşkanını ca elbet bilirler ki, dünyanın her
yerinde İşçi Partileri, yalnız işçilerin değil, emeği ile yaşayan bütün sınıf ve zümrelerin
yeni köylülerin, küçük esnafın, zanaatkarların ve dar filillerin de haklarını ve menfaat-
larını savunurlar."

TIP'in radyo konuşmaları adli konuşmaya da uğramıştır. Ankara C. Savcılığı 3 v
16 Kasım günleri arasında yapılan bu konuşmalarda suç usuru görmemiştir. Savcılığın
2 Aralık 1963 günü konuşurmuş. Yapılması yor olmalıdır. Karar şöyledir :

" 1 - T.C.K. numun 142.maddesi yönünden :

T.C.K. numun 142.maddesi 1.bendinde aynen (Sosyal bir sınıfta diğer sosyal sınıfla

... yazıldı; İstatistik uzmanı Kenan Somer İP'e yazıldı...

Bütün bu değerler, partimize şu son güllerde yazıldılar...

Bunlara Fethi Naci, Selahattin Hilal, Behice Boran, Demir Özlü, Samim Kocagöz, Kemal Bilbaşar, Mehmet Selik, Hüsnü, Aziz Sıradag, Müşerref Hekimoğlu, Döğen Özgüden, İle...

... ve daha nice nicecelelerini ilave etmek gerek.

Partimizde ilk olarak koluya geçen yurttaşlarımızla, katısıyla...

... ve kader birliği yapmış oluyor. Ve işgülye, aydınlyla, köylüsü ve za...

... halkımızla katısıyla bedent İP gâtisi altında...

... kurmak için inang ve sevkle gâllıyor.

... daha sonra Ayar'la gâtisacak olan bu ay-

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

... katılımlarında...

KEFİ

patizanlarca özlendi. Gerekli sermayenin bulunması konusunda Turhan Tükel'in önerisi kabul edildi : Parti, ileride kurucu bulduğuna adı bir o vermiş ve gerekli sermaye kısa sürede yurdum dört bucağından gelen parayı toplandı. Bu olay Parti'nin ilerici kamuoyunca desteklenişinin de bir göstergesidir.

Sosyal Adalet DerGISinde şöyle yazılmıştır :
Grupumuz Aybar üzerinde geniş etkisinin olduğu kabul ediliyor. Fethi Naci Adalet DerGISindeki yazısından ötürü Fethi Naci'nin savundugu ve Fethi Naci oluyordu? Milli burjuvaziyle işbirliği mi öneriliyordu? Bu görüşü Sosyal hakim olduğu kanısındaydı. Genel Merkezin kapalı kapıları arkasında neyle belirlenen demokratik öneleğine aykırı düşünüşü bir görüşün Genel Merkezde züğü aykırı bir sonuç çıkardılar. Örgüt, işçi sınıfının Parti bünyesinde rin hemen hepsi, bu genelgeden kendi anlayışlarına, Parti gizisine ve TBMM bağlayıcı karar alınması öneriliyordu. Parti örgütünde sorumlu görev alanlar konusu işlenmişti. Fakat şimdi, Büyük Kongrede Tuzuk tadiline kadar gidecek li konuşmalarında ilerici-toplumcu-Atatürkçü gruplarla "tabii ittifaklar gute beklentiyen büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Gerçi Aybar'ın geniş Bu Genelgede, ortaya ağınca konulan biçimyle ittifaklar sorunu, or kaldirılması ve konut ihtiyasının giderilmesi hakkında neler düşünüyorsunuz? arasındaki celer, madrabaz, kabzimal, tefec ve benzerleri gibi sömürücüleri oran kurmak, küçük müteebbise ve esnafa kredi sağlamak, üretende tüketen mak, emeği ve mahsulü değerlendirmek, üreticiler ve fiatlar arasında adil bir -İşsizliği önlemek, köylüyü topraklardan uzaklaştırmak, üretimde verimi arttı göre uygulanması hakkında ne düşünüyorsunuz?

-En az ücret (Asgari ücret) hakkındaki teklifleriniz nelerdir?
-Ücretli yalılık izin'in bu gün iş yerindeki kıdem hesaplarına edersiniz?
-İşsizlikle mücadele için ne gibi tedbirlerin alınmasını teklif göstermesini nasıl karşılıyorsunuz?
Lokavt'a yer verilmeye göre, Kanunun Lokavt'ı grev'e eşit bir hak olarak bu kanunla tam ve eksiksiz olarak verilmiş, düzenlenmiştir? Anayasa'da hükümlerini nasıl buluyorsunuz? Anayasamızın 47 nci maddesinde tanıyan grev -Toplu sözleşme, grev ve Lokavt Kanununun grev ve Lokavt hakkındaki olabileceği hususundaki görüşler nelerdir?
gibi organların yaratılması gerektiği, bunları atamıyacak yetkililerin neler Anıznük gözetilerek, işyerinde, mahallede, köyde, şehirde, ilçede, ilde ne politika ile doğrudan doğruya her an aktif olarak uğraşması için, Anayasa düzen olarak anladığımızdan, halkın memleket ileriliyle ve en geniş anlamda -T.I.P., Demokrasiyi halkın hergünkü yaşayışında gerçekleştirilen bir tadili hakkında da görüş istenmekte ve şu sualler sorulmaktadır :
şında örgütlen gelişen şartlara göre eskiden ve eksikler belli olan tuzuk 15 Ağustos 1963 gün ve 182 sayılı Genelgede bu ittifaklar sorunu di ilerici-toplumcu-Atatürkçü gruplarla nasıl işbirliği yapabileceğiz? Tabii mütefakkimiz olan, hatıta Parti safına katılmaları beklenen sınıf ve zümrelerle nasıl sağlanır?
"T.I.P.'nin iktidara gelişini kolaylaştıracak ittifaklar hangi sosyal sordugu şu sualde belirler :

TÜRK

sunulacak olan Parti Programı tüzüğün 2. ve 3. maddelerine dayanmaktadır. Türkiye İşçi Partisi'ni işçiler kurmuştur. Partimiz Türk işçi sınıfının ve onun demokratik öncülüğü etrafında toplanmış bütün emekçi sınıf ve tabakaların kanun yolundan iktidara yürüyen siyasi teşkilatıdır. Bu esas değişmez, değiştirilemez. Bundan dolayı uyanıklığı çok sevindirici olan teşkilat kadrolerinin ve partili kardeşlerimizin endişeleri tamamen yersizdir.

15.8.1963 günlü Genelgede sorulan nokta, politik taktikle ilgili olup tamamıyla somut şartlara göre cevaplandırılmak gerektir. Yani sorulan şudur: Bugünkü şartlarda ve her ilin kendisine özgü şartları göz önünde tutularak, hangi toplum sınıf ve tabakaları işçi sınıfının demokratik öncülüğü etrafında daha kolay toplanabilir? Ve hangi toplum sınıf ve tabakalarıyla ittifaklar sağlayarak bir politik cephe kurulabilir?

Tüzüğümüzün 2. maddesi Türkiye İşçi Partisi'nin hangi sınıf ve tabakaların siyasi teşkilatı olduğunu belirtmektedir. Bu maddenin hükmü uzun bir tarih dönemi için geçerlidir. Halk sınıf ve tabakaları işçi sınıfının tarihsel, bilimsel ve demokratik öncülüğünde hep beraber iktidara gelecektir. Ve işçi sınıfına en yakın olan sınıf, şüphesiz yoksul köylüler sınıfıdır. Ancak belirli bir safhada, somut şartlar, filan sınıf ve tabakayı, işçi sınıfının tarihsel ve demokratik öncülüğünü, falan sınıf veya tabakaya göre daha kolayca benimseyecek duruma getirebilir. Örneğin küçük esnaflar bugün bu durumda görünüyor.

Genelgede illerin bu konudaki görüşleri sorulmuştu. Mesele bundan ibarettir. Fakat teşkilatımızın Türk işçi sınıfının demokratik öncülüğü konusundaki hassasiyeti gerek Genel Merkezi gerekse şahsen beni son derece sevindirmiştir.

Bu açıklamayı yapma fırsatını bana veren kardeşlerimiz sağ olsunlar, var olsunlar, en iyi duygularımıyla.

Aybar'ın 23 Ağustos 1963 de çeşitli kişilere "Uzmanlıkları ile ilgili konular hakkında" görüşlerini bildirmesi için yollanan "TİP program taslağının Ana Çizgileri", daha önce Boran tarafından hazırlanan "TİP programının Dayandığı Temel Görüşler"den bir çok noktalarda ayrılmaktadır. Boran kendi hazırladığı metni program çalışmalarına esas alınması için direnmemiştir. Fakat buna karşılık ittifaklar sorunundan doğan olayda, Boran gurubu Fethi Naci gurubuna karşı örgüt çapında büyük bir üstünlük kaydediyordu. Bunun sonucunda, İzmir konresinde Genel Yönetim Kurulu seçimlerinde aldığı oylardır.

Öte yandan Konreye doğru sonradan da tekrarlanacak bir olay, genellikle delegeleri üzmüş ve şaşırtmıştır. Bu olay, Genel Sekreter Orhan Arsal suçlayan imzasız bir mektubun delegelere gönderilmesidir. Gerçi Arsal ve Merkez Yürütme Kurulu üyelerinden İhsan Üngör'ün tutarsız bir takım olaylarıdan ötürü Aybar'ı yanılttıkları gerekçesiyle, Parti de tekrar sorumlu yerlere gelmeleri istenmiyordu. Fakat mektub olayı bu eleştirileri içtenlikle yapanların dışında tezgahlanmıştır. Sonradan Parti tarafından bir tahkikat yapılmasına, Merkez Yürütme Kurulu'nun bu işi tahkik etmek için bu tahkikat

komitesi seçmesine rağmen mektubun kimin tarafından yazıldığı ve gönderildiği anlaşılmamıştır. Yalnız açık olan bir nokta varsa, o da mektubun Arsal tarafından yazılmadığıdır.

Bu genel görünümü ile TİP ilk konresine doğru giderken kurucu sendikacılar, Fethi Naci gurubuna karşı kuşkulu konre gününü soğuk kanlılıkla bekliyorlardı.

X X X

TİP'in ilk Büyük Kongresi, 9 ve 10 Şubat 1964' de 21 Mayıs olaylarıdan ötürü İstanbul ve Ankara'da devam eden Sıkıyönetimden dolayı İzmir'de toplanmıştır. Kongre 9 Şubat 1964 günü İzmir Evlendirme Dairesi salonunda 76 Kongre delegesinden 52'sinin katılımıyla, Kemal Nebioğlu'nun başkanlığı altında yapılmıştır. TİP'in bütün Büyük Kongrelerinde olduğu gibi, delegeleri etkileri altında tutan yurdun dört bir yanından gelmiş, bilinçli üyeler kongreye dinleyici olarak katılmıştır. Aclan Sayılğan'ın yazdığına göre, 50-60 arasında siyasi polis de, dinleyiciler arasında Kongreyi izlemiştir. (

Açış konuşmasında Aybar şöyle demiştir :

"TIP Birinci konresini açıyorum. Konrenin başarılı olmasını Türk halkının çözüm bekliyen meselelerine ışık tutmasını diliyorum. Tarihimizde aşığıdan yukarıya kurulan ilk parti TIP'in konresi yapılıyor. Bu yoksul halkımızın kurtuluşunu kendi eliyle bulmak bakımından üzerinde önemle durulacak bir olaydır.(...) Bugün sarı-işverenden yana olan-sendikacılar işçi sınıfımız içinde küçümsenmeyecek sayıdadır. Gene de işçi sınıfımız politik bilinçin eşiginde bulunuyor. Bu bilinç, bütün halkın bilinçlenmesini hızlandıracak olan ve onu etken duruma getirecek olan bir faktördür. Bundan endişelenenler varşama işçi sınıfının siyasi güç kazanması ile bir dikta rejimi arasında hiç bir bağlantı kurulamaz.(...) Faşizimden aktarılan Anayasa'ya aykırı kanun maddeleri hala yürürlüktedir. Yazarlar, kalemleri titremeden tek kelime yazamamaktalar. Bumudur Anayasa'nın gerektirdiği özgürlük? Kimdir bunun sorumlusu? Bunun sorumlusu hükümettir arkadaşlar! (...) TIP'in hızla gelişmesi elbette iktidar partilerinin ve hakim sınıfların neşeyle karşıladıkları bir olay değildir".(13)

Aybar'dan sonra, Kemal Sülker Kengre gününe kadar Parti'nin çıkarıldığı bildirileri kapsıyan Çalışma Raporunu okunmuş, küçük eleştiriler ve Genel Yönetim Kurulu'nun ibrasına karar verilmiştir. Kongrenin ilk olayı, Merkez Haysiyet Divanı raporu'nun okunması üzerine çıkmıştır:

Türk-İş 1.Bölge temsilcisi İsmail Topkar, kurucuların seçtiği ve Kongrede hesap veren Genel Yönetim Kurulu'nun üyesidir. Topkar, Türk-İş'in Partiye cephe almışından sonra, Partiyle ilişkisini kesmiş ve TIP'in ikinci kuruluş döneminden sonrada açıkça karşı çıkmıştır. Bu yüzden Merkez Haysiyet Divanınca, TIP'den ihracı kararlaştırılmıştır. Topkar'ın mahalli seçimlerde, TIP adayı olmayan bir kişiyi desteklemesi ve teksip etmediği sözlerinin günlük gazetelerde yayınlanması, ihraç kararının gerekçesidir. Tüzük gereği, Parti üyesinin ihracının Büyük Kongrece onaylanması gerektiğinden, ihraç Merkez Haysiyet Divanı Raporuna ilişkin olarak Kongrenin oyuna sunulmuştur.

Türk-İş'in yeni yapılan Kongresinden gelen/^{kurucu} sendikacılar, bir sendikacının, hele Türk-İş Birinci Bölge temsilcisi olan bir sendikacının, Partiden ihracını, kendi bütünlükleri ve varlıkları için tehlikeli bularak Topkar'ın ihracına karşı çıkmışlardır. Sendikacıların sert itirazlarının karşısında Kongre, ilk gününde Topkar'ın ihracını mesele yapmamıştır. Genel Başkanın varafsız görünmesi de, bu eğilimi kuvvetlendirmiştir.

Bu yüzden " İsmail Topkar adlı üyenin, Partimizin katıldığı Belediye seçimlerinde, Partimizin ~~bir~~ adayı olmayan bir kimseyi desteklediği gerekçesiyle Partiden çıkarılması konusunda özetle destekleme sayılan beyanatın kendisi tarafından verilip verilmediği hususunun henüz kesin olarak tesbit edilmemiş bulunduğu gerekçesiyle bu üyenin Partiden çıkarılmasına mahal olmadığına " karar verilmiştir. Kurucu sendikacıların Partide muhalefet bloku ve seçimlerde yeni bir uygulama yaratacak olan asıl çıkışları, Kongrenin ikinci günü olacaktır.

Kongrenin İzmir Fuarı İspanyol Pavyonunda yapılan ikinci gününde, yeni program büyük bir coşkunlukla ayakta kabul edildikten sonra, Tüzük tadil Komisyonunun Raporunun okunmasına ve tartışılmasına geçilmiştir.

Tüzüğün temel hükümlerinin değiştirilmesi konusunda Kongreye iki eğilim hakim olmuş, tartışma Tüzüğün 10.maddesinden çıkmıştır:

B i r i n c i s i, Büyük Kongre delege sayısının az çoğaltılmasıdır. Arsal şöyle diyordu:

" Büyük Kongrenin daha kalabalık delegelerden meydana gelmesini partinin geleceği bakımından önemli sayıyoruz. Bu yüzden 10 uncu maddenin değiştirilmesi mecburiyeti vardır. Elbette yetişecek olan gençlerin de Büyük Kongrede temsil edilmeleri lazımdır. Arkadaşım Niyazi Ağırnaslı'nın pek güzel ifade ettiği gibi gençlik partinin sonraki yöneticileridir. Bu bakımda Partinin asıl amaçlarından biri olan eğitim amacı onların bizimle birlikte bütün özgürlük haklarından yararlanmalarına hak kazandırır.

Yöneticiler hesap vermek zorundadırlar. Mes'ul kişilerdir. Yöneticilerin çoğunlukta bulunduğu bir kongreyi kim denetliyecek. Bu mudur bizim demokrasi anlayışımız? "

Bu eğilimde olanların önerisi, Tüzükteki illerin 1000 üyeye karşı 600 üyeye indirmek ve Gençlik Kolları Genel Başkanı ile İl Gençlik kolları başkanlarını da Büyük Kongre delegesi olmalarıdır.

İ k i n c i eğilim ise, Tüzüğün bu maksesinin değiştirilmemesidir. Tüzük Tadil Komisyonunun değişiklik önerisine , yani Büyük Kongrenin daha çok sayıda delege ile toplanmasına karşı Aybar ve Genel Merkez yöneticileri açıklıkla karşı çıkmışlardır.

Aybar şöyle diyordu :

" Parti gelişti. Bu gelişmeye oranlı olarak burada Parti temsil edilemedi. Eğer bunu birdenbire çok genişletirsek, buranın buraya 600 delege olmasının önemi ne ? Bu 600 delege tamamiyle bilinçli kişilerdence önemi büyük. Ama henüz bilinçlenmemiş kişiler buraya gelirse dalgalanışlar getirebilir.

Büyük Kongrenin delege sayısına arttırmak istemeyen ve Parti yönetimini daima elinde tutmak isteyen Genel Merkez yöneticileri, Gençlik Kolları yöneticilerinin delege olmasına özellikle karşı çıkmışlardır. Buna hukukun bir neden bulmuşlar ve Parti üyesi ve delege olmak için 21 yaşından büyük olmak gerektiğini, oysa gençlik kolları üyelerinin içinde 21 yaşından küçük olanların da bulunduğunu, bu yüzden Gençlik Kolları Genel Başkanı ve il başkanlarının Kongreye delege olamayacağını savunmuşlardır. Oysa bu görüş Kongrede kolaylıkla çürütülmüş " Parti il gençlik kolu başkanlarının 21 yaşından büyük olması tüzüğe konulduğunda bu mesele halledilmiş demektir. " denilmiştir.

Tüzük değişikliği oylamasında gençlik kolları temsilcilerinin Büyük Kongreye delege olarak katılmaları kabul edildiği halde, Genel Merkez yöneticilerinin hazırladığı yeni bir önerge ile ilde karardan vazgeçilmiştir. Gençlik sorununun, TİP'in gençlikle ilişkisini yok eden yada daraltan tavrın kökeni, bu tüzük değişikliğinde saklıdır.

Gündem gereği Genel Yönetim Kurulu ve Merkez Haysiyet Divanı seçimlerine geçildiğinde, günler boyu hazırlanan kulis, aday listeleri biçiminde su yüzüne çıkmıştır.

Bu listelerin dağıtıldığı sırada Türkler söz almış ve TİP içindeki ilk büyük çatışmayı başlatmıştır. Türkler beklenmeyen bu konuşmasında, "Tüzüğe " göre seçilecek kimselerin yarısı işçi , yarısının aydın olmasına çok dikkat edilmesini "tavsiye " ediyor; bu hususta yapılacak bir "dikkatsizlik " Partinin başına çok işler açabilir diyordu. Parti kurucuları adına yapılan bu çıkışın anlamı , sendikacıların Partinin en yüksek organına seçilmesi için çift sandık yönteminin uygulanması gerektiğidir. Eğer diyordu Türkler " bunu yapmassanız Partinin başına çok işler gelir ".

Konuşma Kongrede genel bir şaşkınlık yaratmıştır. Delegeler Genel Başkanın düşüncesini öğrenmek istediler. Parti kurucularına borçlu olan Aybar, sonucunu da fazla düşünmeksizin, Türklerle aynı kanıda olduğunu ve bazı yanlışlıkları önlemesi bakımından, seçimlerin işçi ve aydın olmak üzere iki ayrı listede yapılmasını önerdi.

Seçimler, işçi ve aydın aday listelerinin ayrı sandıklara atılması suretiyle yapılmıştır. Seçimlerde Boran grubunun ve sendikacıların listesi aynı doğrultuda birleşerek ağırlık kazanmış; Tüzüğün 28. maddesine göre Merkez Yönetim Kurulunca gösterilen aday listesi, kimseyi daraltmamak için 61 üyeliğe karşı 138 aday gösterdiğinden odaye alınmamıştır.

Seçimler, sendikacıların ve Boran' grubunun kazanması , Fethi Naci Orhan Arsal gibi "sosyal demokrat" diye nitelendirilenlerin, Aybar'a rağmen seçilememesi ile sonuçlanmıştır. (14)

(14) TİP Birinci Büyük Kongresinde seçilen Genel Yönetim Kurulu üyeleri: Asil üyeler; Mehmet Ali Aybar (Genel Başkan), Cemal Hakkı Selek (Merkez Yürütme Kurulu Üyesi), Tarık Ziya Ekinci, Yahya Kanbolat, Rahmi Eşsizhan, Şaban Erik, Esat Çağa, Mecit Çakır, Canip Yıldırım, Yunus Koçak, Kemal Bilbaşar, Osman Seccan, Sakıp Bulutlu, Yücel Kıvılcım, Ahmet Top, Kemal Nebioğlu (Merkez Yürütme Kurulu Üyesi), Sadun Aren, İsmet Sungurbey (Merkez Yürütme Kurulu Üyesi), Salih Özkarabay (Merkez Yürütme Kurulu Üyesi), Reşit Çuğkiran, Şinasi Yelçan (Merkez Yürütme Kurulu Üyesi), Abdulfafur Demir, Minetullah Haydaroğlu, Moris Gabay, Yılmaz Halkacı, A. Hikmet Karakaya, Kemal Türkler, Kemal Sülker (Merkez Yürütme Kurulu Üyesi), Rıza Kuas (Merkez Yürütme Kurulu Üyesi),

Öte yandan, 11 Şubat'da Merkez Yürütme Kurulunu seçmek için toplanan Genel Yönetim Kurulunda, seçim sonuçlarını son derecede olumsuz bulan Aybar şöyle demiştir :

"Kongrede büyük ölçüde kulis faaliyetleri yapılmış, adayların ağzından delegelere sahte, imzasız mektuplar gönderilmiş, toplumcu ahlakla bağdaşmayacak olaylar olmuştur."

Aybar bu konuşmasında nerde Fethi Naci, nerede Orhan Arsal diye soruyor; Boran ağlamaklı bir sesle, Büyük Kongre eleştirilemez diye Aybar'ı cevaplandırıyordu. Boran, Aybar'ın İzmirdeki bu tavrını unutmıyacak ve seneler sonra acısını çıkartmasını bilecektir.

İzmir'de başlayan muhalefet, İstanbul'da daha da güçlenmiş ve "yirmi ikiler " diye anılan bir muhalefet bloku ortaya çıkmıştır.

3 - TİP'DE BİRİNCİ TASFİYE HAREKETİ

TİP'in hemen hemen bütün Büyük Kongrelerini, değişik teorik tartışmalarla gelişen bir tasfiye hareketi izlemiştir. İzmir Kongresinde ve Kongreyi izliyen sürede bir blok olarak ortaya çıkan muhalefet hareketi, yenilgi ve tasfiye ile sonuçlanmıştır.

İçlerinde Merkez Yürütme Kuruluna seçilen ve ilk toplantısından sonra Kuruldan ve Genel Yönetim Kurulundan istifa eden İsmet Sungurbey ile Doğan den'in ve Fethi Naci, Selahattin Hilav, Ali Yaşar, Şükran Kurdakul, Demir Öz, Edip Cansever, Muzaffer Buyrukçu, Bekir Yeniğün, Veysi Sarısözen, Turgut Kazan bulunduğu yirmiiki üye 28 Şubat 1964 günü TİP Genel Başkanlığına bir muhtıra vermişlerdir.

Tüzüğün 53. maddesinin Kongrede yanlış uygulanmasından kaynaklanan muhtıradaki şöyle denmektedir:

"Tüzüğün 53. Maddesindeki "Partinin bütün organlarında görevli bulunanlardan yarısının tüzüğünün 38. maddesinde sözü edilen işyeri esasına göre tutulmuş listeye kayıtlı veya sendika yöneticisi olan üyeler arasında seçilmiş olması gözetilir." kuralı buradaki "gözetilir" deyiminden de anlaşılacağı üzere yalnızca direktif niteliğinde bir kuraldır. Nitekim maddenin son cümlesinde de "Konrelerde delege ve organları bu esastan ilham alarak seçerler." denmektedir. Oysa konrede bu kural, mecburi bir kural diye yorumlanmış, buna aykırılığın katılan oyların butlanını gerektireceği ileri sürülmesi böylece tüzük hükümlerine aykırı davranılmıştır. Bununla da yetinilmemiş, Genel yönetim Kurulu adayları "işçiler" ve "işçi olmayanlar" diye ikiye ayrılarak, oyların iki ayrı sandığa atılması istenmiş ve delegelerin vicdani seçme özgürlüğüne müdahale edilmiş, bu özgürlük ortadan kaldırılmıştır. Bu suretle ancak faşizmin dünyaya en büyük hediyesi diye ifade edilen korparatif sistemin ikili bir çeşidinin ilk adım atılmıştır. ki, bunun sonu İtalya'da 22 sandığa varmıştır. Toplumcu bir parti olan T.İ.P. nin bu gibi hatalara yer vermemesi lazımdır.

Kaldı ki, Tüzüğün 38 inci maddesinde belirtildiği gibi "üretim araçlarına sahip olmadığı için e m e k g ü c ü n ü, üretim aracı sahiplerine

İbrahim Çetkin, Behice Boran (Merkez Yürütme Kurulu Üyesi), Sevi Erencan, Sait Burçin, Niyazi Ağırnaslı, Ali Karıcı, Doğan Özgüden, Cenani Sungördü (Merkez Yürütme Kurulu Üyesi), Nihat Sargın (Merkez Yürütme Kurulu Üyesi), Adnan Cemgil, Şahan Yıldız, Sina Pamukçu (Merkez Yürütme Kurulu Üyesi). Yedek Üyeler; Rasih Nuri İleri, Halit Çelenk, Nebil Varuy, Suha Çilingiroğlu, Fethi Naci Kalpakçı, Aslan Başer Kafaoglu, Muvaffak Şeref, Orhan Arsal, Yaşar Kemal, Hayrettin Abacı, Yılmaz Yazoğlu, Ahmet Aladağ, Canan Bıçakçı, Ahmet Turaneri, Ahmet Canısoğlu, İsmet Demiruluç, Namık Edinsel, Celal Beyaz, Ömer Kalşan, Hüseyin Uslubaş. TİP Birinci Büyük Kongresinde seçilen Merkez Haysiyet Divanı Üyeleri: Asıl Üyeler; Üzeyir Kuran, Mehmet Mert, Sıtkı Eser, Zühtü Tetey, Şaban Yıldız, Gülçin Hasa, İsmail Hakkı Balamir. Yedek Üyeler; Ömer Kalşan, Nebil Varuy, Akgün Ersoy.

satarak yaşayanlardan olan aydınlar da emekçi oldukları halde, her türlü teoriye ve gerçeğe aykırı olarak işçi sayılmaları ve işçi olmaları arasında aday gösterilmişlerdir.

Tüzüğün 53. maddesini direktif niteliğinde değil de mecburi bir kural diye yorumlamak adaletsiz ve parti amacına aykırı bir davranıştır. Adaletsizdir, çünkü ulusun yönetimi çalışanların %9 unun önceliğine verilmiştir. Oysa işçi sınıfının öncülüğü yurt yönetiminde, önceliği demek değildir. Parti amaçlarına da aykırıdır, çünkü gerek toplumcu aydınlar, gerekse ulusun %70 ini teşkil eden köylüler bu gibi bir imtiyazı asla kabul etmeyecekler ve partiye oy vermiyeceklerdir. Bütün emekçiler yurt yönetiminde eşit tutulmaları gerekir.

Tüzüğün açık anlamı bu iken çift sandık usulüne, yani ikili bir korparatif sisteme gidilmek ancak tüzük değişikliği ile mümkün olabilirdi. Oysa bu yapılmamış ve prensip kararı ile bu iş gerçekleştirilmek istenmiştir. Ne var ki, Tüzüğe aykırı bir prensip kararının da oya konularak kabul edilmiş olması da ikinci bir yolsuzluktur.

Kemal Türkler'in yukarıda sözü geçen ve tüzüğe açıkça aykırı olduğu belirtilen çift sandıklı korparatif temsil usulünü sağlamak için "bunu yapmazsanız Partinin başına çok işler gelir" yolundaki iki defa yaptığı tehdidin manası kendisinden sorulmak ve gereken cevap verilmek gerekirdi. Bunun manası hala kendisinden sorulmak ve gereken cevap verilmek gerekmektedir. Bu cevap verilmedikçe bütün parti üyeleri itham altında kalmaktadır."

Kongredeki kulis faaliyetine ve Kongrede alınan ikinci bir kararla gençlik kolları başkanlarının Büyük kongreye katılmalarına engel olunduğuna da değinen mutirada, sonuç olarak Genel Başkan'dan şu istemde bulunulmaktadır:

"kanuna ve tüzük hükümlerine aykırılıklar yüzünden Türk Medeni Kanununun 68.maddesinin gereğince B.Kongrenin seçimlerle ilgili kararlarının iptali gerekmektedir. Partinin yüksek menfaatleri gereği, Tüzüğün 16.maddesi gereğince Genel Yönetim Kurulunu, 10 Mart 1964'e kadar toplantıya çağırarak, Tüzüğün 13.maddesi gereğince, olağanüstü Büyük Kongrenin toplantıya çağırılması kararının alınmasını ve bu olağanüstü kongrede seçimlerin yenilenmesinin mümkün kılınmasını dileriz."

Güçlü bir muhalefet karşısında olduğunu sanan Aybar, çaresizlik için dedir : Bira yandan seçimlerin iptali için dava açılmasından, örgütün parçalanmasından korkarken; öte yandan sendikacıları karşısına almak ve Boran'ın siyasi geleceği "doğmatizm"den yana olmak istemiyordu.

Aybar çözümü, muhtıranın kendisine verildiğinin ertesi günü " Genel Yönetim Kurulunu Tüzüğün 53.maddesi hükmünün acele gözden geçirilmesi gündem olağanüstü olarak toplanmaya çağırarak " bulmuştur.

8 Mart 1964'günü Ankara İl Merkezinde toplanan Genel Yönetim Kurulunun bütün üyeleri muhalefet blokuna kesinkes cephe almışlardır. Üyelerin bu davranışında, kendi seçiliş yöntemlerine karşı koyuş ve yeniden seçim için Kongreye toplanmasının istenilmesi kuşkusuz önemli rol oynamıştır. Ama bunun dışındaki esas gerekçe, muhalefetin işçi sınıfı öncülüğüne karşı olduğu kanısının Kurul üyelerinde yerleşmesidir. Boran ve Boran'a katılmaktan başka çaresi kalmıya Aybar, bu kanıyı muhalefet blokunun tasfiyesinde Parti üyelerini ikna etmek için gereğince kullanmasını bilmişlerdir.

Kurul toplantısının sonucunda, muhalefet blokunun kongre toplanmasını isteminin reddine ve Tüzüğün 53.maddesi hakkındaki Parti görüşünün, muhalefetteki itirazlarının cevabıyla birlikte yirmiiki Parti üyesine tebliğine ve bütün Partiye duyurulmasına oy birliğiyle karar verilmiştir.

Tüzüğün 53.maddesi hakkında 14 Mart 1964 tarihli Genelgede yayınlanan Parti görüşü şudur :

" a- Büyük Kongremiz tüzüğün birçok maddeleri arasında 53.maddeyi de değiştirmiş ve yürürlükten kaldırdığı 38.maddenin bir cümlesini 53.maddeye ekleyerek bu maddeye şu biçimi vermiştir:(Madde 53-Partinin bütün organların görevli bulunanlardan yarısının kendisi üretim araçlarına sahip olmadığı içi emek gücünü üretim aracı sahiplerine satarak yaşayanlar veya işçi sendikalar yönetim organlarında görevli bulunanlar arasından seçilmiş olması gözetilir. Yönetim organlarıncı kongrelere sunulacak aday listeleri, bu esasa göre tertiplenir; Kongreler de delege ve organları bu esastan ilham alarak seçerler. 53.maddedeki bu 'gözetilir' tabiri 'gözetilebilir' anlamına gelmez; bir gereklilik ifade eder.

Tüzüğün yukarıda belirtilen bu açık emrine en sadık uygulama biçimi olarak, Büyük Konremiz çift liste ve çift sandık usulünü görmüştür. Konremiz'in bu kararında tüzüğümüze herhangi bir aykırılık bulunmak şöyle dursun tersine tam bir uygunluk vardır. Bu suretle seçme özgürlüğüne müdahale edildiği yolundaki iddia ciddi sayılmıyız. Gerçekten de tüzük hükümlerini ve bu arada 53. madde hükmünü kabul ederek partiye girmiş bulunan bir üyenin sonradan 53. madde hükmünü seçme özgürlüğüne bir müdahale sayıp seçimlerin iptalini istemesine hukuken cevaz yoktur. Kaldı ki, tüzüğü değiştirmek yetkisine sahip bulunan büyük konremenin, tüzüğün herhangi bir maddesini yorumlamak ve bunun uygulama biçimini tesbit etmekte yetkileri arasındadır.

Tüzüğümüz, kendisi üretim aracı sahibi olmadığı için emek gücünü üretim aracı sahiplerine satarak yaşayanları işçi saymıştır. Bundan dolayı, bu durumda olmayan aydınlar emekçi olmakla beraber herhalde işçi sayılmazlar. Esasen dünyanın hiç bir yerinde aydınların işçi sayıldığı görülmemiş, duyulmamıştır.

"İşçi sınıfının öncülüğü" ilkesinden Partimizin ne anladığını programımızda uzun uzadıya anlatmıştık. Kısaca özetlemek gerekirse; işçi sınıfının demokratik ve tarihi öncülüğü, memleket idaresinin sadece bu sınıfın ellerine verilmesi veya bu sınıfa bir imtiyaz tanınması anlamına asla gelmez. Zira işçi sınıfının savunduğu menfaatler dar anlamda işçi sınıfına özgü menfaatler olmayıp aslında emeğiyle yaşayan bütün halkın menfaatlerini kapsayan en geniş, en yüksek anlamda milli menfaatlerdir. Türk işçi sınıfı bugün toplumumuzun içinde bocaladığı buhranı çözümliyecek ve böylece bütün emekçi sınıf ve zümrelerin çıkmazdan kurtulmasına yol açacak başlıca itici yapıcı ve birleştirici kuvveti temsil etmektedir. Bundan dolayı işçi sınıfı köklü reformların gerçekleştirilmesinde diğer emekçi kitlelere kıyasla daha etkin bir kuvvet olarak ortaya çıkmaktadır.

Parti organlarında görev alanların yarısının işçi veya sendika yöneticisi olması hakkındaki tüzüğün 53. maddesi hükmüne gelince, bu, herşeyden önce Partimizin kuruluşundaki özelliklerin yarattığı, üstelik parti'nin karakter ve amacı ile ahenkli olan bir durumun ifadesidir. Nitekim İngiliz İşçi Partisi'nde de buna benzer bir durum mevcuttur. Bilindiği gibi, İngiliz İşçi Partisi'nin 28 üyesi en yüksek merkez organının (12) üyesi sendikalar konresi, (10) üyesi Parti büyük konresi, -bunlardan büyük kısmı işçilerdir-, (5) üyesi kadın dernekleri ve (1) üyesi de sosyalist kuruluş ve derneklerince seçilmektedir. Böylece İngiliz İşçi Partisinin en yüksek merkez organında işçiler her zaman çoğunluğu teşkil etmektedir.

Kaldı ki, tüzüğümüzde "işçi" kavramı, geniş anlamda tarif edilmiş ve bu geniş anlamıyla uygulanmıştır. Herhalde bu maddenin, Partinin sadece iç münasebetlerini düzenlediği munakkaktır. Parti organlarında yarı yarıya temsil edilerek söz sahibi olmalarından ulus yönetiminde bu sınıfa öncelik ve imtiyaz tanındığı, öteki emekçi sınıfların ihmal edildiği sonucu asla çıkarılamaz. Esasen tüzüğümüzün amaç ve karakter maddesi, 53. maddenin bu şekilde yorumlanmasına imkan vermez.

Çift liste ve çift sandık usulünün faşizmin korparatif sistemine doğru bir adım teşkil ettiği hususundaki akla ve insafa sığmaz isnadı, faşizm hakkında esaslı bilgilere sahip olanlar ve Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluş özelliklerini, amacını ve üç yıllık çabalarını bilenler ve izleyenler elbetteki ciddiye alamazlar".

Aybar muhalefet blokuyla ilişkisini de kesin olarak kesmek istemiyor ve genelgeyi şöyle bitiriyordu:

"Bununla beraber 28 Şubat 1964 tarihli yazıyı imzalamış bulunan arkadaşlarımızın iyi niyetinden ve partiye bağlılıklarından şüphe etmek istemiyen Genel Yönetim Kurulumuz, bu arkadaşlarımızın Partimizin yüksek menfaatlerini, bu teğebbüsten sonra daha iyi değerlendirmek imkanına kavuşacaklarını ve kendilerine verilecek Parti vazifelerini canla başla yerine getirmeye çalışacaklarını ümit eder".

Genel Yönetim Kurulunun belli olan tutumu karşısında muhalefet grubu ikiye ayrılmış, bir kısmı parti disiplini düşüncesiyle susmuşlar, diğerler (Prof. Dr. İsmet Sungurbey, Fethi Naci, Muzaffer Buyrukçu, Nurettin Akan, Ömer Candas, Ali Yaşar, Doğan Özgüden, Demir Özlü, Edip Cansever, Mehmet Dinçel, Turgut Kazan) 30.3.1964 tarihli yazıları ile genelgeyi şöyle cevaplandırmışlardır:

"Genelgede: 'Tüzüğümüz, kendisi üretim aracı sahibi olmadığı için emek gücünü üretim araçları sahiplerine satarak yaşayanları işçi saymıştır' denildikten sonra; 'bundan dolayı; bu durumda olmayan aydınlar emekçi olmakla beraber herhalde işçi sayılmazlar', denilmesinden bir anlam çıkaramadık. Gerçekten, aydın niteliği kazanmış bir kimse, üretim aracı sahibi olmadığı için emek gücünü üretim aracı sahiplerine satarak yaşayan durumda ise, emek ve tüzüğün bu maddesi anlamında 'işçi' dir. Bu durumda olmayan, yani 'üretim aracına sahip aydınlar' ise, emekçi olmadıkları gibi tüzüğün bu maddesi anlamında işçi de değildir.

Genelgede yer alan 'Esasen dünyanın hiç bir yerinde aydınların işçi sayıldığı görülmemiş, duyulmamıştır' yolundaki ifadenin gerek doktrin, gerekse yasama ve uygulama bakımında ne derece yanlış olduğunu aşağıda verdiğimiz örnekler tam bir açıklıkla göstermektedir.

TİP programının 'çalışma' bölümünde 'TİP, köyde, kentte, bütün iş yerlerinde fikren ve bedenen çalışanların (tek işçi çalıştırılsa dahi) iş kanunu kapsamına alınmasını, Anayasanın ve kanunların tanıdığı sosyal haklardan eksiksiz yararlanmasını sağlayacaktır' denilerek fiilen çalışanların TİP tarafından 'işçi' sayıldığı kabul etmiştir.

Keza programın 'temel ilkeler' bölümünde 'teknik kadroların sadece bilgili ve faydalı birer teknik elaman değil, aynı zamanda -aydın- bilinçli kültürlü birer vatandaş, tam bir insan olmalarından' bahsedilerek şöyle denilmektedir: Eğitim politikasının ve kurumlarının amacı, kol emeği ile, ka fa emeğini, teknik eğitim ile klasik kültürel eğitimi, saf bilim ile tatbiki bilim gibi insan kişiliğini ve insan faaliyetlerini sun'i olarak bölücü ayırımları ortadan kaldırmak olacaktır'.

Parti programında işçilerin -aydın- haline getirilmesi ve emekçi aydınlarında işçi sayılmasına bu kadar önem verildiği ve aradaki sun'i ayırımları kaldırmak amaç kabul edildiği halde, Genel Yönetim Kurulu adına yayınlanan genelgede 'işçi' veya 'aydın' olmak, uzlaşmaz nitelikler gibi gösterilmek sebebiyle sun'i bir ayırım yaratılmıştır. Bu ayırım, kendisine imkan verildiği takdirde 'aydın' niteliğini kazanabilecek bütün işçilere karşı bir saygısızlık olduğu gibi, geçimini temin edebilmek için emek gücünü üretim araçları sahiplerine satarak yaşamak durumunda olan fikir işçilerine karşı büyük haksızlıktır.

Bundan başka, 'Marksist tasnif, birbiri karşısında bulunan ancak iki sınıf tanır. Bunlarda, üretim araçlarını ellerinde bulunduranlar, kapitalistler ile işçi sınıfıdır. Marks'ın klasik ayırımı sadece ekonomik bir kıstasa dayanır. Bu ayırım da, birbirine zıt yalnız iki sınıf vardır: Varlıklılar ve varlıklı olmayanlar. Birinciler, bütün üretim araçlarını ve sermayeyi ellerinde bulundururlar. Böylece de ekonomikle ve hatta siyasi hayattaki tamamen idareleri altına alırlar. Diğer sınıfın sahip olduğu, sadece çalışma gücünü ve bu sınıf, kendisini istismar eden önceki sınıfa tabi vaziyettedir. (Pierlaroqus, Sosyal sınıflar, çeviren: Yaşar Gürbüz, İstanbul 1963, s.13,57)

Bütün iş mevzuatı da Marks'ın ekonomik açıdan yaptığı bu ayırma göre işçi kavramını, emekçi anlamında geniş olarak tanımlamıştır.

Nitekim İş Kanunumuzun 1. maddesine göre: 'Bir iş akdi dolayısı ile başka bir şahsın iş yerinde bedenen veyahut bedenen ve fikren çalışan kimseye işçi denir'. Gene bu kanunun 12. maddesinin 2. fıkrasında da; 'yaptığı iş itibarıyla fikri çalışması, bedenen çalışmasına müsavi veya galip olan işçilerden' söz edilmektedir.

15 Şubat 1963 gün ve 274 sayılı Sendikalar Kanununun 2. maddesinin 1. fıkrasında göre de: 'Hizmet akdine göre çalışmayı... Yahut neşir mukavelesine göre eserini neşire terketmeyi meslek edinmiş bulunanlar ve adi şirket mukavelesine göre ortaklık payı olarak esas itibariyle fiziki veya fiiri emek arzı suretiyle bir iş yerinde çalışanlar... işçi sayılırlar'.

'İşçi sınıfının öncülüğü' kavramının dar yorumunun Parti yüksek menatlerine ne kadar aykırı olduğu ise yine TİP programının 'Türkiye'nin mad Sosyal ve Siyasi' bölümünün -sanayi işçisi- bölümünde belirtilmiştir.' .. ancak, bu, işçi sınıfının öteki halk sınıflarına karşı karşılarında her hangi bir üstünlüğü ve imtiyazlı duruma getirileceği anlamına asla gelmez. Çünkü bu takdirde, işçi sınıfı kendi kendini inkar etmiş olabileceği gibi üstelik halk sınıf ve tabakaları arasındaki karşılıklı güven ve kardeşçe dayanışma da bozulacağından çoğunluk sağlanamayacaktır. Dolayısıyla, halkın iktidarı alması da mümkün olamayacaktır'.

Parçalanmış muhalefetin örgütte işlevinin olmadığını anlayan Aybar, bir yandan Boran ile gittikçe saha sıkı biçimde bütünleşirken, öte yandan son cevabı imzalayanları Partiden çıkarmaya karar vermiştir.

10 Mayıs 1964'de Bursa'da Genel Yönetim Kurulu toplantıya çağırılırken, bir grup muhalifin halâ Kongrede seçimleri kazanamayışlarının, kendilerinde yarattığı kışkırtıcılık ve kızgınlıktan hız ve kuvvet alanayırıcı tutularında ısrar ettikleri bildiriliyor ve bunlar hakkında Parti yararına en uygun, en olumlu kararın alınması isteniyordu.

Bursada toplanan genel Yönetim Kurulunun dinleciye açık ilk oturumunda Aybar, Kuas, Ağırnaslı, ve Çığa konuşmuşlardır. Aybar'ın konuşmasında işlediği Kıbrıs sorunu, Milliyet gazetesinin verdiği yanlış özetten ötürü şiddetli tepkilere yol açmıştır.

Öğleden sonraki kapalı oturumda, Genel Yönetim Kuruluna 30.3.1964 tarihli cevabı yayınlayan dokuz üyenin kesin ihraç talebiyle Haysiyet Divanına verilmesine sekiz muhalif, iki çekimsere karşı oy çokluğuyla karar verilmiştir.

Haysiyet Divanına verilenlerin bir kısmı Partiden istifâ etmiş, bir kısmı ihraç edilmiş ve böylece birinci tasfiye hareketi sonuçlanmış

B E Ő İ N C İ B Ö L Ü M

T Ü R K İ Y E İ Ő Ğ İ P A R T İ S İ G Ü Ç L E N İ R K E N

" Merkez Yürütme Kurulu, işbaşına geldiği gündenberi Teşkilatımızla Genel Merkez ilişkilerinin istenilen seviye ve oranda olmadığını esefle müşahade etmiştir. Şöyle ki; üye sayısındaki artışlar, dalgalanmalar, yeni üye nitelikleri, muhtelif ill ve ilçe çalışmalarını, mali durumları vb. başta teşkilat konuları bir yana, bugün nizamca kaç üyemiz olduğu hakkında Genel Merkezde kesin bilgi mevcut değildir. "

TIP Merkez Yürütme Kurulu'nun 10 Mart 1964 günlü Çalışma Raporundan.

İzmir Kongresinden 1965 Milletvekili Genel Seçimlerini de içeren alan dönem, TIP'in güçlendiği dönemdir.

Seçim yasasının öngördüğü, Partilerin genel seçimlere girmesi için onbeş ilde ilçeleriyle birlikte örgütlenmesi koşulu bu dönemde gerçekleşmiştir. Politik ve sosyal muhalefetin güçlü siyasal partisi olarak, gerek emekçi kitlelerinde ve gerekse sosyalist aydın kesimde kendisini temsil etmesiz kabul ettirmiştir. Bu dönemde özellikle Anadolu'da, küçük burjuva aydınlar da, TIP'e içtenlikle yönelmiştir.

Aynı zamanda bu güçlenme dönemi, gittikçe şiddetlenecek parti içi çelişkilerin tohumlarını da içinde geliştirmiş; TIP'i güçsüzleştiren ideolojik, politik ve örgütsel sorunlar bu dönemden kaynaklaşmıştır.

İzmir Kongresinden 1965 Milletvekili genel seçimlerine kadar geçen sürede önemli olay TIP için özel önem taşır.

1 - KIBRIS SORUNU

Kıbrıs sorunu üzerine TIP, kısa sürede değişik tezler ileri sürmüştür. TIP'in tezlerini birbiri ardına değiştirmesinin temel nedeni, çoğu zaman diğer sorunlarda da yaptığı gibi, emperyalizm olgusunu yeterince değerlendirememiş olmasıdır.

TIP genel Yönetim Kurulu'nun 10 Mayıs 1964 günü Bursada yapılan toplantısında Aybar, Aralık 1963'de kanlı olaylarla başlayan Kıbrıs'daki yeni gelişmelere değinmiştir, Egemen çevrelerin şiddetli saldırısına neden olduğunu konuşmasına şöyle başlamıştır :

" Geçen Aralık ayından beri Kıbrıs gene çok ciddi, derin endişeler yaratan bir meselemiz haline geldi. Hükümet ittifaklarımızı, dostluklarımızı komşularla münasebetlerimizi Kıbrıs mihengine vurarak değerlendiriyor.

Başbakan, NATO içinde müttefikimiz olan Yunanistan ile Kıbrıs için savaşabileceğimizi ima etti. Şimdiye kadar toz kondurulmayan Amerikan dostluğundan çok acı bir dille şikâyetinde bulundu. Hatta " Müttefikler tutumlarını değiştirmedikleri takdirde batı ittifakının yıkılacağını ve Türkiye'nin yeni şartlarla kurulacak bir dünyada kendisine yer bulacağını " söyleyecek kadar ileri gitti.

Bilindiği gibi geçen Aralıktan beri Kıbrısta kanlı olaylar cereyan ediyor. Çocuklar, kadınlar ihtiyarlar öldürülüyor, gençler rehine olarak götürülüyor, köyler ateşe veriliyor. Kanlı olaylar yer yer bir iç savaş şeklinde dökülmüştür. Bu kanlı olayların rast gele başladığını kabul etmek zordur. Kullanılan vasıtalar, silahlar ve olayların başlangıç tarihi ve gelişme şekli göz önünde tutulursa, bu saldırıların önceden hazırlanmış bir plana dayandığı sonucuna varılmak gerekir. " (1)

Aybar konuşmasının diğer bölümünde, dört noktada toplanan ve sonradan Parti görüşü haline gelecek olan Kıbrıs tezini savunmuştur; bu tez şudur :

" Türkiye İşçi Partisi :

1- Herşeyden önce Adada aşırı milliyetçi, ENOSİSçi, faşist bir tehdit teşkilatı olan E • K A tarafından hazırlanmış bir plana göre devam eden ve mektekte ~~okun~~ bulunan kanlı olaylara derhal son verilmesini ister.

2- Kıbrıslı Türklerin yolunda kanlarını da akıttıkları bütün temel haklarına, can ve mal emniyetine hemen kavuşturulmasını ; ve bu hakları güvenlik altına alan bir düzenin kurulmasını ister.

3- Birleşmiş Milletler silahlı kuvvetlerini, bugünkü pasif tutumlarını bırakarak Adada kan dökülmesini önleyecek kesin tedbirleri almaya davet eder.

4- Geçen Aralıktan beri yine çok ciddi ve derin endişeler yaratan bir meselemiz haline gelen Kıbrıs Buhranının ancak Kurtuluş Savaşı Türkiye'sinin vaz geçilmez temeli " Misakı Milli " ışığı altında yürütülen, kişiliği olan bir politika ile çözülebileceğine inanır. " (2)

Konuşmadan bir gün sonra çıkan Milliyet Gazetesi, Aybarın konuşmasını değiştirmiş ve Aybarın Türkiye'nin Kıbrıs diye bir davası olmadığını söylediğini yazmıştır. Bu haber geleneksel olarak sürdürülen " komünistlik " ithamının dışında yeni bir baldırı biçimine sebep olmuştur. Gerici bazı gazeteler şu manşetleri kullanmışlardır : "TIP Genel Başkanı Kıbrısta ENOSİS istiyor." "TIP Genel Başkanı Makarios, Papandreu ve Jikof ağzıyla konuşuyor" TIP Genel Merkezine "telin " telgrafları gelmeye başlamış, bazı örgütler bildiriler yayınlamaya başlamıştır. AP adına gündem dışı bir konuşma yapan Hilmi Aydın, konuyu Millet Meclisine getirmiştir. Bu arada eski kontenjar senatörü Esat çağa Partiden istifa etmiş, istifa mektubunu örgüte yollamıştı. ~~Öte yandan~~ Genel Merkezin her an basılacağı haberleri gelmektedir... Öte yandan gerek Parti'nin ve gerekse Aybar'ın bağımsız olarak kısmi senato seçimlerine katılması olanağı tanınmadı.

Durum Genel Yönetim Kurulunun 5 Eylül 1964'de Ankarada toplantısında okunan Merkez Yürütme Kurulu Raporunda şöyle özetlenmiştir:

" Partimiz ekarşı tutumu malum ve bu uğurda kendi yazarlarını da sansürden çekinmeyen bir gazete Genel Başkanımızın nutkundan yalnızca Kıbrıs ile ilgili bölümünü tahrif ederek yayınladı. Genel başkanımızın söylemediğini kendisine atf etti. Üstelik böyle bir intimale karşı nutkun tam metni bir gün önce gazetelere dağıtıldığı ve herhangi bir yanlış anlamaya imkan bırakılmadığına göre bile bile bunu yapmış.

Bu, Partimize karşı kurulduğundan bu yana vakit vakit dozunu artıran rak sürdürülmeye çalışılan kampanyanın yeniden alevlendirilmesi için bir

(1) Kıbrıs meselesinde neden İşçi Partisine Saldırdılar?, Gerçekleri Açıklayıyoruz, Bornova, 1964, s.3.

(2) Türkiye İşçi Partisi Haber Bülteni, 13 Mayıs 1964, sayı 3.

işaret olmuştur. Kendilerine bağlı bazı sarı sendikalardan protesto yazılı geldi, öğrenci teşekkülleri aleyhimize kışkırtılmağa çalışıldı. Partimiz ise de aynı çevrelere yakınlığı bilinen bir kaç kişilik küçük bir azınlıkta, başta eski Senatör Esat Çağa olmak üzere bunlara katıldı.

(...) Yüksek Kurulumuzca Haysiyet Divanına sevk kararı verilenlerden ikisi de o sırada saatin çaldığına hükmettiler ve Partiden istifa yolu ile ayrılmayı uygun gördüler.

Büyük Kongre öncesi ilk olarak ortaya sürülen ve müteşebbisleri içine ancak hüsrana sebep olan imzasız mektup teşebbüsü de eski üslup ve mealde bir kere daha ortaya sürülerek mizansenini tanımladı.

Bütün bu açıktan veya kapalı teşebbüslerin hedefi birdi, aynıydı. Partimizi, halkımızın, yoksul, çilekeş halkımızın gelecek için tek umut ve dayanağı olan Türkiye İşçi Partisini çökertmek, olmazsa bağımsızlığını yok edip hâkim çevrelerin, siyasi, sosyal ve mesleki teşekküllerde örneklerini bol bol gördüğümüz bir kuklası haline getrimekteki umutları. Bunun için de ilk hedef olarak Partimizin bağımsızlığının timsali, tüzük, program ve Parti yetkili kurullarının dışında hiçbir bağ tanımayan Genel Başkanı seçilmişti. Bilmedikleri şey, tarihi akışın tersine çevrilmeyeceği; dayanaklarını işçi, köylü, esnaf, dar gelirli yurttaşımız, Atatürkçü, toplumsal aydınlarımızdan alan Partimizin şahıslarla kaim olmadığı idi.

Bu gibi teşebbüsler, Genel Başkanımız Partimizin başına geçtiğinden beri her fırsattan yararlanarak tekrarlanmış; hattâ bugün darbe teşebbüslerini için anketler açtıklarını gazetelerde okuduğumuz yabancı çevrelere Merkez Yürütme Kurulu üyelerine varıncaya kadar telkinlerde bulunulmuştur. Lâkin hiçbir başarı kazanamamıştır; bundan sonra da kazanamayacaktır. Böyle teşebbüslerin hepsi hüsrana mahkumdur. "

Gerçekten de saldırılardan bunalan Aybar'ın Genel Merkeze çağırıldığı 11 Başkanları 30 Mayıs 1964 günlü ortak bildirimlerinde Aybar'ı ve Kıbrıs tezini desteklemiş; parti-dışı ilerici kesimin de karşı koyması ile bu olayda da saldırılar etkisiz kalmıştır.

Aybar 6 Eylül 1964 günü Ankarada yapılan Genel Yönetim Kurulu toplantısında yeni bir öneri ileri sürmüştür. Bu öneriye göre " Türkiye , anlaşmazlığın doğrudan doğruya tarafları olan Yunanistan, Kıbrıslı Türk ve Rum cemaatlerini, ivedilikle bir yuvarlak masasa konferansına çağırmalıdır. İngiliz üsleri sonra ele alınacak bir mesele olarak konferansta müzakere edilmemelidir. (3)

Aybar'ın bu önerisini TİP adına Cumhuriyet Senatosunda yaptığı konuşmada Niyazi Ağırnali da desteklemiş ve şöyle demiştir :

"Türkiye İşçi Partisi, Kıbrıs ihtilafının ilgili iki Devletle, Adada yan yana yaşamış olan ve dış tahriklerin igvasından kurtularak yine de kardeşçe yaşamalarını istediğimiz ve temenni ettiğimiz iki cemaatin, Bileşmiş Milletlerden istenecek bir temsilcinin de huzuru ile bir yuvarlak masa etrafında toplanıp görüşmelerinin telkinini uygun bulmaktadır. "

Bir süre sonrada Kıbrıs konusunda Parti görüşü ~~şöyle~~ yabancı üslerin tasfiyesi koşulu ile, şöyle belirlenmiştir :

"Kıbrıs'ın özel durumu bakımından ~~şöyle~~ asıl açıklanacak ve üzerinde durulacak önemli yön, Kıbrıs'da yabancı üslerin tasfiyesini istemektir. Sonra Kıbrıs'ın tarafsızlaştırılmasını önemli bir şart olarak belirtmek zorunludur. Uluslararası garantiye kavuşmuş, tamam bağımsız, yabancı üslerden arınmış, Ada'da yaşayan Türklerin her türlü hakları ve hürriyetleri güvencesi sağlanmış bir Kıbrıs'ın varlığını istemek, çözümünü kısa süreli olmayacak bir yola girmek olacaktır." (4)

Nihayet Kıbrıs'da federatif bir devlet statüsünü kabul eden, 12 Mayıs 1965 günlü Genel Yönetim Kurulu bildirisini yayınlanmıştır. Bu bildirimde Parti görüşü şöyle belirlenmiştir :

"Kıbrıs buhranının aleyhimize geliştiğini endişe ve üzüntü ile izleyen Türkiye İşçi Partisi, bu meselede ötedenberi savunduğu görüşünü bir kere daha açıklar :

(3) Aybar, a.g.e., s.319.

(4) Türkiye İşçi Partisi Genel Merkezi Haber Bülteni, 28 Ekim 1964

Türkiye İşçi Partisi, Kıbrıs buhranının İngiliz ve Amerikan emperyalizminin doğu Akdeniz'deki çıkarlarıyla doğrudan doğruya ilintili olduğunu ve Angola-Amerikan emperyalizminin himayesindeki Yunan kapitalizmi tarafından alevlendirildiğini belirtir. Bundan dolayı, Kıbrıs davasının Millî menfaatlerimize en uygun çözüm şekline kavuşturulabilmesi için Millî Kurtuluş Savaşı politikasına dönülmesini, yani anti-emperyalist bir politika izlenmesini zorunlu görür.

Kıbrıs davasını böyle bir dış politika açısından mütalaa eden Türkiye İşçi Partisi, Kıbrıs'ın yabancı üslerden temizlenmiş, silâhsızlandırılmış, bağımsızlığı ve tarafsızlığı Milletlerarası anlaşmalarla garanti edilmiş, federatif bir devlet statüsüne kavuşturulması tazini savunur. Bu amaç yalnız ilgililerin, yani Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıslı Türk ve Rum toplulukları temsilcileriyle Birleşmiş Milletler temsilcisinin katılacağı yuvarlak masa konferansının toplanmasını teklif eder. "

Ve Genel Yönetim Kurulu, aynı Bildirisinde ittifak kurmak istediği sınıf ve tabakaları, dayanışma ve işbirliğine bir kerre daha şöyle çağırılmaktadır :

" Türkiye İşçi Partisi, Anayasamızın eksiksiz tastamam uygulanmasından yana olduğunu bir kez daha açıklar. Ve, yurdun bütün zinde kuvvetleri uyanık işçi ve köylüleri, ekmeğini alın teri ile kazanan vatandaşları, ileri gençliği, Atatürkçü toplumcu aydınları - yeniden uyanan Kavay-i Millîye ruhunun bu yapıcı unsurlarını - Anayasamızın hükümlerine kılınması ve Millî menfaatleri yüzdeyüz savunan tam bağımsız bir dış politikaya dönülmesi konularında dayanışma ve işbirliğine çağırır. "

2- 1964 CUMHURİYET SENATOSU SEÇİMİ

TİP'in İkinci Kuruluş Döneminden sonra katılmadığı tek seçim, Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin üçte birinin yenilendiği C grubu illerinde 7 Haziran 1964 günü yapılan seçimidir.

1963 mahalli seçimleri TİP'in kısa vadedeki hedefini tayin etmişti. Bu hedef 1964 Senato seçimine katılmaktır. Gittikçe güçlenen TİP'in seçime girmesinin ön koşulu olan 15 ilde ilçeleriyle birlikte örgütlenme gereği kendiliğinden oluşmaktadır. Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Seçimi Kanunu gönderme yaptığı Milletvekili Seçimi Kanununa göre, siyasi partilerin seçilebilmesi için kendi tüzüklerine göre, ilk kongrelerini yapmış olmaları ve en az onbeş ilde en az altı ay evvel il ve ilçe teşkilatı kurmuş bulunmaları gerekmektedir. Geçirdiği seçim deneyinin kazandırdıklarından ötürü, mutlaka bu seçime de girmeyi istiyen Partinin Genel Merkezi, il ve ilçeleri kuranların sınıfsal yapıları ve hatta kişilikleri üzerinde duramamıştır. Öte yandan örgütün gittikçe gelişmesi de, karmaşık bir biçimde, Partiyi güçlendirmiştir.

9.12.1963 günlü Genelgeye göre bütün ilçeleriyle örgütlenmiş olan iller: Adana, Ankara, Bilecik, Bolu, Bursa, Diyarbakır, Edirne, Eskişehir, Gaziantep, İçel, İstanbul, İzmir, Kırklareli, Kocaeli, Sakarya, Tunaceli, Aydın, Balıkesir, Çankırı, Çanakkale, Konya, Manisa, Maraş (bir ilçesi e Samsun, Yozgat (altı ilçesi kurulmuş ~~xxxx~~ il Merkezi kurulmamıştır), Urfa Zonguldak' ta da kurulma hazırlıkları yapılmaktadır.

20 Nisan 1964 günlü Genelgeye göre bütün ilçeleriyle örgütlenmiş iller : Adana, Ankara, Bilecik, Bolu, Bursa, Diyarbakır, Edirne, Eskişehir, Gaziantep, İçel, İstanbul, İzmir, Kırklareli, Kocaeli, Sakarya, Tunaceli; kurulan örgütlenmiş iller: Çanakkale, Konya, Malatya, Samsun, Urfa, Yozgat ve Zonguldak'tır. Büyük açılımlara hazır bu örgüt, gerçek fedakârlıklar ve yigitce direnişlerle kurulmuştur. Bu kişiler öte yandan, "tabelâ örgütü" kurma zorunluluğu ile de karşı karşıya kalmışlardır, gelecekteki olumsuz etkisini bile bile...

TİP yöneticileri önce, 1964 seçimlerine girileceğinden çok umutlu görülmektedirler. 9.12.1963 günlü Genelgesinde Aybar " Kanun gereğinin yerine getirilmiş olduğunu hepimize müjdelemekle kıvanç duyuyorum, 17 Kasım'da seçimlere 31 ilçede girmiştik, bu gün kurulmuş ilçelerin sayısı 183'dür" diyordu. 20 Nisan 1964'de Genel Sekreter Selek " 7 Haziran 1964 pazar günü yapılacak olan seçimde başatılı bir sonuç almamız, Partimizin yeni bir hâlesini olacak ; Partimize yeni ve taze bir güç kazandıracaktır." diyordu.

Ve Merkez Yürütme Kurulu C grubu illerinden İstanbul ve Eskişehir'de seçime katılmaya karar vermiştir.

Oysa Yüksek Seçim Kurulu 6 Nisan 1964 günlü Resmi Gazetede yayımlanan tebliğinde TİP'in seçime giremeyeceğini açıklamıştır. Kararın geçmesi, ilçe seçim kurullarının kuruluş günü olan 1 Nisan 1964 tarihinden geriye doğru gidilerek hesap edilecek altı aydan beri TİP'in ilçeleriyle 15 ilde örgütünü tamamlamamış olmasıdır. Buna karşı TİP Genel Merkezi 2 Haziran 1964 günlü " Seçimlerle ilgili açıklama"sında şu görüşü savunmuştur:

" T.İ.P. Yüksek Seçim Kurulu'nun kararıyla 7 Haziran'da yapılacak Senato seçimlerine katılamıyor.

Yüksek seçim Kurulu bu kararına gerekçe olarak Türkiye İşçi Partisi'nin altı aydan beri bütün ilçeleriyle 15 il'de teşkilâtını tamamlamamış olduğunu ileri sürüyor ve bu altı aylık sürenin, ilçe seçim Kurullarının kuruluş günü olan 1 Nisan'dan geriye doğru gidilerek hesap edilmesini iddia ediyor. Oysa yanun,

" Siyasi partilerin seçime katılabilmeleri için kendi tüzüklerine göre ilk Genel Kurul toplantılarını yapmış olmaları ve en az 15 il 6 aydan beri il ve ilçe teşkilatı kurmuş bulunmalarını "

şart koşmaktadır. Buna göre 6 aylık sürenin Partilerin seçim katıldıkları gün olan 7 Haziran'dan geriye doğru 6 ay gidilerek hesaplanması açıktır. Çünkü, ilçe Seçim Kurulunun kuruluşu, kütüklerin yeniden düzenlenmesi gibi işlemler "seçime katılmak" olmayıp seçime hazırlık mahiyetinde olan işlerdir.

Bu hesaba göre T.İ.P. 6 Aralık 1963 tarihinde, yani seçime katılma günü olan 7 Haziran'dan tam altı ay önce bütün ilçeleriyle 15 il'de teşkilâtını tamamlamış bulunuyorduk ve buna dair onaylanmış resmi belgeler Parti'nin elindedir. Nu gün Türkiye İşçi Partisinin (24) ilde teşkilatı vardır. "

Genel Sekreter bir yandan Ankarada İç işleri Bakanlığı ve Yüksek Seçim Kurulunda TİP'in seçime katılabilmesi için yeni girişimlerde bulunurken, öte yandan Merkez Yürütme Kurulu Aybar'ın İstanbul'dan bağımsız aday olarak seçimlere katılmasına karar vermiştir. Bu konuda iyimserlikle şöyle feniyordu :

" TİP'in hür ve tok sesi Genel Başkanımızın ağzından gene duyulacak, Partimizin seçim yoluyla Senato'ya bir üye daha kazanmış büyük imkân malle mümkün olacaktır. "

Oysa İstanbul İl Seçim Kurulu, Aybarın adaylığının iptaline " 1950 yılında Cumhurbaşkanına ve Hükümete yazılı hakaret suçundan ağır hapis mahkum edilmiş olduğu " gerekçesiyle karar vermiştir.

İstanbul İl Seçim Kurulunun kararigerçekten Anayasaya aykırıdır. Zira Anayasanın Geçici 11.maddesi, yüz kızartıcı olmıyan bir suçtan hükümlenmiş aday olabileceğini kabul etmiştir. Bg nedenle, 1950 Genel affı ile ortadan kalkmış Aybar'ın Cumhurbaşkanına hakaret ve Hükümetin manevi şahsiyetine hakaret suçlarından mahkumiyetlerinin seçilme yasağına tabi olmaması açıktır. Bu konuda gerekli şartlarına uyulmadan ve süre gectikten sonra yapılan itirazlar reddedilmiştir. Radyo ve diğer etkili araçlarla propaganda araçlarının kullanılmasına olanak vermemesinden ötürü, Aybar'ın aday olamaması, kendisinin bütün gayretine rağmen örgütçe önemsenmemiş

(5) Aybar'ın " çilekeş halkının mutluluğu yolunda herkesin susup sindiği bir devirde kazanılmış bu mahkumiyetler bana ancak vazifesini yapmış insanların iç rahatlığını vermektedir. Ve çocuğuma bırakacağım tek değerli mirasım olacaktır." dediği bu mahkumiyetlerden " üç sene ağır hapse mal olan bir adamın cumle şudur : Halk Partisi Başkanı İnönü, halk kitlelerinin şourlanması geciktirmek için tekail irtica kuvvetlerini seferber etmiştir. " Emekçi sayı 1, 20 Haziran 1964.

Senato seçimlerinin sonuçlarını , TİP Genel Merkezi kendi gücünü çok abartarak yorumlamıştır. Genel Merkeze göre, eğer TİP seçime katılırsa oy verenlerin sayısı bir hayli artacaktı " Çünkü T.İ.P. radyodan halkın güçlü sesini dile getirecek ve işçiler, köylüler, ırgatlar, küçük esnaf ve dar gelirli yurttaş, toplumsal aydınlarla birlikte Mecliste kendi öz temsilcilerinin bulunması ve bugünkü sıkıntılı hayatına son verici çözümlerin artması için canla başla oy vermeye koşacaktı. " (6)

TİP Genel Merkezi 1 Haziran 1964 günlü ~~Bülteni~~ Bildirisinde " Türkiye İşçi Partisinin, Genel Başkanı Mehmet Ali Aybarın seçimlere katılmasının önlenmesi kime yaramıştır " diye soruyor ve Aybar kuşağının geleneksel CHP düşmanlığı dile geliyordu :

" T.İ.P. nin, M.P. nin Mehmet Ali Aybarın seçime girmelerinin önlenmesiyle alanı boş bulan bazı CHP yöneticileri, vergi yüklerini reform diye sevimli göstermeye kalktılar. Yüzbinlerce dönüm toprağı ellerine geçirecekleri daha da zengin yapmaya çalışmaları toprak reformu diye telleyip pullamaya başladılar. Grev ve toplu sözleşme haklarını göstermelik kalıp hâline getirenler bunu Anayasanın öngördüğünü gerçekleştirme şeklinde aldatıcı bir dille belirtmeye heveslendiler... " (7) " Türkiye İşçi Partisini seçime girmeyişinden yararlanmayı en başta düşünen C.H.P., T.İ.P. in ortaya attığı köklü dönüşümler ve gerçek reformlar ihtiyacını benimsemiş görünerek oy toplayabileceğini sanmakta ne çok yanıldığını herhalde anlamış olsa gerektir. Bu bakımdan halkın uydurma reformlara ve sahte sosyal adalet öncülüğüne önem vermediği hakikati bir kerre daha aydınlığa çıkmıştır. " (8) Ve devamla şöyle iddia ediliyordu : " Oyların dağılışı, T.İ.P. nin seçime girdiği illerde en az birer senatör çıkarmasını sağlayacak, bu da 1961 öncesi kısır politika çekişmelerinin yeniden belirmesi gibi bir tehlikeyi ortadan kaldıracaktı . " (8)

3- TİP'DE İKİNCİ TASFİYE HAREKETİ

TİP'deki bütün muhalefet ve giderek tasfiye hareketlerinin kendine göre ideolojik bir yönü vardır. Bunun tek istisnası Ağırnaslı olayıdır. Ağırnaslı olay Aybar'ın kişisel probleminden, Partinin tek senatörün Ağırnaslıyı kendine alternatif olarak görmesinden doğmuştur. 1964 Senato seçimlerine bağımsız aday olarak katılmasının önlenmesi Aybar'ı ürkütmüş, Parlamento dışı kaldığında Ağırnaslı'nın doğal olarak genel başkan olacağından kuşkulandırmıştır. Aybar'ın işkilli kişiliği olaylar geliştikçe daha açık olarak görülecek, Boran -Aren ihtilafında doruğuna ulaşacaktır.

Daha 1964 yılı başında , 7. Ocak 1964 'de 11 sayılı yazı ile Genel Merkez Ağırnaslı'ya "Mecliste Parti adına yapacağı konuşmalardan önce Genel Merkezin görüşünün alınması zorunluluğu" ~~hatırlatılmış~~ bildirilmiştir. Buna gerekçe olarak Ortak pazar Hakkında Senatoda ~~yaptığı~~ 1963 yılı sonlarında yaptığı konuşma gösterilmiştir. (!) Aslında Aybar'ın bu davranışının nedeni, Genel Merkezin Ankaraya taşınması gerektiğini Ağırnaslı'nın örgütte savunmaya başlamasıdır. Ağırnaslı'ya göre Parti gelişmektedir; Parti

(6) Türkiye İşçi Partisi Haber Bülteni, sayı 10, 11 Haziran 1964.

(7) Türkiye İşçi Partisi Genel Merkez Bildiri, 1 Haziran 1964.

(8) a.g.b., 11 Haziran 1964.

(9) ~~Xi~~ Türkiye İşçi Partisi Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı'nın Ortak Pazar Hakkında Meclis Konuşması, Ankara, 23 Eylül 1963.

Genel Merkezinin Başkentte olması siyasal açıdan zorunluluk haline gelmiştir. Öte yandan Aybar için maddi yönden Ankaraya yerleşme olanakları yoktur ve Aybar bu öneriyi, Ağırnaslı'daki kendisini saf dışı bırakma eğiliminin bir taktiği olarak yorumlamıştır. Oysa ne Ağırnaslı'nın örgüt içinde bir tabiiyet ve ne de kendisinin böyle bir gücü vardı.

Aybarla Ağırnaslı arasındaki gerginliğin çözümü ve Ağırnaslı'yı tasfiye hareketi 1964 yılının son aylarında gerçekleştirilmiştir. Tasfiyenin gerçekleştirilmesinde Ağırnaslı'nın yurt dışına yaptığı bir seyahat kullanılmıştır. Aynı zamanda Ankara İl Yönetim Kurulu başkanı olan Ağırnaslı, il yönetimini kendisine ve İl Yönetim Kuruluna Genel Merkezce verilen işden el çektirip kararına dayanarak Partiden istifa etmiştir.

TİP Genel Merkezinin 27.Aralık.1964 günlü ve 442 sayılı Genelgesi ikinci tasfiye hareketini şöyle sergilemektedir :

" Merkez Yürütme Kurulumuzun 25.12.1964 gün ve 44 sayılı kararı aşağıdadır :

1-Ankara İl Yönetim Kurulu Başkanı senatör Niyazi Ağırnaslı'nın yurt dışına çıkması , Genel Merkezin bilgisi dışında, tasvibi alınmadan başlamış ve sonuçlanmıştır. Genel Merkez, Niyazi Ağırnaslı'nın yola çıkması dan ancak yarım saat önce Genel Başkanımıza telefonla veda etmesi üzerine durumu öğrenmiştir. Dönüşünden sonra da bugüne kadar bu gezi hakkında, kimsi tarafından Genel Merkeze bilgi verilmemiştir.

2- Genel Merkez, 4.11.1964 gün ve 393 sayılı yazı ile keyfiyeti Ankara İl Yönetim Kurulundan sormuş, Niyazi Ağırnaslı'ya mezuniyet verilmesi olmasının nedenlerini öğrenmek istemiş ve bundan böyle bu gibi hallerde daha önce Genel Merkezden istimzahta bulunulmasının usul ittihazını bildirmiştir.

3-Ankara ilinin 13.11.1964 gün ve 10/2-21 sayılı cevabında Niyazi Ağırnaslı'nın dilekçe ile mezuniyet istediği, kendisine 14 Ekim 1964 tarihinde 20 Kasım 1964 tarihine kadar mezuniyet verildiği ve bundan böyle bu gibi hallerde Genel Merkezden istimzahta bulunulmasının usul ittihaz edileceği arz olunmuştur. Fakat seyahatin nedeni hakkında bir bilgi verilmemiş için Genel Merkezce, bunun alelade bir dinlenme gezisi olduğu sonucuna varılmıştır. Esasen Niyazi Ağırnaslı, Başkanla vaki telefon konuşmasında dinlenmek üzere yurt dışına çıktığını ifade etmiştir.

4-Ancak sonradan bu seyahatin politik bir mahiyet taşıdığı meydana çıkmıştır. Fakat daha önce seyahatin zamansızlığı, yani tarihinin isabetli seçildiği belirtilmelidir. Gerçekten de Niyazi Ağırnaslı'nın seyahate çekildiği günlerde, Ankara İli Sincan Belediye seçimi arifesinde bulunuyordu. Üstelik İl Sekreteri Kenan Somer'in devlet memuriyetine atanması üzerine, görevinden ayrılmak zorunda olduğu da bilinmekteydi. Hâl böyleyken Niyazi Ağırnaslı'nın yurt dışına çıkması için mezuniyet istemesi ve bu mezuniyetin kendisine verilmiş olmasında isabet bulunmadığı meydandadır. Nitekim, bir il başkanından beklenen toplayıcı ve yönetici liderlikten yoksun kalan bu ilimiz Sincan seçiminde Partimiz umulan sonucu alamamıştır.

Beri yandan Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmaya başladığı bir sırada Partimizin tek senatörünün yurt dışına çıkması, bir ayı aşkın bir süre Partinin Meclisin teşrii faaliyetlerine iştiraktan yoksun kalması sonucunu doğurmuştur.

5-Fakat Niyazi Ağırnaslı'nın asıl seyahatin politik mahiyetini Genel Merkezden gizlemiş olması dikkati çekmektedir. Gerçekten de, sonradan öğrenildiği gibi Niyazi Ağırnaslı buradan doğrudan Macaristana gitmiş, Macaristanda altı gün kalmış, daha sonra Belçika ve Batı Almanya'da çalışan işçilerimizle politik toplantılar yapmış, Londra'ya geçerek Bertrand Russell ile Orta Doğunun atom silahlarından arınması konusunu görüşmüştür.

6-Niyazi Ağırnaslı'nın ilk uğradığı memleket Macaristan olmuştur. Ağırnaslı bu niyetini Genel Merkeze açıklamış olsaydı, bu tasavvura kesinlikle karşı konulurdu. Şüphesiz Anayasa gereğince her yurttaş gerek iç gerek dışarda seyahat hürriyetine sahiptir. Ancak sorumluluk duygusu taşıyan Partimizin her yöneticisi, bugün içinde bulunduğumuz şartlarda böyle bir teşebbüsün Parti aleyhinde kolayca istismar edilebileceğini düşünmelidir. Gerçekten Peşte radyosu yayınlarında Partimizden, Partimize karşı hücumlarından söz açılması bile çıkarıcı çevrelerce Partimize karşı hücum vesilesi, suçlama vesilesi yapılmıştır. Ağırnaslı'nın, Genel Merkezce kendisine bu hususta müsaade verilmeden Macaristana gitmesi ve mezuniyet

önemli bir kısmını bu memlekette geçirmesi, en azından ağır bir kusur teşkil eder ve Ağırnaslı'nın sorumlu bir yöneticide aranan basiretten tamamen yoksun bulunduğunu açıkça ortaya çıkar.

Niyazi Ağırnaslı'nın Almanya ve Belçika'daki Türk işçileriyle kahvaltı ve toplantılar yaparak Türkiye İşçi Partisi senatörü sıfatı ile Partiyi ilzam eder konuşmalar yapması, seyahatin politik mahiyetinin olduğu kadar, sorumsuz davranışlarının da yeni bir delilidir.

7- Keza Ağırnaslı'nın Londrada Bertrand Russel'le bir görüşme yapmış olmasının da politik nitelikte bir fiil olduğu şüphesizdir. Gerçekten de, Bertrand Russell'in adını taşıyan bir kuruluşun önümüzdeki aylarda Orta Doğunun atom silahlarından arınması konusunda milletlerarası bir konferans toplıyacağı bilinmektedir. Hattâ bu konferansa yurdumuzdan da tanınmış aydınlarla birlikte Partimizin bazı üyeleri ve bu arada Ağırnaslı da davet edilmiş bulunmaktadır. Bu itibarla Ağırnaslı'nın bu ünlü filozofla bir konuşma yapmış olması ilk bakışta normal karşılanabilir. Ancak atom silahları ile ilgili milletlerarası konferans gibi çok önemli bir konuda Genel Merkezin görüşü alınmadan konuşma yapılamıyacağı da âşikâr taşıdığı sıfat itibariyle Partimize yükletilebilecek bir konuşmayı Genel Merkeze danışmadan yapmış olması Ağırnaslı'nın kişisel davranışlarının v yatkıli Parti organlarını hiçe saymasının açık bir işaretidir.

8-Ağırnaslı'nın sorumsuz davranışları yurda döndükten sonra da devam etmiştir. Gerçekten de kendisine ,7.1.1964 gün ve 11 sayılı yazı ile Mecliste Parti adına yapacağı konuşmalardan önce Genel Merkezin görüşünü alması zorunluluğu hatırlatılmış olduğu halde, bütçe tartışmaları münasebetiyle gerek talimat hilâfına Mecliste yaptığı ve gazetelere akseden konuşmaları, gerek Partide yaptığı sohbet toplantılarındaki sözleri dikkate alınacak mahiyettedir.

9-Yurt dışı gezisinin ve dönüşten sonra ^{gerek} Büyük Millet Meclisinde , gerek Parti içinde yaptığı konuşmaların ışığında, Niyazi Ağırnaslı'nın kişiliğinin gerçek mahiyeti ortaya çıkmaktadır. Şöyleki :

A) Yurt dışı gezisinin sırf dinlenme maksadile yapıldığını ileri sürdüğü halde politik bir mahiyet taşımış olması ve bunun Genel Merkezde gizlenmiş bulunması;

B) Şimdiye kadar politik faaliyet ve konuşmaların, yetkililer organlarının kararına bağlı olması zorunluluğu tezini ısrarla savunmuşken Avrupa gezisinde, Partiye yükletilebilecek davranış ve beyanları için önceden Genel Merkezden yetki almak lüzumunu duymamış bulunması ;

C) Nihayet bugüne kadar da Avrupadaki faaliyetleri ve temaslari hakkında Genel Merkeze bilgi vermemiş olması;

Niyazi Ağırnaslı'nın Parti yetkililer organlarının bilgi ve tasvibi dışında politik faaliyetlerde bulunmak kararında olduğunu açıkça göstermektedir.

Şüphe yoktur ki, buna Partinin Program ve Tüzüğü ve yüksek menfaatleri asla müsaade etmez.

Ağırnaslı sadece ağır bir disiplinsizlik suçu işlemekle kalmamıştır. Olayların tahlili, Ağırnaslı'nın Program ve Tüzük hükümleriyle bağdaşmayan amaçlar peşinde olduğu sanısını uyandırmıştır. Muhtemel her türlü zararlardan Partimizi korumakla yükümlü bulunan Merkez Yürütme Kurulu

a- Niyazi Ağırnaslı'nın Ankara İl Yönetim Kurulu Başkanlığından ve üyelüğinden uzaklaştırılmasına, bu maksatla Tüzüğün maddel 18 inci maddesinin (m) fıkrası gereğince Ankara İl Yönetim Kuruluna işten el çektilmesine?

b- Halit Çelenk başkanlığında İbrahim Çetkin ve Şaban Erik'ten müteşekkil bir müteşebbis heyet kurulmasına;

c- Bi ay içinde yeni İl Yönetim Kurulunu seçmek üzere olağanüstü Ankara İl Kongresini yapmakla bu kurulun görevlendirilmesine;

d- Niyazi Ağırnaslı'nın Senatoda bundan böyle Türkiye İşçi Partisi adına beyanda bulunmamasına ve ancak kendisine Genel Merkezce talimat verildiği takdirde bu çerçevede içinde Türkiye İşçi Partisi adına konuşma yapmasına;

e- Genel Sekreter Cemal Hakkı Selek, Merkez Yürütme Kurulu üyeleri Behice Boran ve Adnan Cemgil ile Genel Yönetim Kurulu üyesi Sadun Aren'den kurulu bir heyetin Genel Başkan'ın başkanlığında hemen Ankarada bu kararı uygulamasına;

A L T I N C I B Ö L Ü M

1965 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLİNDE TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ

Türkiyede 1965 yılının en önemli politik olayı, TİP'in Millet Meclisinde onbeş ~~milletvekili~~ sandalye kazanmış olmasıdır. 10 Ekim 1965 Milletvekili Genel seçimi, daha önceki seçimlerden ayrı bir niteliktedir. Bu seçimlerin ayırdetici niteliğinin nedeni, TİP'in seçimlere gerçek anlamıyla katılmasıdır. TİP 1965 Milletvekili Genel Seçiminde aktif bir durum almış, bütün seçim mekanizmasını etkilemiş ve seçim kampanyasını ideolojik tartışma alanına çekmiştir. Bu seçimde " siyasî tartışmaların konuları, sadece geçmiş iktidarın ekonomik, sosyal milletlerası politikalarının çeşitli yönlerini kapsamakla kalmamış, daha genişliyerek seçim savaşı, salt ideolojik kavramlar içinde birbirine taban tabana zıt rejim ve siyasî düzen meseleleri etrafında dönmüştür." (1)

TİP açısından Türkiyenin somut pratiği, 1965 seçimlerine Parti'ni mutlak olarak katılmasını gerektirmiştir. Bu yüzden seçim yasaları bakımından zorunlu olan örgütlenme gereği, seçimlere katılma sorunu olarak ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Örgütlenmenin ideolojik mücadele ile birleştirilmesini tamamlayan ilişkisi genellikle ikinci plana atılmıştır. Bu tutum sadece gerçekli yasal zorunluluğun yani onbeş ilde ilçeleriyle birlikte örgütlenme gerekliliği tamamlanıncaya kadar sürmemiş, 1965 seçimlerinden sonra da dev eden parti politikası olmuştur.

Seçimlerin Temel Hükümleri Kanununda 1965 yılında yapılan iki önemli değişiklik " milli bakiye " ve " birleşik oy pusulasının, AP 'nin sert muamelesine rağmen, yasallaşması TİP'in seçimlerde sonuç almasının en önemli iki etkeni olmuştur. (2)

1965 seçimleri TİP'in gelişiminin en üst evresi olmuştur. Katıldığı ilk genel seçimde onbeş milletvekili çıkartılmış olması, yönetici kadronun son derecede güçlendiği bir parti bütünlüğü sağlamış, öte yandan TİP özellikle seçim süresince parti-dışı sosyalist çevrelerin var gücüyle desteğini almıştır. Fakat bu bütünleşme uzun süre devam etmeyecektir.

(1) Nermin Abadan, Anayasa Hukuku ve Siyasî Bilimler Açısından 1965 Seçimlerin Tahlili, Ankara, 1966, s.X.

(2) 1965 seçimlerinde tek başına iktidarı alan AP'nin Genel Başkanı, Demirel başına verdiği ilk demecinde, seçim sisteminin ilk fırsatta değişeceğini söylemiştir. Tecüman Gz, 11 Ekim 1965.

1- TİP'İN MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİNE KATILMASI

Türk seçim sisteminin ~~temel~~ ^{ön} koşullarını oluşturan temel öğeler, siyasal partilerin özlerini de etkilemektedir. Milletvekili Seçimi Kanununun 10. maddesine göre " Siyasal Partilerin seçime katılabilmesi için, kendi tüzüklerine göre ilk genel kurul toplantılarını yapmış olmaları ve en az on beş ilde, altı aydan beri il ve ilçe teşkilatlarını kurmuş bulunmaları ve bu on beş ilin her birinde o çevrenin çıkaracağı sayıda aday göstermeleri gerekir. " (2)

Birinci Kuruluş Döneminde TİP'in yok olmaya doğru gidişinin önde gelen nedeni, 1961 seçimlerine Partinin katılabilmesi için onbeş ilde ilçeleriyle birlikte örgütlenme zorunluluğunu yerine getirememesidir. Aybar'ın Parti Genel Başkanlığına gelmesiyle başlayan İkinci Kuruluş Döneminde, örgütlenmenin yaygınlığı ve biçimi gene bu maddeden doğmuştur. Bu yasal zorunluktan ötürü örgüt bir yandan biçimsel-tabelâ kuruluşları ve bilinçsiz üyelere oluşurken, öten yandan da Parti bütün yurda yayılmıştır. İlk kez sosyalist bir parti kentten çıkıp, kasabaya girmiştir. İleriye dönük gelişimleri içinde saklıyan bu örgütlenme biçimini, özellikle Parlemantoya giren sonra geliştirmeksizin olduğu gibi kabul ediş, TİP'in geleceğini derinden etkilemiştir.

Gerek yöneticiler ve gerekse Parti kitlesi 1965 Milletvekili Genel Seçimlerine ~~katılmayı~~ girmeyi, bu acil görevi Parti'nin varolma kavgası saymıştır. Parti kitlesi gerçekten son derecede güç koşullar altında, sorumluluğunun bilincine vararak bu " tarihi görevi " militanlarının büyük fedakârlıklarıyla başarmıştır.

TİP Genel Merkezi şöyle diyordu :

" Türkiye İşçi Partisi seçimlere hazır bulunmaktadır. Seçim Kanunu ne şekilde çıkarılırsa çıkarılsın, Türkiye İşçi Partisi, bu seçimlerde emekçi halkın kaderini değiştirmenin ilk adımını atacak ve Meclise temsilcilerini sokacaktır. Çünkü Türkiye İşçi Partisi seçim kanununun aradığı bütün şartları fazlasıyla yerine getirmiş, 21 ilde il ve ilçe teşkilatını kurmuştur. (...) Nitekim Türkiye İşçi Partisi'nin kurulduğu iller şunlardır: 1-Edirne, 2-Kırklareli, 3-Tekirdağ, 4-İstanbul, 5-Kocaeli, 6-Bursa, 7-Bilecik, 8-Sakarya, 9-Ankara, 10-İzmir, 11-Samsun, 12-Gaziantep, 13-Diyarbakır, 14-Malatya, 15-Bolu, 16-İçel, 17-Aydın, 18-Sakarya, 19-Maraş, 19-Adıyaman, 20-Adana, 21-Eskişehir. Bu 21 ilde Türkiye İşçi Partisi bütün ilçeleriyle teşkilatlanmak suretiyle kuruluşunu tamamlamıştır. Bundan başka: 1-Manisa, 2-Çanakkale, 3-Zonguldak,

(2) Üçüncü İnönü Koalisyon Hükümetinin Adalet Bakanı Sırrı Atalay tarafından T.B.M.M. ne 7 Ocak 1965'de sunulan Seçim Kanunu tadil tasarısında bu hükme getirilen istisna için TİP şu görüşü ileri sürmüştür: " Yeni seçim kanunu tasarısına göre; Millet Meclisi Birleşik Toplantısında grubu olan bir parti yurt içinde hiç bir örgütü olmasa da seçimlere katılabilmektedir. Buna karşılık ,yurt ölçüsünde örgüt kurduğu halde 15 ilin tek bir ilçesinde teşkilatı eksik kalmış olan bir parti seçim dışı bırakılmaktadır. (...) Bu tasarı 1961 de seçime katılmış olan partilerle • tarihte kurulmamış ya da seçime katılmamış olan partiler arasında bir ayırım yapmaktadır ve ikincile aleyhinedir." Türkiye İşçi Partisi Genel Merkezi Basın Bülteni, 11 Şubat 19

4-Tokat,5-Yozgat,6-Hatay,7- Konya illerinde de İl veya İlçe örgütlerini kurmuş durumdadır.

Böylece Türkiye İşçi Partisi bugün 28 ilde örgütüne kurmuş bulunmaktadır. Bunlara : 1- Antalya,2-Giresun, 3-Kars, İllerini de eklemek mümkündür. Zira bu 3 ilde de müteşebbis heyetlere yetki verilmiş ve buralarda kuruluşu bir gün meselesi haline gelmiştir. Böylece Türkiye İşçi Partisi teşkilatı 31 İl'e yayılmış bulunmaktadır. ' (4)

Fakat bu kuruluşların belgelenmesi ve Yüksek Seçim Kurulunca kabulü gerçekten çok zor olmuştur. Bazı Valiler ve özellikle İçişleri Bakanlığının ilgili daireleri türlü güçlükler çıkartmıştır. İl ve ilçe kuruluşlarının varlığı belgeleniyor, iller ve ilçeler taranıyor, bazılarının fiilen yok olduğu görülüyor, yeniden müteşebbis heyetler kuruluyor, belgeler alınıyordu. Nihayet İçişleri Bakanlığının yazısı ve belgelerle kanıtlanmış başvurular üzerine Yüksek Seçim Kurulu, 30 Eylül 1964 tarihinin kadar 15 İl'de TİP'in ilçeleriyle birlikten örgütlenmiş olduğunu kabul ederek, İlçe Seçim Kurullarına temsilci yollayabileceğini ilân etmiştir.

İçişleri Bakanlığının söz konusu yazısı, Üçüncü İnönü Koalisyon Hükümetinin İçişleri Bakanı Orhan Öztürk tarafından, ~~Anayasa gereğince~~ istifa etmeden hemen önce imzalanmıştır. CHP'de TİP'in AP'den oy kopara çağı kanısı vardır. (5)

TİP Merkez Yürütme Kurulu seçimlere katılma olanığının elde edilmesini Genel Yönetim Kuruluna sunduğu 6 Mayıs 1965 günlü Raporunda şöyle değerlendirmiştir :

"Tarihimizde ilk defa olarak emekçi halkımız kendi öz temsilcilerini Büyük Millet Meclisine sokarak memleket idaresinde söz ve karar sahibi olmak imkânına kavuşacaktır. Sosyal ve politik kuvvetler arasında emekten yana dönuşen bir denge kurulması ve çok partili demokratik rejimin memlekete gerçekten yerleşmesi ancak bundan sonra mümkün olacaktır. Türkiye İşçi Partisi'nin demokratik seçimlerle önce iktidar organlarına katılımı, sonra da iktidara gelişi dünya toplumculuk hareketi ve özellikle az-gelişmiş memleketlerin geleceği bakımından da çok önemlidir. Bu suretle memleketimiz, ilk millî kurtuluş savaşının örneğini vermiş olduğu gibi, demokratik yoldan toplumculuğa geçişin, kapitalist olmayan bir yol kalkınmanın da ilk örneğini verebilecektir. "

Özellikle 1965 yılı, TİP'e yapılan saldırıların en yoğun ve şiddetli olduğu yıldır. Seçime katılma hakkının Şubat 1965'de kazanılmasıyla birlikte egemen güçlerin karşı kampanyası ve faşist saldırılara TİP'i seçimlere katılmaktan alıkoymak için denen hukuksal çabalar da eklenmiştir

Bu konuda Nermin Abadan şöyle yazmaktadır :

"Sosyalist partilerin, siyasî hayata karıştıkları her ülkede partiler arasındaki yerleşik oyun kurallarını değiştirdikleri öteden beri bilinen bir gerçektir. Bu sebeple özellikle TİP'e karşı harekete geçen kuruluşların sayı bolluğu, şaşılacak bir tezahür sayılmamalıdır.

TİP'e karşı en şiddetli ve ağır suçlamalarla dolu ithamlar doğrudan doğruya AP üyeleri ile ona yakın duran kuruluşlardan gelmiştir." (6)

Bu dönemin örgütsel alanda önde gelen özelliği, kentlerde işçi sınıfının, kırsal bölgelerde köylülerin eskiye oranla gittikçe daha çok sayıya TİP'e girmesi ve toplantılarına katılmasıdır. Bu yapısal değişikliği eğilimi TİP'in 1965 yılı saldırılarına karşı koymasının etkin dayanağı olmuştur.

1965 yılında TİP'e karşı düzenlenen olayların belli başlıları şunlardır :

(4) a.g.b., 11 Şubat 1965.

(5) Seçimlerden sonra Orhan Seyfi Orhun " Oh, Çok Şükür" başlıklı yazısı da CHP Genel Başkanının halk psikolojisinden anlamadığını, AP oylarını almak için ortaya attığı TİP'in kendi Partisinin yagma ettiğini yazmış. Son Havadis Gz., 12 Ekim 1965.

(6) Abadan, a.g.e., s.244.

a- 10 Ocak 1965'de İstanbulda Çağlolu'daki eski Halkevi binasında yapılan Genel Yönetim Kurulu toplantısının açık bölümü saldırıya uğramıştır. Güçlü bir direnme karşısında içeri girmeyi başaramıyan saldırganlar, binanın etrafını sarmak ve çevredeki bazı kitapevlerini taşlamakla yetinmişlerdir.

Toplantının açış konuşmasında Aybar şöyle demiştir :

Önümüzdeki seçimler Türkiye'nin tarihinde bir dönüm noktası olacaktır. Bunu elbet Türkiye İşçi Partisi bu seçimleri kazanacak anlamına söylemiyorum. Fakat bu seçimlerde parlâmentoya bir avuç milletvekili sokmalıyız. Bu bir avuç emekçi milletvekili Türkiye'nin politik ortamını temelde değiştirecektir. Parlâmentoda hergün halkın dertleri dile getirilecek, sorun çözümleri ileri sürülecektir. Böylece halkın uyanması, örgütlenmesi gittikçe hızlanacak ve emekçi halkımız, yani Türkiye İşçi Partisi, 1969 seçimlerinde başa güreşecektir. Bundan dolayı önümüzdeki seçimlerde tek bir oyun bile kaybolmaması için hepimizin, bütün toplumcuların, gerçek Atatürkçülerin beraber olmamız gerekiyor. " (7)

" 1969 seçimlerinde başa güreşeceğiz " sözü sonradan alaylı bir biçimde yorumlanmıştır. Oysa Aybar bu sözün üzerinde durmuş ve çevresindekilere düşüncelerini öğrenmek istemesi üzerine, haklı olarak bu sloganın seçime girecek bir parti için gerekli propoganda değeri kabul edilmiştir.

Manisa'nın Kırkağaç ilçesine bağlı Karakurt köyünde öğretmenlere saldırılması üzerine Aybar 18 Ocak 1965'de şu bildiriği yayınlamıştır:

"Son zamanlarda sağdan gelen zorba hareketler, davranışlar artmıştır. Karakurt köyü olayı bunların en yeni halkası. Açık oturumların ilericici öğrenci dernek toplantılarının, Türkiye İşçi Partisi son Genel Yönetim Kurulu toplantısının basılmaya teşebbüs edilmesi birer tesadüf ve biribirinden ayrı olaylar değildir.

Bunlar biribirine bağlıdır ve tek elden yürütülmeleri, yönetilmeleri kaçınılmaz bir ihtimaldir. Bu olayların, dış politikada bağımsızlık yöneltme teşebbüsleri yapıldığı zamana rastlamış olması bir tesadüf sayılmaz. Gene bu olayların toprak reformu ve ticaretin millileştirilmesi konularının kamu oyunu işgal ettiği bir zamana rastlaması da tesadüf sayılmaz. Ni hayet bu olayların seçim dönemine girildiği günlerde patlak vermesi de elbet tesadüf değildir.

(...) Türkiye İşçi Partisi bütün toplumcuları, gerçek Atatürkçüleri halkı uyarmak, halkın içine girerek halkı bir politik güç halinde örgütlemek için işbirliğine çağırır. Bağımsızlığa, ırkçılığa, Turancılığa, ümmetçiliğe, her türlü geri düşünüş ve davranışa paydos. Tehlike büyüktür. Toplumcular, gerçek Atatürkçüler, ilericiler birleşiniz. "

TİP'in bu birleşme girişiminden ne anladığını ve somut örneklerini nasıl verdiğini Merkez Yürütme Kurulunun, Genel Yönetim Kuruluna sunmak üzere 6. Ocak 1965'de kabul ettiği çalışma raporunda buluyoruz :

" Atatürkçü, toplumu dernekler ve Gençlik, öğrenci dernekleriyle ilişkiler : Adı geçen derneklerle ilişkilerimiz, geçtiğimiz devre boyunca bu olayların gelişimi içinde kendiliğinden bir oluşumla, bildirimizde bahsettiğimiz özlenen yaklaşıma dönemine girmiş bulunuyor.

Yukarıda belirtildiği gibi, Genel Başkanımızın, muhtelif öğrenci derneklerinde tertiplenen açık oturumlara katılmasının ısrarla istenmesi; kuruluş yıldönümü toplantılarına yapılan davetler, kâkaylimizdeki katılmaları örnekler arasındadır. Son günlerde Partimizin Gençlik kollarından bir arkadaşımızın bu vasfını açıkça öne sürmesine rağmen ve muhtelif bunların da etkisiyle Ankarada bir fakülte derneğinin yöneticiliğine seçilmesi başka bir örnek olmuştur.

Diğer Atatürkçü ve toplumu derneklerle de aynı yakınlaşma havası içindeyiz. Herhalde önümüzdeki yıl, bu yaklaşma ve yakınlaşmaların daha belirgin, fiili neticeleri görülecektir. "

b- Ali Rıza Güney'in başkanlığındaki TİP Akhisar İlçe Yönetim Kurulu bütün sorununu ele almış ve Ekim 1964'deki ilçe kongresine bir "Tütün Raporu" götürmüştür. Bu raporda şöyle deniyordu :

(7) Aybar, a.g.e., s.368.

" Onbinlerce ekiciyiz, perişanız. Yarınımızdan emin değiliz. Çocuklarımızı okutamıyoruz. Giydiremiyoruz. Hastalarımız ilaçsız ve bakımsız kalıyor. Mahsul yetiştirecek toprağımız yok. Mahsulü gerektiğince ekip toplayacak mali desteklerden mahrum bırakılmaktayız. Tabii afetler zaman zaman ürünü kasıp kavuruyor. Binbir zahmetle yetiştirdiğimiz ürünü elimizden yok pahasına almaktadırlar. İlgisizlik sorucu ürün bedellerini alıcıdan kavga, döğüş, olmsa yalvarma yakarmayla alıyoruz.

(...) Ekicinin dertleri, ekiciyi ekebildiği kadar toprak sahibi yapmak, ürünün zarar görmeden elde edilmesi için istihsal kredilerini arttırıp vatandaşa iş yerinde vermek, bir dayanma kredisi indas etmek, ferdî ilaçlama ve toprak bakımını terk edip bütün halinde ancak devletin temin edebileceği cihazlarla yapmak, ekiciye gerekli araçları uzun vadeli ve çok düşük faizli kredilerle sağlamak, yine depolama ve satış işlerini, rıman fiatlarını daha evvel belirtip tek bir teşkilat kanalı ile yürütmek, bu yönde yine devletin öncülüğü ile istihsal, istihlâk, satış kooperatifleri kurmak, daha doğrusu ekiciyi Anayasa'nın on gördüğü Vatandaşlık Hakları'na sahip etmekle giderebiliriz. "

Kendileri de bütün ekicisi olan TİP Akhisar İlçe yöneticileri 5 Mart 1965 günü Akhisar'da bir açık hava toplantısı düzenlemişlerdir. Aybar, Kuas, Sülker, Kanbolat, Çölingiroğlu, Eliçin'in de katıldıkları " Akhisar Tütün Mitingi"ndeki çıkan olaylar TİP'in yayınladığı broşürde canlı şekilde anlatılmaktadır :

"Akhisar olaylarını, Komünizmle Mücadele Derneği ve A.P. ilçe yöneticilerinden bazılarının tertiplelediği ortaya çıkmıştır. Bunlar mitingde önce, bildiri dağıtarak halkı Türkiye İşçi Partisine karşı kışkırtmak istemişlerdir. Miting alanına yerleştirilen tertipçilerin yanlarına sandık sandık portakal istif edilmiş, cepleri taşla doldurulmuş, bunlara düdüklü ve mantar tabancaları dağıtılmış ve bir plân dahilinde mitingde baltalamak için elebaşılara direktif verilmiştir. Belediye binasının merdivenlerinde toplanmış olan 20-30 kadar kışkırtıcı zorba, Miting başlar başlamaz önce (yuh) diye bağırarak, küfür etmek suretiyle toplantıyı bozmaya teşebbüs etmişlerdir. Bundan sonuç alamayınca, kürsüde konuşanların sözleri "İstiklâl" marşı söylenerek kesilmiştir. Daha sonra, bir naylon torba içinde getirilip dağıtılan düdüklü üflenerek, konuşmalar bozulmak istenmiştir. Fakat bütün bu baltalama teşebbüsleri Türkiye İşçi Partisi ile rin serin kanlılığı ve azimleri karşısında neticesiz kalmış, saldırı plânının ikinci safhasına geçilmiştir. Bu sefer kasalarla getirilen portakallar küssüye farlatılmıştır. Toplantının yönetiminden sorumlu olan T.İ.P. Akhisar İlçesi yöneticileri mikrofonla, bir çok kereler hükümet komiserini davet etmişlerse de, hükümet komiseri o sırada görünmemiştir. Bunun üzerine T.İ.P. yöneticileri, emniyet amirini vazifeye davet etmişlerdir. Belediye binası merdivenlerinde toplanmış olan bir avuç saldırganca bir kaçının alınıp götürülmesi ile normal şartların geleceğini söylemişlerse de, Emniyet Amirinin elindeki kuvvetin yetersizliğinden bahsederek, buna yanaşmamıştır. Emniyet kuvvetlerinin bu gevşek tutumu, zorbaları cesaretlendirmiştir: Portakal yerine taş atmaya başlamışlardır.

Taş yağmuru altında birkere daha "İstiklâl" marşımızı söylemeye başlayan Türkiye İşçi Partililer, bu sözde milliyetçilerin "İstiklâl" marşımıza saygısız el işaretiyle cevap verdiklerini büyük bir üzüntüyle görmüşlerdir. Emniyet kuvvetleri bu elem verici manzaraya da seyirci kalmışlardır.

Kanunları açıkça çiğnedikleri halde Emniyet kuvvetlerinin sert tepkisiyle karşılaşmayan tertipçiler ve adanları cüretlerini arttırmışlardır. Emniyet kuvvetlerinin pasif davranmasından cesaret alan bu zorbalara sayıları, kısa zamanda 100-150 yi bulmuştur. Ve saldırılar başlangıçta Belediye binasının merdivenlerinde toplanmış 20-30 kişiden gelirken, artı taşlar kürsünün solundaki kalabalık içinden ve arkadaki parkdan da atılmaya başlanmıştır.

(...) Taş yağmuru altında yapılan konuşmaları, alanı dolduran binlerle yoksul bütün ekicisi, büyük bir dikkatle izlemişler yer yer alkalamışlar, aleyhte en küçük bir gösteride bulunmamışlardır. Bu durum tertipçileri büsbütün çileden çıkarmıştır.

Miting bittikten sonra girdikleri Belediye binasından çıkmak için TIP'lilerin

Polis arabalarına binmeyi tekrar tekrar ve kesinlikle reddetmeleri üzerine, nihayet bir taksisi bulunmuştur : (45AK 555) plakalı taksi... Fakat TIP'liler Belediye binasından dışarı çıktıkları zaman, tetipçilerin hazırladıkları (ölüm tuzuğu) ile karşılaşmışlardır. Taksinin geçeceği yolların, elleri sopalı, taşlı zorbalar tarafından tutulduğu ve alana büyük bir kalabalığın biriktiği görülmüştür. Tetipçilerin planı apaçık ortadaydı: Genel Başkan ve arkadaşlarının bindiği araba sarılacak, karanlıktan da yararlanılarak kimvurduya getirilicekti. Netekim bindikleri taksi hareket eder etmez zorbalar taşlar, sopalarla arabaya saldırmışlardır. Kaya büyüklüğünde taşlar arabanın camlarını kırması, fakat bir tesadüf eseri olarak kimse yaralanmamıştır. Bu saldırı karşısında önce şaşırıp şöför, bir an duruklamışsa da, sonradan toparlanmış ve gazlıyarak arabayı zorbaların elinden kurtarmıştır. Tertipçiler umdukları gibi alanı dolduran halkı harekete getirebilmiş olsalardı, şüphesiz TIP'lilerin bindiği arabanın kalabalığı yarararak sıyrılması mümkün olmaz ve tertipçiler menfur emellerine ulaşırlandı. "

Aybar, aynı gün Başbakan Ürgüplü'ye çektiği telgrafta şöyle diyordu :

" Bu hareket aslında Anayasa düzenine ve demokratik haklara karşı girişilmiş bir saldırdır. Hiç şüpheniz olmasın, son zamanlarda biribirini takip eden bu gibi zorbalıklar Faşizmin ilk belirtileridir. Memleketimizin ekonomik zorlukların girdabı içinde bulunması demokratik yoldan bir çıkış görmiyen toprak ağaları ve çıkarıcı çevrelerin Faşizme sarılmalarına vesile vermektedir. Bundan dolayı daha henüz ilk denemelerini yapan ve asıl hedefleri Anayasa düzenini yıkmak olan bu zorbalara karşı amansızca hareket etmek gerekiyor. Hükümetiniz Anayasa ve demokrasiye bağlılık derecesini Akhisar olaylarının faillerine karşı kanun hükümlerini kesin şekilde ve sarsılmadan uygulamak suretiyle gösterecektir. " (8)

c- Türk-İş yöneticileriyle TIP arasındaki, işçi sınıfına aldıkları tavrın ideolojik yansımasından doğan çelişki, TIP'in Birinci Kuruluş döneminde başlayıp DİSK'in kuruluşundan TIP'in kapanmasına kadar sürmüştür. Bu sürecin önemli duraklarından biri, TIP'e yapılan hücumların yoğun olduğu seçim döneminde çıkan Zonguldak olaylarından doğmuştur.

Zonguldak olayları , liyakat zammının verilmesiyle ilgili olarak çıkmış ve ~~iki işçinin ölümüyle sonuçlanmış~~ çıkan çarpışmada iki işçinin ölümü ile sonuçlanmıştır.

" 12 Mart 1965 günkü toplantısında Zonguldak olaylarını inceleyen Türkiye İşçi Partisi Merkez Yürütme Kurulu aşağıdaki husuların kamu oyuna açıklanmasına karar vermiştir :

1- Liyakat zammının verilmesi ile ilgili olarak işçilerle işveren arasında çıkan anlaşmazlığın gelişmesi sonunda iki işçi kardeşimizin ölmesinden ve Ordu mensubu er ve subaylarımızla işçi kardeşlerimiz arasında yaralananlar bulunmasından Türkiye İşçi Partisi derin bir üzüntü duymaktadır.

2- Bu çok üzücü olayların ilk bakışta görünen sebepleri ne olursa olsun, aslında bu olayın Anayasamızın bu güne kadar temel ilkeleri ve demokratik ruhu ile tam anlamıyla uygulanmamış olması ile derin bağları bulunduğunu şüphe edilemez. Zira Anayasamızın ilkeleri ve demokratik ruhuna göre uygulanması halinde toplum kuvvetlerinin demokratik bir ortam içinde ve normal şartlarda gelişeceği şüphesizdir.

Anayasamızın 47.maddesinde tanınan grev ve toplu sözleşme hakları Anayasadaki sınırlar daraltılmak sureti ile kanunlaştırılmış bulunması ve böylece işçilerin ekonomik ve sosyal durumlarını korumak ve iyileştirmek hususundaki isteklerine tam ve süratle cevap verecek bir kanuni ortamın yaratılmamış olması Zonguldak olaylarının patlak vermesinin ve müessif şekilde gelişmesinin derinde yatan asıl sebebi olarak düşünülmelidir. "

Nisan 1965 başında TIP Genel Sekreteri Kuas'ın Türk-İş yöneticileri tarafından savcılığa ihbar edilmiştir. " Türk-İş başkanı S. Demirsoy ile genel sekreter H.Tunç'a göre, TIP genel sekreterlerinden R. Kuas Zonguldak olayları sırasında " Türk işçisini orduya karşı, idareye karşı harekete

geçirelim" sözlerini sarf etmiştir. Daha sonra düzenlenen bir basın toplantısında H.Tunç dünyada biri ihtilâlcî ve yıkıcı, diğeri ise hür olmak üzere iki çeşit sendikacılığın var olduğunu Türk sendikacılık hareketini hür dünya sendikacılığı ile aynı çizgide bulunduğuna belirtmiştir." (9)

Kuas ise, Zonguldak olayları münasebetiyle işçileri Orduya karşı çarpışmaya davet ettiği şeklindeki iddiayı yalanlamış ve TİP yöneticilerinin ihtilâlcî metodlarla hareket ettiklerini İzmirdeki basın toplantısında iddia eden Tunç'un sözlerinin tamamen iftira olduğunu 8 Nisan 1965 günü yayınladığı bildiride şöyle belirtmiştir.

"Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç'un tamamen yalan ve iftiraya dayanan demecini şiddetle red ederim. Ben Türk-İş Yönetim Kurulu üyesi ve Lastik-İş Sendikası Genel Başkanı olarak Ankara'da Türk-İş'te yaptığımız toplantıda, Konfederasyonun pasif tutumunu şiddetle tenkid ettim. Zonguldak'ta Anayasada yazılı grev haklarını kullanan işçilerin kurşunlandırılmış olmasına karşı, Türk-İş icra kurulunun işçi hakları yanında yer almamasını protesto ettim. Bunun Halil Tunç tarafından ileri sürüldüğü şekilde yorumu, halk oyunda suçlu duruma düşen Türk-İş icra kurulunun itibar kazanmak için hevesiyle giriştiği bir manevradır.

(...) Türkiye İşçi Partisi Anayasanın teminatı altında ve Anayasa düzenine yüzdeyüz inanarak kendini emekçi halkımızın hizmetine adanmış bir partidir. Halil Tunç'un işçi Partisini ihtilâlcî metodlarla çalışan bir parti olarak göstermeye yeltenmesi gülünçtür. Türkiye İşçi Partisi, gerek programında gerekse tüzüğünde ve sorumlu yöneticilerinin çeşitli demeçlerinde kurulduğu günden beri demokrasiyi ve Anayasayı içtenlikle savunmuş bir parti'dir. Türkiye İşçi Partisi Anayasayı savsaklıyanların her zaman karşısına çıkmıştır ve çıkmaktadır."

Tunç'un iddiaları Türk-İş'in TİP'e ve onun seçimlere katılmasına karşı politikasının uç noktasıdır. Türk-İş'e göre işçi sınıfının yararı partiler üstü bir politika gütmeyi gerektirmektedir. Bu politikanın aktarıldığı, Temmuz 1965 'de Türk-İş'in yayınladığı "Kara Liste"dir. Siyasi Partilerin aday listesine almamalarını önerdikleri kişilerden oluşan bu kara liste'de Temmuz ortasında Türk-İş Genel Merkezi aranarak polis tarafından el konmuştur.

Abadan'a göre 1965 seçimlerinde "Şüphesiz ki TİP den yana olacaktı kuvvetlerin başında gelen sendikaların, bu siyasi partiyi sözcülerinin geliştirdikleri ithamlarla suçlamaları, " ilkel tarım hayatı " yaşayış tarzı terk etmiş işçi çevrelerini etkili bir şüphecilik içinde bırakmıştır."

* d- 4 Temmuz 1965 günü Bursa İl Kongresinin ve İl Merkezinin başlatılması olayı, TİP'e yöneltilen en kanlı saldırılardan ve politik yansıması en geniş olanlardan biridir.

TİP'li yöneticilerin linç edilmek istendiği Bursa olaylarında sayıda TİP'li ve Genel Sekreter Selek ağır yaralanmış, Merkez Yürütme Kurulu üyesi Adnan Cemgil'in çene kemiği kırılmıştır.

Aybar 5 Temmuz 1965 günü yaptığı basın toplantısında olayları şöyle anlatmaktadır :

"Akhisar olaylarından sonra tarafsız Başbakan Ürgüplü'yü makamında ziyaret ettim; Kendisine tehlikenin mahiyetini ve ciddiyetini uzadıya anlattım. Ayrıca sunduğum muhtıradan da bu gibi olayların tekrarlanmasını kesinlikle önlemek üzere belirli tedbirlerin alınmasını talep ettim. Hükümetin Anayasayı korumaması, yürürlükteki kanunları gereği gibi uygulamaması ve suçluları en hafif müeyyideli kanun maddeleri ile kovuşturması bu zorbaları, memleketin huzur ve demokratik hayatımız için çok ciddi bir tehlike haline getirmiştir.

Bursa olaylarından birinci derecede Hükümet sorumludur. Bu olay tertipçileri, her seferinde olduğu gibi, yine bazı A.P. yöneticileri Komünizmle Mücadele Derneği ve benzeri Anayasa düşmanı derneklerdir. Şurası muhakkaktır ki, Hükümet istese idi memleketimiz için y

kızartıcı olan bu elim olayları önleyebilirdi. Başbakan bütün uyarılara rağmen mes'ul bir hükümet başkanında görülmesi hayret uyandıran, soğ derece pasif bir tutumu sürdürmüştür. Bursa Valisi saldırgan zorbalardan dağılmaları için "Rica"da bulunmuştur. Dünyanın hiçbir yerinde sorumlu idar adamlarının Devlet otoritesine karşı gelen zorbalara rica ettiği görülmemiştir. Devlet'in emniyet kuvvetleri bu gibi hallerde emniyeti sağlamak için kurulmuştur.

Sözde emniyet mülahazası ile partili arkadaşlarımız toplantı salonunun arka kapısından çıkarılmış, fakat hiçbir koruma tedbiri alınmadığı için arkadaşlarımız zorbalara eline müdafasız teslim edilmiştir. Bundan başka peti İl Merkezimiz de korunması için hiçbir tedbir alınmamıştır ve bu yüzden İl Merkezimiz de tahrip edilmiştir. "

Bursa olaylarını, Yön Dergisi şöyle yansıtmaktadır :

" TİP İl Kongresi, Pazar günü öğleden sonra Saray Sinemasında İl Başkanı Emin Canpolat'ın konuşmasıyla başladı. Tertipçiler, kongre saatinden önce sinema salonunu ve balkonunu doldurmuşlardı. Salonda gürültü çıkarıyorlar ve Komünizmle Mücadele Derneği Bursa Şubasının bastırıldığı küfürnameleri dağıtıyorlardı. Beyannamelerde " Türk Milletini ve vatanını parçalamak isteyen TİP lideri Mehmet Ali Aybar hudut dışı edilmiştir " deniyordu. Duruma Emniyet Müdürü Şefik Barlas müdahale ettive gürültücüler kongre salonundan çıkardılar. Kongre bundan sonra sükunet içinde yapıldı. Ne var ki dışarı çıkanlar, polis kordonunu zorladılar, polis saldırganları önleyecek güçte değildi. Emniyet Müdürü durumu Valiye bildirdi. Vali Vefa Poyraz'ın talebiyle gelen 300 kadar hava ve istihkâm askeri, sinema etrafında barikat kurdular. Fakat saldırganları dağıtmadılar. Bu durum sinema binasının camlarını indirecek kadar saldırganların cür'etini arttırdı. Kongre bu hava içinde bitti. Delegeler, Valinin ricası üzerine, sinema binasının Setbaşı köprüsüne açılan arka kapısından çıktılar. Köprü, askerî birlikler ve G.M.C.'lerle kapatılmıştı. Ne var ki, biraz aşağıda bir köprü daha mevcuttu. Bu köprü üzerinde en ufak tertibat alınmamıştı. Saldırganlar öbür köprüden geçerek, TİP delegelerinin üzerine saldırdılar. Kongre Başkanı ve TİP Genel Sekreteri Cemal Hakkı Selek, TİP Genel Yönetim Kurulu üyesi Adnan Cemgil, TİP İl Yönetim Kurulu üyeleri Avukat Şükrü Akmansoy ve Avukat Kemal Özkan, Gürbüz Akkök yerlerde sürüklenmek suretiyle feci şekilde dövüldüler ve hastanelik edildiler. Saldırganlar, TİP'lilerin sığındıkları civar evlere de taarruz ettiler, ev sahiplerini evlerini yakma tehdidi ile korkutarak, TİP'li avı yaptılar. Sığındıkları evden çıkan Adnan Cemgil ve Ali Karcı taşlarla hücumu uğradılar, Karcı'nın kaburga kemikleri zedelendi. Adnan Cemgil ise başından ağır şekilde yaralandı. Köprünün öbür ucundaki kahvede oturan Bursanın tanınmış avukatlarından TİP İl İkinci Başkanı Şükrü Akmansoy iskemlelerle dövüldü ve başından yaralandı. " (10)

İlhan Selçuk " Sosyalist partisiz bir demokrasi istemek " Dikensiz gül bahçesine pek meraklı olanların kapıldıkları yeni hevestir. Ama boş bir hevestir. Ya bırakacaklardır toplumcu ve reformist fikirler şu içinde bulunduğumuz hukuk ve kanun kanun düzeni içinde gelişecek, örgütlenecektir, ya da çapulculukla başlıyan zorba davranışlar sağlam kuvvetleri dâvet edecek ve sağlam kuvvetler de Atatürk intilâline ve Milli Kurtuluş Savaşı ilkelerine layık yolu ergeç bulacaklardır. " dediği "Ham Hayallerin Sahipleri " başlıklı yazısında şöyle yazıyordu : " Bursa olayları, Batı ölçülerine göre çok partili rejimi gerçek bir samimiyetle özliyen iyi niyetlileri hayal kırıklığına uğretti. İşçi Partisinden olsun olmasın ve sosyalist olsun olmasın, bütün sağduyu sahipleri/insanlık dışı davranışlarını nefretle karşıladılar. " (11)

İlk tepki olaylar sırasında Bursa CHP İl Kongresinde konuşan Bülent Ecevit'den gelmiştir :

Ecevit " Şu anda haber aldığımıza göre, TİP kongresinde elim

(10) Yön Der, s.119, 9 Temmuz 1965.

(11) Yön Der, s.119, 9 Temmuz 1965.

hadiseler ceryan etmektedir. Şahsen bu partinin programına ve tutumuna muhalifim. Fakat Anayasanın teminatı altında olması lazım gelen bir siyasi teşekküle bu çeşit muameleleri yersiz bulmaktayım. İktidarda bulunan AP, seçim komünizm sloganıyla girmiştir. Bugün bize de aynı iftira ile hücum etmektedir. TİP küçük bir teşekkül olduğu için dış geçiriyorlar, fakat yarın bize karşı da fırsat bulurlarsa aynı kaba kuvvet gösterisinde bulunmayacaklarını kim temin eder. Memleketi bir felakete götürmektedirler! demiştir.

Bursa olaylarına karşı duyulan tepki gittikçe büyümüştür. Olayı öğrenince derhal bir basın toplantısı düzenleyen Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, " Ben zorba bir derneğin fahri başkanlığını kabul etmem. Komünizme Mücadel Derneği bu yolda faaliyet gösterilecekse kapatılacaktır. Bursa olaylarını vahim, hem de çok vahim buluyorum ." demiştir.

Öte yandan Süleyman Demirel, "Bursa olayları büyütüldüğü kadar değil Bir bardak suda fırtına yaratılmak isteniyor." diyordu.

AP militanlarının ve bağlı örgütlerin kendilerine karşı da saldırı geçmesinden endişelenen CHP'nin Genel Sekreteri Baykam'ın " Memlekette bir iç savaş tehlikesi bulunduğu dair " telgrafı üzerine Başbakan Ürgüplü Baykamla görüşmüştür. Ürgüplü açıklamasında " Baykam ile görüştüm. Bazı vesikalar ve faydalı bilgiler verdi. Aldığım resmi raporlarda memleketin ik kampa ayrıldığına ve bir iç harbe sürüklendiğine dair bir durum yoktur." demiştir. Ürgüplü, TİP'e karşı girişilen saldırılara da değinerek, bunun bütün Türkiye'yi ilgilendirecek bir konu olmadığını söylemiş ve Türkiye Çapında bir olay olduğu zaman, tedbirler alınmaktadır demiştir.

Oysa bu konuşmadan iki gün önce Suphi Karaman Cumhuriyet Senatosund şöyle demiştir :

3 Rejimin ve demokrasinin bir çıkmaza girmekte olduğuna işaret etmek istiyorum. 1965 yılında Akhisar ve Zonguldaktan başlayan olayların 27 Mayıs 1960 öncesinde Uşakta başlayan olaylara benzediğini ve aynı seyri takip ettiğini görmemek için tarih ve sosyolojik şuurundan yoksun olmak lazımdır. (...) 4 Temmuz pazar günü Bursada Türkiye İşçi Partisi kongresine karşı girişilen tecavüzleri şiddetle takbih ediyorum. Bu tecavüzlerin devam edeceğinden ve daha da büyüyerek sırası ile CKMP ve CHP topluluklarına da saldırılar halini alacağından endişe duyuyorum. Bu tecavüz hareketlerinin altında Anayasaya tecavüz, saklı yatmaktadır. 27 Mayıs'a açıktan tecavüz edemiyenler, onun Anayasasını gizli, kapalı tırmalamakla meşguldürler. Bu tecavüz hareketlerinin altında seçim emniyetinin ihlali yatmaktadır. 1965 seçimlerinin meşruiyeti üzerine şimdiden yobazlığın ve taassubun lehinde gölge düşürülmüştür. Bu tecavüzler devam ederse seçimlerin zamanında yapılabilmesinden ciddi surette endişelendiğimi de belirtmek isterim." (

Karaman'dan sonra söz alan Başbakan ise şöyle demiştir:

Suphi Karaman arkadaşımızı dinledim. Muayyen bir hadisenin kendisi verdiği heyecanla konuşmasını tabii karşılamak ücburiyetindeyim.

Yalnız adalete intikal etmiş olması dolayısıyla, Anayasanın hükmü karşısında bu mesele hakkında konuşmayacağım. Halen 22 kişi takibat altındadır. 2 kişi tevkif edilmiştir. Takibatın neticesini sükunetle beklemekteyiz. Hükümetin bu gibi hadiseler karşısında uyarılması ifadeleri ve sert tenkitleri karşısında kendisini hemen temin edeyim ki, Akhisar, Silifke'de başlayan ve Bursa'da devam eden olayların sanıkları adalete intikal ettirilmiştir. (...) Vatandaşları huzursuzluğa götürecek, Anayasayı ihlal edici mahiyette seçim mücadelesi olursa dün Sayın Cumhurbaşkanı ile mutabık kaldığımız gibi hükümet olarak en ciddi tedbirleri almak kararındayız. "

Ve 9 Temmuz 1965'de yapılan kabine toplantısından sonra İçişleri Bakanı Akdoğan " Türk Ceza Kanununun 141 ve 142. maddelerinin işleyebilmesi için gerekli tamim ve tedbirler söz konusudur." diyordu.

Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay orduya yaptığı tamimdede şöyle demiştir :

"Son zamanlarda memleketimizde aşikâr bir surette dikkati çeken ağırı ceryanların silahlı kuvvetler olarak dışında kalmak zorunludur.

Son zamanlarda Türkiye'de aşırı sağ ve sol ceryanlar dikkati çekecek kadar artmıştır. Aşırı solcular sosyalist hüviyeti altında birçok kuruluşlara sızmak istiyebileceklerdir" (13)

(12) Cumhuriyet Gzt., 7 Temmuz 1965.

(13) Cumhuriyet Gzt., 12 Temmuz 1965..

Nadir Nadi Bursa olayları üzerine ortaya çıkan politik havayı karamsar biçimde şöyle yorumlamıştır:

" İki gün önce T.İ.P.'nin Bursa İl kongresinde patlak veren çirkin olay, Sayın Hükümet Başkanının şimdiye kadarki tutumundan büyük ölçüde cesarat almışa benzemektedir. Sayın Cumhurbaşkanı da önceki gün gazetecilere söylediği gibi bu zorba hareket seçim güvenliğini de, Anayasayı da çığneyen bir davranıştır, bir suçtur.

(...) Başlıyan gidiş hiç de iyi değildir. Bunun sonu yurdun düşman kamplarına bölünmesine, ortalığı bir anarşi havası kaplamasına, demokratik düzenin bir daha yerine konamamasıyla bozulmasına ve diktatörlüğe varır⁽¹⁴⁾

Çoğunluğu APlı olan 66 sanık Bursa Olaylarından ötürü Bursa 1. Asliye Ceza Mahkemesinde 23 Temmuz 1965 günü başlıyan davada yargılanmışlardır. Sanıklardan 16 sı hakkında tutuklanmış 7 si hakkında gıyabi tutuklama karar çıkartılmıştır.

Bu belli başlı saldırıların yayınında Kemal Sülker'in dediği gibi "Türkiye İşçi Partisinin 1965 yılı adeta bir seri saldırı ve her seferinde bu saldırılardan başarı ile çıkma ile geçmiştir" Bu seri saldırılar seçimler kadar sürmüştür : Aydın İl Kongresi (Ocak 1965), Adana İl Kongresi (Şubat 1965), Kırkale ilçe kongresi (Mart 1965), Konya İl Kongresi (Nisan 1965), Silifke (Temmuz 1965), Gazî Osman Paşa, Gaziantep, Ödemiş.

Öte yandan AP, TİP'in seçime katılmasını önlemek için yasal girişimlerde bulunmuş, Yüksek Seçim Kuruluna da çeşitli biçimlerde başvurmuştur. Akşam Gaztesi, bu girişimleri şöyle yorumlamaktadır :

" Henüz demokrasinin emekleme devrini geçirdiği Türkiye'de şimdiye kadar parlâmentoya sadece sağ partilerin temsilcileri girebilmişlerdir. İlk defa sol bor parti olarak TİP bu seçimlere katılmaktadır. Yani Türkiye'de gerçek demokrasinin şartları yeni yeni yerine gelmeye başlamaktadır. Ne var ki, kapitalizmden yana sağ bir parti olarak AP, tam bir demokrasinin gerçekleşmesi için elinden geleni yapmakta, sol partileri arkadan hançerlemeye çalışmaktadır. Komünizmle Mücadele Derneği adı altında teşkilatlandırılan faşist saldırı organlarıyla seçimler arifesinde Türkiye'deki solun temsilcisi TİP'i yıldırılmayan AP, bu kerre de bu partinin seçimlere katılmasını önlemek için teşkilatını seferber etmiş, yarım yamalak beşeler toplamış ve gizlice Yüksek Seçim Kuruluna başvurmuş, bu partinin seçimlere katılmasını engellemek istemiştir. "

AP Genel Başkanlığı Yüksek Seçim Kuruluna verdiği dilekçede " TİP'i ilçe seçim kurullarına üye göndermeye hakkı bulunmadığı ve bu parti teşkilatının kanuni şartlara haiz olmadığı" gerekçesiyle " TİP'in 10 Ekim 1965 seçimlerine girmesi hakkındaki işlemin kaldırılması, partinin seçime girmekten ve seçime müteallik her türki hakları kullanmaktan men edilmesine " karar verilmesi istenmiştir.

Yüksek Seçim Kurulunun " şikayet dilekçesinin esastan incelenmiyere delil eklenmemesi yönünden reddi "üzerine Aybar şöyle demiştir: " Onlar büyük bir korkunun verdiği şaşkınlığın içindedirler. Ne yaptıklarını bilemez hale geldiler. Ama olacak bir şey yok. Madem kanunlara bu kadar riayet ediyorlar, önce Anayasa teminatı altındaki parti kongrelerini basmaktan vazgeçsinler" ⁽¹⁵⁾ demiştir.

AP isteminin esastan incelenmiyere reddi üzerine AP Genel Başkan vekili Talat Asal bazı deliller göstermek suretiyle Yüksek Seçim Kuruluna tekrar başvurmuştur. Asal'a göre " TİP'in seçimlere altı ay kala asgarî 15 ilde kurulmuş olması lazımdır. Oysa teşkilatını birçok yerde kurmamıştır, ayrıca, örneğin Bursa'nın Karacabey ilçesinde olduğu gibi, parti merkezi ol-

(14) Cumhuriyet Gzt., 7 Temmuz 1965.

(15) Akşam Gzt., 28 Temmuz 1965.

rak gösterilen bina ahır gibi bir yerdir. TİP küçük değil, minnacık, muhayyeli bir partidir; hukuken seçimlere katılma imkânını taşımamaktadır." (16)

Bu başvurmanın da , kanuni süre geçirilmiş olduğu gerekçesiyle usul yönünden reddilmesi üzereine, AP TİP'i seçimlere sokmamak için yeni bir huku yol denemiştir. Bu sefer Yüksek Geçim Kuruluna başvurma, şahsi hukuk meselesi olarak iki milletvekili ile bir adaya yaptırılmıştır. Ordu Milletve ve dördüncü sırada aday Ata Bodur, Maraş Milletvekili ve dördüncü sırada Adanan Karaküçük, Muş Milletvekili adayı Ercüment Hikmet Basa tarafından yapılan müracaatta TİP seçime girdiği takdirde kendi seçim şanslarının azalacağı ileri sürülmüştür. (17)

Meticede taşlı- sopalı pravakasyonlar, seçimlere katılmaktan alıko için zorlanan hukuksal yollar sonuç vermemiş TİP 1965 Milletvekili Genel Seçimlerine girmiştir. Fakat özellikle taşlı- sopalı saldırılar bütün seçim kampanyası boyunca sürmüştür. Bu saldırılar karşısında partinin tavrı şu olmuştur : TİP Genel Yönetim Kurulu 8-9 Mayıs 1965 günü Ankarada yaptığı t tıda Partinin " seçimlere kadar devam edeceği tahmin edilen saldırı ve nün re karşı "ihtiyatlı bir atılganlık " diye tanımlıyabileceğimiz bir davranış göstermeye karar vermiştir. Bu toplantıda Aybar seçim güvenliğinin kalma- dığından şöyle yakınmaktadır :

" Seçim güvenliği sadece seçim gününün hadisesiz geçmesi, oylarıya fesat karışmaması ile sağlanmış olmaz. Seçimin güven içinde yapılması sayıla bilmesi için seçmeni etkileyebilecek ve partiler arasında eşitsizlik doğu- racak durumların hükümetçe yaratılmaması ve bu yoldaki teşebbüslerin derha önlenmesi gerekir. Seçim güvenliğini, seçim dönemine girdikten sonra hü- kümetin tam bir tarafsızlıkla davranması sağlar. " (18)

2- ADAY LİSTELERİNİN OLUŞUMU

Siyasal partilerin , seçimlerde adaylarını tesbit yöntem ve aday tesbitine müdahalesi bütün dünyada değişik uygulama göstermektedir. 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu 1965 Milletvekili Genel seçimlerinden itibaren Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelikleri için yapılacak asıl seçimlerden önce yargısal denetim altında partiler içinde yapılacak bir ön-seçim mekanizması nı ongörmüştür : " Siyasi partiler, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelikleri için yapılacak seçimlerde gösterecekleri adayları, parti tüzük ve yönetmel lerine göre tesbit edecekleri üyelerinin katılmasıyla seçim kurullarının denetiminde yapılacak bir onseçim sonucunda seçerler. Siyasi Partiler kanu nu m. 30 " Ön seçimde uygulanacak hukusal kurallar Siyasi Partiler Kanunu ile belirlenmiş , partilerin ve ön-seçim adaylarının hareket sahası legal olarak geniş ölçüde kısıtlanmıştır.

(16) Cumhuriyet Gzt., 5 Eylül 1965.

(17) TİP'in seçimlere girmesi için yapılan başvurular ve denen hukusal yollar bunlardan ibaret değildir. Tevetoğlu'nun Yüksek Seçim Kuruluna müracaatı dışında, yerel AP örgütünde ön seçimler sırasında bir çok ilde TİP'in seçime giremeyeceği yolunda yerel seçim kurullarına başvurmuş, iddialarına dayanak olacak delilleri elde etmek için, birçok ilçe merkezlerinde yargı ile aramalar yaptırmıştır.

(18) TİP'in seçim giderleri üye aidatlarından ve açılan " seçim bağış kampanyasından sağlanmıştır. Başarılı bir şekilde yürütülen bu kampanya ile 126 698.48 TL sı bağış toplanmıştır. " Adayların şahsi masrafları hariç, Genel Merkez ve illerin kampanya boyunca sarfedebildikleri para yekununun 150 000.-TL sınıarı üstünde olmadığı söylenebilir "

Sonradan TİP'in Anayasa Mahkemesine başvurması uz rine iptal edilecek olan Siyasi Partiler Kanunu gereğince diğer bütün partiler devletten para alma olanağını da bulmuşlardır. Bu kanunun Cumhuriyet Senatosunda görüşül sırasında 137.madde üzerinde çalışmalar yapılırken Fahri Özdilek, Suphi Ka Nadir Nadi, Mucip Ataklı, Niyazi Ağırnaslı, Sami Küçük, Kadri Kaplan, İzzet Fehmi Alpaslan, Fikret Gündoğan tarafından bir önerge verilerek maddenin TİP' kapsamına alacak biçimde değiştirilmesi istenmişse de, bu önerge reddetir.

Bu yüzden "TİP Milletvekilleri Adayları Seçimi Yönetmeliği" genel ilke ve uygulama olanağı şüpheli direktiflerle yetinmek zorunda kalmıştır :

"Türkiye İşçi Partisi milletvekili adayları, kanunlar, Parti tüzüğü ve bu yönetmelik hükümleri uyarınca demokratik usuller dairesinde tesbit olunur.

Aday tesbiti sırasında yapılan işlemler ve yoklama kurullarının çalışmaları, Partinin karakterini korumak ve amacını gerçekleştirme-ye yönelir.

Yoklama kurullarında veya tüzük ve bu yönetmelik gereğince Genel Merkezde tesbit edilen milletvekili adayları, seçim propogandası sırasında ve seçildikten sonra Millet Meclisinde, Türkiye İşçi Partisinin amaç ve programını gerçekleştirme savaşını en büyük başarı ile yürütecek olanlar arasından seçilir. Aday yoklama kurulları, Partimizin karakterini korumak üzere, tüzüğümüzün 53. madde hükmünü de ayrıca dikkatle gözönünde tutar ve kurul üyeleri, her aday için oylarını kullanırken, sözü edilen maddenin mâna ve ruhuna bağlı kalır. "

Siyasi Partiler kanunun yürürlüğe girmesinden önce kabul edildiğinden, bazı maddelerinin uygulama olanağı kalmıyan bu yönetmelik gereğince, ön-seçime katılacaklara ait seçmen kütüklerine kaydolacak parti üyeleri kısıtlıdır. Bunlar genel olarak Parti organlarında görev almış, üyelerdir.

TİP bu seçilere 51 ilde katılmış, 30 il'de ön-seçim yapılmış ve 21 il'de de adaylık isteklerinin gereğinden az sayıda olması nedeniyle bu illerin Milletvekili Adayları 648 sayılı kanunun 33/1. maddesine göre Merkez Yoklaması suretiyle saptanmıştır. Görülmektedir ki, TİP'de adayların tesbiti ayrıcalıklı bir üye kategorisi ile sınırlı bir seçim niteliğini taşımaktadır. Buna öte yandan Merkez Yürütme Kurulu tarafından seçilen adaylar için Genel Merkez Kontenjanını eklersek, Genel Merkezin hukuki tekeli ile karşılaşılacaktır. Teorik olarak bu durum, doktrin partilerin merkezîyetçi eğilimi ile uyumludur. Yasal durum TİP'de Genel Merkezin zaten var olan mutlak otoritesini daha da arttırmıştır. Bunun ilerde TİP içinde gan şiddetli tepkileri olacaktır. Ön seçimde genel olarak iki sistem mevcuttur. : adayların parti üyelerince seçilmesi ve yönetim kurulunca, Siyasi Partiler kanunu gereği TİP'de Merkez Yürütme Kurulunca atanma. Milli Bakiye seçim sisteminin gereği, TİP için Ankara, İstanbul, İzmir dışında ancak liste başında bulunan adayların seçim şansının bulunması bir çok illerde diğer adayların sayıyı doldurmak için listeye konulmasını gerektirmiştir. Bu gerçeğe rağmen, bir çok seçim çevrelerinde sayı doldurmak için listeye konulmuş olan adayların, birinci sıradaki adaylar kadar faaliyete gösterdikleri ve propoganda yaptıkları yapmışlardır. Bu adaylar partinin propogandasını ve tanıtılmasını, adayın seçim propogandasından önde tutmuşlar ve doktrin partilerinin geleneksel yöntemini başarı ile uygulamışlardır. 1965 Genel seçimlerinde TİP'in milletvekili adayları partinin elit zümresi, daha doğru bir deyişle parti militanlarının önde gelen bölümüdür.

TİP'in 1965 Seçim Bildirisi'nde şöyle denilmektedir :

" Bu seçimlerde durum başka. Şimdi, ~~senin~~ ~~partinin~~ seçimlere senin öz partin, Türkiye İşçi Partisi de katılıyor. Bizim partimizin milletvekili adaylarına bir göz at; 382 kişi bunlar. Bu 382 kişinin 216 sı senin gibi kol emekçisi, ekmeğini bedeni ile çalışarak kazanan yurttaş. Yani işçi, yani argat, yani yoksul köylü, yani zanaatkar, yani teknisyen, yani küçük esnaf... Geriye kalan 166'sı da hayatlarını senin yoluna koymuş kafa işçileri : Yani senin haklarını savunan, senin içinden çıkıp okuyabilmiş olan aydınlar, halktan yana avukatlar, doktorlar, mühendisler, emekli subaylar, öğretmenler, yazarlar... Yani namuslu aydınlar. Aşağıdaki rakamları iyice incele. Bak öteki partilerin listelerinde senden olan, yani yoksul halkın içinden çıkmış ya da yoksul halktan yana kaç milletvekili adayı var ?

Sana biz söyliyelim : AP'de 8, CHP de 18, ~~CKMP~~ CKMP'de 41, MP'de 33, YTP'de 25 kişi. Bunlar da sırf senin oyunu avlamak için listelere konmuş karşılarında Türkiye İşçi Partisi var diye birkaç emekçiyi listelerine serpiştirmişlerdir. Sonra bunları da seçilecek yerlere koymamışlar, dikkat et. Türkiye İşçi Partisinin listelerinde yer alan 216 kol emekçisinin 91'i ilk dört sırada bulunuyor, yani seçilecek yerlerde. »

1965 seçimlerinde TİP'in vurgulayıcı sloganı olan " Nasırlı Eller Meclise ", Seçim Bildirisinde belirlenen bu görüşü dile getirmektedir. Propoganda niteliği ağır basan bu sloganla ifade edilmek istenenin, nasırlı ellerin " partisinin " Meclise gideceği olması gerekir. Seçim sisteminden ötürü seçilme olanağının varlığı kabul edilebilecek aday listelerinde birinci sırasında yer alan 57 adaydan (İstanbul, Ankara, İzmir illeri i üçer aday) yaklaşık olarak yüzde yirmi oranında olmak üzere 6'sı işçi ve 6'sı sendikacıdır. Geri kalanların 10'u avukat, 7'si memur, 5'iyazar, 5'i doktor, 3'ü komisyoncu, 2'si emekli subay, 2'si editör, 14'i matbaa sahibi, 1'i sinemacı. 1'i öğretim üyesi ve diğer mesleklerdendir. " Nasırlı Eller Meclise "loganı "parti " kavramını kapsamıyan kişiselleşmiş bir biçim taşıdığından , uygulamıya da ters düşünce sağ'ıg dışında, sol'dan da ağır eleştirilere uğramış ve "Pamuk Eller Meclise " diye taşlanmıştır. Yüksek Seçim Kurulunca ilan edilen TİP'in geçici aday listesi, Bursa'dan 8. sırada bağımsız aday olan Oktay Akbal'ın sırasını beğenmiyerek adaylıktan çekilmesi dışında, kesinleşmiştir.

3- TİP'İN SEÇİM KAMPANYASINDA PROPAGANDASI

TİP'in 1963 mahalli seçimlerde tek amacı, partinin meşrulaşmasını sağlamak, kendini kamu oyunda tanıtmak, görüşlerini yaymak, gücünü genişletmek, ve üye sayısını arttırmaktır. Bir seçimde adayın seçilebilmek için yaptığı propoganda ile Partinin görüşlerini yaymak, gücünü genişletmek, üye sayısını arttırmak için yaptığı propogandayı biribirinden ayırmak gerekir. TİP'in 1965 seçim kampanyasında bu iki öge dengelenmiştir. Daha sonraki seçimlerde ise, bazı klikler Partiyi adayın seçilme amacını gerçekleştirecek bir "makine " olarak görme eğilimine girmişlerdir.

TİP'e göre " Bir topluma yaşayan insanların tümüne yada bölümlerine bir düşünceyi, bir görüşü, bir programı benimsetmek için yapılan işlerin tümüne propoganda denir. Bir başka deyimle de propoganda halk yığınlarını, belirli bir amaca göre etkilemek için yapılan davranışlardır. Buradaki etkilemek sözünden şunu anlamalıdır : Propogandanın amacı yalnız halka yeni düşünce ve görüşleri kabul ettirerek onu istenilen hedefe yönlendirmek değildir; daha önceden zihinde yer etmiş düşünceleri de değiştirmek propogandanın bir amacıdır." (19)

Bir ülkede seçim yasaları, ülkenin siyasal evrimi, tarihsel ve sosyo-ekonomik koşullar ve diğer karmaşık etkenlerle birlikte seçim kampanyasını etkiler. Türkiye'de seçim hukukunun temel metinlerinden biri, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütü leri haxkındakı isimli 26 Ocak 1961 tarih ve 298 sayılı kanundur. Bu yasa Partilerin seçmene hangi yollarla ve biçimlerle hitap edebileceğini ayrıntılı ve çok şekilci bir biçimde düzenlemiştir.

Söz konusu kanuna göre propoganda şekilleri, açık hava toplantıları, hoparlörlerle konuşma, kapalı salon toplantıları, radyo konuşmaları, duvar ilanları ve amblemler, boroşur, matbua ve el ilanlarıdır. TİP başarılı bir biçimde bu propoganda yollarının hepsini kullanmıştır. Uygulama da iki yolla olmuştur: Birincisi, TİP Genel Merkezi tarafından; ikincisi özellikle liste birincisi olan adayın kişisel yeteneğine göre yerel olarak. Bunların dışında büyük il ve ilçeler, seçim süresince teksi yada matbaa baskısı küçük gazeteler de çıkarılmışlardır.

TİP'in ilk seçim toplantısı, 19 Eylül 1965 Pazar günü büyük bir kalabalığın katılması ile İstanbul'da Spor ve Sergi Sarayında yapılmıştır. Burada Genel Merkezin hazırladığı en önemli seçim dökümanı olan "Seçim Bildirisi" TİP Genel Başkanı ve İstanbul Milletvekili adayı Mehmet Ali Aybar tarafından açıklanmıştır.

Aybar tarafından başlatılan seçim kampanyası süresince TİP'in propogandası ve TİP'e yönelik karşı propoganda Partinin temel çizgisinin daha ayrıntılı olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Seçim kampanyalarında asıl amaçlanan, kitleyi genel parti politikasına bağliayabilmek için, toplumdaki sınıf ve tabakaların çıkarlarını göstermek ve bu çıkarlarla uyumlu somut hedefler bildirmek sureti ile azami sayıda seçmeni kendine çekebilecek bir platform meydana getirmektir.

TİP ise seçim platformunda sadece somut hedeflerini kitlelere götürmeye çalışmakla yetinmemiştir. Karşı propogandanın etkisiyle kendisinin komünist bir parti olmadığını savunmak ve milliyetçilik, halklık, din, laiklik, mülkiyet, aile, kadın, demokrasi anlayışı gibi konularıda tartışmak zorunda kalmıştır. Somut hedeflerden bu zorunlu uzaklaşma TİP'in e çok kaybettiren etkenlerden biri olmuştur.

TİP'in 1965 seçim propogandasının temel öğelerini içeren seçim bildirisinde, en önemli noktalar şöyle özetlenmiştir :

"Türkiye İşçi Partisi milli bağımsızlığımıza golge düşüren bütün andlaşmaları feshedecektir. Türkiye'nin dış politikasını Atatürk'ün politikasına döndüreceklerdir.

Yurdumuzdaki bütün yabancı usleri kaldıracaktır.

Dünya barışının kurulması için silahsızlanma meselesinin çözüme bağlanmasında gerçekten gayret sarfedecektir.

Eşitlik, karşılıklı menfaat ve saygı esasına göre, başta komşularımız olmak üzere bütün dünya devletleriyle dostluk münasebetleri kuracaktır.

Türkiye İşçi Partisi Kıbrıs meselesinde, yabancı uslerden temizlenmiş ve milletlerarası denet altında silahsızlandırılmış Türk ve Rum topraklarının eşit haklarına dayanarak bağımsız, federatif bir Kıbrıs devleti tezini savunmaktadır.

Milli savunma gücümüzü daha da arttırarak yurt topraklarını ve Cumhuriyetimizin korunmasında en etkin bir seviyeye çıkaracaktır.

Toprağı olıyan ya da yetmiyen köylülere parasız toprak dağıtılacak ve tapularını ellerine verecektir. Toprak ağalarının elinde en çok 500 dönüm bir kılacaktır.

Tarımda verimi arttırmak için köylülere her türlü teknik ve mali yardımla bulunulacaktır. Köylü, tefecinin ve aracı tüccarın elinden kurtarılacaktır.

Petrol kanunu yürürlükten kaldırılacak, verilen imtiyazlar kanunla geri alınacaktır. Millettin malı olan petrolümüz ve madenlerimizi iç ve dış sömürücülerin elinden kurtarılacak, millet malı olarak halk yararına işletilecektir.

Demir Çelik sanayii millet malı yapılacak ve bu gibi işletmeler halkın eliyle, işçilerin denetiminde, halk yararına çalıştırılacaktır.

Yabancı sermayeyi teşvik kanunu derhal yürürlükten kaldırılacaktır. Yabancı şirketler millileştirilecek, Ortak Pazardan çıkılacak

Türkiye İşçi Partisi kapitalizme karşıdır. Türkiye İşçi Partisi halktan, emekten yana ve halkın doğrudan doğruya denetimine ve yönetimine katıldığı bir planlı ekonomi sistemi uygulayacaktır. Özel sektörün ön gördüğü yatırım hedeflerine uygun olarak çalışacaktır. Ve milli ekonominin yararlı bir kesimi haline sokulacaktır.

Vergi adaleti mutlaka sağlanacaktır. Verginin ağır yükü zengine yükletilecek, herkesten kazancına göre vergi alınacaktır. Asgari ücretten vergi alınmayacak ve bu ölçü bütün kazançların vergi indiriminin esas alınacaktır.

Tasarruf bonoları kaldırılacaktır.

Toplu sözleşme, grev, sendikalar, İş, Deniz-İş, Sosyal Sigorta kanunları, Anayasaya tam uygun şekilde, yani işçinin yararına değiştirilecektir. Lokavt yasaklanacaktır.

Haftada 40 saat çalışma esası uygulanacaktır ve bu çalışma süresi için işçiye ailesini insanca yaşatabilecek bir ücret ödenecektir.

Ücretler Oynak Merdiven sisteminde düzenlenecektir. Yaşam hayat pahalılaştıkça ücretler de otomatik olarak artacaktır.

İşsizlik sigortası kurulacaktır ve bütün yaşlılara emeklilik hakkı tanınacaktır.

Herkes sosyal sigortalardan yararlandırılacaktır. Tarım işçisinin teşkilatlanması, toplu sözleşme ve grev haklarının şerhli işçi gibi kullanılabilmesi imkânları sağlanacaktır.

Sosyal sigorta fonları yalnız emekçiler yararına kullanılacak, iş verenlere kredi olarak verilmeyecektir.

Türkiye İşçi Partisi iktidara geldiği zaman dış ticaret, bankacılık ve sigortacılığı devletleştirecektir.

Eğitim eşitliği sağlanacaktır. Bu maksatla kabiliyetli halk çocukları bütün ihtiyaçları devlet tarafından sağlanarak üniversiteyi bitiren kadar okutulacaktır.

Köy enstitüleri açılacaktır.

Milli eğitim ve kültür yabancı devletlerin her türlü nüfuzundan kurtarılacaktır.

Türkiye İşçi Partisi Doğu ve Güney Doğu bölgelerinin kalkınmasına öncelik verecektir.

Türkiye İşçi Partisi bütün temel hürriyetlere saygılıdır. Ve herkesin saygılı olmasını sağlayacaktır. Özellikle dini, felsefi ve siyasi inançların tam özgürlüğü gerçekleştirilecektir. Kamu düzenine aykırı olmamak ve politikaya ellet edilmemek şartı ile bütün vatandaşlar dini ve felsefi inançları bakımından bugünkünden çok daha hür olacaklardır.

Türkiye İşçi Partisi mülkiyet ve miras haklarını tanır. Ancak, hiç kimsenin malına mülküne dayanarak başkalarını sömürmesine müsaade etmez."

Merkez Yürütme Kurulunun Raporunda belirtildiğine göre, Merkez Bilim ve Araştırma Bürosunun yardımı ile Başkanlık Bürosunca hazırlanan Seçim Bildirisi TİP Programının ana hedeflerini açıklamaktadır. " Böylece Merkez Yürütme Kurulu seçimde propaganda taktiği olarak -gecekondu meselesi, tü-tünde taban fiyatı gibi - mahalli ve pek somut örneklerden çok, -gereğince bunlardan da yararlanmakla beraber - halk oyunun karşısına bütünü ile ilk def'a çıkma imkanına kavuştuğu sırada Parimizi ana karakter ve hedefleriyle tanıtmak ve bu güne kadar alışılmışın dışında hiç değinilmemiş konular üzerinde halkı düşünmeye zorlamak istemiştir. Bir yabancı gazetecinin deyişiyle "Çekmekten çok sarsma", silkelemek amacını gütmüştür." (

Gerçekten TİP 'in propagandası bu yolda olmuştur. Örgütte genel olarak bu ilkeyi uygulamakla birlikte, belli seçmen gruplarına seslenen yayınlar da olmuştur. Birinci ilkenin uygulanmasının ilginç örnekleri vardırı.: Türkiye İşçi Partisi Senin Partindir, TİP Kadıköy İlçe Yönetim Kurulu yayını, resimli, İstanbul, 1965; " Gün ışıyor artık, Sen uyanmaya başladın emekçi kardeş. Milletçe mutluluğa erişeceğimiz günler yakındır. " diye biten Türkiye İşçi Partisi başlıklı bildiri, basım yeri ve yılı belli değil; " İçinde yaşadığımız çağa akıl çağı deniyor. Bu çağda her iş kafa kuvvetiyle yapılıyor. Türk işçisi olarak uyan. Kol kuvvetine akıl gücünü de kat, memleketin kaderi üzerinde payına düşen görevini yerine getir. Bu seçim, senin bir sınavın olacaktır. Oy'unu Türkiye İşçi Partisine ver, sınavından yüzakiyla çık. Oy'unu Türkiye İşçi Partisine ver, Türk işçisinin akıl çağına girdiğini ispat et, " diye biten bildiri, Türkiye İşçi Partisi sesleniyor : İşçi Yurttaş Kendi Partini ve Kendini seç başlıklı bildiri, basım yılı belli değil, Tarık İş-Matbaa Reklam; Belli seçmen gruplarına seslenen yayınlaraiki örnek : " Şoförler; ezilen, hor görülen milyonların ilk uyanan öncüleri... " diye başlayan ve " Sizler, halk çocukları tam yirmi dokuz buçuk milyonsunuz ve bu kütlenin en uynakıları, direksiyonda cin gibi bütün Türkiye'yi görüp anlamış olan siz şoförlersiniz. Türkiye'nin kurtuluşunda öncülük görevi sizdedir. Bu görevi kardeşçe başarmanın aşkı ve heyecanı içinde mutlu yarınlara doğru yürümeliyiz. Oylarımız kibarlar ve onların tefecileri için değil, ezilen, hor görülen emekçi halkımız, yani kendimiz için kullanmalıyız. Onları yendiğimiz gün Türkiye kurtulmuş olacaktır. Bunun da en büyük şeref payı siz çilekeş Türk çocuklarının olacaktır. Bu azim, bu inat ve bu dayanışmayla dimdik zafere doğru ilerli. " diye biten, Çetin Altan, Türkiye İşçi Partisi İstanbul bağımsız adayımız gazeteci Çetin Altan'ın şoför kardeşlerimiz eçağrısıdır, başlıklı

(20) Türkiye İşçi Partisi Seçim Bildirisi, İstanbul, 1965.

(21) TİP Merkez Yürütme Kurulunun 3.12.1965 günlü toplantısında, Genel Yönetim Kuruluna sunulmak üzere kabul edilen "Yurt Olayları ve Genel Seçimler" hakkındaki rapor.

Güya TİP 'liler Ruslardan para ve emir almaktadır, bütün maksatlarını da yurdumuzu Ruslara teslim etmektir. Bu da haince ve aptalca uydurulmuş bir yalan ve iftiradır. Biz memleketi kendi milletimizden olan ağaların, yuruncuların, sömürücülerin elinden kurtarmak için çabalıyoruz. Bunun için zahmetlere katlanıyor, hücumlara göğüs geriyoruz. Bu böyleyken Ruslardan para almak ve memleketi onlara peşkeş çekmek hainliğini nasıl yaparız. Böyle şey olurmu ? Bildiğiniz, Tanıdığınız TİP lilerin yaşayışlarına bir bakınız. İçlerinde ,havadan para alanların yaptığı gibi, hesapsız para harcıyanı vardır mı? Yoktur. Aksine, hepsi derece derece geçim zorluğu çekmiş kimselerdir.

TİP, Türkiye'nin ancak gene Türkiye'deki emekçi halk tarafından ve yalnız onlar tarafından kalkındırılacağına inanan gerçek milliyetçi bir partidir. Ne başka milletleri sömürmek ister, ne de kendisini başka milletlere sömürtür. Diğer bütün milletlerle dostça geçinmek ister. Fakat hiçbirinin , ne Rusun, ne Amerikanın, ne Çinin ,ne İngiliz ya da Almanın yani hi bir yabancı devletin boyunduruğu altına girerek istemez. Kat'i olarak bağımsız bir dış politikaya taraftardır.

Bu sebeptendir ki, Amerikanın bu gün memleketimizde üsler kurması ve bir çok işlerimize karışmasına karşıyız. Amerikalıların gitmelerini istemeyiz, fakat yerine başka hiç bir milletin gelmesini istemeyiz. Biz Amerika gitsin derken yerine Rusya gelsin demiyoruz. İlle de bir yabancı ülke mi gerek? Bir yabancı yerine bir başka yabancıyı istemek, ~~yanlış~~ bağımlılığa düşmek demektir. TİP buna karşıdır. Biz bağımsızlığımıza saygı gösteren bütün yabancı devletlerle milli çıkarlarımıza uygun dostluk ilişkilerinin kurulmasından yanayız.

Başka milletlerin topraklarında da özümüz yoktur. Ancak bize saldırlarsa harp yaparız. O zaman da ordumuzun ve onun ardındaki milletimizin bağımsızlığını koruyacak güçte ve imanda olduğuna tam inancımız vardır.

Komünist olduğumuz iftirasına gelince: Türkiye İşçi Partisi komünist değildir. Zaten herkes bilir ki kanunlarımıza göre komünizm yasaktır. Eğer biz açık veya gizli komünist olsaydık hükümet bunu anlayıp meydana çıkarmaz mıydı? Ve meydana çıkarınca da bizim parti kurup seçimlere girmemize müsaade eder miydi? "

Bu savunmalar, TİP'e karşı girişilen propaganda derecesinde yoğun ve yaygın olamamış, büyük halk kitleleri karşı propagandanın derin etkisi altında kalmıştır. TİP'e oy verenler genellikle Parti'nin yarattığı doktor-triner imajı desteklemişlerdir .

TİP, parti propagandasının biçimlerini geliştirip, yöntemlerini oluşturmaya ve ilkelere bağlamaya çalışmıştır. TİP Genel Merkezi'nin 24 Haziran 1965 günlü 111 no:lu " Seçim Genelgesi"inde şöyle denmektedir :

"Partimizin propagandası illerde ve ilçelerde , mahalle ve köylerde ve iş yerlerinde yapılır. Buralardaki vatandaşlarımız arasında Türkiye İşçi Partisine senpatisi yaratmak iki yoldan olur: Biri, bu çevrelerde, partinin temsil edenlerin, Yani Yönetim Kurulu üyelerinin ,mahalle, iş yerleri ve köy temsilcilerinin çevrelerince sevilen ve saygı uyandıran kişiler olmaları, bütün hareket, davranış ve sözlerinde etraflarındakileri yadırgatacak nitelikte olmamaları gerekir. Diğeri, bu kişilerin kendilerini tanıyanlar da menfi tesitler bırakacak kötü alışkanlıkları, ayyaşlık, kavgacılık, küfür bazlık gibi huyları olmamasıyla olur. ~~Her~~ TİP li her üye , özellikle sorumluluk taşıyanlar, kendi kişiliklerine göre verilecek hükümlerin az veya çok ölçüde Partimize yöneltmiş sayılacağını bilmelidir (23).

Dolaylı propagandanın bir şekli de , halkın günlük hayatıyla , dertleriyle ilgili işlerde, imkân nisbetinde yardımcı olmak , öne geçmek, teşebbüsü ele almaktır. Örnekler : Bozuk bir yolun yapılması ya da yaptırılmasına çalışmak; semt veya köy halkının elde etmeğe çalıştığı bir işte onlara yardımcı olmak, gerekli müracaatları yapmak, yapılmışsa sonuçlanmalarına çalışmak. Bundan başka zaman zaman çevrede hareket ve ilgi yaratacak siyasi nitelikte olmayan toplantılar, eğlenceler tertiplemek: temsil, aşıklara saz çaldırmak gibi... (24)

(23) Boran ve Hatko tarafından abartılarak savunulan bu görüş, Parti kitlesinde yeni bir tasfiye girişiminin başlangıcı olarak görülmüş ve şiddetle karşı konması üzerine savunularca terk edilmiştir.

(24) Halk aşıklarının kitlelerle derinden var olan ilişkilerinin Partiyeye kanalize edilmesi - Partinin iç ilişkilerinin keskinleşmediği, duygusal dönemlerinde - olumlu sonuçlar vermiş ve aşıkların bu yönde unutulmaz katkıları olmuştur.

(...) Konuşmanın dihi de sade olmalıdır, halkın, çevrenin bildiği, günlük hayatta kullandığı dil ile konuşulmalı. Aşırı bir öz türkçecilik örneği veriricesine, henüz halka mal olmamış kelimeler kullanmak, dinleyicileri soğutur, ilgililerini keser, konuşmacı ile dinleyici arasında içten bir bağlılık kurulmasını önler. Bunun için " örgüt " yerine halkın bildiği " teşkilât", " bağınazlık " yerine " softalık ", " abartma " yerine " şişirme", büyütme ", " sorun " yerine " dava, mesele " kullanmak faydalı olur.

Her ilde ve ilçede yapılan konuşmaların ~~temel~~ özü iki temele dayanacaktır: a) Genel memleket meseleleri ve partimizin program ve tüzüğünde gösterilen çözüm yolları; b) Her ilin mahalli meseleleri, dertleri, istekleri. En tesurli konuşma bu ikinci meseleleri ele alıp bunların memleketin ana davalarına bağlanması şeklinde olanıdır. "(25)

(25) 1965 seçimlerinde TİP'e karşı basında yer alan propagandanın temel niteliklerini gösteren örnekler

Falih Rifki Atay : " İsimlere bir göz attım, bir kaç hep tanıdığım komünist. Ama nasıl komünist? Deniz suyu nasıl tuzlu ise, Üsküdar nasıl İstanbul'un Asya yakasında ise, tren nasıl ray üstünde yürüyse öyle komünist.

Sakladığı da yok ki... " - Ben komünistim, diyor. " Kanun yasak için maskesi sosyalist. Rusyacı komünist. Sofhozcu komünist. Bel ki de, Pekki aşarısı gibi. Kruçefbe burjuva diyecek kadar koyu, fırınlayıcı, ölüm kappç komünist.

Ama seçime girecek "milli bakiye " denen oy sadakasından seçilecek belki de ! ", "Komünistler il defa, sosyalist maskesi altında , Türkiye seçimlerine katılmaktadırlar. Türkiye de ne kadar komünist olduğunu önümüz seçimlerde anlayacağız."

Prof. Namık Zeki Aral : " Tehlike hakkında bir fikir almak üzere halen memlekette Marksist bir siyasi partinin kurulu olduğunu; faaliyetlerinde bulunduğunu ve hatta partinin , kanun kuvvetleri himayesinde bu gün umumi seçimlere iştirak etmekte olduğunu düşünmek kâfidir. "

Cevdet Perin : "TİP in Marksist bir teşekkül olduğundan şüphesiz yoktur. Oysa Marksizm ile parlamenter demokratik rejimin birbirleriyle bağdaşmasına imkan yoktur. Bu partinin tüzük ve programı mesela İtalyan ya Farnsız komünist partilerinin tüzük ve programları ile karşılaştırıldığında zaman görülecektir ki, aralarında hemen hemen hiç fark yoktur. İyi ama, İtalyan ve Fransız komünistleri doğrudan doğruya Moskova ya bağlıdırlar ve oradaki çekici amblem olarak almışlardır. Bizce, TİP le onlar arasındaki fark, işte bu orakla çekiçten ibarettir!.... "

Tekin Erer : Ne gariptir ki, işçi Partisi'nin , komünizmi ehvâşer bırakan faaliyetleri karşısında galeyana gelen Türk milleti, reaksiyon gösteren Türk halkı, sınıf istibdadı yaratmak isteyen bu gafiller karşısında suçlu durumuna sokularak Bursada hapisanelerde inletilmişlerdir. Ve ne kadar da, CHP. bu partinin bir nevi koruyucu melegi rolündedir. "

Yeni İstanbul Gazetesi (6 Eylül 1965) : TİP'in " aday listesinde bulunan isimlerden pek çoğu da delil yetersizliğinden mahkum olmuştur. tan kurtulmuş sabıkalı komünist dostları, propagandacıları ve teşkilatçılarıdır ." dedikten sonra TİP 'in aday listesinde bulunanları da kapsayan bir liste yayınlamıştır. Bu listede tutuklama ve salıvırılma tarihleri Mahkeme ve dosya numaraları da belirtilmiştir bazı adayların...

4 - SEÇİM SONUÇLARI

"Türkiye İşçi Partisi dünya tarihinde, katıldığı ilk genel seçimlerde 10'un üstünde milletvekili çıkarmış olan ilk sosyalist parti

Mehmet Ali Aybar, 12.10.1965

10 Ekim 1965 Milletvekili genel seçimlerinde 9 748 678 seçmen oy kullanmış, 3 931 075 seçmen ise sandık başına gitmemiştir. Oya katılma oranı % 71.3'dür. 1965 seçimlerine katılma oranı, 1950 yılından itibaren yapılan seçimlerdeki - 1951 seçiminin ayrıcalıklı koşulları dışında - en düşük orandır. TİP Merkez Yürütme Kurulu bu olguyu şöyle değerlendirmektedir: " Çok düşük katılma oranı seçmen vatandaş tereddütlerini ortaya koymuştur. Bir eskisinden daha sağa kayma eğilimi, bir değişim değil, tereddüt ve kanıksama söz konusudur. Bir kısım halkımız geleneksel partileri tutmadığını böylece olumsuz yönde göstermiştir. " (20)

CHP geçerli oyun % 28.74'sini, CEMEP 2.2'sini, MP %6.3'ünü YTP %3.7'sini alırken AP geçerli oyun % 52.9'ünü almıştır. AP'nin aldığı oylar konusunda aynı Raporda şöyle denilmektedir: " AP ye oy veren halkımız ise bu partide geleceğini daha zorlaştırarak onu gittikçe daha sefilleştirerek, enflasyonist, özel teğebbüscü, yabancı sermayeci politikayı benimsediğini değil, yukardan aşağı iktidar yönetimine karşı tepkisini göstermiştir. Gerçekte Türkiye İşçi Partisi'nin programına yönelen, onu gerçekleştirmek isteyen oylar AP ye verilmiştir; yoksa bilinçli olarak AP programına değil.. AP nin kendisine oy veren kitlelerle gerçek temsilcisi olduğu sınıf ve zümreler arasındaki temel çıkar çelişkisi kısa zamanda kendini gösterecektir. "

TİP ise, 1965 yılına kadar Türkiye'de seçime katılan sosyalist partiler arasında en yüksek oyu alan parti olmuş, 275 101 geçerli oy almıştır. Bu oyun kullanılan geçerli oya oranı % 3.1'dür. TİP çıkardığı 15 milletvekili ile Parlementoda % 3.34 oranında sandalye kazanmış ve grup kurmuştur. (21)

TİP Merkez Yönetim Kurulu seçim sonuçlarını ve Partinin aldığı oyları genel olarak şöyle değerlendirmiştir:

" Genel seçim sonuçları iki yönden özellik taşıyor. Birincisi AP nin mutlak çoğunluğu elde etmesi; ikincisi Türkiye İşçi Partisinin kazandığı 15 milletvekili ile, tarihte ilk defa bir sosyalist partininin, katıldığı ilk genel seçimde bu ölçüde bir başarı sağlamış olması ve memleketimizde ilk defa topluncuların Meclis'de grup kurarak seslerini duyurmak veteşrin hayatta söz sahibi olmak olanağına kavuşmalarıdır. " (22)

Ve Aybar bu temayı bütün boyutları ile işliyordu:

" Dünyada seçimlere ilk olarak katılan bir sosyalist partisinin bu kadar çok milletvekili çıkardığını tarih yazmıyor. İngiliz İşçi Partisi parlamentoya bir tek milletvekili ile girebilmiştir. Alman Sosyal Demokrat Partisi 'de kuruluşundan 20 yıl sonra ancak bir milyonun üstünde oy toplayabilmiştir. " (23)

Aybar'ın bu sözlerinin sonradan öne süneceği " tarihte ilk kez sosyalizmi biz gerçekleştireceğiz " savının kökenidir.

(20) TİP Merkez Yürütme Kurulunun 3.12.1965 günü toplantısında, Genel Yönetim Kuruluna sunulmak üzere kabul edilen rapor.

(21) 1950 -1965 Milletvekili ve 1961,1964 Cumhuriyet Senatosu Üye Seçimleri Sonuçları, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 1966.

(22) a.g.r.

(23) TİP Genel Merkezi 'nin Aybar imzalı 25 Ekim 1965 tarihli Genelgesi.

TİP'in çıkardığı 15 milletvekilinden ikisi - Aybar ve Çetin Altan (Bağımsız) - İstanbul İl seçim çevresinden, diğerleri artık oylardan milli seçim çevresinden seçilmiştir.(24)

Milli seçim çevresinden çıkartılan milletvekillerinin 4'ü Seçim Yasası gereğince Merkez Yürütme Kurulu tarafından seçilmiştir. Bu milletvekilleri : Behice Boran (25), Şaban Erik,

Merkez Yürütme Kurulunun milletvekili seçme yetkisini kazanması, Kurul üyelerine Aybar'a karşı çıkabilme gücünü vermiştir. Aybar Dr. Nihat Sargın'ı Kurulun milletvekili seçmesini istemekte ve vâgücü ile diretmektedir. Fakat bütün uğraşları boşa gitmiştir. Kurulun sendikacı üyelerinin işçi kesiminden bir sendikacının daha seçilmesinde blok olarak ısrar etmeleri ve diğer üyelerin sendikacılara katılması sonucu Aybar yalnız kalmış ve seçilecek milletvekilinin işçi kesiminden olması görüşü çoğunluk kazanmıştır. Bunun üzerine Aybar, büyük sendikacıların dışında SElek'in ileri sürdüğü adayı benimsemiş ve sürpiriz bir isim, Şaban Erik milletvekili olmuştur.

Aybar işçi - aydın ayırımının tekrar gündeme girmesi üzerine o günlerde şöyle demektedir :

" Tüzüğün 53.maddesi parti üyeleri arasında kol ve kafa emekçisi olmalarına göre bir ayırım yapılması için vesile sayanlar şüphesiz Tüzüğün özüne ve açık sözüne nüfus edemiyen kimselerdir. Ve bu gibiler hâkim çevrelerin çok istedikleri bir ikiliği Parti içinde bilmiyerek yürütme durumuna düşmektedirler. Bizim amacımız şüphesiz kol emekçilerini politik hayatta söz ve karar sahibi etmektir. Ama onları toplumu kafa emekçilerinin karşısına çıkarmak ve la biribirlerini tamamlayan iki zümreyi birbirine düşman etmek asla değildir. Bizim amacımız kol ve kafa emekçilerini Parti çatısı içinde toplumu bir kişiliğe kavuşturaktır. Partinin yönetici kadrosunda yer alan kaddeşlerimiz, yönetici olarak ne işçidirler, ne köylüdürler, ne avukat, ne doktordurlar. Bunlar toplumu kişilik kazanmış yöneticidir." (26)

Aybar, kendi adayının milletvekili olması söz konusu oluncu, İzmir Kongresinden sonra tasfiye edilen grubun görüşlerini parti kitlesi içinde de savunmuş fakat sonuç alamamıştır.

(24) Altan, 1965 seçimlerine doğru özellikle Bursa olaylarından sonra TİP'e karşı sürdürdüğü tarafsız gazeteci tavrını, sayıları gittikçe artan aleyhindeki basın davalarının da etkisiyle bırakmış ve İstanbul listesinin ikinci sırasında bağımsız aday olmuştur.

Millet Meclisinin açılmasından hemen sonra, bağımsız milletvekillerinin konuşma olanaklarının sınırlı olduğunu görünce, bu zorunluluktan ötürü, Partiye karşı " bağımsızlığından " vazgeçerek Meclisin toplantısı sırasında TİP'e girmiş ve Parti Grubu adına konuşmuştur.

TİP Merkez Yürütme Kurulu Raporunda bu konuda şöyle denilmektedir :

" Toplumcu ve ilirici yönleri belli, fakat partimize girmemiş olmaları dolayısıyla " bağımsız " sayılan aydınlara aday olmaları için müracaat edildi. Bunların arasında bulunan Çetin Altan arkadaşımız bugün partimizi Mecliste temsil eden 15 milletvekilimizden biri olarak aramızdadır. Merkez Yürütme Kurulu'muz, bu arkadaşımızın İstanbul'da ikinci sırada milletvekili adaya olarak gösterilmesini temin ve milletvekili seçilmesini sağlamakla yukarıda belirtilen düşünceyi gerçekleştirmede ve popiler kişiliğiyle yurt ölçüsünde sağladığı oy ve tarafları ile partimizdeki devre çalışmalarında sağlayacağı yararlar ile birlikte en olumlu adımlarından birinin atılmış olduğuna içtenlikle inanmaktadır." a.g.r.

(25) Boran'ın milletvekilliğine AP Genel Başkanı İemirel'in Yüksek Seçim Kuruluna yaptığı itiraz reddedilmiştir.

(26) a.g.g.

Seçim yasası gereğince Yüksek Seçim Kurulu'nun saptadığı Tıp milletvekillerinin bir kısmına Genel Merkezin yasanın uygulanışı açısından Ali Karcının istemi üzerine yaptığı itirazın kabulüyle , seçildiği önce ilan edilen 3 kişi sonra milletvekiliğini kaybetmişler ve sonuçta şu kişiler de milletvekili olmuştur: Rıza Kuas, Cemal Hakr Selek, Adil Kurtel, Ali Karcı, Yusuf Ziya Bahadınlı, Tarık Ziya Ekinci, Yunus Koçak,

1965 seçimleri ; TİP'in iç hayatında önemli sonuçlar vermiştir. Seçimlerden sonra, sosyalist partilerin geleneksel eğilimine aykırı olarak, TİP'in yönetici gücü, fiilen Meclis Grubunun elinde toplanmıştır. Grup üyelerinin çoğunluğunun Partiyi ve hareketi yürütecek nitelikte olmaması, bir yandan azınlığın yükünü arttırırken; öte yandan grup çoğunluğu, Aybar'ın " içe kapanma ve örgütü seçim aleti yapma " taktiğini benimsemiştir.

Aybar'ın ilerde geliştireceği bu taktik, daha belirginleşmemiştir. Bir yandan " Seçime girdiğimiz her ilde , teşkilatımız olsun olmasın hemen her sandıkta oy aldığımız anlaşılmaktadır.(27) İlçelerimizin bundan sonraki ilk görevi, her türlü baskıya, yalan ve iftiraya rağmen çok defa partili kardeşlerimizden birini bile tanımak fırsatını bulamayan ve parti yayınları ellerine ulaşmadığı halde, o mahallede veya köyde partimize oy veren vatandaşlarımızı tesbit etmek, arayıp bulmak, partiye kaydetmek olacaktır " (28) derken; öte yandan " Bundan sonra partimize yazılmak için başvuracaklar üzerinde titizlikle durulmalıdır.Yeni kayıtlar mutlaka iki eski üyenin sağlık vermesi ve kefil olması şeklinde yapılmalıdır. " (29) denilmektedir.

Oysa Parti kitlesi halka daha açık bir örgütlenme biçimini ve Parti içi eğitimi amaçlıyordu.Örneğin İstanbul İl Başkanı Yıldız, ilçelere 29.11.1965'te Parti içi eğitimin gereğini vurguluyor ve şöyle yazıyordu :

"Yüzyıllardan beri baskı altında tutulmuş, ezilmiş, okuyup yazma, öğrenme ve düşünme nimetlerinden mahrum bırakılmış emekçi halkımızın büyük çoğunluğunun kendi öz partileri, TİP nin saflarında toplanmak için kanunların bize tanıdığı bütün haklardan ve imkânlardan yararlanmalıyız."

TİP Genel Merkezi ile örgüt arasındaki bu çelişki, Parti içinde doğacak ihtilafların kaynaklarından biri olacaktır.

(27) Örgüt olsun yada olmasın her sandıktan "kendiliğinden " oy çıktığı gözlemi, ilerde daha geliştirilecek, Partiyi seçim aleti yapma ve dışardan bilinç verme öğretisinin reddine kadar gidecektir.

(28) TİP Genel Merkezinin 1 Kasım 1965 günlü Genelgesi.

(29)a.g.g. 25 Ekim 1965.

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ PARLAMENTODA

1965 seçimleri sonucunda TIP'in Büyük Millet Meclisinde grup kurması, bütün Parti kitlesinde büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. Örgüt bu olayın " Türk Parlamento tarihinde bir dönüm noktası teşkil ettiği ve uzun süren Türk toplumsal tarihsel mücadelesinin tabii sonucu olduğu (1) " yolundaki Genel Merkez yorumunu içtenlikle benimsemiştir.

Sonradan muhaliflerince parlamentaryazme kaymakla su çlanacak olan TIP yöneticileri, Parlamentodaki mücadeleyi halk kitleleriyle bağ kuracak açık ve somut bir ajitasyon ve propoganda çalışmalarının odak noktası olarak kabul etmişlerdir. TIP yöneticileri şöyle diyorlardı :

" Memleketimizde partiler arası siyasi mücadelenin en yoğun ve en dikkat çekici olarak cereyan ettiği yer TBMM dir. Gerçekten, TBMM deki çalışma ve mücadeleler basın ve radyo aracılığı ile halka geniş ölçüde aksettirilmekte ve halkımız da çeşitli partilerin tutum ve nitelikleri hakkında çok defa , buradaki davranışlarına bakarak bilgi ve kanaat sahibi olmaktadır." (2)

Fakat TIP Meclis Grubu, Partinin bölünmelerle gittikçe zayıflaması, etkili bir basın organına sahip olamaması ve kamu oyunda sesini yeterince duyuramaması yüzünden tasarladığı işlevi yerine getirememiştir. Genelde özellikle Aybar, Boran, Aren, Altan etkili kişilikleriyle Türkiyenin pdlitik yaşantısının önemli iç ve dış sorunlarında geniş atılımlar yapmışlardır.

1966 Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde TIP Parlamento Grubu bir üye daha kazanmıştır.

(1) Parlamento Grubumuzun Çalışmalarına Dair Rapor.

(2) a.g.r.

7- 275 sayılı kanunu değiştiren kanun teklifi; 275 sayılı kanundaki Anayasaya aykırı "lokavt hakkı" kaldırılmakta, grev yasakları asgariye indirilmekte, hükümetin grevleri savaş; seferberlik ve tabii afetler dışında ertelenmesi olanağı kaldırılmaktadır. Bu suretle işçinin işverenle ücret pazarlığında, emekçilerin durumu kuvvetlendirilmiş bir şekilde getirilmektedir.

8- Bir başka kanun teklifi ile muhtaç çiftçilere tohumluk verilmesini düzenleyen 5254 sayılı kanunun büyük toprak sahiplerine istismarı önlenmekte ve bu suretle hakikaten fakir bulunan çiftçilerin tohumluk ihtiyaçlarının karşılanması kolaylaştırılmaktadır.

c- Emekçi halk çocuklarının okumalarını kolaylaştıracak kanun teklifleri :

9- "İlkokul öğrencilerine okul araç ve gereçlerini bedava (parasız) verilmesi hakkındaki kanun" teklifi ile emekçi ve fakir yurttaşların çocuklarını okutma giderlerinden bir kısmı devletin üzerine alınmaktadır.

10- "Köy Bölge Okulları Kanunu" teklifi ile okul bulunmayan küçük köylerde yaşayan fakir köy çocuklarına parasız okuma olanağı verilmektedir.

d- Emekçi halkın vergi yükünü hafifleten ve gelir kaybını yabancı şirketlerin büyük gelir sahiplerinin gelirlerinden alınacak vergilerle karşılayan kanun teklifleri :

11- Yapılan bir kanun teklifi ile tasarruf bonoları tamamen kaldırılmaktadır. Bu suretle büyük kısmını emekçi halkımızın ödediği bir emekçi halkın tasarruf bonolarını düşük fiyatlara satın alarak yapılan, havadan para kazanma oyunlarına son verilmektedir.

12, 13, 14, - Emekçi halkımızın vergileri hafifletilmek suretiyle meydana gelen gelir açığı kalkınma ve sosyal adalet ilkelerine uygun olarak yabancı petrol şirketleri, yabancı kurumlar ve 25.000 lirayı aşan ticari kazançlarla iratlardan alınan vergilerin lâyük hadlere yükseltilmesi suretiyle kapatılmasıdır. Bu maksatla kurumlar vergisinin 25 maddesi değiştirilerek yabancı kurumların kendi memleketlerinde ödedikleri verginin aynı sını yurtdışında ödemeleri, yabancı petrol şirketlerinin diğer kurumlar gibi vergilendirilmeleri sağlanmaktadır. Gelir vergisi kanununun 103. maddesine bir fıkra eklenerek emekçiler dışındaki gelir vergisi mükelleflerinden 25.000 lirayı aşan gelirlerde vergi nisbetlerine %5 eklenmektedir." (3)

Meclis Grubu daha sonra yasama meclislerinin doğal karmaşık işleyişi karşısında, öngörülen sonucun alınmadığını görünce kanun teklifi yapmaktan genel olarak vazgeçmiştir. Parti kitlesinden gelen parti içi eğitim isteğine karşı, bu kanun teklifleri il ve ilçe kongrelerinde ayrı bir gündem maddesi yapılması 19 Haziran 1966 günlü genelge ile zorunlu kılınmıştır. (4)

(3) 20 Haziran 1966 tarihli Genelgeye ekin TİP İzmir İl Yönetim Kurulu Başkanlığının (Türkiye İşçi Partisi Emekçi halkımızın haklarını savunuyor, TİP Meclis Grubunun Millet Meclisi'ne sunduğu 14 kanun teklifinin özeti) adıyla 1966 tarihinde yapılan ayrı baskısı.

(4) Bu arada TİP Meclis Grubu çoğunluğunun Şeker Bankası'nın parlamentarlere açtığı 15 000 TL'lik kredi alması parti kitlesinde büyük ve sürekli bir tepkiyle karşılanması üzerine, TİP Merkez Yürütme Kurulu 12.8.1966 günü şu kararı almış ve bir Genelge ile bütün il ve ilçe Yönetim Kurulu Başkanlıklarına bildirmiştir: " Şeker Bankası açılan onbeşer bin liralık krediyi almış olan bazı senatör ve milletvekillerimizin almış oldukları bu paranın tamamını adı geçen bankaya iade etmelerine."

Meclis Grubu Partinin güçlü olduğu sürece , Meclis iç Tüzüğü'nün verdiği olanakları başarıyla kullanmıştır. Tip'in kitleleri derinden etkileyen ve akisleri uzun süre devam eden Meclis kürsüsünden ilk çıkışı , Amerika Birleşik Devletleri ile yapılmış ikili anlaşmalar konusunda olmuştur.

Aybar ilk Adalet Partisi Hükümetinin Mecliste okuduğu Program üzerine 7 Kasım 1965 günü yapılan güvenoyu müzakerelerinde ikili anlaşmalar konusunu Meclis Kürsüsüne şöyle getirmiştir :

" Sayın milletvekilleri;

Atatürkçülüğün, Atatürk dış politikasının en kısa fakat en doğru tanımı, tarifi, Türkiye 'de her hangi bir yabancı nüfuzuna, yabancı sultasına meydan vermiyecek bir politika izlemektir. Kurtuluş Savaşımızın tarihsel nedenleri ve bütün Atatürk devrimlerinin temel hedefleri hep budur. Yani Türkiye'mizi yabancı nüfuzundan ve bu nüfuz ister politik, ister ekonomik, ister kültürel nitelikte olsun, daima masun bulundurmaktır. Olaylara bu açıdan bakılınca, Hükümet programının bu bölümünü de sözlerle öz arasında çelişir görmekteyiz. Herkesin bildiği gibi, Türkiye'miz Atatürk'ün ölümünden sonra gittikçe hızlanarak Batı Dünyasının nüfuzu altına girmiş ve uydusu haline gelmiştir. Gerekçesi ne olursa olsun, böyle bir politikanın Atatürk'çülüğe karşı bir hareket olduğu şüphesizdir. Bugün Türkiye'de 35 milyon m² lik vatan toprağı A.B.D. nin egemenliği altında bulunmaktadır.

(A. P. den şiddetli gürültüler, "utanmaz herif" sesleri ...) sözünü geri alsın sesleri ayağa kalkıp bağışmalar.)

BAŞKAN - Muhterem arkadaşlarım lütfen yerinize oturun. Lütfen yerinize oturun. ("Sözünü geri alsın" sesleri) Lütfen yerinize oturun efendim....) Muhterem arkadaşlar, kürsüde konuşan hatibin sözü ancak Başkan tarafından kesilir. (Soldan, gürültüler) Başkanın da vazife yapabilmesi için ondan evvel vazife yapmaya kalanların susması lâzım gelir. (C.H.P. ve T.İ.P. sıralarından, alkışlar)

Sayın hatip Türk Devletinin her hangi bir parçasının işgal altında olduğuna dair söylediğiniz sözü lütfen tavzih ediniz. (Soldan, geri alsın sesleri)

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ GRUBU ADINA MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) - Birleşik Amerika ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri arasında imzalanmış ikili anlaşmalar gereğince Türkiye'mizde bugün 35 milyon metrekaarelik vatan toprağı Amerikan üssü halinde bulunmaktadır. Bu bir gerçektir.

ABDURRAHMAN GÜLER (Çorum) - NATO üssü olarak verilmiştir. Türkiye'nin Rusya'ya karşı müdafaası için. (Soldan, gürültüler)

BAŞKAN - Müsaade buyurun, tavziha ve daha evvel söylediği sözü düzeltmeye hatip devam ediyor. Evet efendim. Lütfen devam edin sayın hatip. Daha evvel söylediğiniz (işgal altında) sözünü Türk Devletinin de, karşılıklı olarak imza attığı ve Türk Devletinin müsaadesi ile yapılmış bir hareket olduğu yolundaki beyanınızı lütfen daha açık olarak ortaya koyunuz.

T. İ. P. GRUBU ADINA MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) - Türkiye Cumhuriyeti ile A.B. Devletleri arasında imzalanan ikili anlaşmalar, Amerika Birleşik Devletlerine Türkiye'de 35 milyon metrekaarelik toprağı üs olarak kullanma yetkisi vermiştir. (Adalet Partisi sıralarından, "niçin ? sebebini de izah etsene" sesleri

BAŞKAN - Evet efendim, mevzu hakkındaki konuşmanıza devam edin. Tavzih edilmmiştir. Lütfen devam edin sayın hatip.

T.İ.P. GRUBU ADINA MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) - İkili anlaşmalarla Amerikan Devletinin üsleri haline getirilmiş bu vatan topraklarına, Amerikalıların izni olmadıkça, Devlet kademelerinde hangi yeri işgal ederse etsin, hiçbir vatandaşımız ayak basamaz. Yurdumuzdaki Amerikan üslerine Türk zabıtası gidemez, Türk subayı, Türk Komutanı, Türk hâkimi gidemez, milletin vekilleri gidemez, Türk bakanları gidemez. (Gürültüler) Bu üslerden havalanacak uçaklar, füzeler bizim haberimiz olmadan, Büyük Meclisin onayı alınmadan, yurdumuzu her an vahim tehlikelerle karşı karşıya bırakabilir. Yurdumuzdaki Amerikan askerî ve sivil personeli diplomatik dokunulmazlıklara benzer imtiyazlarla donatılmıştır. Millî bağımsızlığın temel unsurlarından biri olan yargı bağımsızlığımız ve özgürlüğümüz gözlerimizin önünde çığnemektedir. Yurdumuzda suç işleyen Amerikalılar, suç işledikleri zamanda görevli buldukları bahanesiyle, Türk adliyesinin elinden alınmaktadırlar. Amerikan heyetleri için ithal edilen mallar yurdumuza gümrüksüz girmektedir.

AHMET NİHAT AKAY (Çanakkale) - Reis Bey, lütfen hatibe ihtar ediniz.

BAŞKAN - Sayın hatip bir dakika. Muhterem arkadaşlarım, zaman zaman yerinizden Reise fikir vermek gibi bazı hareketlere girişiyorsunuz. Bu iç tüzük bakımından doğru bir hareket değildir. Reis şayet, usule aykırı olarak, yapması icabeden bir şeyi yapmıyorsa, veya yapmaması icabeden bir şeyi yapıyorsa usul hakkında söz isteyip bu hususu belirtmek milletvekillerinin vazifesidir. Ama yerinden tezahürat yapmak suretiyle müzakereleri karıştırmak doğru bir hareket olmaz.

Muhterem arkadaşlarım, Hükümet dinliyor, bütün Meclis dinliyor, radyo vasıtasıyla Türk Milleti dinliyor. Bütün bu söylenenlerin cevabı Hükümet tarafından, yanlışa yanlıştır. Doğruysa "şöyledir, şu andlaşmaya göre yapılmıştır" şeklinde verilecektir. Lütfen bu şekilde müdahalelerle konuşmayı bozmayalım. (Alkışlar) Sayın Hatip lütfen devam edin.

T.İ.P. MECLİS GRUBU ADINA MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) - Yurdumuzda suç işleyen Amerikalılar suç işledikleri zamanda ödevli buldukları bahanesiyle Türk adliyesinin elinden alınmaktadır. Amerikan heyetleri için ithal edilen mallar yurdu-muza gümrüksüz girmektedir. Amerikalılara Hükümetin çağrısı üzerine işçilerimize karışmak, vatandaşlara karşı Amerikan Silâhlı Kuvvetlerini kullanmak hakkı bile tanınmıştır. Bağımsızlığımızın ve toprak bütünlüğümüzün ve Cumhuriyetimizin başlıca dayanağı, koruyucusu, Silâhlı Kuvvetlerimizin bu anlaşmalarla hareket serbestisi iyice sınırlanmış bulunmaktadır.

Kıbrıs buhranı sırasında Amerikalılarla eşit olmayan ittifaklara girmiş olmamızın bizlere nelere mal olabileceğini açıkça gördük. Üstelik bu ikili sözleşmelerin bir kısmı Büyük Meclisin onayından da geçmemiştir. " (5)

Bir gün sonra Hükümet Programı hakkında grubu adına konuşan Altan'ın da ikili anlaşmalar konusuna değinmesinden sonra Aybar'a ve Altan'a cevap vermek üzere Hükümet söz istemiş ve kürsüye gelen Başbakan Süleyman DEMİREL şöyle demiştir :

" İddia olundu ki, Türkiye topraklarından 35 milyon metrekare başka bir Devletin hükümranlığı altındadır. Bu hususta Yüce Meclise şu hususu arz ediyorum. Türkiye dış güvenliği için gereken millî tedbirleri almış, bunun yanında NATO İttifakının bir üyesi olmayı millî menfaatlerine uygun görmüştür. Ne zaman ? Senelerce önce. NATO, İkinci Dünya Harbinin sonunda ortaya çıkan şartların bir neticesi olarak belirli icapların yarattığı bir savunma teşekkülüdür. Memleketimizde malum bulunan tehdit ve talepler muvacehesinde egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumak ve bekasını idame ettirmek amacıyla bu savunma teşekkülünün bir üyesi olmuştur. NATO savunma zincirini teşkili ve muhtemel taarruza karşı 15 milletin mukadderat birliği yaparak bir müttefike vâkı tecavüzü bütün ittifaka yapılmış bir tecavüz telakki etmeleri Avrupa'ya ve Türkiye'nin bulunduğu bölgeye müteveccih bir taarruzun vukuunu önlemiştir. Ne taarruzu bu ? Komünist taarruzu. (Soldan şiddetli alkışlar.)

Hepinizin bildiği gibi İkinci Dünya Savaşının sonunda Türkiye'den Boğazlar, Kars ve Ardahan talep edilmiştir.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) - Kim hayır dedi ?

BAŞKAN - Sayın Feyzioğlu lütfen yerinizden müdahale etmeyin.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) - Müsaade Buyrun, dinlerseniz vuzuha kavuşacaktır. Esasen verdiğim izahatın sizinle hiçbir ilgisi yok. Çünkü mücerret izahat veriyorum. Binaenaleyh, NATO İttifakının temel gayesinin tahakkuk ettiği bir gerçektir. NATO İttifakının en mühim hususiyeti üye devletlerin harp çıkmadan önce sa-

vunma planlarını müstereken yapmaları ve bir harp vukuunda söz konusu planlara göre harekette bulunacak askerî kuvvetlerin emir ve kumanda zincirini tesbit etmeleridir.

Diğer taraftan, üye devletler arasında, tesbit etmiş oldukları bu savunma planlarına göre, bir taarruza karşı mukavemetlerini artırmak üzere gerekli tesisleri müstereken kurmayı da kararlaştırmışlardır. Bu belirttiğim hususu tanzim eden NATO Andlaşmasının üçüncü maddesi özetle şöyledir : ("Bu Andlaşma Büyük Meclislerin tasdikinden geçmiştir.")

"Üye devletler Andlaşmanın gayelerinin daha müessir bir şekilde tahakkukunu temin için birbirleriyle karşılıklı yardımda bulunmak suretiyle münferiden ve müctemian devamlı ve fiilî olarak hareket edip bir silâhlı tecavüze karşı müsterek müdafaa kuvvetini idame ve tevhidedeceklerdir." Bu maddeye göre, Türkiye muhtemel bir tecavüze karşı NATO üyesi diğer memleketlerle savunma hazırlıklarına girişmek ve bu amaçla muhtelif tedbirleri almak vecibesini yüklenmiştir. İşte bu vecibe uyarınca ve kollektif savunma gayesine hizmet etmek için Türkiye topraklarında müttefikleriyle birlikte bazı askerî tedbirlere tevessül ve tesisler kurulmasına müsaade edilmiştir. Bu tesisler NATO savunma planlarına göre müsterek savunma sisteminin icabı nazara alınarak kurulmuşlardır. Anılan tesisler munhasıran muayyen bir NATO üyesinin gayelerine hizmet etmek üzere vücuda getirilmemiş olup Türkiye'nin savunmasının sağlanması için kurulmuştur. (Soldan alkışlar.) Diğer taraftan söz konusu bu tesisler müstakil anlaşmalara istinad etmeyip Yüksek Heyetinize biraz önce okumuş olduğum NATO Anlaşmasının üçüncü maddesine dayanılarak yapılan uygulama anlaşmalarının bir neticesi olarak inşa edilmişlerdir. Burada lümen şunu belirtiyim ki, söz konusu tesisler Türkiye'nin mülkiyetinde bulunmaktadır. (Soldan alkışlar. "bravo" sesleri.)

Yurdumuzun savunması bakımından büyük bir önemi haiz olan bu tesisler müdafaaamızın zaruri bir unsurudur. NATO'ya dahil diğer müttefiklerimiz de kendi toprakları üzerindeki bu kabil tesisleri aynı şekilde kıymetlendirmektedirler. Malumunuz olduğu veçhile, Türkiye'den maada İtalya, Yunanistan, Fransa, Hollanda, İngiltere ve Almanyada müsterek savunma gayesiyle bu nevi tesisler kurulmuştur ve statüleri aynıdır.

Şu hususu bir kere daha belirtiyim; kollektif güvenlik için Türkiye'de kurulmuş olan tesisler munhasıran tek bir NATO memleketinin gayesine hizmet etmek üzere kurulmamış olup, Türkiye'nin bulunduğu bölgenin ve özellikle Türkiye'nin savunmasının sağlanması için tesis edilmişlerdir. Bunlar bilumum NATO memleketlerince kabul edilmiş olup NATO savunma planlarına göre tertiplenmişlerdir. Söz konusu tesisler teknik mahiyette gizli askerî anlaşmalara müstenittir.

Bu sebeple teferruata girmenin milli menfaatlerimize uygun olmayacağını yüksek tadirlerinize arz ederim.

Muhterem milletvekilleri

ÇETİN ALPAN (İstanbul) - Bir sual sorabilir miyim ? (A.P. sıralarından gürültüler ve otur yerine sesleri)

BAŞKAN - Müdahale etmeyin. Oturun lütfen yerinize. Sayın Başbakan konuşmanıza devam edin. Sual sorulamaz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) - Muhterem milletvekilleri, millî menfaatlerimize, millî bütünlüğümüze ve millî savunmamıza mütaallik doğru olmayan beyanların yapılması bu memleketin menfaatine değildir. (Soldan bravo sesleri)

Bu itibarla, şu hususu arz etmek isterim. 35 milyon metrekare diye ballandıra, ballandıra anlatılan ve mülkiyeti tamamen Türkiye'ye ait olan ve Türkiye'nin savunması için yapılmış bulunan bu tesislerin santimetrekareye çevrilmesi halinde 350 milyar santimetrekare eder. Bu 35 bin dönümdür. (Gürültüler)

BAŞKAN - Müdahale etmeyin, efendim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) - Şimdi arz edelim. Müsaade buyurun, dinleyin, bir çok şey öğreneceksiniz. Henüz güven oyu almamış bir Hükümetin Başbakanı olarak bu malumatı Devletin arşivlerine dayanarak size arz etmekten başka benim bir mesuliyetim var mı ? (Soldan, bravo sesleri, alkışlar)

Bana kimin ve neyin hesabını soruyorsunuz ? Ben size bir Hükümet Programı getirdim. Hükümet Programını müzakere ediyorsunuz. Neyin hesabını soruyorsunuz.

Şimdi şu hususu arz etmek isterim. Ne zaman yapılmış bunlar, bu anlaşmalar ne zaman yapılmış? Bu anlaşmalar meşru mu? Evet, gayet tabii, meşru heyetlerden geçmiş. Sonra ne olmuş? Bunları yapan heyetlerin üzerinden seneler geçmiş, başka heyetler gelmiş, geçmiş. Şimdi soruyorum; sıralardan birisinde. Milli Savunma Bakanı arkadaşına, "yoksa teksibediniz diyen" arkadaşına soruyorum; siz kendiniz Milli Birlik Komitesi üyesi değil miydiniz? (A.P. sıralarından bravo sesleri, sürekli alkışlar) Madem ki bu anlaşmalar, öyle farz ediyorsanız, madem ki bu anlaşmalar Türkiyenin hükümranlığına aykırı idi de bir sözünüzle kanun çıktığı günlerde nerede idiniz? (Soldan ve sağdan şiddetli alkışlar ve bravo sesleri)

Şimdi yine soruyorum: Bu kürsüden ifade edilmesi lâzımdır. Sayın Cumhuriyet Halk Partisi idarecilerine soruyorum. 3,5 sene iktidarda bulundunuz. Bu anlaşmaları Türkiye'nin hükümranlığına aykırı bulmuyorsanız gelip buradan söylemeniz lazımdı. Buluyorsanız 3,5 sene zarfında niçin değiştirmediniz? (A.P. sıralarından bravo sesleri ve şiddetli alkışlar.) (Arka sıralardan söz atalar) " (6)

Millet Meclisindeki bu müzakerelerden bir ay sonra 7 Aralık 1965'de Aybar Başbakan tarafından cevaplandırılmasını istediği bir sözlü soru önergesini Millet Meclisi Başkanlığına vermiştir. Aybar bu önergesinde, Amerika Birleşik Devletleri ile imzalanmış 12 Temmuz 1947 tarihli yardım anlaşmasından sonraki ikili anlaşmaların fiili ve hukuksal niteliğini soruyor 21 maddelik soru önergesinde Tuslog ve Tunpane'nin durumları hakkında da geniş bilgi istemiştir. (7)

Tip Genel Sekreteri Selek, 12 Temmuz 1966 gün ve 236 sayılı Genelge ile bütün üyelere duyurulması istemiyle Aybarın İçel İl Kongresinde yaptığı konuşmayı Bütün İl ve İlçe Yönetim Kurulu Başkanlıklarına gönderiyordu.

Aybarın bu konuşması ilk defa Amerikalılara karşı pasif direnme çağrısında bulunduğu konuşmadır. Aybar resmi görevliler dışında bütün vatandaşları pasif direnme çağırıyordu: ~~aybarın yaptığı konuşmadır:~~

"Ha ilkimiz yurdumuzdaki Amerikalılarla her türlü münasebeti keserek onları tecrit etmeli, gittikçe daralan bir nefret çemberi içine alınmalıdır. Hiç bir vatandaşımız Amerikalıların yanında çalışmamalıdır. Amerikalı ile hiçbir alışverişte bulunmamalıdır. Amerikalıdan hizmet kabul etmemeli, Amerikalıya yardım etmemelidir. "
~~pasif direnme çağrısında bulunduğu konuşmadır:~~

Aybar bu çağrıyı yaptığı zaman Partinin yetkili organelerinden hiç birinden bir karar alınmış olmadığından, konuşma bütün parti kitlesinde ve Partinin diğer yöneticilerince hayretle karşılanmış fakat fakat derhal konuşma doğrultusunda Merkez Yürütme Kurulu 18.8.1966 gün ve 114 sayılı aşağıdaki kararı almış 16.8.1966'da yayınlanan Genelge ile yerine getirilmesi istenmiştir:

"Bütün İl ve İlçe Yönetim Kurulu Başkanlıklarına

Amerikalılarla olan görev dışındaki münasebetlerin kesilmesi ve medeni ölçüler içinde pasif direnmede bulunulmasının teşkilata bildirilmesine ve il ve ilçe kongrelerinde bu konunun öneminin belirtilmesine oy birliğiyle karar verildi. "

Aybar 21.8.1966'da Bakırköy İlçe Kongresinde yaptığı konuşmada pasif direnme çağrısına şöyle somut hedefler göstermekte ve bunla da kalmıyarak "Amerikalı gözlerimizle nefretimizi anlatacağız" demektedir :

"Amerikalı ile, resmi ödevler dışında bütün münasebetimizi keseceği Amerikalı ya hiç bir halde yardım etmeyeceğiz. Bu mücadeleyi en basitten başlayarak, derece derece kuvvetlendireceğiz. Sokakta, nakil vasıtalarında, köyde kentte, her rastladığımız Amerikalıya gözlerimizle nefretimizi anlatacağız. Şöför kadeşim, Amerikalıyı arak almyacak; berber kardeşim, Amerikalı bayanın saçını taramyacak; bakkal, zerzavatçı, kasap kardeşlerim, Amerikalıya bir şey satmyacaklar. Amerikalıya evimizi kiralamyacağız, Amerikalının yanında çalışmayacağız. Ta ki, gittikçe daralan bu yalnızlık çemberi Amerikalıya selametin, Türkiyeden çıkıp gitmek olduğunu anlatsın. "

Pasif direnişin bu biçimde formüle edilmesi gittikçe gelişen parti içi muhalefet tarafından ciddiyetten uzak bir davranış ve muhalefet olarak kabul edilmiştir.

Parti kitlesi ise, bu çıkışı edilmiş bir biçimde ve tutarlı olarak formüle etmek istenmekte ve şöyle biçimlendirmektedir :

"Bugünkü safhada Türkiyede Amerikan emperyalizmine karşı mücadele Amerikalılara karşı pasif direnme, boykot ilanı şeklinde olabilir. Türk halkı günlük hayatında Amerikalılarla bütün ilişkilerini kesmeli, her hareketiyle Amerikalılara

(6) Millet Meclisi Tutanak Der., 8 Kasım 1965.

(7) Bu soru önergesinin tam metni içik bkz. Çetin Altan, Hükümet Kapitalist Bir Hükümetter, TİP Mecliste No.2, İstanbul, 1966, s.35.

Aybar Bu soru önergesini "Gündeme alındıktan sonra müteaddit defalar sırası gelmiş olduğu halde Hükümetçe cevaplandırılmamış olması" ve başka bir Tip Milletvekili tarafından verilen gensoru önergesi de cevaplandırılması istenen somulara kapsadığından 11 Temmuz 1966'da Millet Meclisi Başkanlığına baş vurarak geri almıştır.

bu memlekette istenmediklerini hissettirmeli, onları tecrit edilmiş duruma sokmalıdır. Ayrıca demokratik hak ve hürriyetleri kullanarak her vesile ile Amerikanın ve Amerikalıların Türkiyedeki zararlı faaliyetlerini protesto edilmelidir.

Parti kitlesi Genel Başkanın önerilerini, demokratik kitle hareketleri biçimine sokmak ve ciddiyet vermek yoluna gitmiştir. Fakat bu biçimiyle de olsa etkin bir uygulamanın yapıldığı söylenemez.

Öte yandan halk kitlelerine açılmaya başlayan TİP in Nato ittifakı hakkında ki görüşü, bütün örgütce benimsenmiş, bildiriler, konuşmalar ve toplantılar yolu ile halka açıklanmaya çalışılmıştır. Bu sorunu TİP özellikle 1967 yılının sonlarında gündeme sokmak zaruretini duymuştur. Çünkü Nato ittifakı 4 Nisan 1969 tarihinde sona erecektir. Üye devletler 4 Nisan 1968 tarihine kadar fesih ihbarında bulunmazlarsa, anlaşma kendiliğinden 10 yıl daha uzayacaktır. Bu durumda yayınladığı bildiri de;

" Türkiye İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu:

1- 1966 yılı eylülünde Amerika ile başlatıldığı, hükümetçe aylarca önce resmen açıklanmış olan müzakerelerin süratle sonuca erdirilerek, Amerika Birleşik Devletleri'ne Türkiye'de imtiyazlar tanıyanikili anlaşmaların derhal feshini, Amerikan üstünün tasfiyesini ve NATO ittifakından çıkmak için şimdiden gerekli hazırlıklarda bulunarak 1968'de çıkma ihbarının yapılmasını talep eder. " (8)

Şeyordu.

Ve bu doğrultuda Merkez Yürütme Kurulu " Nato'dan çıkma kampanyası " açılmasına ve " bu maksatla mitinkler, toplantılar, gösteri yürüyüşleri, yayın vb. gibi demokratik yollardan halkın uyarılmasını temin için harekete geçilmesine " karar vermiştir. Bu şekilde kitle hareketlerine geçiş, Partinin pasifist ve parlamenterist yolda olduğunu söyleyen sol muhalefeti de susturacaktır...

Gerçekten de Örgüt Nato'dan çıkma kampanyasını, sayılan yollardan elden geldiğince yürütmüştür. Bu amaçla Genel Merkezde kurulan komiteye paralel olarak, Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Ordu, Eskişehir, Zonguldak'ta il komiteleri kurulmuş ve çeşitli iller bildiriler yayınlamışlardır. Bildirilerin yayınlaması sırasında bazı illerde olaylar çıkmış, Ankara ve Akhisar'da bildiri dağıtanlar göz altına alınmışlar, İstanbul İl Yönetim Kurulu'nun dağıttığı bildiri hakkında dava açılmış ve bu dava baraat ile sonuçlanmıştır.

TİP Meclis Grubu, daha seçimin altı ay geçmeden istifa eden Muzaffer Karan ocağında 14 milletvekili ile seçimlere kadar çalışmıştır. Diğer partilere özenerek milletvekili olmasında Aybarın ısrar ettiği Karan, istifa mektubunda Partiyi programından ayrılmakla sonuçlanarak TİP 'den istifa etmiştir. İstifa üzerine yayınlanan Genel Sekreterlik tebliğinde: "Milletvekil seçilmek için Genel Merkeze yaptığı ısrarlı talebinin sırf 27 Mayıs'ta olduğu düşüncesiyle kabul edildiği" açıklandıktan sonra " bu istifa fanın, bu çeşit istifaların ne birincisi, ne de sonuncusu olmadığını, dünyanın her yerinde toplumsal hareketi baltalamak için partilerin içine adam sokulmuş olduğunu ve bu adamlarında benzer gerekçelerle zamanında partilerden istifa ettiklerini " bildiriliyor

bellibaşlı

(8) Diğer taraftan Nato anlaşmasının sona ereceği 1969 Nisan ayına kadar TİP şubelerinin alınmasını istemektedir:

"-Nato entegré komutanlığı emrine verdiğimiz silahlı kuvvetlerin ekonomik gücümüzü nüfusumuzla orantılı olarak ve başka müttefiklerin bu kumandanlık emrine verdikleri kuvvetler de göz önünde bulundurulacak azaltılması.

... illi savunma sanayimizin ihtiyaçlarımız seviyesinde geliştirilmesi, kendi yapamayacağımız silahlar için de teknolojiyi geliştirmenizi

- Ünhasıran atoya ait olan üslerden başka, ikili anıt asmalarla hiç bir yabancı devlete üs verilmemesi ve mevcutların tasfiye edilmesi
- Nato ittifakı gereğince kurulmuş üslerin ünhasıran Genel Kurmay başkanlığımız emrinde bulunması ve bu üslerin Türk kumandanlarının komuta zinciri içine alınması.
- Bu üslerde atom başlıklı silahlar bulundurulmaması.
- İzmir'deki Nato Ocağı Akdeniz Kumandanlığı'nın yurt dışına çıkarılması "

ve asıl kendisinin özel sohbetlerinde program dışı telkinlerde bulunduğu iddia ediliyordu. Oysa Karan partiyi prokove edecek bir harekette bulunmamıştır. Yanlış olan kendisini milletvekili yapmaktı. İstifa parti tithesinde yankı yapmamıştır.

2- 1966 CUMHURİYET SENATOSU SEÇİMLERİ

TİP 5 Haziran 1966 günü yapılan Cumhuriyet Senatosu seçimlerine, meş-
ruyet mücadelesi dönemini başarıyla kapatmış, Millet Meclisinde grubu olan, politik
gücü gittikçe artan, seçimlerde liderin çok önceden işaret ettiği gibi " başa geçecek",
"toplumcu hareketin biricik siyasi örgütü" olarak çıkmıştır. Lider kadrosunda daha
sonra açıkca dile getirilecek olan şu düşünce gelişmektedir: " Ötümü zdeki yıllarda
iki partinin gittikçe ağır basacağı anlaşılıyor, sermayedarların partisi olan AP ile
emekçi halk kütüphelerinin ağır basacağı TİP. Öteki partiler ya tamamen silinecekler, ya
da gücünü tamamen kaybeden kuruluşlar haline geleceklerdir. Mücadele TİP ile AP arasın-
dadır. Esasen olayların bu doğrultuda gelişmesi, sosyal kanunların gelişmesine uygun-
dur. "

Bu doğrultudaki gelişme karşısında TİP'in bu seçimlerde tutumu ve
savunacağı tezleri nasıl olmalıdır :

" Bütün vatansever güçleri ve emekçi halkımızı anti-emperyalist
mücadelede yerini almağa çağırarak; yani partimizin öncülük ettiği ikinci kurtuluş
savaşına çağırarak; ~~Türkiyeyi~~ Anayasanın tamamen ve eksiksiz uygulanmasını en gür se-
simizle istemek; iç ve dış kapitalizmin iliklerine kadar sömürdüğü çilekeş emekçi
halkımızın dertlerini, insanca ve özgür yaşama özlemlerini dile getirmek. Bütün bu esaslar
Partimizin şimdiye kadar savunduğu prensiplerdir.

Senato seçimlerine girerken, bunlara eklenmiş olan yeni faktörleri
de göz önünde bulunduracağız. Emekçi fukara halkımızı kandırmak için ortaya attığı
vaadlerin hiçbirini tutmamış olan, halkın hayatına iddia ettiği refah ve huzuru ge-
tirmek şöyle dursun, Anayasa dışı davranışları ile bir yandan hergün memleketin hu-
zurunu bozan bu iktidarın, öte yandan enflasyon yaratarak halk kütüphelerini derin bir
yoksulluğa sürükleyişini açığa vuracağız. Bunu yaparken AP nin 10 Ekimdeki seçim bildi-
risiyle hükümet programını ve bütçesini eleştirecek, bunlarda yer alan vaad ve iddialar-
la 8 aylık icraatını karşılaştıracacağız. "

Seçimlerde öngörülecek parti tezini ~~bu~~ bu biçimde belirleyen TİP Merkez
Yürütme Kurulu, propoganda biçiminin temel ögesini de şu ~~biçimde~~ şekilde belirtmek-
tedir :

" Bu arada bütün seçim propogandalarımızda Türkiye İşçi Partisinin
Parlamento çalışmalarındaki başarılarını belirtecek, önceki seçimde söylediklerimizin
olaylarla ispat edilmiş bulunduğunu da özellikle açıklayacağız. " (9)

Cumhuriyet Senatosu seçimlerinin başlangıç tarihi olan 30 Martta
seçimin yapılacağı iki grup ilden hangisinde seçim olacağı belli değildi. Bu gruplar-
dan birinde TİP 'in hiç örgütlenmediği bir il vardı. Bu örgütte acele bir teşkilat
kuruldu? Diğer gruptaki örgüt olmayan iller de teşkilatlandırıldı. Ve böylece kısa
sürede 4 ilde Parti kurulmuş oldu.

Fakat kura TİP'in eksiğinin fazla olduğu guruba değil de ,geçen
seçimde ancak iki ilde seçime katılmadığı gruba isabet etti. Bunlardan da birinde se-
çimlerden sonra örgüt kurulmuş olduğundan TİP Senato seçimlerine seçim yapılan iller
bir eksiği dışında hepsinde seçime katılmıştır.

TİP bu seçimlerde de , geçen seçimlerde olduğu gibi taşlı-bopalı
saldırı lara ve tertiplere uğramıştır. Bu saldırıların en zorlusu Ka yseride yapılan
mitinkte olmuştur. Aybar ve yanındakileri Galip Arda ,Halil Oyman ve yanındaki yiğit
militalar linç olma kta n kurtarmışlardır.

TİP'e yapılan tertiplerin en etkileyicisi 15 Mayıs 1966 Pazar
günü başlayan seçim kampanyasının son günü , seçimden bir gün evvel, 4 Haziran 1966

Genel Yönetim Kurulunun 9.Nisan.1966 günlü toplantısına sunulan Merkez Yürütme Kurulunun
iç olaylar hakkındaki raporu.

Dumartesi günü Ankara'da yayınlanan Anadolu Ajansı Haber bülteninde yayılmıştır. Bu bültekte flaş... flaş başlığı ile Prag mahrepli olarak 13'üncü Çekoslovak Komünist Partisi kongresinde Türkiye İşçi Partisi temsilcileri adına, bir başarı mesajı okunduğu yayınlanmıştır.

TİP yöneticileri bu haberi şiddetle yalanlamışlar ve haberin radyoda yayınlanmasını ve iki AP organı dışında gazetelerde yer almasını önlemişlerdir. Bu iki gazete de seçim günü Yüksek Seçim Kurulunca, TİP'in başvurusu üzerine, toplattırılmasına karar verilmiştir.

Bu olay üzerine AP Samsun Senatörü Dr. Pethi Tevetoğlu 6 Haziran 1966 günü basına verdiği yazılı demeçte şöyle demmiştir :

" 22 Eylül 1919'da Dr. Şefik Hüsnü, Ethen Nejatı ve Ahmet Akif tarafından kurulmuş Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası, bu günkü Türkiye İşçi Partisi örneğindeki bir yoldan faaliyete geçmiş ilk Türk komünist partisidir.

İşaret etmek istediğimiz husus şudur : Önce sosyalist, işçi ve köylü partisi diye kurulmuş, bu ve bunun benzeri tam 17 siyasi teşekkül vardır ki, hemen ekserisi, kurucu ve yöneticilerinin bilahare komünist faaliyetleri meydana çıkarılarak kapatılmışlardır.

Bugünkü TİP'de, yöneticilerinden bazılarının malum ve müseccel komünistler olmaları, adayları arasında komünistlikten mahkum edilmiş, mahkum olmuşların bulunması, yurt içi propoğandaları, dışardaki işbirlikleri, faaliyet ve temasları, temsilcileri Behice Boran'ın son katıldığı ortak pazar parlamenterleri toplantısındaki varlıkları ve bilhassa bizim radyo ile dışardaki Türk komünist Partisinin neşriyatı incelenebilir, sarahaten görülür ki, TİP de, geçmişte kurulup komünistlikten kapatılmış partilerininkine benzeri bir yeni örneğidir.

Çekoslovakya'daki Komünist Partisi Kongresine mesaj gönderdikleri anlaşılmasından son seçimlerdeki sahte ağızlarıyla, biz komünist değiliz diyenlerin, foyalarını meydana koyan Anadolu Ajansı gibi milli bir müesseseyi, sarhoş eşkiyalara olarak talas ve tehevürle basmağa kalkınların, suçları ikrar edilmiş ve subut bulunmuş demektir. Bu gerçekler karşısında artık, yüce Türk Adliyesi'ne pek büyük bir milli ve vatani vazife için fırsat ve imkan doğduğuna inanıyorum. " (10)

Seçim kampanyası TİP açısından oldukça hareketli ve başarılı geçmiştir. Milletvekilleri, grup kararıyla görev bölümü yaparak seçim yapılan illeri dolaymışlar, seçim bölgesine girmiyen bir çok illerde komşu illere olanakları nisbetinde komşu illere yardımcı olmuşlardır. Kampanya boyunca örgüt yeni bir seçim deneyi geçirmiş olmanın verdiği tecrübeyle çalışmıştır. Partinin maddi olanakları bu seçim boyunca da çok zayıf olmuştur. Genel Yönetim Kuruluna sunulmak üzere Merkez Yürütme Kurulunun 29.6.1966 günü kabul ettiği raporda belirtildiğine göre, " Seçim kampanyası fiilen açıldığı sırada Parti kasasında hiç para yoktur. Geçen Ekim seçiminden bu yana borçlar bile nenüz tasfiye edilmemiştir. " Adaylar kendi malli olanakları ile kampanyayı yürütmüşlerdir.

Adaylık konusunda, seçimden evvel toplanan Genel Yönetim Kurulunda hakim olan görüş, çok kişinin aday olarak başvuracağı ve belli başlı illerde ön seçimin yapılacağı idi. Oysa ön seçim için süresinde aday olarak başvuranların sayısı 15'i geçmemiştir. Birden fazla aday ancak Ankarada ve bir de ikisi de bağımsız olarak Niğde de başvurmuştu. Seçim yasası gereğince tam aday gösterilmeyen illerde partilerin seçime katılması kabul edilmediğinden, parti 40 yaşını aşmış ve yüksek öğrenim yapmış seçilme hakkına sahip üyelerine, aday olmayı parti vazifesi olarak vermiş ve bu kişiler de ~~seçimden önce~~ listeleri doldurmayı kabul etmişler ve seçilme olanağı olmamasına rağmen aday oldukları illere giderek, parti görevini yapmışlardır.

TİP Genel Merkezine tanınan üç kontenjan ise, Ankara, Adana ve Bursaya dağıtılmıştır. Halit Çelenk (Adana), Kemal Bilbaşar (Bursa) itiraza uğramaksızın kontenjan adayı olmuşlardır. Aybar ve Sargın için ise, asıl sorun geçen seçimlerde milletvekili olmıyan Sargın'ın bu kez senatör olmasıdır. İnce oy hesaplarından sonra, kendisi için ayrılmış olan Ankara'da birinci sırada Ankaradan kontenjan adayı olmuştur, aday olmak için yasal olarak gereken 40 yaşını bitirdiğinden Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı yaş tashihi davasıyla ispatlanmıştı.

Fakat Milli bakiye sisteminde, seçim sonucunda bakiye hesapları, yalnızca bir partinin listesinden aldığı yüzde oranına ve buna dayanan sıralamaya değil, asıl diğer partilerin oylarına bağlı olduğu için, Kocaeli'den Yüksek Ziraat Mühendisi Fatma Hilmet İşmen 1966 seçimlerinde TİP senatörü olarak seçilmiştir.

TİP açısı ndan seçim sonuçları beklenecek artışı göstermemiştir. M.Y.K. ise, mutlak oy sayısı bakımında, gerilemeye rağmen yüzde oranı olarak TİP ve AP'nin kazançlı çıktığını ilan etmiştir.

(10) A.A. Haber Bülteni, 8 Haziran 1966.

Tip açısından 1966 Senato seçimleri sonuçlarından - TIP'in en çok oy aldığı İstanbul İl'i örneklenerek - genel hatlarıyla şu sonuçlar çıkarılabilir :

B i r i n c i s i , İktidarın değışme olarağının olmaması, partilerin seçim çalışmalarını 1965 seçimlerine göre azaltması, geniş halk yığınlarını ka vıyan bir dinamizmin TIP ve diğer muhalefet partilerince biçimlendirilmemiş olmasının ~~başlıca~~ bağlanacak nedenlerle, Senato seçimlerine katılma oranı düşük olmuştur.

İstanbulda 1965 milletvekili seçiminde ki tütüğe yazılı seçmen sayısı 065 560'dur. Bunlardan 683 202 kişi oy kullanmış ve bu miktarın 653 968'i geçerli sayılmıştır. Seçime katılma oranı % 64.12'dir.

İstanbulda 1966 senato seçiminde kütüğe yazılı seçmen sayısı 980 349'dur. Bunlardan 425 967 kişi oy kullanmıştır. Seçime katılma oranı %43.45'dir.

İ k i n c i s i , TIP'in oylarının gelecek seçimlerde artacağı eğilimi göstermektedir.

İstanbulda 1955 seçimlerinde TIP 49 422 oy alırken, 1966 seçimlerinde 32 155 oy almıştır. Böylece oy yüzdesi 7.93'den 7.79'a inmiştir. Diğer partilerin mutlak rakamlarıyla aldıkları oy azalmışsa da, nisbi olarak AP, CKMP, YTP'nin oy yüzdesi TIP, CHP ve MP aleyhine artmıştır. Senato seçimlerinde İstanbulda TIP'in aldığı oy yüzdesi bakımından ilçelerin dizilişii, genellikle, milletvekili seçim sonuçlarına uygundur. Başka değışle her iki seçimde de kuvvetli ve zayıf olduğu ilçeler aynıdır.

Ü ç ü n c ü s ü , TIP daha çok aydınlar tarafından oylanmaktadır.

Seçime katılanların sayısı ve oranı arttıkça TIP'in aldığı oylar azalmaktadır. Seçime katılma oranı ile TIP oyları arasında ters yönlü bir ilişki görülmektedir.

İstanbulda TIP'in aldığı oylar, belediye sınırları içinde kalan ilçelerde belediye sınırları dışında kalan ilçe ve mahallelere oranla daha fazladır.

Genellikle kırsal bölgelere yöneldikçe TIP'in oy yüzdesi azalma eğilimi göstermektedir.

Genellikle işçi ~~sınıfları~~ ailelerinin oturduğu gecekondu sölğeleriyle TIP'in aldığı oylar arasında bir ilişki yoktur. TIP'in oy yüzdesine göre ilçelerin sıralanışında : Zeytinburnu 1965 seçiminde 12'inci, 1966 seçiminde 10'uncu; Gecekondu bakımından 3 üncü gelen Şişli 1965 seçiminde 9'uncu, 1966 seçiminde 6'inci; Gecekondu bakımından 4 üncü gelen Gaziosmanpaşa işi söz konusu sıralanışa göre, birinci seçimde 2'inci, ikinci seçimde işi 1. gelmektedir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ İKİNCİ (MALATYA) BÜYÜK KONGRESİ

TİP'in 20-24 Kasım 1964 da toplanan Malatya Kongresini içine alan dönem, giderek Türk sosyalist hareketinin pratik ve ideolojik alanda ikiye ayrılmasının başlangıcı olmuştur.

Muhalefet blokunun önce taktik problemlerde başlayan muhalefetini, evvelâ Aybar ve ona katılan Boran başlangıçtan beri stratejik bir muhalefet olarak görmüşlerdir. Bu nedenledir ki, daha muhalefet bir blok biçimi almadan tasfiyesini özlemişlerdir. Seçim öncesinde ve 1965 seçimlerinde bütün parti kitlesinin bir bütün halinde olması, özlenen tasfiyeyi olanaksızlaştırmıştır. Öte yandan parti yöneticileri - artık gerçek anlamda parti yöneticileri Parlamento grubudur - milletvekili seçimlerinden son derece güçlenmiş olarak çıkmışlardır. Artık muhalflerin tasfiyesi kolaylıkla mümkündür. Merkez Yürütme Kurulu tasfiye istemini ve kararını açıkça belirtmekte ve ~~şüphelenmektedir~~ " Önce teşkilâtımızı gerçek bir revizyondan geçirmek zorundayız, hem de bunu en kısa zamanda gerçekleştirmek zorundayız " demektedir. (1)

Muhalefet işi, başına geleceklerin pek de farkında olmaksızın, örgütlenerek bir blok haline gelmiş ve parti- içi iktidarın tam istediği gibi, partide kulise ve şiddete baş vurmuştur. TİP'in güçlü yöneticileri, parti kitlesinden soyutlanmış muhalefet blokunu, kesin yenilgiye uğratmış ve tasfiyesini başarmıştır.

Giderek stratejik ve teorik tezlerini geliştiren muhalefet bloku işi, parti dışına kaymış ve kaynağını genç kuşaktan alarak güçlenmiştir.

(1) TİP Merkez Yürütme Kurulunun 3 Aralık, 1965 günlü toplantısında, Genel Yönetim Kuruluna sunulmak üzere kabul edilen rapordaki bu bölüm, aynı zamanda Yöneticilerin kadro partisi anlayışını ve özlemini de dile getirmektedir :

"Önce teşkilâtımızı gerçek bir revizyondan geçirmek zorundayız, hem de bunu en kısa zamanda gerçekleştirmek zorundayız; bununla birlikte Parti temsilcilikleri eliyle en ücra köylerimize kadar toplumda sağlam kaynaklar elde etmeye; önce Parti içinde yönetici duruma gelmiş, görev almış, sorumluluk yüklenmiş kardeşlerimizden başlamak üzere bütün Partilileri tam bilinçli gerçek toplumdular haline getirmeye ve bu kadro etrafında dalga dalga bütün halk kütlelerini uyarmaya, saflarımızda toplamağa mecburuz. "

1- MUHALEFET BLOKUNUN DOĞUŞU

Aybar'ın Genel Başkan olmasıyla başlayan ikinci kuruluş döneminde, Türkiye'deki sosyalist harekete katılmış ve çeşitli dönemlerde "tevkifat ve mahkûmiyet"e uğramış "eskiler", TİP ile ilgilenmeye başlamışlardır. TCK 142 ve özellikle 141. maddelerinden mahkûm olmuş ve sonra hakal olarak siyasal haklara sahip olmuş kişilerin, Partiye alınmaması - maddelerin gerçek niteliği ve uygulanmış biçimi derinliğine bilinmesine rağmen - ilke olarak kabul edilmiş ve ^{dikkatle} uygulanmıştır. "Yorgun" ya da değil "eskiler"de TİP'in içinde bulunduğu somut koşulları değerlendirerek, bu ilkeyi benimsemişlerdir. (1)

Partinin "meşruluğunun" kabul ettirilmesinden sonra, sosyalist mücadelede mevkufiyetler geçirmiş, fakat mahkûmiyetleri olmayanlar da TİP'e girmeye başlamıştır. Bunlar kendi aralarında "partiye kaydedilmeden önce de ötedenberi yakın münasebetleri bulunan kişiler"dir (2). Ve Gültepede açılışı oğaylı geçen Şişli İlçesinde toplanmışlardır. Şişli İlçesi olaylardan sonra merkezini TİP İstanbul İl binasına taşımıştır ve biçimsel durumunu korumaya çalışmaktadır. Bu kişiler önce İlçe merkezini Pangaltıda ayrı bir binaya taşımışlar ve ilçenin yönetimini ele alarak ilçenin örgütlenmesi için olağanüstü başarılı bir uğraşıya gireceklerdir. Bu gruba artık "Şişli Grubu" denecektir.

Şişli Grubunun Parti içindeki çalışmaları, sonuç vermeye başlamıştır. Grup gittikçe güçlenmektedir. Kadıköy Evlendirme Dairesi salonunda yapılan 1965 İstanbul İl Kongresinde/bir olay TİP Genel Merkezini çok rahatsız etmiştir. Yeni grup teorik tezler ileri sürmektense, örgüt içinde güçlenmektedir. Genel Merkez parti içinde örgütlenerek güçlenen muhalefetin, giderek parti içi iktidarı etkiliyeceğinden endişelenmektedir. Bu yüzden İl Kongresindeki olay, küçük çapta olmasına rağmen Genel Merkezce büyük bir tepki ile karşılanmıştır. Sonradan Genel Merkez bu olayı o zaman nasıl değerlendirdiğini şöyle belirticektir: "Önceleri, kendi aralarında dayanışan zararsız bir grup gibi görünen bu hareketin ilk belirtisi 1965 İstanbul İl Kongresinde ortaya çıktı. O zamana kadar Parti teşkilatınca, ilçesi dışında tanınmamış ve daha sonra söz konusu hizipleşmenin lideri olarak ortaya çıkacak olan Sevinç Özgüner'in, İstanbul İli'nin en eski, en faal ve devamlı, İl Yönetim Kurulunda olması hasebiyle de teşkilatca tanınmış üyelerinden birinin (Nazife Cemgil), Yönetim Kurulu seçimlerinde büyük oy çoğunluğu ile seçilmesine karşılık, delegelik seçiminde Sevinç Özgüner lehine kaybederek ancak 16 oy almış olması ve Sevinç Özgüner'in Büyük Kongre delegesi seçilmiş olması ve burada bir manipülasyonun mevcudiyeti kimsenin gözünden kaçmadı." (3) Muhalefet blokunun kökeni/Şişli Grubunun Parti hattından ayrı teorik bir temeli daha yoktur. Teorik tezler, Partinin Parlemantoya girmesinden sonra ve parti ve dışında mahkûmiyet ~~kişilerinden doğmuştur~~ doğmuştur, gelişmiştir. Şişli Grubu ihtiyatlı ve kapalı bir biçim dile getirdiği, hegemonyasını gittikçe artıran lider kadrosunun, Partinin günlük ve taktik görev ve fonksiyonunu gereğince yapmamasının rahatsızlığıdır.

TİP'e karşı teorik muhalefet işi, Parti dışında başlamış ve parti dışında gelişmiştir. Bu nedenle Genel Merkez parti-içi muhalefeti, parti-dışı çevrelerle "ihtilâl" ile suçlamış ve muhalefeti parti kitlesinden soyutluyarak mahkûm etme olanağını bulmuştur. TİP'e karşı ilk teorik muhalefet Yön Dergisinden gelmiştir.

Doğan Avcıoğlu, 17 Haziran 1966 günlü Yön Dergisinde "TİP'e Dair" başlıklı bir yazı yayınlıyarak, bütün aydınları Dergi sayfalarında Parti üzerine açık bir

(1) "Eskiler" bu dönemde TİP'i ellerinden geldiğince desteklemişlerdir. Bu destek daha ziyade Partiyi olumsuz yolda etkileyecek, gelişmesine engel olacak, faksionlar doğuracak eleştirilerden kaçma anlamındadır. Rasih Nuri İleri bir olay anlatmaktadır: Resat Fuat Baraner "27 Mayıs Türkiyesi ortamında Mehmet Ali Aybar'ın yönetimindeki Türkiye İşçi Partisini uzun zaman tutmuştur. Parti içinde çok erken başlayan bazı yöneticilerin Tüzük dışı davranışlarını, bir gün -1964 yılı sonlarında- dayanamayıp kendi huzurunda eleştirdiğimde sert bir şekilde beni eleştirdi, disiplin davet etti. Ben TİP Genel Yönetim Kurulu üyesi idim, bazı yöneticilerin sür'atle değiştiğini görerek bir ağabeyle dertleşmeye gitmiştim, Resat ağabey bu eleştirim hoş görmemişti."

Rasih Nuri İleri, Resat Fuat Baraner, Aydınlik Der., 1969, sayı 10.

(2) 12 Kasım 1967 Günü Spor ve Sergi Sarayında Yapılacak TİP İstanbul İl Kongresine Katılacak Delegelere ve Bütün İstanbullu TİP Üyelerine Duyuru, İstanbul, 1967.

(3) TİP Genel Yönetim Kurulunun 30 Eylül 1967 günlü 13 üyenin "Partiden kesin çıkarılmaları" istemi ile Merkez Haysiyet Divanına sevk yazısından. a.g.d.s.8.

tartışmaya çağırmıştır. Daha sonra, belli kişilere gönderilen mektuplarla konu daha genişletilmek " sosyalist düşünce ve sosyalist aksi onun Türkiyede karşılaştığı meseleler " üzerinde düşünceleri sorulmuştur. Açılan tartışma Parti iktidarının dışında büyük bir ilgi görmüş ve Malatya Kongresinden sonra da, yeni bir biçimde derginin kapandığı 30 Haziran 1967'e kadar sürmüştür.

Gençlik, sendikacıların işlevi, yönetici kadromun klikleşmesi gibi sorunların dışına Yön'ün vazettiği temel sorun şudur : " Sosyalizm, ne sıl, hangi güçlerle ve hangi aşamalar dan geçer ek kurulacaktır" Yön'ü n kendi sorusuna verdiği cevap, tüm millici güçlerin ortak bir cephede toplanması gerektiğidir. Avcıoğlunun deyişle " Bugün Türkiyede ön plandaki çelişme, emperyalizm - komünadör-aga ittifakı ile onlardan nisbeten bağımsız ve kudretli bir güç olanlara kabakal ar arasındadır." Bu biçimiyle işçi sınıfının reddi, TİP' de iktidarın muhalefeti demek için kullandığı ve parti kitlesi için de etkin bir öge olacaktır.

TİP yöneticileri, Yön' de tartışmaya katılmayı reddederek, kongrelerde yada başka dergilerde - Örneğin Dönüşüm Dergisinde - Yön Dergisinde ileri sürülen tezleri cevaplandırmışlardır. Avcıoğlu bu durumdan şöyle yakınmaktadır : " İşçi Partili arkadaşlarımızın önde gelen kusurları, sosyalist strateji konusunda Yön'ün açtığı tartışma gazete ve dergi sayfalarına katılmıyarak kürsülerde cevaplandırmaya yeltenmeleridir." Oysa, gerçekte TİP yöneticileri, Yön'ün açtığı tartışmada n son derece yararlanmakta ve muhalefetin tasfiyesini parti kitlesi içinde hazırlanmaktadır; bu tartışma Parti içinde tasfiye edilmesi mutlaka gerekli bir hizbin kurtuluşu değildir diye soruluyordu.

Bu durum Genel Yönetim Kurulunun Merkez Heyset Divanına yazdığı 30 Eylül günlü yazıda şöyle dile getirilmektedir :

Partinin Malatya Büyük Kongresinden önce, bir derginin açtığı Türkiye İşçi Partisini ve faaliyetlerini " Tartışma " masum sözcüğü altında kötüleme ve baltalama kampanyası ve buna yazı göndererek katılan bazı üyelerin yazıları bir hizbin varlığını ve bunun Parti politikası ve çizgisine karşı tutumun iyice açığa çıkarmaktadır. Bu yazılarda Partinin Parlamento faaliyetleri kötüleniyor, Parti "parlamentarizm" e, "revizyonizm" kaymakla suçlanıyor; Partinin antiemperyalist mücadelenin sosyalizm için mücadele ile aynı zamanda yürütüleceği tezi baltalamaya çalışılıyordu.

(...) Bu kötüleme ve baltalama kampanyasında dikkati çeken nokta, söz konusu hizip mensuplarının ileri sürdü kleri görüşlerle, aynı dergide Parti dışı kişilerin ya yınları kları görüşlerin, ileri sürmeye yeltendikleri iddiaların aynı paralelde oluşu idi. Parti içindeki hizipleşmenin ve bunun doğurduğu çalkantıların Parti dışı çevrelerle bir ihtilâl doğurma eğilimi ve bunun Parti için arzedebileceği muhtemel tehlikeler açıktır. (4)

Yön'ü n açtığı tartışma çevresinde Milli Demokratik ve Sosyalist devrim tezleri üzerinde tartışmalar şiddetlenip gelişirken örgütsel açıda n en önemli durak, İstanbul İl Kongresi olmuştur. Gerçekten 22 ve 23 Ekim 1966'da Beyaz Saray Rüya Düğün Salonunda yapılan İstanbul 4. Olağan Kongresi gerçek muhalefet blokunun yayılma ve gelişmesi yönünden ve gerekse muhalefet blokuna karşı parti içi iktidarca yönelen tasfiye hareketinin kökeni olması bakımından önemli bir duraktır. Kongrenin ayrıca özelliği, muhalefetin kümelendiği İstanbulda Büyük kongre öncesinde yapılması ve akislerinin partinin yurttaki bütün örgütüne aksetmesidir.

Şişli grubu İl kongresinden önce, diğer ilçelerle de (Özellikle Beyoğlu ve Fatih) ilişkisini arttırmış ve etkinliğini genişletmiştir. İl kongresine hazırlanan muhalefet, Şişli ve Beyoğlu ilçe merkezlerinde, ilçeler arası toplantılar düzenliyerek İl kongresinde uygulanacak tavrı saptamıştır.

Öte yandan, daha yasal denilebilecek başka bir muhalefet Şaban Yıldız'ın Başkanı olduğu İstanbul İlinde gelişmektedir. Parti içi demokrasinin yerleşmesi ve Genel Merkez yetkililerinin kısıtlanması yönündeki örgüttek genel eğilim, Siyasi Partiler Kanunu gereğince yapılan tüzük değişiklikleriyle gerçekleşmemiştir. Büyük Kongrede tüzüğün değişmesi için, örgütün il ve ilçe kongrelerinde tartışma açılmaya başlanmıştır. İstanbul İl ise bu konuda öncülüğü almıştır. Gerekçeler tüzük değişikliği tasarısı hazırlanarak, gündem maddesi haline getirmek ve tasarıyı kongrenin dilek niteliğindeki kararları arasında belirliyerek, Büyük Kongreye gidecek İstanbul delegelerine yön vermek istemıştır.

Tüzük değişikliği tasarılarının İl ve ilçe kongrelerinde görüşülmesinden doğacak tehlikeyi sezen Genel Merkez, Genel Sekreter Selek'in imzasıyla yayınladığı 11.10.1966 gün ve 440 sayılı Genelge ile İl ve İlçe kongrelerinde tüzük değişikliği için müzakere açılması nı, karar alınmasını yasal kılmıştır : " Her organın görev ve yetki sınırları içine gren meseleler en geniş hürriyet içinde tartışılacaktır (ama) Program ve tüzük değişiklikleri, tüzüğümüze göre münhasıran Büyük Kongrenin yetkisi içindedir. Bonan'a göre: ilçe kongrelerinde ilçe sorunları, il kongrelerinde il sorunları tartışılabilir. Genel sorunların tartışma yeri ancak Büyük Kongredir.

(4) a.g.d., s. 10.

Bu durumda muhalefet ile aynı paralele düşünmekten çekinen İstanbul İl Yönetim Kurulu "Tüzük ile ilgili değişiklik teklifleri üzerinde görüşme açılmıyacağı"nı belirtmek zorunda kalarak Kongreye gidiyor ve yeni bir muhalefet akımı da daha doğmadan bastırılmış oluyordu.

Kongre başkanlığı için iktidarın adayı Aren'e karşı muhalefet, önceden aldıkları kararlar Trabzondan gelen Ümran Baran'ı aday göstermiştir. Aren'in ancak birkaç oy farkıyla "bu machul" üyeye karşı Kongre Başkanlığı kazanması, Parti-içi iktidarı şaşkınlığa ve hiddete boğmuştur. Başkan vekilliklerine ismi, muhalefetin önceden özel toplantılarında tesbit ettiği adayları seçilmiştir.

Muhalefet, İl Yönetim Kurulunun çalışma Raporunda " önce bağımsız olalım, ondan sonrasını düşünürüz " şeklinde bir yol, çıkar yol değildir " biçiminde belirlenen Parti hattına karşı çıkmadı. Fakat muhalefet buna karşı Adnan Ermiş'in sözcülüğüyle, kurucu sendikacılara şiddetle hücum etmiştir. Bu hücumu Kongrede konuşan Türkler cevaplandırmıştır. O zamana kadar tavırlarını belli etmeyen sendikacılar, İstanbul Kongresinden sonra muhalefete karşı açık cephe almışlardır. Artık onlar da iktidarın yanında olacaklardır. Kongrede konuşan Özgüder ismi, Amerikalılara karşı Aybar'ın açtığı pasif direnme kampanyasını ele almış, önceden hazırlık yapılmadığı için direktifin ayaklarının havada kaldığını, ciddiyetten uzaklaştığını savunmuş, Aybar'ın kampanyasını yermiştir. Seçimlerde de muhalefete mensup kişilerin bir bölümü, Büyük Kongre delegeliklerini kazanmışlardır. (7)

Aybar'ın İstanbul İl Kongresine ve sonuçlarına tepkisi sert olmuştur. 30 Ekim 1966 gününe ertelenen Ankara İl Kongresine gönderdiği 5 Kasım 1966 günlü mesajında hevesler kursaklarda kalacaktır, dostun düşmanın bunu böyle bilmesini isteriz diyordu. Merkez Yürütme Kurulu'nda derhal muhalefet blokunun tasfiyesi için harekete geçmişler ve İl Kongresine hazırlanmak için Beyoğlu ilçesinde toplanan 17 kişiyi Partiden kesin ihraç istemiyle Merkez Haysiyet Divanına sevk etmiştir. İçlerinde üç Büyük Kongre delegesinin de bulunduğu 17 kişi için Merkez Haysiyet Divanına verilen yazıda şöyle denilmektedir :

" Adnan Ermiş adındaki üyü sendikalar ve profesyonel sendikacılar hakkında indi görüşlerini Partimiz kurucu ve yöneticisi durumundaki sendikacı arkadaşlarımıza izafe ederek, partinin temel ilkelerinden olan kol ve kafa emekçileri arasındaki birleşme ve dayanışma ve işbirliğini zedelemeye kalkmıştır.

Yapılan soruşturmalar bilhassa Şişli, Fatih ve Beyoğlu ilçelerinin bu işte ön ayak oldukları anlaşılan bazı üyelerinin aralarındaki eski arkadaşlık münasebetlerini parti içinde etkin bir grup olma istikametinde kullandıkları şüphesini uyarıdır." (5)

Cilizoğlu, Merkez Yürütme Kurulunun bu gerekçeyle toplantıya çağırıldığı Merkez Haysiyet Divanında geçen olayları şöyle anlatmaktadır :

"Merkez Yürütme Kurulu bu işlemi yaparken bariz bir Tüzük hatası yapmış, ihraçları Malatya Kongresi öncesinde gerçekleştirmek için Haysiyet Divanına ve Divan sevk edilen suçluları aynı anda toplantıya çağırılmışlardı. 5 Kasım günü Haysiyet Divanı bu şartlar altında toplanıyordu. Toplantı ve ifadelerin alınması sırasında Nihat Sargın durmadan ifadelerin alındığı odaya girerek Kurulun gçilimini Genel Başkan'a bildiriyordu. Haysiyet Divanının Aybar'a karşı kurulduğu ileri sürülen cunta üyeleri hakkında takipsizlik kararı vermek istemesi ihtimaline karşı, Nihat Sargın karar öncesi Genel Başkanın Haysiyet Divanı üyeleriyle kahve içmek istediğini bildiriyordu. Haysiyet Divanı üyesi Av. Akgün Ersoy bu isteği red ederek " önce işimizi bitirelim sonra kahve içeriz " diyerek Haysiyet Divanının etkilenmemesi doğrultusunda yerinde bir çıkış yapıyordu. Bu çıkış üzerine Sargın ve Aybar'la Akgün Ersoy arasında sert tartışmalar oluyor Sargın " Bunlar Partiyi yıkmak isteyen insanlardır. Himaye göremezler. Daha başka listeler de var " şeklinde konuşuyor, Akgün Ersoy ise " Bu çeşit mesnetsiz gerekçelerle bir dahı Kurula kimseyi sevk etmeyin " diyor, daha sonra Aybar'la arasında şu konuşma geçiyordu

" Eskiden küçük bir gruptuk, ama aramızda dostluk vardı. Kardeşlik vardı. Şimdi bu vasıflarımızı yitirdik. " Aybar, Akgün'ün bu sözlerine sertlikle karşılıyordu. " (6)

Merkez Haysiyet Divanı sonuçta, Yürütme Kurulunun istemini reddederek muhalefet blokunda ki kişilerin çoğu hakkında takipsizlik ve küçük bir kısmı hakkında da soruşturmanın derinleştirilmesine karar vermiştir. Merkez Haysiyet Divanının bu kararı bir yandan muhalefet blokunu örgüt çapında güçlendirirken, öte yandan da muhalefeti olduğundan büyük gören parti-içi iktidarı Büyük Kongrede geçeceği anlaşılan mücadele için tedbir almaya ve hazırlıklı bulunmaya zorlamıştır.

(5) Tanju Cilizoğlu, TİP'deki olayların iç yüzü, Akşam Gz., 20 Kasım 1968

(6) Cilizoğlu, a.g.m.

(7) İstanbul İl Kongresindeki seçimlerde, Parti tarihinde ilk kez, Aren tarafında n muhalefetin kazanmasını önlemek için yeni bir yöntem uygulanmıştır. Bu yöntem, oy pusula sına seçilecek kişilerin sayısının yarısı kadar aday ismi yazılması koşuludur. Muhalefet Parti Tüzüğüne öne sürerek bu koşula itiraz edince, Aren o kendine mahsus sakin tavrıyla " Tüzük, falan Filân " diyerek önerisini Kongrenin oyunu almayada gerek görmeksizin uygulamıştır.

2- TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ BİRİNCİ OLAĞANÜSTÜ (ANKARA) BÜYÜK KONGRESİ

İzmir Kongresinden sonra, TİP Tüzüğünde yapılan ikinci değişiklik Siyasi Partiler Kanunu'nun getirdiği hükümlere uyulması zorunluluğundan doğmuştur.

TİP Siyasi Partiler Kanununa daha başlangıçtan itibaren kesin cephe almıştır. Büyük Millet Meclisine sevk edilen Siyasi Partiler Kanunu ~~hükü~~ met tasarısı hakkında Partinin görüşü şudur :

" Türkiye İşçi Partisi ve bütün siyasi partiler bugün doğrudan doğruya öz varlıklarını, amaç, tüzük, program ve yaşama şartlarını, kısacası Anayasanın deyimine göre Türkiyenin (demokratik siyasi hayatı) nı tehdit eden, çok partili siyasi hayata gerçekten son verme amacını güden ağır bir tehlike ile karşı karşıya kalmışlardır.

(...) Tasarının, kendi gerekçesinde dahi ifade zorunluluğunda kalınan bilimsel gerçeklere ve Anayasamızın açık 57. maddesi hükmüne karşı gelinerek hazırlanışında ki asıl maksat, yine gerekçede ifade edildiği gibi ve tasarı sahiplerinin kendi düşüncelerine göre ele alınmış buldukları bir (Türk siyasi hayatının asıl ihtiyacına) doğru siyasi partileri yöneltmek maksadı değildir. Zira Anayasanın bir kısım temel prensiplerini ihlâl suretile ne bizzat Anayasanın ne de milli huzur milli refah ve milli dayanışmanın gerçek anlamda kurulamayacağını tasarımı kaleme alanlar da elbet bilirler. O halde S.P.K. tasarısının buna rağmen bu şekilde hazırlanmış olmasının asıl maksadı, Türkiyemizde siyasi partiler e Anayasanın verdiği büyük önemi ve siyasi partilerin millet hayatı içindeki fonksiyonunu daraltmak ve aslında demokrasinin temelinde yatan denge rejimini milli dayanışmaya aykırılık tehdidi altında önlemektir; iktidarın bundan bir zarar görmeyeceği dü şü ncesi ile statükoyu muhafaza edip ve iktidarın eline Anayasada mevcut olma yan ve demokratik sayılmasına imkân bulunmayan bir takım yetkiler verecek büyük gelişmelere set çekmek , başka bir yünden de evvelce ifade olunduğu gibi diğer bütün siyasi partileri iktidar partisinin lüzumsuz kopyaları durumuna getirerek iktidarın belli bir siyasi ortamdaki hareketlerini kanunlaştırmaktır. İktidarların kanun yolundan değişebileceği hususu nisbi seçim işinde olduğu gibi bu sefer de hesaba katılmamıştır." (8)

(8) Türkiye İşçi Partisi, Siyasi Partiler Kanunu İle Anayasa Hakları Nasıl Kısıtlanıyor!, İstanbul, 1964, s.15.

TİP Genel Merkezi tara fından yayınlanan bu broşürde, Hümmî metin teklif ettiği tasarımı inceleyen Geçici Komisyon Raporu esas alınarak Av. Canani Güngördü tarafından yapılan maddelerin ayrıntılı eleştirisi vardır.

Siyasi Partiler Kanunu/Resmî Gazetede 16.7.1965 tarihinde yayımlanması üzerine, TİP Anayasa Mahkemesinde 14.10.1965 günü iptal davası açmıştır . " Anayasa Mahkemesinde iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanunun Resmî Gazetede yayınlanmasından başlayarak doksan gün sonra düşer. Anayasa Mahkemesi üyelerinin salt hukukçu mantığı tereddüt içindedir. Bu doksan günlük sürenin hesabında başlangıç günü nedir ? Kanunun Resmî Gazetede yayımlanma günü hesaba katılacaktır? Yoksa doksan gün kanunun yayınlanmasını takip eden günün başlangıcından itibaren mi hesaba planacaktır . Anayasanın bu maddesini nasıl yorumlamak gerekir. "

Anayasa Mahkemesi sonuçta , dava konusu kanunun Resmî Gazete'de yayımlanmasında n başlayan dok san günlük dava açma süresi bir gün geçirildikten sonra dok san binahci günü açılmış olmasına dayanılarak ve şu gerekçeyle davanın süre aşımından reddine karar vermiştir : " Doksan günlük sürenin tesbitinde Resmî Gazetede yayı mlama günü de hesaba katılacağı şüpheye yer vermiyecek şekilde kesin olarak anlaşılmaktadır. Kanunun mutlak deyimle doksan günlük süre içine aldığı yayım gününü; bir günün 24 saat olduğusası üzerinden hareket ederek hesap dışı bırakmağa yer verilemez . "

Oysa Halkî Ketenoğlu'nun muhalefet serhinde belirttiği gibi" (90 gün sonr şartı müddetin tamam olması içineksiksiz olarak 24 er saatlik tam 90 gün geçmesinin icap ettiğini açıkca belirtmektedir. Aksi takdirde meçhul olan yayın saati mesai saatinin başında ise birinci gün 15, sonlarında ise 7 veya 8 saat olur ki, bu saatleri gün saymaya imkan yoktur. Kesirler daima kesirdir." Öte yandan Kanunların ve Nizamnamelerin Sureti Neşir ve İlanı ve Mesrutiyet Tarihi Hakkında Kanununa da karar aykırıdır. Bkz. Nebil Varuy, Anayasa Mahkemesinde Matematik Tartışılıyor, Eylem Der., 7.2.1966.

Sonrada n TIP'in kapatılmasına dayanak olacak Siyasi Partiler Kanunu Mart 1966'dan önce yürürlüğe giriyordu. Kanunun bir çok maddesiyle TIP Tüzüğü'nün çelişmesinden ötürü, Tüzüğü'nün değişmesi zorunlu olmuştur. Bu durumda Partinin önünde iki yol vardır : Ya aradan iki yıl da geçtiğine göre, Büyük Kongrenin, Tüzüğü'nün yürürlükte bulunan hükümlerine uyularak acele toplantıya çağırılması ve Kanunun gerektirdiği Tüzük değişikliklerinin Kongrede yapılması, ya da Kanunun geçici maddesinin verdiği yetkiyle Tüzüğü'nün Genel Yönetim Kurulunda Kanunun istediği biçime sokulması.

Muhalefetin dar kadrolu bir Büyük Kongrede daha etkin olabileceği hesaplanarak, Tüzük değişikliğinin Genel Yönetim Kurulunda yapılmasına karar verilmiş ve Genel Yönetim Kurulu Tüzük değişikliği yapmak üzere 12 Şubat 1966 günü İstanbulda olağanüstü olarak toplanmıştır.

Genel Yönetim Kurulunda iki görüş çarpışmıştır. Birinci görüştekiler, Tüzük değişikliğinin Siyasi Partiler Kanununun istediği ölçüde yapılması, bunun dışındaki değişiklik önerilerinin Büyük Kongrede ele alınması ve zaten kanunun Genel Yönetim Kuruluna bu oranda yetki verdiğini savunmuşlardır. Aybar ve Boran ise, Genel Yönetim Kurulunun Tüzüğü'nün tümünü değiştirmeye yetkili olduğunu ve Tüzüğü'nün tüm maddelerinin de-ğişebileceğini ileri sürmüşlerdir. Aren ise susmuştur. Sonuçta Merkez Yürütme Kurulunun 5 Şubat 1966 günlü oturumunda kabul ettiği değişiklikler, Aybarın Kurul üyelerinin yüzüne bakmaya lüzum görmeksizin kabul edildiğini bildirerek yaptığı oylama ile TIP Tüzüğü'ne girmiştir. Öyleki, ^{oylama ki,} ~~halkacı~~ Aybarın bu oylama biçimini protesto ederek toplantıdan ayrılmıştır.

İzmir Kongresinde karşı teze karşı, Büyük Kongrede dar delegasyonu savunan Aybar, Parti içindeki muhalefet eğilimlerinin gelişmesi karşısında Boran ile birlikte bu sefer, geniş delegasyon önerisini Genel Yönetim Kuruluna getirmişler ve kabul ettirmişlerdir. Tüzük değişikliği ile eskiden 1000 üye sayısı için 1 Büyük Kongre d elegeşi seçilirken, bu kez ora n yarı yarıya düşürü lmiş 500 üye için 1 Büyük Kongre delegesinin İl Kongrelerince seçileceği kabul edilmiştir.

Öte yandan parti -içi ve parti-dışı muhalefet gittikçe genişlemekte, etkinlik kazanmaktadır . Parti dışı muhalefet Yön Dergisindeki yazılarıyla Mihri Belli ve Erdoğan Başar t arafından yürütülmektedir; daha sonra da Mihri Belli et rafında örgütlen-gecektir. (9) Bu muhalefetin genel karakteri, teorik nitelikte olması ve Milli Demokratik Devrim tezini gelişt irmekte ve savunmasındadır. Parti -içi muhalefetin eleştirileri ise, parti yöneticilerinin Parlemantoya kapandığı ve part i içi demokrasinin yok ol-duğu noktasında toplanmaktadır. Günlük olaylara bağlanan eleştir iler, sistenleştir-riilmemiş, işçi ve sosyalist partilerin işlevi ve örgütlenme tezleri daha işlenmemiştir.

Aybar, önce parti-içi muhalefeti " Parti dışı çevrelerle bir ihtilat doğurma eğilimi " olarak nitelendirmiş ve parti kitlesini buna ikna etmiştir. Sonra muhale- fetin Milli Demokratik Devrim tezine karşı, başka bir alternatif olmamasından ötürü, " Milli Kurtuluş Savaşı ile sosyalizm , madolyomun iki yüzü gibidir " sözlerinde belirlenen parti hattını savunmuştur. Ve t epeden imceciliğe karşı çıkıyor ve ~~şöyle~~ 21 Ağustos 1966 günü Bak ırk öy İlçe Kongresinde şöyle diyordu:

" Sosyalist iktidarın temeli halka gerçekler bir bir anlatılarak ve halk arasında öncüler kazanılarak kurulur. Bir yeni 27 Mayıs'la sosyalizmin kestirmeden kurulabileceğini düşünenler varsa, bu kinseler hata içindedirler. Çünkü , halkımız (Os- manlı tipi Devlete) bir dönüşür diye, tepeden inme sosyalizm denemesine, hiç değilse pasif kalmak sureti ile, karşı koyacaktır. Bu takdirde de sosyalizmi başarıya ulaşı- tırabilmek için, gene halkın güvenini kazanmak gerekecektir ki, bu güveni iktidarda kazanmak, muhalefette iken kazanmaktan kat kat daha zordur. Böylece sosyalizmi kestir- meden kuralın diyenler yolu daha da uzatmış olacaklardır. Kaldı ki, halka dayanmadan iktidara gelen bir (ta kının) iktidarda kalmak kaygısı ile bir takım ta vizler ver-

(9) Mihri Belli'nin Yön Dergisindeki yazılarında kullandığı " E. Tüfekçi" insanının kendisine ait olduğunu Aydınlık Dergisinde açıklamıştır . Aydınlık Der., sayı 10, s. 323. Fakat bu durum , yazıların yayını sırasında da biliniyordu.

niyeceği de tenin edilemez.

Dâvâ, 1969 seçimlerine kadar Türkiye İşçi Partisini köylere yerleştirmektedir. 10 Ekim ve 5 Haziran seçimlerinde hemen bütün köylerden bize oy çıkmış olması, ortamın hazır olduğunu, mayanın tuttuğunu göstermektedir. Sırdan yanı sıra seçim varmışçasına çalışacağız. Yurdu karış karış dolaşacağız; dolaşıyoruz da. Halkımızla diz dize, göz göze konuşacağız; konuşuyoruz da. Ve 1969'da başa güreşeceğiz. Güzel günler uzak değildir. Daha da yaklaştırmak güzel günleri, elimizdedir. Tam la şimsiz, demokratik, sosyalist Türkiye'ye doğru; insanları, çocukların gülerak yaşayacakları güzel Türkiye'ye doğru ileri!" (10)

Bu coşkun sözleri, parti kitlesi içtenlikle alkışlanmasına rağmen, Genel Merkez muhalefetten ve yaklaşılan Büyük Kongreden çekinmektedir. Ve iki tedbir düşünülmektedir. Birincisi, Büyük Kongrenin delegasyon sayısını daha da arttırmaktır. Muhalefetin, geniş bir delegasyona kendini tanıtmaya ve tezlerini anlatabilmesi güçtür. Kongreye gelecek delegelerin büyük bölümü, yeni kurulan illerden gelecektir ve bu illerin çoğu Doğu illeridir. Doğu illeri ise, Ekinci ve arkadaşlarının etki alanındadır.

Bu nedenden ötürü 2-3 Temmuz 1966 günlerinde Ankara'da toplanan Genel Yönetim Kurulu idari yönden aşağıdaki tedbirleri öngörmüştür:

" Karar NO: 10

1) Büyük Kongrede delegasyon sayısını arttırabilmek için
a- Siyasi Partiler Kanunu çıkmadan önce Parti Gençlik Kollarına üye olmuş olan 18-21 yaş arasındaki aday üyelerimizin ve
b- Mahalli teşkilatın teskiye ettiği yeni aday üyelerimizin adaylık sürelerinin kısaltılması için Merkez Yürütme Kuruluna, yetkisini kullanmak üzere talimde bulunulmasına;

c- Henüz il teşkilatı kurulmamış il ve ilçelerimizin de Büyük Kongreye delege gönderebilmelerini tenin için çareler araştırılmasına."

Fakat aranan " çareler " bulunamayınca, Genel Başkan Tüzüğü'nün kendisine verdiği yetkiyi kullanarak TİP Büyük Kongresini " İkinci Büyük Kongrenizde teşkilatımızın daha geniş bir delegasyonla temsili imkanını hazırlamak üzere Tüzüğü'nün 10. maddesinde değişiklik yapılması konulu tek maddelik Gündenle 30 Eylül 1966 günü " Ankara İl Merkezinde olağanüstü toplantıya çağırılmıştır. Onsekiz oy farkıyla

Olağanüstü Kongrede Aybar'ın aşağıdaki önerisi, itiraf edilince kabul edilmiştir :

" Madde 10 - Büyük Kongre, partinin en yüksek organıdır. Kararları ilân olunur. Büyük Kongre, seçilmiş ve tabii delegelerden kurulur.

a) Seçilmiş delegeler : İl Kongresince seçilir. İl Kongrelerince seçilecek delegelerin sayısı şöyle hesaplanır :

Kongresini yapan il'e kayıtlı ve kimlik kartını onaylatmış ilk (500) e kadar üye sayısı için (4) sonra gelen her (200) e kadar üye sayısı için de (1) er delege o il'e kayıtlı üyeler arasından seçilir. Su kadar ki, ilk (4) delege dışında, üye sayısı ne olursa olsun, bir ilân çıkaracağı delege sayısı, o ilân çıkardığı milletvekili sayısını aşamaz.

İlçe teşkilatı bulunupta henüz İl Merkezi açılmamış illerde ;

1- Tek ilçeye mevcutsa, il'i temsilen kendi kongresinde,

2- Birden fazla ilçe mevcutsa, ilçe kongrelerinde seçilen il delegeleri,

Genel Merkez temsilcisinin çağrısı ile aralarında İl Kongresi mahiyetinde toplanarak, yukarıda yazılı oranlar içinde Büyük Kongre delegelerini seçerler."

Bu Tüzük değişikliğine Büyük Kongre delegasyonu, Partinin olanakları oranında son derece genişletilmiş oluyordu.

İkinci tedbir, Büyük Kongrenin muhalefetin yoğun olduğu İstanbul ve Ankara kentleri dışına taşınmasıdır.

2-3 Temmuz 1966 günleri toplanan Genel Yönetim Kurulu gündeminde " Büyük Kongrenin kesin toplanma günü, yeri ve gündeminin tayini "varır. Genel Yönetim Kurulunun genel eğilimi Büyük Kongrenin İstanbul ya da Ankara'da toplanmasıdır. Aybar'ın bu öneriye şiddetle karşı çıkmasına ve Merkez Yürütme Kuruluna yetki verilmesine istenene karşın Genel Yönetim Kurulu " II. Büyük Kongrenin 27-28-29-30 Ekim 1966 tarihlerinde, Spor ve Sergi Sarayı tutulabildiği takdirde İstanbul, aksi halde Ankara'da yapılmasına " karar vermiştir .

Oysa Genel Sekreterlik TİP İkinci Büyük Kongresini 20 Kasım 1966 günü Malatya'da Renkli Sinemada toplanmaya çağırması ve Kongre 20-24 Kasım 1966 günlerinde 49 il'de gelen 196 delegenin katılımıyla, bu yerde toplanmıştır.

3- TİP İKİNCİ (MALATYA) BÜYÜK KONGRESİ

Kongre un

TİP Genel Sekreteri Kuas'ın çoğunluğun/olduğunu bildirmesinin sonra tek aday olan Çetin Altan muhalefetin de oyunu alacak oybirliğiyle Divan Başkanlığına seçilmiştir.

Çetin Altan - Sayın Kongre delegeleri, şahsına gösterdiğiniz teveccühte emekçi halkın mutluluğu davasına hayatlarını adanmış bütün kalem işçilerine karşı bir

teveccühün ifadesini gördüğüm için, bunu sadece şahsımın değil fakat beyinlerinin ışığı ve yüreklerinin hissiye bu davayı basında desteklemekte olan, beyaz kağıt üstünde bu davaya hizmet etmekte olan bütün namuslu yazarlar adına saygıyla ve kıvançla karşılamaktayım."

Bu konuşmadan sonra, Başkan vekillikleri seçimi yapılmış ve başkan vekilliklerine işçi kesiminden Cemal Kırıl, İylab Başoğlu, işçi olmayan kesimden Adil Kurtel, Kemal Burkay seçilmişlerdir. İstiklal Marşının söylenmesinden ve saygı duruşundan sonra

Çetin Altan -"Efendim şunu arz etmek isterim: Başkanlık Divanı yalnız burada delegeliği kabul edilmişlerin delegelikleri ve söz haklarının makbuliyeti üzerinde durmaktadır.Çünkü daha evvel delege olanların itirazlarını başka mercilere yapmaları gerekirdi, Parti içinde. Burası onun çözüm yeri değildir."

Ve Delege sayılmayan İbrahim Balaban, delegelere ait oturma yerinden çıkarılmıştır.

Sürekli alkışlar ve bravo sesleri arasında kürsiye gelen Aybar Kongreyi açış konuşmasına şöyle başlamıştır:

Mehmet Ali Aybar -"Türkiye İşçi Partisinin ikinci Büyük Kongresini açıyorum. Bu vesileyle sömürüye ve sömürgeci düzene içerde ve dışarda savaşarak kaçıran bütün emekçilere minnet ve şükranlarımı arz ederim. Malatyanın konuksever halını derin saygı ve sevgiyle selamlarım. Davetlilerimize, basınımızın fedakar emekçileri Büyük Kongremize hoş geldiniz derim. Büyük Kongrenin delegelerini ve bütün partili kardeşlerimi içten sevgi ve saygı ile selamlarım.

Birinci Büyük Kongremizden bu yana Dünyada ve Ülkede pek çok olaylar oldu. Bu olaylar dışarıdan, yüzeyden bakılınca birbirleriyle gelişen bir manzara gösterir. Ve tarih felsefesi ile işleri tahlile çıkarmış olanlar, bu olayların gelişen manzarasından hatta umutsuzluğa kapılabilirler. Gerçekten 964 yılından bu yana, Dünyanın kaderi üzerinde kötü ağırlığını dururan ~~birçok~~ Amerikan emperyalizmi dünyanın her tarafındaki saldırılarını şiddetlendirmiş, arttırmıştır. Kimi yerde el altında içerden, kimi yerde silahlı kuvvetlerini pervasızca mazlum milletler üzerine salarak hegemonyasını dünya üzerinde tesisi için son gayretlerini sarfetti."

Aybar'ın bu konuşması özet olarak yayımlanmıştır.(8) Konuşmanın özette yer almayan ~~bölümünde~~ Aybar'ın Milli burjuvazi, Türk Sosyalizminin, emperyalizmi ve emperyalizminin demokratik yollardan kurulması meseleleri üzerine şöyle demişti

"Geniş cephe konusunda yeni nazariyeler çıkıyor. Mesela deniliyor ki, zamanımızda milli kurtuluş savaşları emperyalistlere karşı yapılır, emperyalistlerin ortığı içerdeki ortağı olan kompradorlara karşı yapılır, gene emperyalistlerin ortağı olan büyük toprak sahiplerine karşı yapılır. Bunların dışında kalanlar da bir milli cephe kurarlar. Arkadaşlar, bu cephenin içine milli burjuvazi denilen bir unsur da katılmak istenmektedir. Başka memleketlerde milli burjuvazi vardır, yoktur; bunu burada tartışmayacağım. Milli burjuvazi denilen burjuvazi kanadının da, özellikle sanayiye yatırım yapan, bundan ötürü de kuruluşu itibarıyla emperyalizme ve kompradorlara, toprak ağalarına kendi varlığı itibarıyla karşı olan kesim anlamına geldiğini belirtmek isterim. Türkiyede acaba bu nitelikte bir burjuvazi vardır mı? Türkiyede, dikkat edilsin ki, sanayiciler genel olarak dış yardım mekanizmasından yararlanmaktadır. Hatta bu iş için ayrıca bir banka da kurulmuştur. Sanayi Kalkınma Bankası. Demek oluyor ki, Türkiyede sanayicinin müstakil sanayici olduğunu farzetmek istenmektedir. Böyle bir zümrenin mevcut olduğunu kabul etssek bile, şu demin arz ettiğim dış yardım mekanizması vasıtasıyla, o da emperyalizmin emrine girmekten geri kalmıyor. Türkiye gibi, mali sermayesi kıt olan bir memleket sanayici, ister istemez krediye muhtaç. Bu kredi kendisine emperyalist politikaya mutavakat ettiği ölçüde verilecektir. Bundan ötürü daha derinlemesine gitmeden, Türkiyenin kurtuluş mücadelesinde, milli burjuvazinin de yeri olduğu hususunda ileri sürülecek fikirleri, çok ihtiyatla telakki etmek lazım geldiği kanaatindeyim. Aybar emperyalizme karşı mücadelesini, sosyalizm için mücadeleden ayrılamayacağını söyledikten sonra: konuşmasına şöyle devam etmiştir @

"Türk sosyalizmi, bizim kendi şartlarımız ve kendi tecrübelerimize göre, bazı nitelikler kazanmıştır. Türk sosyalizminin bu nitelikleri bağımsızlık ve halkçılık ilkelerine sıkı sıkıya bağlıdır. Dış politikada milli kurtuluş mücadelesi vermiş bir millet olarak bizim sosyalizminiz de kesinlikle bağımsız bir nitelik taşır. Şüphesiz bütün devletlerle münasebet kuracağız ama, bu münasebet-

(8) Aybar'ın Malatya Kongresini açılış konuşmasının özeti için bkz. Aybar, a.g.e. s.498-503.

lerde daima Türkiye'nin bağımsızlığını, halkımızın menfaatlerini öp planda, göz bebeğimize gibi koruyacağız.

Nerede sömürülen halklar, sömürücülere karşı mücadele yaparlarsa, nerede bir masum millet milli bağımsızlığı için ayaklanmış olsa, biz onları sonuna kadar ve gücümüzün yettiği kadar destekleriz, onlarla beraber oluruz. Ama sosyalist hareketlerle TİP, organik bağlar kurmak bizim için duymayız. Çünkü sosyalist hareketler, milletterarası planda sosyalist hareketler içinde çalışmak için bile herşeyden evvel, bağımsızlığımızı ön planda tutmak, kiskançlıkla savunmak lazım geldiğine inanırız. Türkiye İşçi Partisi'nin kendisinden evvel Türkiye'de kurulmuş sosyalist partilere ve hareketlere karşı da tutumunu kesinlikle belirtmekte fayda buluyorum. Hiç şüphesiz ki, Türkiye İşçi Partisi 56 yıllık bir geçmişi olan Türkiye sosyalist hareketinin sonuncu halkasıdır. Ve ona tarih planında bağlıdır. Ve onun tarih planında bir sonucudur. 56 yıllık bu sosyalizm hareketi ve birikimi olmasaydı, şüphesiz Türkiye İşçi Partisi bu nitelikte bir parti olmazdı. Ama zaten bu muhal bir şey. 56 yıl evvel Osmanlı Sosyalist Fırkası kurulmuşsa, o kuruluş esasen zamanın objektif şartlarının bir neticesi olmuştur. Ve o kuruluştan sonraki kuruluşlar gene zamanın ve tarihin getirdiği şartların birer neticesi olarak gelişmişlerdir. Bundan ötürü tarih planında mütala edildiği zaman, bir teselsülün mevcudiyeti aşıkardır. Ama bu teselsülü, bizden evvelki partilerle organik ve kişisel bir bağ şeklinde anlamak, bugün Türkiye'deki gelişen sosyalizm hareketini temelinden baltalamak olur. Ve esasen böyle bir hareketin Türkiye İşçi Partisi içinde belirmesine de müsaade edilemez. "

" Türkiye'de uzunca bir süreden beri oluşan ve gelişen demokratik bir hayat tarzını dikkate almak icap eder. Türkiye'de oy usulü 1877'den beri uygulanmaktadır. Ve hele 1950 seçimlerinde halkımız oy hakkına hamusu gibi sahip çıkmıştır. Binaenaleyh Türkiye'de demokratik bir yolla sosyalizmi kurmak imkan ve şartları fazlasıyla mevcuttur. Halkı örgütleyerek, halkın yüz yıllık tecrübelerinden yararlanıp biz de bilgimizi bu tecrübelerle karşılaştırarak halka sunmak, halkın anlayacağı şekilde sunmak vazifesini yerine getirebilirsek, emîn olunuz ki, Türkiye'de sosyalizm demokratik bir şekilde yani büyük halk kitlelerinin katkısıyla ve ağırlığı ile kurulacaktır.

Büyük Kongremizin bütün bu konularda, çalışmalarıyla arkadaşlarınıza ışık tutacağından eminim. Güzel günler uzak değildir. Sosyalistler bunu gönül ferahlığı ile istemelidirler. Türk halkı haklarına ve hürriyetlerine sahip çıkmıştır. Ve giderek sosyalistçe sahip çıkmasını bilecek ve başaracaktır.

Hepimize başarılar dilerim. "

(Sürekli alkışlar)

Ayba r'ın konuşmasından sonra, muhalefet delegelerin söz hakkının kısıtlanmaması için bütün dilek ve tekliflerin sözlü olmasını içeren bir gündem değişikliğini savunmuştur. Teklifin Siyasi Partiler Kanununa aykırılığından ötürü reddinden sonra, gündem kabul edilmiş, Tüzük Tadil Komisyonu, Hesap etlik ve Bütçe Komisyonu ve Teklif maddeler Komisyonunun yediser kişiden kurulması kabul edilmiştir.

Başkan, kongreye gelen telgrafları geliş sırasına göre okutacağını belirterek ilk telgrafı okutmuştur. Bu telgraf CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'den gelmiştir: " Mala tyada başlıyan Büyük Kongrenize başarılar diler saygılar sunarım. "

Daha sonra Çalışma Raporunun okunmasına geçilmiştir (9)

Çalışma Raporundan sonra okunan Mali Raporun "açıklama" bölümü TİP 'in mali portresini vermektedir :

" 1 Şubat 1964 ile 31 Aralık 1964 devresinde kapsayan süre içinde Partimiz çok dar mali imkanlarla çalışmak mecburiyetinde kalmıştır. Bu süre içinde faaliyetimizin büyük bir kısmı Genel Merkez kirasının sağlanmasına hasredilmiştir. Genel Merkezin kirası için 11 ay içinde ödenen 23 600.- TL sı, 1964 yılına ait kira bedeli ile , bina sahibine geçmiş yıllardan olan borcumuzdu. 1964 yılında bütün kira borçlarımızı ödiyerek seneyi borçsuz kapattık. Ancak şunu derhal söylemeliyiz ki, yıllık 43 041 .59 liralık gelirin hemen hemen yüzde ellibeşi kirayı karşılamıştır. Geri kalan fonlarla

(9) TİP Genel Merkezi, Çalışma Raporu, 20-24 Kasım 1966 Mala tyası, Acar Basımevi, İstanbul, 1966.

Genel Merkezin PTT, temizlik, ısıtma, kırtasiye v.s. giderleri karşılanmıştır. 1964'de Genel giderler için harcanan 16 441.59 TL'si yaklaşık olarak ayda 1 400.- lirayı tutmaktadır ki, bu rakam gerçek ihtiyacımızın çok altında kalmıştı.

Gelirler ise, 27 761.58 TL sı bağış ve 11 555.34 TL sı üyelere alınmış borç paradan müteşekkildir. Kısacası bu ilk devrede bağış, program satışı ve konser gelirleri ile elde edilen panalarla kiramız karşılandı. Üyelerimizden aldığımız borçlarla cari giderlerimizi karşıladık.

1 Ocak 1965-31 Ocak 1965'i kapsayan sürede daha geniş gelir kaynakları bulmamıza rağmen yine de büyük sıkıntılarla karşılaştık. Genel Merkezin kirasını karşılayabilmek için bağış toplanmasına hız verdik. Diğer taraftan da Mart ayında açılan bir resim sergisi ile ilk anda yaklaşık olarak 4 000 TL sı kadar para toplanarak partinin seçim hazırlıklarına girişildi. Bundan başka muhtelif il ve partililerden gezi fonu olarak 2 000.- TL sı kadar para topladık. Milletvekili seçimleri dolayısıyla adaylardan tahsil edilen para ve yurt çapında giriştiğimiz bağış kampanyası Haziran - Aralık ayları arasında 136 120.32 TL sı sağlamıştır. Bu bağışların içinde, partiye hibe edilen otomobilin gümrük resmini ödemek için Ankara'da toplanan 10 000.- TL sı dahildir. Bağış olarak da diğer kaynaklardan 25 447.25 TL sı toplanmıştır. Ekim 1965 seçimlerinden sonra Milletvekillerimizin özel aidatları partinin önemli bir gelir kaynağı olmuştur.

1965 yılı içinde ancak 8 750.- TL sı kira ödemiştir. Genel Merkez Mayıs ayına kadar Merkez Binasının kirasını ödedikten sonra Haziran ayından itibaren Genel Merkezin kira bağış kaynaklarını İstanbul İline devretmiş ve kira İstanbul İli tarafından ödenmiştir. Haziran ayına kadar normal seyirini takip eden Genel Merkez giderleri seçim propaganda faaliyeti ile beraber yıl sonuna kadar 132 962.31 TL sine yükselmiştir. Yaklaşık olarak seçim devresinde yapılan giderler, 110 000.- TL sı civarındadır. Yıl sonuna doğru Genel Merkez Parti teşkilatı için muhtelif evrak ve defter baskısına girişmiş ve bu giderler 20 000.- TL sından fazla olmuştur. Ayrıca seçim kampanyası süresince muhtelif illere 8 670.- TL sı yardımda bulunmuş ve geçen yıllara ait borçların bir kısmı için de 11 638.- TL sı verilmiştir.

Bulduğumuz yıl içinde parti gelirlerinin büyük çoğunluğu Milletvekillerinin ve Senatörün ödediği özel aidattır. Gelirlerin yüzde altmış yedisini bu fasıldan karşılanmıştır. Haziran ayında girdiğimiz kısmi senato seçimlerinin finansé edebilmek için Partimiz muhtelif şahıs ve müesseselere 28 544.45 TL sı borçlanmıştır. Aynı devre içinde muhtelif üyelere 6 000.- TL sı kadar avans para alınmıştır. Bu devrede Partimiz normal bağış geliri 12 405.50.- TL. sine düşmüş, rozet, broşür ve kitep satışından 5 631.95 TL sı seçim kampanyası süresince muhtelif illere 5 250.- nakti yardımda bulunmuştur.

Genel seçimlerden buyana Partimiz bağış toplamakta güçlük çekmektedir. Gerek üyelere, gerekse Parti senpatizanlarından eskisi gibi kolayca bağış toplamak mümkün olmamaktadır. Bunun başlıca nedeni üye ve senpatizanların genel merkez giderlerinin senatör ve milletvekili aidatları ile karşılandığı zehabına kapılmalarıdır. Oysa bu günkü durumda bu fasıldan yıl içinde ancak 90 000.- TL sı elde edilecektir (Aralık / Ocak / Şubat 1967 dahil) 10 aylık devrenin tüm giderleri 100 540.65 TL sine yükselmiştir. Bunun 50 000 TL. sı Haziran seçimlerinde harcanmıştır. Yıl içinde ancak 10 500.- TL sı kira ödenebilmiştir. İstanbul İli Genel Merkezin kirasına gereken yardımı yapmamakta ve halen merkezin 4 aylık kira borcu vardır. Günlük giderleri karşılayabilmek için Genel Merkez Milletvekillerinden ve diğer Merkez üyelerimizden avans almak zorunluğunda kalmaktadır. "

İ k i n c i g ü n :

Okunması bitmiş olan Çalışma Raporu hakkında açılan görüşmede, ilk konuşmayı bir gün önce söz alan Burhan Cahit Ünal yapmıştır.

Burhan Cahit Ünal - " Büyük Kongreyi saygı ve sevgiyle selamların. Dün dinlediğiniz Genel Merkezin çalışma Raporu üzerinde konuşacağım. Genellikle olumlu bulduğum bildirir, menleket ve dünya meselelerine aydınlatıcı ışık tuttuğunu belirtirim. Bu arada bazı noktalara değinmek istiyorum. Bu noktaların başında, geçen seçimlerde elde ettiğimiz başarı gelir. TİP 200 000 oy almıştır. Aldığınız bu oyların anlamı, Türkiye tarihinde ilk defa olması hasabıyla çok derindir. Teşkilatımızın çektiği güçlükleri ve bu teşkilatın bu oyları almak için katlandığı fedakarlıkları, Raporde belirtildiği gibi düşünürsek, kazandığımız onaltı sandalyenin anlamını daha iyi anlayabileceğimizi düşünürsek, biz bu oyları altı partiden biri olarak almamızın tesadüf eseri olarak gelmediğine, biz hakın çevrelerin boş partisine karşı çıktığımız için bu oyları aldığımızı ve neden geldiğini ve neden bize geldiğini iyi anlamak lazım. "

" Oy ka ynağınız köylüler, işçiler ve ara tabakadır. Aldığımız oyların büyük kısmını köylüden gelmiştir. Çok küçük bir kısmı işçiden ve nisbeten önemli bir kısmı ise, ara tabakalardan gelmiştir. Neden köylüden oy aldık. Çünkü ağaların baskısı

ndan kurtulmuş bir köylü kitlesi varda, ondan dolayı ağaların karşısına çıkan bir parti olarak, köylüden oy aldık. Geri kalmış bir ülkede, köylü kitlesi sosyalizmin ordusudur. Geri kalmış bir memlekette, kapitalist olmayan, sosyalizme yönelmiş bir düzeni bulmak için, mutlaka köylüye dayanmak mecburiyetindeyiz. Çünkü geri kalmış bir memlekette, özellikle, işçi sınıfı yoktur. İşçi demek bir memlekette köyden yeni çıkmış, hatta bir eli köyde, senenin bazı ayları köyde bazı ayları şehirde geçen ve dolayısıyla köyden ayrılmış sebebiyle, köydeki küçük hayat seviyesine nazaran daha iyi bir hayat seviyesine erişmiş insandır. Yani kendi durumunu, küçük şartlarına göre değerlendiren bir insandır. İşçimiz buna göre kendi hayat problemini çözmüştür. Köydeki bir yıllık ücretine yakın bir ücreti, şehirde bir ayda almaktadır. Ağırlığında çok iş bulmanın kıvançlı olduğunu dedir. Bu itibarla seçimlerde oyların nereden geldiğini değerlendirirken, Partimizin işçilerden az oy almasının sebebi, bu kütlenin henüz kendi bilincine, kendi sınıfının bilincine, kendi sınıfının meselelerinin bilincine varmamış olma sıradır."

"Esnaf ve zanaatkarlar geri kalmış bir ülkede politik bakımdan çok dinamik bir tabakadır. Bu gün beş partinin ve TİP'in taşra teşkilatlarına bir göz atarsanız, hayli faal olduklarını ve bu altı partinin işlerini yürüttüklerini görürsünüz. Esnaf ve zanaatkarlar gelişerek, hakin çevrelerin partilerini bırakmışlar ve bizim saflarımızda en önde yer almışlardır. Hakin çevrelerden, onların ideolojik nüfusundan kurtulmuş bir kütlenin var olması başka bir şey, bu kütleye sahip çıkmak başka bir şeydir. Esnaf ve zanaatkarların dertleriyle, her şeyleriyle ilgilenmediğimiz halde saflarımıza katılmış ve katılmaktadırlar. Çünkü bu tabaka sermayeye karşıdır. Bu tabaka gerek ham maddesini sağlarken, gerek malını satarken hem alıcı, hem satıcıta sermayenin tesiri altındadır. TİP'in büyük sermayeye karşı olduğunu bildikleri için Partimize gelmişlerdir. Çünkü TİP programında sigortacı lığı, bankacılığı, büyük müesseseleri, dış ticareti devletleştirilecektir. Sosyalizme yönelmiş kapitalist olmayan bir düzende berber, bakkal devletleştirilmeyecektir. Bunu bildiği için esnaf ve zanaatkarlar saflarımızdadır."

"Memur, subay, gençlik; bu tabaka siyasi tarihimize 1839'dan beri bütün ilerici hareketlerin, bütün demokratik hareketlerin, bütün anti feodal ve anti emperyalist hareketlerin yöneticiliğini yapmış bir tabakadır. Bir toplumsal parti olarak tarihimizin bütün ilerici hareketlerinin sahibiyiz. Bu ilerici hareketleri yapanlar, o hareketleri terk etmiş olsalar dahi ve o hareket sosyalist muhtevada olmamasına rağmen, gerici tutucu, emperyalist çevrelere karşı savunuruz. Ve çalışma raporunda belirtildiği gibi, anti emperyalist ve anti feodal her çevreyle işbirliği yapmağa hazır olduğumuzu tekrar ilan ederiz. Ve işbirliğine hazır olduğumuzu ilan ederken, bu ilerici hareketlerden hiç bir zaman sosyalist bir muhteva ve metod talep etmiyoruz."

Suat Aksoy - "Burhan Cahit Arkadaşımızın da işaret ettiği gibi, Çalışma Raporunda bizim en büyük o y kaynağımız olan ve en büyük dayanağımız olan köylü kütlesine nasılesek gereken yer ayrılmamıştır. Söyliyebilirim ki, köylüler sosyalizmin ordusudur. Az gelişmiş ülkelerde işçi sınıfının gerekli bilince ulaşmamış olması ve sayıca da az olması, köylülerin tarihi rolünü daha da arttırmaktadır. Şüphesiz sosyalist hareket, muhteva ve metod bakımından bir işçi hareketidir. Ve bunu programın başında TİP, işçi sınıfının tarihe ve biline dayanan öncülüğü altında, köylülere, esnafa, küçük zanaatkara dayandığını belirterek bildirmiştir. Yani TİP bir kitle partisi ve bu kütlenin içinde de sayıca en çok olan köylülerdir. Bizim en büyük o y kaynağımız ve en büyük desteğimizi teşkil eden köylülerin bir maddi ve bir de manevi talebi vardır:

Köylünün maddi talebi, işlediği toprağın mülkiyetine sahip olmak, gerekli kredi ve teknik yardım görmek. TİP Programında bu konu gerçekçi bir yoldan ele alınmış ve çözümlenmiştir. Bu doğru program ve doğru uygulanış sayesinde köylü kitleleri toprak ağalarının nüfuzundan kurtulma yoluna girmiş veya kurtulacakları hakkında bir umut ışığı belirlemiştir. Köyden aldığımız oylar bunun açık delilidir ve bu manayı ifade etmektedir.

Köylümüzün manevi talebi dinine hürmet gösterilmesidir. TİP yurttaşın vicdani ve dini hürriyetine içtenlikle saygılıdır. TİP gericilikten dini inancı değil, hakin sınıfların ekonomik çıkarları icabı, yani maddi ve manevi sömürülerini devam ettirebilmek için, toplumun gelişmesini engelliyen bütün tutucu davranışları anlar. Partimizin programında din konusu da olumlu bir şekilde ele alınmış, fakat toprak davasında olduğu kadar ayrıntılı bir şekilde göstermemiştir. Büyük Koşulların bu konuda alacağı bir karar köylümüzün manevi talebine bir deva bulacaktır.

Partimiz teşkilatı içinde vatansever, milliyetçi, aydın, devrimci, ve bu nitelikleri itibarıyla anti emperyalist ve anti feodal din adamları vardır. Ve bunu da sevinçle karşılarıyoruz. Çünkü TİP bir kitle partisi olarak, programının ve Anayasasının öngördüğü refokları destekliyen herkese saflarını açık tutmaktadır."

"Gerek CHP ve gerekse AP laiklik ilkesinden dinin devlet işlerine, devletin de din işlerine karışması gerektiğini anladıklarını söylediler. Bu batıdan aktarılmış teröüne bir tariftir. Bilindiği gibi, batıda laiklik ilkesi katolik kilisesinin devlet işlerine müdahalesine bir son verilme için kabul edilmiştir. Oysa bizde, laiklik ilkesinin dinin devlet işlerine karıştırılmaması yanında, devletin de din işlerinin yönetimine kemalist, devrimci bir anlayışla, anti feodal anti emperyalist bir anlayışla karışması gerektiğini kabul etmek icap eder. Bu anlayış Anayasamızda da belirtilmiştir."

Mirza Doğan- " Ben kalaycıyım ve Diyarbakırda on iki esnaf derneğinin başkanıyım. Esnaf biliyorsunuz, köylü ile temastadır, topluncu aydınla temastadır. Akgama kadar herkeze propoganda yapar. Partimizde işçinin, topraksız köylünün olduğu gibi, esnaf ve zanaatkarında bir yeri, bir kont enjani olmalıdır. Yapılacak Tüzük değişikliği ile esnaf ve zanaatkarlara parti teşkilatında mesela Genel Yönetim Kurulunda belli bir yer bir kontenjan tanınmalıdır ki, onlarında bir yer i olsun, bir söz ü olsun. "

Ruşen Aslan - " Sosyalist bir parti üyeleri için aynı zamanda bir okuldur. Onun için TIP aktif gücünün önemli bir kısmını, özellikle üyeleri ve halkı eğitmeye harcamalıdır. Türkiyede sosyalizmi kurmak iddeasındayız. Sosyalizmi nasıl kuracağız? Programımız bunun cevabını halk kitlelerini, eğitmek ve aydınlatmakla olacağı cevabını vermiştir. Denebilir ki, Ankara ve İstanbul gibi büyük merkezlerin haricinde, hiç bir teşkilat sosyalist eğitimden faydalanmamaktadır. Ankara ve İstanbulda da eğitmek, bir kaç konferans vermekten ileri gidemiyor. Verilen konferansları izliyen kişiler de beken hemen aynı kişilerdir. Biz en çok önem verilmesi gereken komuya en az önem veriyoruz. Eğitmeyi ve eğitilmeyi sosyalizmi Türkiyede yalnız İstanbul ve Ankara kuracakmış gibi, Ankara ve İstanbulun dar çerçevesine sınırladık. Halkımız sosyalizmi benimsemediği için değil, sırf CHP 'den kurtulmak için AP 'ye oylarını vermektedir. CHP ile aramızdaki farkı halka anlatmalıyız ve en az AP kadar karşımızda olan bu partiyi de tenkit etmeliyiz. "

Faik Güneş - " İlk konuşan ve Partinin Bilim Kurulunda üye olan arkadaşımız, Partinin genel niteliğine şöyle değindi. Arkadaşımız TIP her şeyden önce bir kitle partisi dedi. Öncelikle ve kesinlikle bilelim ki, TIP bir doktrin partisidir. TIP kitle partisi değildir arkadaşlar. "

Şükran Kurdakul - " İstanbulda Kadıköy İlçe Kongresinde, sonra da İstanbul İl Kongresinin bana yüklediği seçimlerde genel merkez kontenjanlarının, yalnız tasrih edeyim, liste başlarının, artık oyların değil, liste başlarının tanzimi komusundaki görüşlerimi arz edeceğim. Görevim. Ben bunları söylediğim için arkadaşlarım beni delege gönderdiler buraya.

Biz Türk halkından oy istiyoruz. Programımız, planımız açıktır, oyla iktidara geleceğiz. O zaman oy almanın şartlarını Türk halkının iradesine zarar vermeyecek şekilde yerleştirmek mecburiyetindeyiz. Merkez kontenjanını % 5 oranında küçültmek hakkı veren Siyasal Partiler Kanununun Türkiye İşçi Partisine eleştiriye uğradığını belirtmek isterim. Biz tabandan yukarı doğru kurulmuş bir partiyiz. Binaenaleyh tabanın her türlü iradesine, istemine seve seve razı olmak mecburiyetindeyiz. İstanbul Kongresinde de söyledim. Burada da tekrar etmekten büyük şeref duyuyorum. Yalnız başkanımız Mehmet Ali Ağar arkadaş İstanbulda 80 seçimlere katılmıştır. Merkez Yürütme Kurulu üyesi olan arkadaşlarımız hep burada. Onlar da teşkilatlarına güvenecekler. Teşkilat da onlara güvenecek ve dilerse teşkilat kendi iradesiyle liste başlarına getirecektir. Oysa Merkez yürütme kurulu üyesi arkadaşlarımız onda dokuz oranında kendilerini liste başlarına tayin ettiler. Nerelere tayin ettiler Ankaraya birinci ve ikinci olarak. Ankarada teşkilatın seçtiği liste başı, Genel Yönetim Kurulu üyesi, kol emekçisi İbrahim Çetin. İzmir teşkilatının seçtiği aday, Genel Yönetim Kurulu üyesi, kol işçisi Rahmi Eşizhan. Kendilerini tayin eden arkadaşlarımızın parti içinde çalışmadıklarını söylemek istemiyorum. Yanlış anlaşılmasın. Cemal Hakkı beyin partimize emeği çoktur ama milletvekili olma vasfı meydanlarda da konuşmayı icap ettiren bir şeydir. "

Başkan - Sayın Hatip şahsiyet yapmamanızı rica ediyorum. "

Şükran Kurdakul - " Hayır ağendim şahsiyet yapmıyorum. Kurama bağlı pratik meselelerden bahsediyorum. "İzmir yanılmıyorsa İstanbul teşkilatından hemen sonra kurulmuş bir teşkilattir. Toplumcu bir anlayışla mevcut olan bir teşkilattir. Uzun süre Mehmet isimli haftalık bir gazete çıkarıldı. Aldığımız oyların oranı 3.92 'dir. Karsda işçi sınıfı yoktur. Ne zaman örgütlendik bir ilçe olara k seçimlerden dört ay evvel. bütün teşkilat olara k 15-20 gün evvel. Aldığı oy oranı 5.95 izmirden yüzde elli fazla. Merkez kontenjanı kaldırılсын diyemeyeceğim. Başka etkenler olabilir. Ama temel ilke adayın, bölge a da yıl olmasıdır. "

Kemal Barakay - " Türkiyede sosyal yapıyı iyi değerlendirmiş değiliz. Sınıf meselesinin yanı sıra, Türkiyenin sosyal ve politik hayatında etkisi olan bazı sosyal yapı özellikleri ihmal edilmiştir. Örneğin seçim aralarında gittiğimiz yerlerde halka sınıf meselesini anlattığımız zaman, onlar sınıf meselesinin ötesinde bir takım meselelerle karşımıza çıkıyorlardı. Geleneksel etkilerin basınıncından kurtulmuş olmadıkları için halka direkt olara k sınıf açısından inemeyiz. Elbette bütün meseleleri sınıf açısından değerlendirmek gerekir. Ancak propogandalarımızda halkın hala geleneksel etkilerden kendilerini kurtaramadığı gerçeğini de gözden uzak tutmamalıyız. Biliyorsunuz son bir iki sene içerisinde Türkiyede meshep dalgaları gün ışığına çıkmıştır. Daha belirli bir hale gelmiştir. Bir kısım çevrelerde bu duygular tahrik ve istismar edilmiştir. Biz Türkiyede meshep kavgasından yararlanacak insanlar değiliz. Ancak hakim çevrelerin bu muhustaki faaliyetlerini de çok iyi bilmeliyiz ve değerlendirmemiz gerekiyor. Hakim çevreler bilhassa toplumcu hareketin gelişmekte olduğunu görerak, tekrar bu

yolda faaliyetlerini arttırmışlardır. Bilhassa uyanık halk kitlelerinin TİP saflarında toplanması endişesiyle, halkı bir takım siyasi birlikler yaratmaya veya bu birliklerin çevresine sokmaya, onların duygularından yararlanarak, bunu yapmaya yönelmişlerdir. Bu partinin adını veremeye lüzum yok. Yeni kurulan bir parti. Ve bir çok yerlerde kurulmasını yaparken, amaçlarını belirtirken, bilhassa TİP ile mücadele etmek istediklerini söylüyorlar. Arkadaşlar, biz bütün ezilen kitlelerin, meselelerinin muaffak olan toplu hareket içerisinde halledileceğine inanıyoruz. Madem ki hakim çevreler halkın dini duygularını istismar ediyor, halkın bu özelliklerinden kendi ölçülerinde yararlanıyor, o halde biz de toplumcu bir parti olarak halkın bu meselelerini ~~çözmek~~ durumundayız. Bu meseleler, toplumun özgürlüğü ile ilgili ise, o zaman bu bizim için parti menfaatinin de ötesinde bir mesele oluyor. Partimiz programında, temin bahsettiğim meshep kavgalarına yer verilmemiştir. Halbuki bu, geçirdiğimiz dönemin, önemli olaylarından bir tanesidir. "

Vahap Erdoğan - " Ben daha çok bininci derecede önemli bir problem olan antiemperyalist savaşın Türkiye İşçi Partisine anlayışını belirtmeye çalışacağım. Bana kalırsa partimiz bu konuda oldukça yanlış yorumlara doğru gitmektedir. Bu tarihsel anda bu tarihsel çizgi üzerinde yapılacak bir hata ilerdeki antiemperyalist mücadelenin saf-halarının başarıya ulaştırması bakımından çok önemlidir ve büyük bir sorumluluk taşıyacaktır. "

" Türkiyemizi geri kalmış ulusların antiemperyalist mücadelesi içinde mütala etmek gerekir. Türkiyenin önündeki ilk adı m. doğrudan doğruya Milli Demokratik Devrimdir. Milli Demokratik Devrim demek "

Behice Bora n - " Zaten Yön'e yazmıştı efendim konuşmasını "

Vahap Erdoğan - " Evet Yön'e yazdım. Yön'e yazmak günahım "

Başka n - " Karşılıklı konuşmayın efendim "

Vahap Erdoğan - " Laf atı yorlar efendim. "

Başkan - " Siz de laf atmayın efendim. Susunuz. susunuz efendim, devam ediniz "

Vahap Erdoğan - " Milli Demokratik Devrimin tebliği sudur. Bunu arkadaşlar çok iyi anlamak zorundayız. Milli Demokratik Devrim (anlıyoruz, anlıyoruz sesleri) niçin müdahale ediyorsunuz. "

Başka n - " Karşılıklı konuşmayın efendim. "

Vahap Erdoğan - " Milli Demokratik Devrim, klasik burjuva demokratik devrim anlayışından çok farklıdır. Bunu ayırmak zorundayız. Demokratik Devrimin tabanı, doğrudan doğruya, ~~sırt~~ 19. asrın, evet 18., 19. asrın niteliğini taşıyan ve içinde burjuvaziyi taşıyan ve etrafında işçi, köylü, diğer kitlelerin sürüklendiği ve başarıya ulaştırdığı bir devrimdir. Bu devrimin üzerine kapitalizm kurulmuştur. "

Başka n Sayın hatip, sözlerinizin Çalışma Raporu ili hiç ilgisi yoktur. İki dakikanız var "

Vahap Erdoğan - " Efendim, ben antiemperyalist savaş belirtmek istiyorum. Çalışma Raporuna baktım. Bu konunun yanlışlığına ... "

Başkan " susunuz efendim karşılıklı konuşmayın. Burada Divan gerektiği zaman müdahale eder. "

Vahap Erdoğan - " Başkan bey müsaade ediyorlar konuşmaya, müdahale ediyorlar "

Başkan - " Hayır efendim. Konuşun. "

Vahap Erdoğan - " Sınıflar imiş hakim olamazlar. Partimiz antiemperyalist savaş ortaya korkunç antiemperyalist ve anti kapitalist bir savaş olarak ortaya koymaktadır. Oysa ki anti kapitalist savaş, feodalizme karşı olan bir savaş değildir. Feodal düzen Türkiyede toprak ağaları tarafından temsil edilmektedir. Milli Demokratik Devrim ise, anifeodal ve antiemperyalist bir devrimdir. Yaşar Kemal. "

Yaşar Kemal oturduğu yerden ayağa kalkarak - " Efendim "

Başka n - " Karşılıklı konuşmayın efendim. "

Yaşar Kemal - " Konuşma ulun... "

Vahap Erdoğan - " Sus ... "

Başkan - " Ayrıdır, ayıp. Oturun bekayın. Oturun lüt fen, sınırlarını hakim olun. Bu şekilde konuşulmaz kürsiden aşağı inin efendim. "

Vahap Erdoğan - " Burada konuşacağım. Burada konuşurmazsınız, bir yazı yazınca bozguncu addediliriz. "

(Ya lan yazıyorsun, yalan sesleri ... "

Başkan - " Arkadaşlar bu şekilde devam edilemez. Başkanlık Divanı oturum u kapatmıştır. "

Oturum yeniden açıldıktan sonra Başkan - " İhtarlar rağmen ister laf atmalarda, ister cevaplarda bulunan bütün üyelere aynı şekil tatbik edilebilir. Bir tarihin hamurunu yoğururken, çeşitli kıskartmalar veya yan ve dolaylı yollardan, yapılan bir takım sabotajları kendi içinde eritemez ise, burada bizim zaten çözülmesi gereken bir çok problemlerin üstesinden gelinemez. Her şeyden evvel bir parça soğukkanlı olmak ve Divan a itimat etmek gerekir. "

Sevime Özgünler - " Parti içinde gerekli tenkit ve serbest tartışma ortamı ya-
ladığı Genelge ile daha da daraltılmıştır. Belki üye arkadaşlarımız bu 140
sayılı Genelgeyi bilmezler. Bize İstanbul İl Kongresinden evvel geldi. Bizim Tüzük an-
laşımımızla, Tüzüğü n 20.maddesini anlayışımızla çelişme halindeydi bu Genelge. Bu Ge-
nelegeye göre, bizim İl Kongresinde Tüzük meselelerini görüşme konusu yapamayacağımız
bildiriliyordu. Bu yüzden, parti üyeleri meselelerini açık olarak ortaya koymak,
tartışmak imkanının bulunamamışlar ve bu da bütün teşkilat kademelerini, bazı vehimlerle
biribirlerinden şüphe etmeye getirmiştir. Ve bu arada birbiri arkasından bir çok kimse,
bazı rivayetleri yaymak, dedikodu yapmak fırsatını bulmuştur. Bunun ise, Partimize
hiç bir fayda sağlama yapıp, zarar getireceği açıktır. Sosyalizm doğrulardan yana, doğ-
rular da sosyalizmden yana dir. "

3. G ü n: Delegelerin Çalışma Raporu üzerinde görüşlerini açıklamalarından sonra, Genel
Yönetim Kurulu adına eleştirilere cevap vermek üzere söz alan Behice Boran - " Tahmin
ediyorum ki, konuşmam biraz uzun olacak. Çünkü, takdir edersiniz, 69 delege konuştu,
Her birisi için bir dakikalık cevap verecek olsam 69 dakika ister. "

" Arkadaşlarım, herşeyin sosyalisti ve so-syalist olmayı olduğu gibi, tenkit-
din de sosyalisti ve sosyalist olmayı vardır. Ve ben isterdim ki, dün burada tenkit-
lerde bulunan arkadaşlar, sosyalizm adına bir sürü meseleyi eleştirirken, tenkitlerin
de sosyalist olmadığı üzerinde dursunlar, hiç değilse kendi tenkitlerini yaparken, bu
ölçüleri kullanarak yapsınlar. Nedir sosyalist tenkitin niteliği? Sosyalist tenkit bir
kere yıpratmak, suçlamak için değil, birliği bozmak için değil, partinin birliğini
daha da güçlendirmek, partinin ileriye doğru gidişini daha da hızlandırmak ve kolaylas-
tırmak için yapılır. Ve sosyalist tenkit asla sosyalist partinin demokratik merkezîyetçi
niteliği aleyhinde bir tenkit olamaz. Şimdi denebilirki, efendim bunlar subjektif bir
takım ölçüler. Bir tenkitin nereden bileceğiz yapıcı mı, daha hızlandırıcı mı, birliği
kuvvetlendirici mi yahut aksine mi olduğunu? Biz böyle olduğunu iddea ederiz, siz aksi
olduğunu iddea edersiniz. Pek okadar da değil.

Bir defa sosyalist tenkitin bu söylediğim nitelikte olabilmesi için,
iki şartın yerine getirilmesi lazım. Tenkitlerimizi yaparken soyut olarak, ideal olarak
aldığımız bir takım ölçülere göre tenkit yapmayacağız. Mesela ne bileyim, mükemmel iyi
çalışan bir merkez olmalı, mektup yazdığım zaman, er-tebi gün cevap vermeli, işte teşki-
latı muntazaman dolaşmalı, bilmem basın organı olmalı, şusu olmalı busu olmalı...
Bir takım ölçülerimiz var. Hiç kimse de sunlar böyle olmasın diyemez, hakikaten böyle
olmalı.. Ama hakikaten tenkit olumlu, yapıcı olacağına, yapıcı olacağına ve suçlama mahiyetinde
değil, somut zaman ve mekan şartları altında ele alınarak ortaya konur ve yalnız ortaya
konmakla kalmaz, bu şartlar altında ne gibi çözüm yolları bulunur, meseleye onlar
hakkında da bir teklif ileri sürülür. O zaman tenkitler, birliği kuvvetlendirici ve
partiyi ileri götürücü olur.

Halbuki bazı delegelerimiz müstesna, yapılan tenkitler umumiyetle sosya-
list tenkitin bu ölçüsüne asla riayet edilmemiştir. Mesela basın organından bahsedil-
miştir. Her halde siz de takdir edersiniz ki, hemen herkesin üzerinde müttefik olduğu,
tekrar a ettiği basın organımız olsa, bir günlük gazetemiz olsa fikri muhakkak Merkez
Yürütme Kurulumun da aklına gelmiştir. Yani iki buçuk senede on üç kişinin aklına ge-
miyecek kadar muğlak, karışık, zor bir mesele değil. Hehalde aklımıza gelmiştir.
Binaenaleyh böyle bir teklifi ileri sürüp de, olmadığından dolayı tenkit ederken, ben
isterdik ki, delege arkadaşım şöyle desin: - canım bu herkezin aklına gelebilecek bir
şey, bir parti organı olabilmesi. Herhalde bu arkadaşların da, on üç kişinin de aklına
gelmiştir. Evvela neden olmadı, acaba neden olmadı? Bir de desin ki nasıl olabilir
Bak böyle koysaydı meseleyi delege arkadaşımız. Neden olmuyor, nasıl olabilir? İşte
o zaman bu mesele sosyalist tenkitin ölçülerine uygun bir şekilde konuşmuş ve tenkit ed-
ilmiş olurdu. Fakat neden olmuyor meselesini tahlil etmeden ve nasıl olacağı husu-
sunda hiç bir yol göstermeden, efendim basın organımız olsun, hele günlük gazete
olursa çok iyi olur neviden tenkitler, havada kalan tenkitler olmaktan ileri gidemez.

" Partinin yürüteceği eğitim meselesinde, fikirlerin de çok vazih
olmadığı kanısına vardım. Bir defa şunu belirtiyim ki, biz programımızda emekçi halkın
uyarmak, eğitmek dediğimiz zaman buradaki eğitimden kast edilen mana, okul eğitimi man-
sında bir eğitim değildir. Yani sosyalizmin prensiplerini, teorilerini, anlatan konferan-
sunda bir eğitim değildir. gidip köylüye işçiye sosyalizm nedir, sosyalist iktisat nedir
bunları öğretmek değildir. Sosyalist eğitim, eylem içinde olan eğitimidir. Diğer çeşit
eğitim yani sosyalizmin kanunlarını, prensiplerini, kurallarını ve sarelerini verme
o Parti-içi kadro eğitimidir, şimdiki safhada. Köye gittiğimiz zaman sosyalizm şudur,
komünizm budur, bizim parti komünist değildir, dinsiz değildir filan dediğimiz zaman
köylü bize yahu bura k bunları, biz bunlarla alakadar değiliz, neyse neymiş. Benim
karım hastahaneye gitti, şu oldu bu oldu, hastahanede bize şöyle muamele ediyorlar,
sen ona çare ne gösteriyorsun, Partiniz buna ne çare getirecek dedi.

Arkadaşlar, sosyalist eğitim bu ikincisidir. Emekçi kitlelerin kendi yaşantısı ile duyduğu bir takım gayet hayati ihtiyaçları vardır, özlemleri vardır. Benim kaderim böyle, bir lokma bir hurka, bu dünyada böyle gider ahrette mükafatlandırılıyoruz demiyor. İstiyor, okul istiyor, hastahane istiyor, yol istiyor, tohumluk istiyor, yolsuzlukların önlenmesini istiyor. Özlemleri var ve ne istediğinin farkında. Bir sosyalist partinin vazifesi ve halkı eğitme yolu, ^{halinin} istediği ihtiyaçlarına, hissettiği özlemlerine fakat tam formüle edemediği, bir çıkar yolunu bulamadığı ihtiyaçlarına ve özlemlerine, sosyalist açıdan doğru, bilim açısından doğru çözüm şabilleri, çıkar yol getirmektir.

ana bir cenebi gazeteci " sizin halk nızın yüzde altmışı okuma yazma bilmiyor . Okuma yazma bilmiyen insanlara sosyalizmi nasıl anlatırsınız " dedi. Ona aynı cevaba verdim: Biz, dedim, köylüye gidip de sosyalizm nedir, onu anlatacak değiliz, sosyalizm dersi verecek değiliz. Onların ihtiyaç ve meselelerine sosyalist açıdan geçerli doğru çözüm şekilleri getireceğiz. Arkadaşım senin şu derdini, biz şu yoldan çözeceğiz, diyeceğiz. Bunu yaparken de, ben konuşmalarımdaya biliyorum, sırası geliyor bir takım sosyalist izahlar varmiye giriyor insan. İnsanın, somut, içinden duyduğu bir meseleyi anlatırken araya bir takım kuremsal bilgileri sokarsanız o zaman o bilgiler havada nazari bilgiler olmaktan çıkıyor ve arkadaş kerki meselesiyle alakadar olduğu için adeta farkına varmadan bunları öğreniyor. Parti çalışmalarında yapılacak en birinci eğitim çalışması budur. Konferanslar, broşürler, seminerler, bilmem yayın organları, bu demin anlattığım eğitim faaliyeti yürütüldüğü takdirde faydalı, ona yardımcı olarak faydalıdır. O eğitim faaliyeti yapılmadığı takdirde, havada varz vermek kabilinden faaliyetler olmaktan ileri gidemez. "

" Sosyalizm esas itibarıyla işçi sınıfının ideolojisidir. Diğer tereftan bu günkü şartlar altında bakıyoruz, oyların çoğunluğu bize köylerden geliyor. İşçi arkadaşlarımızdan henüz ümit ettiğimiz, dilediğimiz ilgiyi görmüyoruz. Hatta diğer bazı az gelişmiş memleketlere baktığımız zaman da, oralarda devrimci sosyalist harekette köylü sınıfının önemli rol oynadığını görüyoruz. Peki acaba sosyalist teoride bir değişiklik mi var? rta da ne bir değişiklik var, ne de bir gelişki var... İşçi sınıfının öncülüğü derken, sosyalizmde varacağımız zamana kadar olan, sosyalizmde varıncaya kadar geçecek olan bütün devreyi düşünerek söylüyoruz. Bütün bu uzun vadelerde ele alındağı zaman, işçi sınıfının öncülüğü açık seçik meydana çıkıyor. İşçi sınıfının öncü lüğü diyoruz, çünkü bir hareketin öncülüğü, sadece o harekette hangi sınıfın daha aktif, daha faal olmasıyla ölçülmez. O hareket hangi sınıfın ideolojisinin yön ve d iğiyle ölçülür. Sosyalizm, işçi sınıfının ideolojisi olduğu için, sosyalist ideoloji altında yürütülen bir hareket dolayısıyla işçi sınıfının fertleri bu harekete çok katılmasa bile, ama o sınıfın ideolojisi olduğu için o hareket işçi sınıfının öncülüğü altındadır.

Bazıları diyorlar ki, sosyal evrimle esas olarak sosyalizm, kapitalizmden sonra gelecek bir devredir; böylese bütün toplumlar kapitalist devre den geçmek zorundadır. Türkiye de evvela kapitalist safhadan geçecektir, sonra sosyalist olacaktır. Bu netice doğru değildir. Dünyadaki tarihi şartlar bakımından, Türkiyenin tarihi şartları bakımından Türkiyenin kapitalist yoldan kalkınmasına imkan yoktur, mümkün olmayan bir şeydir. Binaenaleyh evvela kapitalizm, o mümkün değil. Eee pekiyi, sosyalizme gidiş ne olacak... Şu olacak, sosyalizmin meydana gelmesi için bir takım ön şartların mevcut olması gerektiğine göre, yani toplumun muhakkak surette sanayileşmiş olması, tarım ekonomisi olmaktan kurtulması, ekonominin temelinin sanayie oturması, ileri teknolojiye geçmiş olması, üretim probleminin çözülmüş olması gerektiğine göre demek ki, az gelişmiş memleketler, tam bir sosyalist düzere geçmeden önce şu veya bu uzunlukta, artık kapitalist olmayan yolda bir gelişme safhası geçireceklerdir. Buna sosyalizm öncesi safha denir. Biz buna sosyalizme yönelmiş kapitalist olmayan kalkınma yolu dedik. Ve kapitalist olmaya n kalkınma yolunun niteliği, devlet sektörü ne olacağı, özel sektör ne olacak ve sair meseleleri programımızda teferruatı ile anlattık. Sosyalizme geçmeden önce, az gelişmiş bir memleket olarak geçirmek zorunda olduğumuz bu hazırlanma safhasındadır ki, köylü sınıfının ehemmiyeti vardır.

Toplumun çeşitli kesimlerinin gelişme sürati birbirinden farklıdır. Toplumlar değişirken bazı kesimler daha ileriye gider, bazı kesimler daha geri kalır? Bir takım tıkanıklıklar ve gerginlikler meydana gelir. Az gelişmiş ülkelerde, bu arada Türkiyed e en geri kalan kesim, binaenaleyh en fazla tıkanıklığın meydana geldiği kesim, tarımdır. Onun için toplumda olan ileriye doğru gelişme hamlesi, itici kuvveti bilhassa tarım kesiminde zorlanmalıdır. Tarım sektöründe, feodal artıklar kuvvetle mevcuttur. Halbuki sanayi ve ticaret sektöründe feodal artıklar hemen hemen hiç kalmamıştır. Orada kapitalist bir safhaya geçilmiştir. İleri bir kapitalizm değil ama, gene bir kapitalist safhaya geçilmiştir. Sıra ve usta tarafından yapılan küçük zanaat üretimi, kapitalist safhanın kanunlarına tabi olduğu için, üretim şekli esas itibarı ile feodal artıklardan temizlenmiştir.

Feodal düzenin artığı, bilhassa tarımda mevcut olduğu için, en büyük tıkanıklık orda, en büyük zorlama ordadır. Bundan dolayıdır ki, tarımdaki köylülerimiz, sadece oyu ile büyük ölçüde alayhde kalmaya kalmıyor, ayrıca bu durumdan dolayı devrimci bir sınıfa dahil oluyor. Şehirlere nisbeten, tarım bölgesi kendi içine

kapalı, daha durgun, daha muhafazakar, çok daha yavaş gelişen bir kısımdır. Ama az gelişmiş memleketlerde, demin anlattığı m hususiyetlerinden dolayı, tarım sektörü ve oradaki halk devrimci yani değişmeden yana olan bir duruma gelmiştir. 1948'den beri bazı toprakların makine ile işlenmesi neticesi, köylünün topraklar kovulması, topraksız kalması birden toprağa bağımlı olmayan seyyal, hareketli bir işçi kitlesi meydana getirmiştir. Nüfusun süratle artışı, toprağın azalışı da gene bir kısım köylü nüfusunun topraktan kopmasına, topraksız kalmasına, binaenaleyh köksüzleşmesine yol açmıştır. Bütünü bu faktörler, köylü sınıfını değişmeden yana, devrimci bir hale getirmiştir. Bu iki nedenden dolayı, köylü sınıfı hem sayıca çok, hem de devrimci bir hale gelmiş olduğu için bu safhada İşçi Partisinin destek kaynağı köylülüdür ve köylüler olacaktır. Ama bu durum işçi sınıfının öncülüğü meselesiyle çelişir değildir, benim anladığıma..."

" Mesele feodal düzenin tasfiyesi olduğu müddetçe, bizde orta tabakalar ilerici bir rol oynamıştır. Neden? Sosyalistmiydi onlar? Hayır... 18. asırdan beri yazdıklarına, söylediklerine baktığımız zaman, tamamem bir burjuva ideolojisi içinde Osmanlı imparatorluğunda ve daha sonraki dönemde kapitalist bir gelişmeyi sağlamak niyetinde oldukları aşikardır. Ama kapitalist yoldan gelişme, Osmanlı İmparatorluğunun merkezi derebeylik sistemine göre, elbetteki daha ileri bir safhaydı; bunun için ilerici idiler. Milli Kurtuluş savaşı nda da ileri bir rol oynadılar. Ama unutmayalım ki, milli kurtuluş savaşı meselesinde, dünyada hakikaten Türkiye in durumunda olan bir ikinci memleket yoktur. Onun için Türkiyede sosyalizmin uygulanması, başka memleketlerle yüzde yüz uymaz. Milli Kurtuluş savaşlarının gayesi, demokratik devrimdir. "

" İşçi sınıfı ile kapitalist sınıf, ikisi birden yabancı sermayeye karşı birleşebilir. Böyle vaziyetler vardır. Ne zaman birleşir? Eğer kapitalist sanayici, hakikaten milli sanayici ise... Yani hakikaten memleketi anlaştiren bir yatırım yapmış yabancı kredilerden faydalanmamıştır. Yabancı şirketlerle lisans alışı verisi yapmaktadır. Yabancı sermaye ile herhangi bir ortaklık halinde değildir. O zaman yabancı sermaye direnir. Çünkü dokudu kumaşı rekabet edemez, yabancı mamulün buraya gelmesini rekabet edemediği için ona direnir. Dirediği zaman şöyle bir çelişkili, fakat gerçek ve ziyet meydana gelir: İç münasebetler bakımından işçi sınıfı ile kapitalist sınıf birbirleriyle mücadele eder. İşçiler daha çok haklar elde etmek için kapitalist vermemek için mücadele eder. Ama ikisi birden yabancı sermaye gelince birleşirler. Birleşir, bu mümkündür. Ama bizde böyle bir vaziyet yok, çünkü gerçekten bir milli burjuvazi yok "

Başkan - " Lütfen müdahale etmeyin, karşılıklı görüşmeyin efendim. "

Boran - " Neden? Kendi milli sanayimiz, kendi ayakları üzerinde duran, gerçekten yerli bir sanayi değil. Yabancı sermaye ile ayakta durabilen bir ortaklık sanayii de onun için. "

" Bazı arkadaşlarımız Partinin seçimlerden sonra parlamentarizme saptığını söylediler. Hatta bir arkadaşımız revizyonizm tabirini kullandı. Parti ne parlamentarizme saptmıştır, ne de revizyonizme saptmıştır. "

" Tenkit hürriyeti demek, her önüne gelenin sorumsuzca her aklına geleni söylemesi demek değildir. Hürriyetler, sorumluluklarla beraber gider. Sorumluluğu yüklenen insanın, aynı zamanda tenkit etmek hürriyeti ve reddetme hakkı vardır. Her rast geldiği yerde istediğini söylemek bir tenkit hürriyeti değildir. Sorumsuzca, başıboş, bir lafazanlıktır. Çünkü sosyalizmde tenkid de bir fonksiyonu vardır. "

" Genel Merkez şunu yaptı, Milletvekili seçimlerinde kontenjan şu oldu, bu oldu. Kim bu insanlar? Dışardan size zorla getirilmiş insanlardır mı? Sizin içinizden çıkmış arkadaşlarıdır. Böyle bir Genel Kongrede, gizli oyla bir Genel Yönetim Kurulu seçmişsiniz. Genel Yönetim Kurulu da gizli oyla bir Yürütme Kurulu seçmiş, sizin içinizden. Ve şimdi hesap veriyor. Başkası değil, sizsiniz. Nedir böyle iki kamp gibi merkez-taban ayırımı? Vay efendim, kontenjan merkezden gelmiş. Geldiyse, bu merkezdeki arkadaşlar sizlerin oyu ile ve ike defa süzgeçten geçerek geldiği için, bu partinin demek ki, sizlerce o mevkilere en layık gönülen insanları almıştır. Binaenaleyh nedir bu ikilik? Merkez sizlerden ayrı bir şey mi? Merkez sizlersiniz. "

" Sosyalist birlik olsun, çatlak olmasın deniyor. Ama bu temenni ile meydana gelmiyor. Gene gerçekçi olarak meseleye baktığımız zaman, şunu kabul etmek zorundayız ki, bütünü sosyal hareketler bu arada özellikle sosyalist hareketler iki çeşit mücadele vererek gelişir: Birincisi, dış çevreyle mücadele verir; ikincisi, kendi içinde mücadele verir. Bu kaçınılmazdır. Birincisi baskı netotları, korkutmalar, tehditler, iftiralar vesaire. Bu mücadeleye karşı koymak kolay, çünkü açık. İkincisi, partiyi içinden yıkmak. Bununla mücadele etmek zor ve de çok önemli. İkinci mücadeleyi partiye ajanlar sokarak yapıyorlar veya iyi niyetli olarak, fikir ayrılığı olarak, parti içinde tenkitleri olan iyi niyetli insanları, kötü istikamete çekiyorlar "

Buna çok dikkat etmek lazım. Bu vaziyette birlik söz konusu olamaz. Bu vaziyette böyle insanlar, böyle gruplar ve rsa, teşhis etmek ve onları bu hareketin içinden temizlemek lazım gelir. Başka çaresi yoktur. "

Başka n/ - "aşkanlık divanına Turgut Kazan tarafından verilen önergele son sözün delegelere ait olduğu belirtilerek, tenkitlere verilen cevaplar bittikten sonra, söz isteğinde bulunmuştur. Son söz delegesindedir. Gerekli cevaplar verildikten sonra, önergenin gereği yapılacaktır. "

Turgut Kazan - " Genel Yönetim Kurulu , bizim ortaya koyduğumuz eleştirilerde ne gibi niyetimiz olduğu üzerinde durmamaktadır. Bu eleştiriler sosyalist kritere uymuyor diye kestirip atmakta ve herhangi bir cevap verme yoluna gitmeksizin, bize bir takım yollar göstermek istemektedir. Kurul adına konuşan arkadaş, bize hesap verecekti, sayın hocama sonsuz saygım vardır, oysaki hesap vermek bir yana bırakıldı, burada hesap vereceği yerde ders verdi.

Tüzüğüümüzün 7 . maddesi organlarda üye en geniş hürriyet sınırları içerinde her türlü tartışma hakkına sahiptir, der. Ama ben öyle bir hava içerisinde buldum ki, bu konuyu tartışayım mı, bu konuyu ortaya koyayım mı, koymayayım mı mu hasebe yapmak zorunda kalıyorum. Bir huzursuzluk var. Ankaradan, İstanbuldan gelen bir huzursuzluk... Ama ne Giresunun bunda dahil var, ne Eskişehirin bunda dahil var. Masa başında oturanlar bir takım huzursuzluklarını kongreye getirmişler. Biz Anadolu olarak birleştirici olmak amacı ile g' dik arkadaşlar, "

" Şu arkadaş bu , bu arkadaş bunun adını diyerek büyük bir hakaya düşülmüştür. Bizler iyi niyetlerimizin, bir çeşit ard niyet şeklinde bilinmesinden üzüntü duyduk. "

Başkan - " Muhterem arkadaşlar güdemin 9. maddesine geçiyoruz. 9. Madde Komisyon raporlarının okunmasıdır. "

Hesap tetkik Komisyonunu, Dilek komisyonunun Raporlarının temenni mahiyetindeki tekliflerin okunması ve müzakere ve kabulünden sonra Çetin Altan başkanlığında oturum açılmıştır.

Başkan - " Bu oturumda Parti Tüzüğündeki değişimleri öngören Rapor okunup, müzakere açılacaktır. "

Tüzük tadil tekliflerinin reddinden sonra seçimlere geçilmiş ve seçim sonuçları alınarak TİP İkinci Büyük Kongresi kapanmıştır. (10)

4- TİP'DE ÜÇÜNCÜ TASFİYE HAREKETİ

TİP'deki üçüncü tasfiye hareketinin ilk dönemi "önüçlerin tasfiyesi" diye isimlendirilir. Bu tasfiye Malatya Kongresinden sonra Ankara'da toplanan ilk Merkez Yürütme Kurulu toplantısında ele alınmıştır (11). Aybar, Parti içinde bir tahkikat Komisyonu kurulmasını önermiş ve komisyona Adnan Cemgil, Kemal Bilbaşar, Yusuf Koçak Atanmıştır. Cemgil ve Bilbaşar'ın görev kabul etmemesi üzerine İbrahim Çetkin ve Minnetullah Haydarolu bu iki üyenin yerini alarak Tahkikat Komisyonu göreve başlamıştır. İstanbul'a gelen Komisyon özellikle Büyük Kongre sırasında Malatyada bulunan üyelere saptadığı 72 soruya cevap vermesini istemiştir. Bu sorulardan bazıları şunlardır : " 1 - Malatya 'ya kimlerle beraber ne zaman gittiniz, sizi kim karşıladı? Hangi otelde kaldınız? - Yön okursunuz, Ant mı okursunuz? - Parti meselelerini Parti dışındaki kimselerle görüşür, onların direktiflerini alırmısınız? Kongreden öncepartililere GÖNDERİLEN İMZALIZ MEKTUP İLE KONGREDEKİ DAVRANIŞLARINIZ ARAASINDA benzerlik vardır. Bunu nasıl izah edersiniz? - Yön gazetesinde çıkan parti aleyhindeki yazıların tasvip ediyormusunuz? - Milletvekilleri gereken çalışmayı yapmıyor şeklindeki görüşlere katılıyormusunuz?" (12)

Kongrede alınan kararlar ve seçim sonuçları için bkz. : Türkiye İşçi Partisi Genel

(10) Merkezi, Türkiye İşçi Partisi 11. Büyük Kongresi Alınan Kararlar ve Yapılan Seçimlerin Sonuçları, Okur Matbaası, İstanbul, 1966

(11) Malatya Kongresinden sonra toplanan ilk Genel Yönetim Kurulunda, Merkez Yürütme Kuruluna seçilenler şunlardır : Genel Başkan Mehmet Ali Aybar, Genel Sekreterler Rıza Kuş ve Nihat Sargin, Merkez üyeler İbrahim Çetkin, Şaban Erik, Rahmi Essizhan, Kemal Nebioğlu, Şaban Yıldız, Sadun Aren, Behice Boran, Minnetullah Haydarolu, Burhan Cahit Ünal, Tarık Ziya Ekinci, Yedekler Halit Çelenk, Ali Karo, Yusuf Ziya Bahadınlı.

(12) Tanju Çilizoğlu, a.g.m., Akşam Gz., 22 Kasım 1968.

Tahkikat Komisyonu 25 kadar üyeye soru sormak üzere kurulmuş. Bazılarını ise, he tanik ve nede sa- larını da tanik olarak sorguya çekmiştir. Bunlardan bazıları ise, he tanik ve nede sa- larını da tanik olarak sorguya çekmiştir. Bu aradan bazıları ise, he tanik ve nede sa- larını da tanik olarak sorguya çekmiştir. Bu aradan bazıları ise, he tanik ve nede sa- larını da tanik olarak sorguya çekmiştir.

Genel Merkez'e göre, yukarıdaki anti-Parti grup, Kongre sırasında etkin- liklerini son derece arttırmışlardır. Tahkikat Komisyonu, bu olguyu ve sanıklarının tesbit ve tahkikle görevlidir ve Kongre sırasında belirlenen durum şudur:

Kongreyi izlemiş olan arkadaşlarımız, Kongre günleri süresince söz konusu hizbin faaliyetlerini bizzat gözlemiş olmalıdırlar. Daha Kongre açılır açılmaz ev Sevinç Özgüner ve arkadaşlarından bazıları söz alarak kongre başkanlığını, dolayısıyla zımnen Parti yöneticilerini, söz hürriyetini kısıtlamak istemekle suçlamışlardır. Kongre kararı ve tüzük değişikliği tekliflerinin yazılı olarak yapılması kanun ve tüzük hükmü olduğu halde, bu zorunluluğun belirtilmesini, delegelerin söz hürriyetinin mısıtlanması teşebbüsü gibi göstererek, ilk ağızda delegeleri etkilemek istediler. Ev ve otellerde yapılan toplantılar, bu toplantılarda parti politikası ve yöneticilerini kötüleyen sü- rekli konuşmalar, seçim listeleri hazırlanarak çeşitli delegasyonlarıyla yapılan pa- zarlıklar; Partinin yapısını temelinden değiştirmek, Genel Başkanın ve Merkez Yürütme Kurulu'nun yetkilerini kısıtlamak amacını güden ve böylece Partiyi mefluc hale getirecek tüzük tasarıları hazırlamak ve bunları desteklemek, bu hizbin başlıca faaliyetleri olmuştur. Malatya Kongresinde böyle bir hizbin varlığı ve parti politikasına ve yöneticilerine karşı, onları kötüliye- ci ve baltalayıcı, Partiyi bir çıkmaza sürükleme istikrarını gösteren tutum ve davranışları o kadar açık olarak ortaya çıkmıştır ki, konu basına çıkınca, bu konuda tartışılabilir olan tarafsız iki büyük gazetede bu konu ele alınmış ve hizbin üyeleri, parti toplantıları, tüğekçi- ler ve avcılar "adları verilerek bunların Parti dışı çevrelerle ilişkileri olduğu ifade edilmiştir.

Bitün bu anlatılanlar, Parti içinde dayanışmayı bozucu ve Parti politik çizgisine karşıt, aynı zamanda dış çevrelerle ihtilâf yaratmağa müsait bir hizbin varlığını ortaya koymaktadır. " (13)

Tahkikat Komisyonu üyelerinin 2 soruya verdiği cevapları Merkez Yürütme Kuruluna getirmesinden sonra, Yürütme Kurulu 13 kişinin partiden tasfiye sini kararlaştırmıştır. Yürütme Kurulu " bu hizbin Partiden tasfiyesinin gerekliliği kon- usunda kesin bir kanaate varmış" dir. Ancak " hizbe mensup kişileri tesbit ederken mümkün mertebe sınırlı tutmaya çalışmış, çeşitli salkılarla bu hizbe katılmış, fakat parti politikasına ve disiplinine kazanılmasını mümkün gördüğü üyeleri disiplin kovuş- turması isteginden uzak tutmuştur." (14)

Merkez Yürütme Kurulu tasfiyeyi Merkez Haysiyet Divanında gerçekleştirmek istemektedir, bu Kurulun direnemeceğini bilmektedir. Merkez Haysiyet Divanı üyelerinden bir kişinin kendisine baş kaldıracığından şüphelenmektedir. Bu kişi enani Güngördü'dür. Güngördü Haysiyet Divanı'ndan istifa etmekte kararlıdır. Bunun üzerine Aybar, Güngördü üzerinde yoğun bir baskı ya girmiş ve istifasını önlemeye çalışmıştır. Güngördü istifa ettiği takdirde yerine yedek Merkez Haysiyet Divanı üyesi Sekibe Çelenk gelecektir. Fakat Güngördü istifa etmiş ve bunun üzerine, Sekibe Çelenk de Haysiyet Divanına sevk edilmiştir.

Tasfiyeyi Merkez Haysiyet Divanında gerçekleştirmek için de, Genel Yöne- tim Kurulu üyesi Halit Çelenk'in ve Merkez Haysiyet Divanı üyesi Sekibe Çelenk'in ihracı istenildiği ileri sürülerek, irtibat dolayısıyla sevk istemi Genel Yönetim Kurulundan çıkartılmıştır. Bu şekilde de Genel Yönetim Kurulu ile bağlanmış olmaktadır. Merkez Yürütme Kurulu ihrac istemini Genel Yönetim Kuruluna götürülen şu ilke kararına da varmıştır: İstem kararı aleyhinde oy kullanacak Merkez Yürütme Kurulu üyeleri, Kuruldan istifa etmiş sayılacaklardır.

Öyle görülmektedir ki, Aybar ve Bonan Tüzük Gereğince gerekli üçte iki oyun Genel Yönetim Kurulunda sağlanamayacağından endişe etmektedirler. Oysa Genel Yönetim Kurulu 16.7.1967 tarihli toplantısında mevcut 36 üyeden Halit Çelenk'in aleyhte oyu dışında - 35 üyenin oybirliğiyle tasfiyeye karar vermiştir. (15)

(13) TIP Genel Yönetim Kurulu'nun 13 üyeyi Partiden kesin olarak çıkarma isteyle Merkez Haysiyet Divanına 30 Eylül 1967 tarihli sevk isteminden.

(14) a.g. sevk istemi.

(15) Genel Yönetim Kurulunun Partiden kesin olarak çıkarma isteyle Merkez Haysiyet Divanına sevk ettiği üyeler şunlardır : Sevinç Özgüner, umru Gözügeçgel, Naci Ormanlar, Rasih Nuri İleri, Üleyman Ege, Ahmet Say, Vahar Ersoy, Halit Çelenk, Osman Baran, Necati Aykaç, Tunçer Yanar, Necati Deveci.

9/

Merkez Haysiyet Divanınca bunlardan 13 kişiye partiden kesin çıkarma ve Çelenk' lere uyarma cezası verilmiştir. Naci Ormanlar ile Necati Aykaç'a ise iki yıl süre ile par- den çıkarılma cezası verilmiştir. G.Y.K. nun 3-4Subit 1968 günkü toplantısında H. Çelenk ve B.Y.K. üyesi Erol Ersan'la birlikte kesin ihrac istemiyle M.H.D. verilmiş ve ihrac olmuşlardır.

Parti içinde ve dışında muhalefetin gittikçe güçlenmesi ve Demokretik Devrim tezinin gittikçe yaygınlaşmasından, Genel Yönetim Kurulu nun tasfiye kararı, dirençle karşılanmıştır. Bu direnç, Genel Yönetim Kurulunun sevk isteminde şöyle anlatılmaktadır:

"Son günlerde M. Belli adında Parti dışında bir vatanşın Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'a ve Merkez Yürütme Kurulu üyesi Dehice Boran'a noter kanalı ile gönderdiği ve bastırarak bütün üyelerimize postaladığı, Genel Yönetim Kurulumuzun bu isteme esas teşkil eden kararını ve yöneticilerini protesto ve köpürme mahiyetinde mektup; aynı zatın hizbin elebaşlarından Vahap Erdoğan ile birlikte Vahap Erdoğan'ın Malatya Akçadağ'daki evine misafir gelerek birlikte parti üyelerini dolması ve orada yaptıkları kışkırtıcı konuşmalar sonucu bazı üyelerden mezkur karar aleyhine Genel Merkez'e gönderilen protesto telgraf ve yazıları, Ankara ve Samsun'a da benzeri durumlarla karşılanılmış olması; Ankara'dan 13 parti üyesinin Genel Başkanlığa gönderdikleri protesto mektubu ile M. Belli'nin basılı mektubu arasında büyük muğahabet, yukarıda belirtilen vakıanın yeni delilleri olmuştur."

Önde gelen isimleri Atilla Sarp, Tebessüm Sarp olan bu 13 kişiden/ihracını, içlerinde Abulgafur Demir'in bulunduğu 10 kişinin partiden ihracı izlemiştir. Her tasfiye yeni tasfiyeleri doğmuştur:

1967 yılı Ekim ayında, içlerinde Kemal İşler, Sıtkı Eser, Mehat Tözge, Marta Tözge, Halil Oyman, Yılmaz Halkacı, Gencay Gürsoy, Arif İmar, Bora Gözen'in bulunduğu İstanbul üyesi 76 partili TİP Genel Başkanlığına bir yazı yollanmıştır. Bu yazıda Aybar'ın Genel Yönetim Kurulu toplantısından bir hafta önce, Genel Başkanın kendi odasına davet ettiği Merkez Haysiyet Divanı üyelerine: "Merkez Haysiyet Divanı bağımsız bir yargı organı değil, politik bir organdır. İçinde ben de bulduğum Partinin en sorumlu organı olan Merkez Yürütme Kurulunun benim imzalı Merkez Haysiyet Divanına göndereceği sevk isteminde olayı ve delilleri incelemiyorsunuz. Tetkiklerinizi sadece sevk edilenler arasında şahsi husumet bulunup bulunmadığına hasredecek, Parti selameti bakımından sevk istemine uygun karar vereceksiniz" deyip denediğini ve Genel Yönetim Kurulunda kesin çıkarma isteminin ilişkin günden maddesi görüşülmeye başlanırken Genel Başkanımızın kurula hitaben "Bu 13 kişiyi Merkez Haysiyet Divanına sevk etmediğimiz takdirde ben bu partiden çekilir giderim diye ağırlığı koyup" koymadığını soruyorlardı. Genel Yönetim Kurulunda geçenleri öğrenen istedikleri bildiren yazı sahipleri, yazının sonunda "Eğer bunlar gerçek ise, bu durumun bizleri Partimizin geleceği bakımından ciddi endişelere sevk edeceği, ayrıca bunları öğrenen Partililer arasında da kuzursuzluk yaratacağı şüphesizdir. Böyle bir geleneğin yerleşmesi için Partimiz için vahim sonuçlar doğuracağı da açıktır" diyorlardı. (16)

Bu yazı ile gerçek durumu açıklıyan 76 kişiyi Merkez Yürütme Kurulu derhal Partiden kesin ihraç istemiyle Merkez Haysiyet Divanına sevk etmiş ve tasfiyeleri gerçekleştirmiştir.

Kongre başkanlığına Kuasın A.B. Kafaoğluna karşı kongre başkanlığına Öteyenden muhalefet herşeye rağmen Sığılı İlçesinde güçlüdür ve/22 Ekim 1967 günü yapılan Sığılı İlçe Kongresinde yönetimi gere elde tutmaktadır. Sığılı Kongresi muhalefetin kazanmasından bir hafta sonra Genel Merkez, ilçe kongresini bütün neticeleri ile iptal etmiş ve ilçe Kemal Türklerin başkanlığında iç kişilik bir mütegebis heyete devr etmiştir. Genel Merkez bu yolla muhalefet ile mücadelede sendikacıları da fiilen sokmuştur. Ve Türkler Kongresinde yapılan kavgalı ilçe kongresinde muhalefetin yönetim kurullarının ebe geçirmesini önlemiştir.

Muhalefetin en yoğun olduğu ve tasfiyelerden ötürü geniş çalkantıların olduğu il İstanbul ilidir. İstanbul İl Başkanı 22-23.10.1966 günü yapılan 4. Olağan İl Kongresinde seçilen Şaban Yıldız ve İl Sekreteri Engin Üçel'dir. İstanbul ili genellikle muhalefete karşı olmakla birlikte, tasfiye hareketi hiç olmazsa bir noktada durması gerektiği kanısındadır. Ve tasfiyeyi körükleyen Nevzat Hatkoyu İl Haysiyet Divanına sevkine karar vermiştir. Hatkonun Haysiyet Divanına sevkine karar verilmesi üzerine bu karar katılmayan Nazife Cemgil 20.9.1967 tarihinde İstanbul İl Yönetim Kurulundan istifaya etmiştir. Bu koşullar altında İstanbul İl Yönetim Kurulu, 5. Olağan İstanbul İl Kongresini 12 Kasım 1967 günü Spor ve Sergi Sarayında toplatmaya çağırmıştır.

Taslağın 1. Bölümünün sonu

İstanbul, 1975

(16) 12 Kasım 1967 günü Spor ve Sergi Sarayında yapılacak T.İ.P. İstanbul İl Kongresine katılacak delegelere ve bütün İstanbullu T.İ.P. üyelerine Duyuru, İstanbul, 9 Kasım 1967, s.5.